GIOVANNI VERGA

Eva – Soţul Elenei

Iată o povestire – vis sau născocire, n-are importanţă – dar veridică, aşa cum a fost sau cum ar fi putut să fie, fără retorică şi fără ipocrizii. Veţi regăsi aici ceva care vă aparţine, fructul pasiunilor voastre şi, dacă simţiţi că trebuie să închideţi cartea când se apropie fiica voastră, voi care nu îndrăzniţi să vă descoperiţi sânul în faţa ei decât în prezenţa a două mii de spectatori şi numai la lumina reflectoarelor, sau voi care rupâ**ndu-**vă mănuşile aplaudând balerinele aveţi totuşi bunul simţ să speraţi că ea nu observă scânteind flacăra dorinţelor în lentila monoclului, cu atât mai bine, fiindcă încă mai respectaţi ceva pe lume.

Însă nu vorbiţi de rău arta care nu-i decât manifestarea gândurilor voastre. Grecii îndrăgostiţi ne-au lăsat statuia lui Venus; noi vom lăsa o scenă din acelea tipărite pe cutiile de chibrituri.

Articol I.

EVA

Nici nu mai discutăm despre proporţii; arta nu era pe atunci civilizaţie, astăzi este un lux; mai mult, un lux al celor fără ocupaţie.

Civilizaţia înseamnă bunăstarea şi sub învelişul ei, când este exclusivă ca astăzi, nu veţi găsi altceva, dacă veţi avea curajul şi buna-credinţă să căutaţi cu chibzuială, decât satisfacţia materială.

În toată *seriozitatea* de care suntem invadaţi şi în antipatia pentru tot ce nu este pozitiv – socotind şi arta trândavă – nu există în fond decât masa şi femeia.

Trăim în ambianţa Băncii şi întreprinderilor Industriale iar febra plăcerilor este rodul unei astfel de vieţi.

Nu acuzaţi arta care are singura vină de a avea mai mult suflet decât voi, şi de a plânge pentru voi durerile plăcerilor voastre.

Nu predicaţi moralitatea, voi care o folosiţi numai

pentru a închide ochii în faţa spectacolului mizeriilor la care aţi contribuit – voi care vă miraţi cum poate altul să-şi lase inima şi enoarea, acolo unde voi nu vă lăsaţi decât punga, voi care faceţi să scârţâie vesel cizmele voastre de lac acolo unde se dezlănţuie nebuneşte voluptăţi chinuitoare, sau gem dureri necunoscute, pe care arta le adună şi vi le aruncă în obraz.

O întâlnisem de două ori: nu era mai frumoasă, nici mai elegantă decât altele, dar nu semăna cu niciuna; avea în ochi o sclipire fascinantă, flacăra unei existenţe vijelioase, pline de promisiuni. Toate abisurile au atracţii primejdioase, dar cu toate astea cu ce uşurinţă sunt condamnate, Doamne, acele vârtejuri care distrug tinereţea, inima, onoarea, când vine înţelepciunea părului alb.

Era blondă, delicată, palidă, cu o transparenţă diafană care lăsa să se vadă umbrele viorii ale venelor la tâmple şi de o parte şi de alta a bărbiei. Avea ochii albaştri, mari, adesea limpezi, când nu săgetau una dintre acele priviri care umplu nopţile de vise tulburătoare; avea un surâs greu de definit – surâs de fecioară în care fulgera imaginea unui sărut. Iată cum arăta femeia aceea pe care-o zărisem **într-**o clipă din goana trăsurii ca pe un miracol graţios strălucind de tinereţe, de surâs şi de frumuseţe. În toată făptura ei era ceva ca o confidenţă făcută la ureche, cu buze moi şi tremurătoare, ceva care te invită să-i visezi mângâierile şi să-ţi faci mii de iluzii.

Nu era numai o femeie frumoasă – unele frumuseţi nu atrag tocmai pentru că sunt inaccesibile. Admiraţia pe care o trezea ea se transforma în dorinţă: era în ochii ei un nu ştiu ce ca un surâs şi o promisiune, ceva care o făcea pe zeiţă să coboare din caleaşca ei superbă, sau mai curând îţi atrăgea gândul **într-**o dulce intimitate făcâ**ndu-**l să alerge la perdelele alcovului şi pe aleile mai întunecate ale grădinii ei.

Se numea Eva, sau cel puţin aşa i se spunea, şi numele poate era o aluzie. Toţi îi cunoşteau viaţa din afara

scenei teatrului de la Pergola şi, mai bine decât toţi, doamnele din „lumea bună”, care vorbeau despre ea ascunzâ**ndu-**şi faţa după evantai. Dar nimeni nu ştia mai mult. Răsărise ca un astru în mijlocul strălucitoarei societăţi florentine, visare febrilă de tânăr întruchipată în femeie.

O întâlnisem de două ori şi mi se păruse de fiecare dată alta, poate din cauza dispoziţiei sufleteşti diferite în care mă aflam şi poate, tocmai de aceea, impresia pe care mi-o lăsase fusese mai vie şi mai profundă. Prima oară am văz**ut-**o pe Lungarno, conducând o pereche frumoasă de cai englezeşti, **într-**o trăsurică elegantă; cu surâsul mai mult în ochi decât pe buze, avea în toată făptura ei un anumit aer graţios şi îndrăzneţ pe care văzâ**ndu-**i-l erai îndemnat să surâzi de plăcere. Eram trist, fără să ştiu de ce, poate pentru că nu aveam ceva mai bun de făcut; am urmărit-o involuntar cu ochii şi cu gândul şi atunci gândul meu alergă departe la toate dulcile nebunii ale inimii. A doua oară am întâlnit-o la Caseine, pe una dintre aleile mai puţin umblate. În dimineaţa aceea inima mea era în sărbătoare – duminici senine ale vârstei de douăzeci şi cinci de ani care nu se mai întorc! Soarele strălucea şi în ochii Vittorinei sclipea surâsul – întrupare a uneia din acele zile în care se răspândeşte în jur atâta bucurie încât n-ar mai trebui să se sfârşească niciodată, fantasmă a unei ore fericite, uitată chiar înainte de-a fi trecut, la fel cum va fi uitat, probabil, chiar şi numele meu, sau de care-şi va aminti aşa cum mi-l amintesc eu acum pe al ei, în legătură cu cine ştie ce lucru mărunt care ne trecuse atunci prin faţa ochilor fără să-l luăm în seamă. Aleea era pustie, păsările ciripeau în porni şi crengile murmurau uşor, împleti**ndu-**şi leneş umbrele în desene ciudate pe pietriş. Noi nu vorbeam, desigur, despre ultimul număr al revistei *Antologica*. Vittorina era veselă, cânta, râdea şi râsul o făcea frumoasă. Eu priveam şi ascultam. Când birja noastră trecu pe lângă un cupeu minunat care se oprise în mijlocul drumului, am văzut în geamul strălucitor un

căpşor blond, ca o apariţie trandafirie, încadrat de căptuşeala de mătase a trăsurii.

Ne aruncă o privire, o singură privire limpede ca albastrul ochilor ei, dar distrată, indiferentă, una dintre acele priviri care te fixează drept în faţă fără să te vadă **–** apoi îşi coborî imediat ochii pe o carte.

Vittorina lăsă capul în jos şi nu mai spuse nimic ca şi cum făptura blondă şi diafană **s-**ar fi aflat chiar acolo, între noi, şezând pe pernele trăsurii noastre.

Am mai revăz**ut-**o mascată la bal la Pergola. Mulţimea se retrăgea murmurând din faţa ei, şi priviri pline de dorinţă o urmăreau ca şi cum i**-**ar fi ghicit frumuseţea numai după cizmuliţele cambrate, cu tocuri înalte, călcând sfidătoare pe covor. Eu îi zărisem faţa în timp ce cobora din**tr-**o trăsură ale cărei felinare sclipeau ca două stele, săltâ**ndu-**şi îndrăzneaţă poala rochiei cu acea mândră cochetărie căreia nu-i pasă de privirea indiscretă ci îi aruncă, din milă, unda vaporoasă a batistului şi reflexul lăcuit al cizmuliţei. O revăzui în mijlocul mulţimii, însoţită de un trubadur elegant căruia îi oferea braţul, şi urmărită de aproape sau de departe de un arlechin, cu o insistenţă pe care toţi o observaseră. Ea trecea surâzătoare sub mască **–** avea un zâmbet încântător **–** arlechinul îi repeta de fiecare dată, ia fiecare întâlnire, aceeaşi întrebare stupidă:

— Te distrezi, măscuţă? şi ea râdea, râdea vesel şi râzând i se colorau obrajii, atât cât se puteau zări de sub mască.

La un moment dat mă găseam **într-**un grup de prieteni şi se făcuse loc în faţa acelei regine care tocmai trecea; arlechinul o urmărea mereu, ca un câine flămând cu coada între picioare şi ochiul atent la bucata de pâine pe care o ghiceşte în buzunarul stăpânului, şi**-**i repeta refrenul pe un ton plângăreţ ca un scheunat. Atunci frumoasa mascată pierzâ**ndu-**şi răbdarea, ridică din umeri cu multă graţie şi îi aruncă în faţă, uitâ**ndu-**se în altă parte, acest cuvânt:

— Plicticosule!

Noi râdeam ca nebunii. Arlechinul se oprise, drept, nemişcat, cu nişte ochi care aruncau flăcări de sub mască, şi fără să dea atenţie râsetelor, necontrolat exclamă uitând să-şi prefacă vocea:

— Ah! Dumneata erai?

Şi se îndepărtă.

Balul era foarte animat. Apăruseră câteva dominouri elegante, rătăcite în mijlocul mulţimii: prin rumoarea sălii şi prin atmosfera încălzită de se ghiceau, ca o floare de salon, după parfum şi după foşnetul special al rochiei, după anumite ezitări graţioase de păsări speriate, după mănuşile cenuşii care se agăţau timid de mâneca unui veston. Dar frumoasa mascată şi trubadurul ei nu se mai zăreau; poate plecaseră. Pe la ora două am văzut arlechinul singur, melancolic, năucit, imbecilizat: arunca în jur priviri de nebun, îmbrânci**ndu-**se şi lăsâ**ndu-**se îmbrâncit cu indiferenţă de orb; părea beat mort. Cum îl văzură, tinerii izbucniră zgomotos în râs strigâ**ndu-**i:

— Uh! plicticosule!

El se opri, ne privi cu un aer speriat şi surâse prosteşte.

— Da, sunt plicticos, ni se adresă, pe rând, de sub mască, cu o voce care, fără să ştiu de ce, ne făcu să tresărim; ca versurile tale, ca dramele tale istorice, ca picturile tale de gen, ca spiritul tău de societate, ca povestirile tale…

Acest ultim compliment îmi era adresat mie, cu toate că nu spusesem niciun cuvânt şi prietenii mei înghiţiră fiecare praftura cu mai multă sau mai puţină politeţe, crezâ**ndu-**se obligaţi să râdă.

— Mă cunoşti? l-am întrebat.

— Vezi bine.

— Ce-i drept eşti spiritual, n-am ce zice.

— Da, uneori la masă. Vreţi să mâncăm împreună?

— Ne oferi o cină? întrebă contele C* *.

— Vă propun un pariu şi cine pierde, plăteşte masa.

— Splendid! Care-i pariul?

— Am să-i dau o sărutare măscuţei însoţite de trubadur.

— Eh!

— Eşti nebun?

— O cină de 1.000 de lire, zise arlechinul fără să se tulbure.

Nimeni nu-i răspunse. Îl credeau smintit.

— Se pare că pariurile tale nu inspiră încredere, zise poetul.

Arlechinul îl privi cu aceeaşi linişte, care părea grotescă din cauza măştii impasibile şi răspunse:

— Banii înainte.

— Ţie?

— Nu… răspunse fără să ia în seamă ironia; mă fixă o clipă şi spuse: iată cele 500 de lire ale mele.

Alegerea lui mă surprinse:

— Te cunosc? îl întrebai.

— Nu ştiu, dar m-ai cunoscut.

— Unde?

— La Catania.

Încercai inutil să-l ghicesc pe sub mască.

Îşi scoase coiful cu o gravitate comică şi spuse:

— Înainte de sfârşitul balului.

— Dar dacă a plecat? întrebă Arthur.

— Nu a plecat, răspunse simplu arlechinul şi ne întoarse spatele.

Era departe de a fi smintit sau beat şi tăcerea noastră o mărturisea limpede.

Atunci ce se întâmplase?

*

Mă învârteam fără ţintă printre măşti, îmbrânci**ndu-**mă, când deodată m-am simţit tras de mânecă. Era tot arlechinul cu acelaşi aer năucit. Îmi zise:

— Vrei să vii cu mine?

— Unde?

— În lojă.

— Să mergem, am răspuns curios să-l cunosc.

Mă luă de braţ, urcarăm la etajul al treilea şi deschise o uşă.

După ce intră, îşi scoase masca, mă privi o clipă şi mă întrebă:

— Mă recunoşti?

Am văzut o faţă palidă, foarte slabă, cu ochii lucind ca de febră, înfundaţi în nişte orbite cu cearcăne vinete şi cu o mustăcioară blondă abia vizibilă deasupra buzelor fără culoare.

— Nu, i-am răspuns, nu te cunosc.

Surâse trist.

— Ah! exclamă, sunt foarte schimbat! Sunt Enrico Lanti.

— Într-adevăr… acum îmi amintesc…

— Am fost la şcoală împreună; tu aveai o hăinuţă cu nasturi auriţi care nu-ţi plăcea de loc. Eu eram aşa de gras încât mi se spunea, îţi aminteşti, butoiaşul?

— Da.

— Acum nu mai sunt butoiaşul! spuse, şi cuvintele contrastau ciudat cu tonul.

— Într-adevăr, eşti foarte schimbat.

Tuşi de două sau de trei ori şi nu mai spuse nimic! Tăcerea se prelungea prea mult: ca să zic ceva îl întrebai dacă era de mult timp la Florenţa.

— De doi ani, răspunse.

— Eşti pictor, mi se pare.

— Da, zise cu un surâs pe care nu-l voi uita niciodată. Şi după un timp: Şi tu ai boala artei!

— Boala?

— Vrei **s-**o numeşti nebunie? spuse cu acelaşi surâs amar. Să nu ne oprim acum la cuvinte: este o boală a creierului sau a inimii, nu prea mă pricep la fiziologie, dar ştiu că este o mare nenorocire… Vezi, **s-**a sfârşit cu butoiaşul, şi am febră.

Îşi scoase mănuşa şi îmi întinse mâna care frigea.

— Dar nu-mi pasă! reluă cu acelaşi ton, râzând în

felul lui ciudat. Tocmai de-asta te-am căutat. Aveam nevoie de un om ca tine... Tu, cel puţin, n-o să-mi râzi în nas. Şi nu vreau să se râdă de mine!...

Ochii îi străluceau febril şi vorbea foarte emoţionat, începui să mă tem că este nebun de-a binelea.

Deodată mă întrebă:

— Te vei duce în Sicilia?

— Poate.

— Îmi cunoşti familia?

— Nu.

— Ai **s-**o cunoşti, adăugă; sunt oameni cumsecade; nu sunt de neam mare, dar vei putea să le strângi mâna fără jenă, şi să le vorbeşti despre mine... Să nu le spui însă de acest pariu, şi dacă o să se întâmple o nenorocire să nu le spui cum am murit... Biata mama ar plânge până şi pentru sufletul meu pierdut... Spune-le că am murit de tifos, de erupţie infecţioasă, **într-**o casă bună **–** pentru că în Sicilia gândul spitalului umple sufletul de amărăciune, şi mai spune-le că am fost înconjurat de prieteni până în ultima clipă...

— Dar ce poveşti sunt astea?

Mă privi surprins, ca şi cum aş fi rupt firul logic al unei premise bine stabilite şi răspunse liniştit:

— **S-**ar putea să nu ucid, ci să fiu ucis...

Şi vorbea despre asta cu un calm sinistru.

— Ce?...

— Eh! nu-ţi aminteşti de pariu?

Atunci îmi fulgeră în minte adevăratul scop al acelei nebunii, gol şi ameninţător.

— Ai să te baţi?

— Oh!!! exclamă cu un surâs de neexplicat, aproape lugubru pe faţa lui cadaverică.

— Îl urăşti pe omul acela?

— Da! şopti cu dintâi strânşi, şi îl voi ucide!

— Pentru ea?

— Da!

— O iubeşti?

Tresări.

— O urăsc! O dispreţuiesc! Aş vrea **s-**o sfâşii, **s-**o pălmuiesc!… aş vrea **s-**o calc în picioare!

Tuşi din nou, şi îşi înăbuşi tuşea cu batista. De data asta efortul fu atât de mare că trebui să închidă ochii şi pe obrajii lui livizi trecură flăcări ce prevesteau o nenorocire. Când redeschise ochii mi se păru că văd un cadavru, îmi spuse cu o voce care de la un moment la altul părea schimbată cu totul.

— Vezi, eu tot voi muri; în duel sau altfel. Dar nu mă îngrijorez decât pentru nenorociţii mei de părinţi, şi pentru surioara mea… Strângâ**ndu-**ţi mâna mi se pare că îi strâng la piept pe nefericiţii aceia care vor fi atât de loviţi… Iată de ce am vrut să**-**ţi vorbesc. Nu-i aşa că în anumite momente, când suntem foarte departe de familie, încercăm afecţiuni inexplicabile pentru persoanele care ne**-**o amintesc, sau care au cu ea vreo legătură, cât de îndepărtată?

— Dragul meu… exagerezi…

— Exagerez? răspunse cu acelaşi surâs. Întreabă**-**i pe doctorii de la Santa Maria Nuova dacă exagerez… sau vino la Caseine între şase şi şapte.

— Duelul este deci inevitabil?

Mă privi surprins.

— Numai dacă contele nu va privi cu nepăsare pariul.

— Care conte?

— Contele Silvani, trubadurul.

— Dar ai putea să**-**l câştigi…

— Şi încă cum! exclamă cu un entuziasm sinistru. Ştiu!

— Acuma ai febră, n**-**ai vrea să aştepţi câteva zile?

— Febra nu mă lasă niciodată. Dar ce contează!… Dimpotrivă!… Vezi, nu**-**mi tremură mâna!… Şi o privea cu satisfacţie tristă. Ai să vezi ce bine mânui spada.

— Şi familia ta?

— Biata mama! spuse trecâ**ndu-**şi mâna peste frunte.

— Nu vrei **s-**o vezi?

— Nu! Nu! repetă după o scurtă tăcere cu un ton cu totul diferit şi strângâ**ndu-**mi mâinile. Nu am curajul.

Lacrimile îi străluceau în ochi şi am simţit că lacrimile acelea îmi făceau bine.

— Dacă ai şti cum arată ochii mamei când îţi citesc în suflet… Dacă ai şti! şopti ca pentru sine însuşi.

Deodată simţii tresări**ndu-**i mâinile **într-**ale mele.

— Priveşte! exclamă. O vezi? Uite-o acolo! Nu-i aşa că e frumoasă? mă întrebă Enrico urmări**nd-**o cu ochi arzători prin mulţime.

— Oh!

— Dacă ai vedea-o fără mască!…

— Am văz**ut-**o.

— O cunoşti? Ţi-a aruncat flacăra privirii şi ţie? Nu-i aşa că te-ar face să comiţi orice nebunie!

Eva se pierdu în direcţia uşii. Enrico rămăsese cu ochii ţintă în locul de unde dispăruse, şi-i aruncă un cuvânt mârşav, ca un blestem.

— Ha! Ha! rânji, vrând să pară vesel, dar în realitate era foarte trist. Dac-ai şti ce am făcut pentru ea! – şi îşi frângea mâinile – ai să râzi de mine, nu?

— Oh! nu! Te compătimesc.

— Nu am nevoie de mila ta! îmi răspunse prompt.

Apoi, ca şi cum ar regreta, şi strângâ**ndu-**mi mâna:

— Dacă ai şti cât mă simt de dispreţuit şi de josnic. Cum mă dispreţuiesc! Spune-mi, adăugă după o ezitare, fixâ**ndu-**mă cu doi ochi strălucitori, de nebun, vreau să te întreb pe tine, care te ocupi de aceste oribile boli… Spune-mi cum se pot face asemenea lucruri pentru o femeie pe care o dispreţuieşti, pe care o urăşti?… Spune-mi cum e posibil, deşi îi scuipi în faţă toată ura şi tot dispreţul, să mori pentru ea; să poţi să-i sacrifici onoarea; viaţa, familia, tinereţea, arta, toate bunurile care ţi se oferă şi pe care le îndrăgeşti, să te otrăveşti cu Veninul iubirii pentru ea? Spune-mi cum se pot întâmpla toate astea… şi spune-mi că în locul meu ai fi făcut la fel, şi ai să fii la fel de josnic şi de demn de dispreţuit! Oh, spune-mi asta!… pentru că-mi

pare că înnebunesc!... Vrei să-ţi povestesc această întâmplare... vrei?

— Da! i-am răspuns simţindu-mă cuprins de tulburarea lui.

*

— Dar trebuia mai întâi să-ţi spun ceea ce am fost pentru a te face să înţelegi ceea ce am devenit. Eram un talent care promitea, o speranţă a artei italiene, cu părul lung şi pălăria à la Rubens; locuiam la ultimul etaj într-o casă veche, din San Spirito, pe care vântul, iarna, părea că o dărâma din temelii, şi mâncam de cincizeci şi cinci de lire pe lună. Însă în toate astea puneam, aş spune, atâta încredere, încât le făceam aproape demne de respect. Ţinutul meu natal îmi plătea o bursă, cu scopul de a mări numărul oamenilor lui de seamă; profesorii şi colegii mă tratau cu multă consideraţie. Este adevărat că nu te puteai bizui pe ei, care aveau aceleaşi fumuri în cap, dar cine ar fi renunţat la consideraţia asta? Publicul şi ziarele îmi fluturau prin faţa ochilor toate prerogativele gloriei... Ei bine, cine ar fi fost mai tare decât mine, să arunce prima piatră. Mi-am botezat pompos vanitatea numind-o dragoste pentru artă şi mi-am luat în serios pletele şi toate celelalte mofturi frumoase. Eram fericit să mă plimb pe străzile Florenţei, ca şi cum aş fi mers la braţ cu Rafael sau Michelangelo. Mi se părea că respir arta prin toţi porii, şi aveam în inimă toate entuziasmele, toate antipatiile, toate impulsurile iluziei mele. Trăiam ca în ambianţa secolului al XVI-lea, care mă făcea să idolatrizez palatele înnegrite de vreme, streşinile aplecate şi melancolice, apele tulburi ale Arnoului. Pe cinstea mea! adăugă cu un surâs amar, nu mă gândeam încă la spital şi la cimitir.

Tăcu şi-şi trecu de mai multe ori mâna peste frunte, ca pentru a alunga gândurile supărătoare sau emoţia care-l copleşea.

— Nebunii... da! şopti după câtva timp, ca şi cum ar fi vorbit cu sine însuşi.

— Eşti sigur că nu greşeşti judecând astfel

sentimentele omeneşti?

— Oh! nu… nimeni nu poate avea această siguranţă pentru că nu sunt sentimente adevărate.

— Ei?

— Chestiune de optică, dragul meu! Eu numesc nebunii ceea ce tu numeşti sentimente nobile, răspunse cu un cinism amar, pentru că… pentru că m-au adus unde vezi!… Cât câştigi tu cu arta? adăugă după o scurtă tăcere, apăsând ironic pe ultimul cuvânt.

Întrebarea era atât de directă şi de brutală încât îl privii surprins, izbucni în râs.

— Vezi, îmi spuse, ţi-e ruşine să spui… Deci eşti un nebun vanitos, adică cel mai periculos nebun.

Eram dezgustat de exagerarea lui şi i-am răspuns sec:

— Eu mă feresc să amestec banul cu anumite idei.

— Frumoasă frază! spuse fără să-şi piardă cumpătul. Altă dată mi **s-**ar fi părut chiar un răspuns nobil. Dar, dragul meu, **într-**o epocă în care cele mai vii ambiţii ale omului şi cele mai serioase eforturi ale activităţii lui au ca scop precis ÎMBOGĂŢIREA **–** judecata are defectul de a nu putea face faţă ipocriziei **–** mărturiseşte că ideile tale în care nu vrei să amesteci banul, nu valorează nimic… Adică… nu!… valorează atât cât să te arunce în mijlocul acestei lumi, activă pentru că este însetată de femei şi de vin, iar această lume, care aleargă la Bursă, o să râdă de tine, beat în plină zi, de plăcerile ei, pentru că şi tu trăieşti în aceeaşi atmosferă şi o consumi cu lăcomie, pentru că şi creierul tău şi nervii tăi sunt **într-**o stare de exaltare morbidă **–** şi mulţimea o să te batjocorească până va veni un gardian care te va conduce la închisoare în numele moralităţii, sau te va închide în ospiciu.

Tăcu triumfător, încercând să vadă efectul discursului său pesimist.

— Ce-mi răspunzi? întrebă surprins de liniştea mea.

— Că ai într-adevăr inima bolnavă.

— Poate-i adevărat. Ţi-am spus că este o chestiune

de optică, şi nu pretind că n-aş putea greşi.

— Te cred foarte nefericit.

— Da! Da! făcu un semn afirmativ din cap şi părea foarte tulburat; apoi adăugă: Este totuşi o mare nenorocire să-ţi pierzi anumite iluzii… anumite nebunii… nebunii scumpe care umpleau cu vise trandafirii cămăruţa mea de la etajul al treilea… Şi apoi ce mai rămâne, când toate astea **s-**au dus?

— Ai văzut.

— Da! Trebuie să fie ceva adevărat în aceste iluzii care îţi deschid larg sufletul către tot ceea ce-i nobil şi frumos!… exclamă el, lăsâ**ndu-**se copleşit de emoţie, şi apoi, căi**ndu-**se, deveni iarăşi întunecat la faţă. Dar poate fi cu adevărat nobil şi frumos ceea ce mi **s-**a părut atât de ridicol **într-**o zi?

— **Într-**o zi de febră şi de deprimare!…

— Ai putea să mă lămureşti care sunt zilele senine, ca să-mi judec cu precizie sentimentele, când am urât şi am iubit acelaşi lucru, când am plâns şi am râs în aceeaşi zi? întrebă cu un surâs care se voia cinic, dar nu arăta decât o strângere dureroasă a inimii. Şi dând frâu liber amărăciunii, şopti: Nu există nimic adevărat decât oscilaţiile nervilor sau temperatura sângelui.

— Teoria ta este dezolantă! E teoria neantului.

— Adevărat!

— Nu te-ai gândit niciodată la familia ta?

Tresări şi se făcu palid; încercă de două sau de trei ori să vorbească, dar buzele îi tremurau.

— Am părăsit-o pentru a fugi după nişte fantasme! şopti cu voce înăbuşită. A trebuit atunci să mă întreb care din cele două sentimente este cel adevărat, cel mai puternic sau cel mai pur. A fost o mare durere!… dar durerea este o slăbiciune, nicidecum un adevăr… şi dintre cele două sentimente ştii care a învins… în inima mea înflăcărată şi nevinovată? A învins cel mai murdar! în sufletul meu care trăia **într-**o lume ideală a învins senzualitatea… Acum spune-mi frazele tale sonore; eu îţi

voi arunca în faţă faptele grăitoare.

*

Nu iubisem niciodată, sau cel puţin acest sentiment care îmi inunda toată fiinţa nu se concretizase niciodată pentru mine **într-**o femeie. Eram mândru de arta mea, mândru de mine, de faptul că luasem cunoştinţă de ea cu demnitate, şi asta mă făcea aproape gelos pe mine însumi. Visurile mele erotice nu **s-**au coborât niciodată mai prejos de o ducesă, căreia îi acordam gratuit toată înflăcărarea mea şi ale cărei tălpi nu atinseseră niciodată caldarâmul străzilor, şi nimeni în afară de mine nu-i văzuse mâinile fără mănuşi. Aşteptând pe ducesa care nu mai venea, îmi iubeam tablourile, visam părul blond al femeii care scutura cuverturile la fereastra de peste drum **–** numai părul **–** sau liniile graţioase ale umerilor vânzătoarei de pălării pe care o vedeam în fiecare zi în spatele vitrinei din strada Rondinelli. În înţelegerea artei există o senzualitate rafinată; frumuseţea plastică împletită cu frumosul ideal avea pentru mine o anumită fascinaţie încă pură dar puternică. Îmi trăiam viaţa senin **într-**o lume pe care mi-o creasem în imaginaţie. Nu aruncasem niciodată vreo privire de dorinţă asupra acelor plăceri pe care le oferă un mare oraş şi care îmi trecuseră totuşi prin faţa ochilor, deşi oarecum îndepărtate şi ca prin ceaţă; şi chiar dacă fusesem atras din curiozitate de de prin**tr-**un sentiment amar de privaţiune, mă refugiasem în artă ca în braţele unei amante. Plăcerea mea cea mai mare era să mă duc duminica la teatru; aş fi preferat, este adevărat, acele spectacole care vorbesc mai direct imaginaţiei, ca opera şi baletul; dar erau spectacole care costau scump, iar în fiecare lună sunt patru sau cinci duminici **–** prea mult lux pentru un buget de 150 lire. Acum, când ţi-oi spune că, dacă n**-**aş fi făcut o gaură în bugetul meu, nu mi**-**aş fi zdrobit inima, că dacă **într-**o duminică nu m**-**aş fi dus la poştă să încasez un mandat, n-aş fi văzut poate afişul teatrului Pergola, şi că dacă n**-**aş fi terminat cu o zi înainte o lucrare de care eram foarte mulţumit, iar soarele din

duminica aceea nu mi **s-**ar fi părut în sărbătoare ca şi inima mea, atunci aş fi privit afişul acela fără să**-**mi dea prin cap să cheltuiesc atâţia bani, când ţi-oi spune toate acestea o să mă consideri fatalist…

Vei face ca toţi ceilalţi, scăpând cu un singur cuvânt de o examinare plicticoasă…

M**-**am dus deci la Pergola devreme să găsesc un loc în stal, şi aici, în semiîntuneric, cu haina aşezată pe spătarul scaunului, cu umbrela între genunchi, pălăria pe umbrelă şi cu privirea atentă, mă bucuram de biletul meu roti**ndu-**mi ochii de jur-împrejur, examinând totul, ornamentele aurite ale lojilor, cuşca suflerului, luminile rampei şi, în special, ora pe care mi-o arăta ceasornicul.

Încetul cu încetul, lojile se ocupau de femei fermecătoare, sau cel puţin împodobite cu atâtea flori, pietre scumpe şi panglici albe şi roşii, încât în lumina abia filtrată păreau toate foarte frumoase. Erau atâţia bărbaţi arătoşi şi bine bărbieriţi, cu părul îngrijit, ondulat şi pomădat încât frumoasele acelea îi priveau desigur cu ochi plini de admiraţie, cum îi priveam de altfel şi eu, ascunzâ**ndu-**mi instinctiv mâinile fără mănuşi sub pălărie.

Bătu gongul; un val de lumină inundă sala splendidă şi reprezentaţia începu. Priveam şi ascultam emoţionat făcâ**ndu-**mă mic în ungherul meu: satisfacţia că mi**-**am investit bine cele trei lire îmi mărea entuziasmul. Cumpărasem cu numai trei lire un tezaur de emoţii. Îmi construiam un paradis de aspiraţii nebuneşti, de vise, şi îi căutam reflectarea în ochii strălucitori ai femeilor frumoase **–** dar, când le vedeam vorbind şi râzând distrate, agitând evantaiul sau potrivi**ndu-**şi şalul, încercam o senzaţie supărătoare şi mă trezeam brusc, ca şi cum m**-**ar fi sculat cineva pe neaşteptate din**tr-**un somn desfătător.

Vezi, dragul meu, câte lucruri frumoase sunt cuprinse în trei lire pentru un spectator începător.

Cu câteva clipe înaintea numărului de balet, trecu prin mulţime un freamăt de nerăbdare. Simţeam inima deschizâ**ndu-**mi**-**se şi îmi potriveam maşinal pălăria pe

umbrelă. Pe neaşteptate văzui o scenă fermecată, înecată în sunete, lumină, văluri şi umbre seducătoare care se învârteau în cercuri voluptuoase ca o fantasmagorie de surâsuri încântătoare, de forme graţioase, de ochi scânteietori, de păr despletit. Apoi, când muzica deveni delirantă, când toate privirile deveniră mai încordate şi toate monoclurile se îndreptară avide către scenă, un nou freamăt străbătu sala: Eva! Eva! **–** şi în mijlocul unei ploi de flori, de lumini electrice, de aplauze, apăru o femeie strălucind de frumuseţe şi goliciune, iradiind dorinţi aprinse prin surâsul ei neruşinat, din ochii ei îndrăzneţi, din voalurile care aruncau umbre provocatoare pe formele sale, pe jumătate dezgolite, din mincinoasele ei pudori, din umerii ei ascunşi sub părul blond, din briliantele false, din paietele aurite şi din florile artificiale. Împrăştia un parfum de amare voluptăţi şi de dorinţi chinuitoare. Priveam uimit, cu capul înfierbântat; ameţit, mă cuprindeau patimi monstruoase, invidii, dezamăgiri şi orgoliu pentru arta mea pe care o simţeam coborâ**ndu-**se până la instincte şi pentru talentul meu care îmi permitea să o privesc de aproape pe această dansatoare, simţind în tumultul tuturor acestor senzaţii cum mă cuprinde o mâhnire dureroasă că mă găseam în acel loc meschin din stal şi fără mănuşi. Apoi viziunea aceasta dispăru **într-**o fulgerare de lumină, şi **într-**un val de muzică. Totul se întunecă. Am rămas purtat de vise, cu sunetele acelea în urechi şi cu ochii încă plini de fantome. M**-**am ridicat odată cu ceilalţi; am ieşit clăti**nându-**mă, îmbrâncind în foaier femei frumoase şi călcâ**ndu-**le trenele, riscând de douăzeci de ori să nimeresc sub copitele cailor pe stradă; noaptea aceea nu am putut dormi, îmi simţeam nervii biciuiţi, aveam nevoie să mă eliberez **într-**un fel de impresiile mele şi fiindcă mi se păru că pensula nu ar fi putut să le exprime pe toate, începui să scriu cuprins de un adevărat delir, de un vis febril fără alte pretenţii totuşi şi fără alt scop decât acela de a aprinde focul când îmi va fi frig.

Dar, vai! anotimpul era blând; căldura inimii rămânea

prea vie pentru a mai lăsa timpul să simtă frigul, iată de ce acea scriere, care nu şi-a atins scopul de a transmite flacăra ei surcelelor din cămin, mi-a ars inima, mi-a consumat viaţa…

*

Un prieten, foiletonist cunoscut, venea deseori pe la mine – eram tineri, artişti entuziaşti, la fel de nebuni, fumam adesea pipă împreună şi cântăream gloria care ne aştepta. Inima mea, sau mai curând imaginaţia mea, simţea nevoia să se destăinuiască; i-am vorbit despre impresiile mele cu atâta căldură încât el a vrut să citească ce am scris şi a găsit că e frumos.

— Dă-mi-le, îmi spuse. Vreau să te fac iubit de femeia aceea.

— Cum? l-am întrebat uluit de această enormitate.

— Ce găseşti imposibil în asta? Femeia este atât de vanitoasă! Şi dansatoarea are nevoie de entuziasme ca astea care să-i facă reclamă şi care să fie transmise şi altora!

— Oh! să mă iubească? ea! să mă iubească pe mine? … Eşti nebun!

— Cine ştie! Şi la urma urmei îmi faci un serviciu: îmi umpli o bună parte din spaţiul foiletonului teatral pe care trebuie să-l scriu eu: articolul tău este într-adevăr frumos; voi fi mândru de el.

Şi îl luă, iar în seara următoare am găsit în odaie ziarul şi câteva rânduri de la prietenul meu. „Ţi-am spus eu? – îmi scria – articolul tău a făcut senzaţie! Eva doreşte să te cunoască. Vino la teatru diseară, te voi prezenta”.

Am simţit un junghi în inimă. Să mă prezint în faţa ei! Eu! Aşa cum sunt!… În faţa acelei frumuseţi care nu avea nimic pământean, înconjurată de atâtea farmece, de atâta strălucire! Tocmai eu!… Şi în mine se înfruntau mii de gânduri contradictorii: satisfacţia intimă că ea mi-a citit articolul, că mi-a descoperit o parte din suflet şi că asta îi făcea plăcere, dezgustul de a fi dezvăluit publicului şi femeii acesteia emoţiile mele tainice, teama că de ar putea

fi considerate ridicole… Şi dacă îi păream caraghios!

Nu am avut nicio clipă curajul să accept invitaţia şi totuşi eram fericit, singur, în cămăruţa mea, visând cu ochii pironiţi la flacăra căminului.

Deodată soneria a zbârnâit cu putere; m-am trezit brusc. Am auzit în antreu vocea lui Giorgio:

— Ei, mi-a spus el intrând, ce faci? N-ai primit biletul meu?

— Ba da, dar…

— Şi?…

— Nu voi veni… Nu pot să vin…

— Eh! ce naiba! Acum că am promis să te prezint! În ce situaţie mă pui?

— Dar înţelege…

— Înţeleg că eşti de o timiditate fără rost.

Şi aşa teama de ridicol a alungat-o pe cealaltă şi m-am lăsat dus. La intrarea teatrului am simţit renăscând mai vii decât oricând ultimele ezitări şi i le-am împărtăşit cu hotărâre; Giorgio le-a respins fără să admită vreo replică şi m-a luat de braţ. Am traversat câteva coridoare întunecoase şi ne-am trezit dintr-odată în mijlocul unei îngrămădiri de dispozitive ciudate, scânduri, pânze pictate, scări, toate prăfuite, unsuroase, murdare, printre care câţiva maşinişti în cămaşă stăteau de vorbă şi un pompier făcea curte unei figurante neîngrijite, aşezată călare pe un scaun şchiop: cealaltă faţă a acelui paradis de pânze pictate şi de flori de hârtie. De afară răsunau aplauze zgomotoase care acopereau muzica. Deodată, din culise, intră alergând un graţios spiriduş, **într-**un nor de văluri şi, ridicâ**ndu-**şi fustiţa, îşi sprijini piciorul pe un taburet încercând să-şi încheie mai bine unul dintre pantofiori.

— Ea este, mi-a spus Giorgio; vino.

Ridicase capul cu obrajii încă aprinşi şi gâfâind de oboseală, ne văzu şi ne zâmbi.

— Vai! spuse ea şi un surâs obosit, distrat, vulgar din cauza respiraţiei accelerate îi apăru pe faţă; părul îi cădea dezordonat pe umeri, câteva picături de sudoare îi brăzdau

fardul; braţele sale albe, văzute aşa de aproape, aveau din cauza oboselii pete roşietice şi când îşi strângea şireturile i se vedeau muşchii care le alterau delicata moliciune; omoplaţii i se apropiau fără graţie, până şi talpa pantofului era murdară de praful scenei.

Îţi vorbesc în calitate de pictor: dar tot ca pictor căpătasem şi prima impresie. Era acum silfida în spatele scenei, în momentul ei de proză, în care nu avea nevoie să fie frumoasă şi nici nu încerca. Mi-este imposibil acum să-ţi exprim efectul pe care toate acestea le-au făcut asupra delicatei şi nobilei mele sensibilităţi. Fluturele redevenea omidă iar eu simţeam din pricina asta ciudă şi amărăciune.

— Ah! domnul-e! îmi spuse surâzând între două încrucişări de şireturi. Vă sunt recunoscătoare pentru articol.

Şi cum nu răspundeam, prietenul meu consideră că este cazul să spună ceva în numele meu; ea se ridică, roşie, gâfâind încă şi potrivi**ndu-**şi părul şi cutele costumului, mă privea cu ochii ei mari – erau cu totul alţi ochi decât aceia strălucitori de voluptate şi de false atracţii care îmi tulburaseră mintea; dar găseai în ei un fel de curiozitate insistentă, aproape copilărească, foarte ciudată.

— Trebuie să intru în scenă, spuse repede întinzâ**ndu-**ne în acelaşi timp mâinile. Îmi pare rău că nu pot să mai întârzii, dar sper ca domnul să aibă amabilitatea să vină să mă viziteze… Ne zâmbi şi, cu o vioiciune plină de graţie, îşi potrivi cu mâinile acel nor de văluri al fustei, îşi reluă ca o mască surâsul şi dispăru. Rămâneam trist în locul în care mi-au pierit iluziile.

— Cum ţi se pare? întrebă Giorgio.

— Pe onoarea mea nu merita să vin aici şi să-mi cheltuiesc frumoasele roade ale celor trei lire!

— Eşti nebun! Ai fi dorit să te întâmpine cu o piruetă? Ori crezi poate că prima balerină de la Pergola nu trebuie să dăruiască altceva decât zâmbete convenţionale şi gesturi fermecătoare? Poţi fi foarte încântat, doar te-a

invitat să-i faci vizită.

— Oh, mulţumesc.

— Ai fi în stare să nu te duci!

— Atât de mult în stare încât nici nu o să mă duc.

— Ei, poftim! Asta se cheamă a trăi cu capul în nori.

— Lasă-mi cel puţin norii mei frumoşi, pentru că tot restul este atât de urât!

— Amin! răspunse Giorgio cu un ton de batjocură; nu ţi-i invidiez; fii sigur.

*

— Dimpotrivă, îi spusesem lui Giorgio în altă zi, vreau să mă întorc **s-**o văd pe această sirenă care amăgeşte raţiunea cu sclipirile paietelor ei aurite şi care aţâţă simţurile cu hainele ei diafane; care îţi înfierbântă sângele şi te face să scrii foiletoane ridicole. Vreau să râd şi eu de mine având în vedere că au râs şi ceilalţi. Şi ea înaintea tuturor.

— **S-**ar spune că în ironia ta este multă amărăciune!

— Nu! nu este decât ciudă!... Este ciuda de a-mi fi văzut inima îngenuncheată în faţa acestei zeiţe care-şi leagă pantoful ca ultima muieruşcă...

De data aceasta Giorgio, care era lângă mine la teatru, şi privea cu ochi fermecaţi dansatoarea înconjurată de aceeaşi splendoare şi emanând aceleaşi voluptăţi, ca şi cum ar fi vrut să-mi răspundă cu admiraţia lui indignată faţă de sarcasmul meu, exclamă ca pentru sine:

— Doamne!... ce frumoasă el Doamne...

— Ah! Da! da! i-am răspuns. Este ceva care irită, care te supără în această frumuseţe în prezenţa căreia inima se zvârcoleşte ca **într-**un spasm şi raţiunea se umple de laşitate, în această profanatoare a frumosului care, nepăsătoare şi zâmbind, cu pantofiorii ei de atlas calcă tot ceea ce am considerat eu pur şi sfânt, femeia, dragostea, idealul. Vezi, mi-a strecurat în sânge febra, şi mă simt ca pălmuit.

— Dragul meu! exclamă Giorgio, ieşi**ndu-**şi din fire, câteodată îmi vine să cred că toate meschinele noastre

creaţii nu valorează cât un fir de păr din curata şi autentica frumuseţe fizică.

— Ah! da; de exemplu aceasta valorează trei lire.

— Oh!

— Da, ea îşi vinde pentru trei lire umerii, sânii, minciunile privirilor, sărutările zâmbetului, pudoarea; pentru trei lire **-** mie, ţie, acelui domn gras care o priveşte cu ochi prostiţi de băutură, acelui tânăr care**-**i aruncă în faţă dorinţele lui josnice cu exclamaţii vulgare, acelui blazat elegant care**-**şi fixează distrat asupra ei binoclul din lojă, acelei doamne care nu**-**şi lasă plătită goliciunea, dar care o priveşte cu dispreţ; toate acestea nu valorează decât trei lire: ea aţâţată, provocatoare în mijlocul unor oameni care nu**-**şi pierd cumpătul şi al căror surâs exprimă uneori o curiozitate insultantă… în aceleaşi condiţii, curtezana are asupra ei avantajul de a avea în faţă un singur bărbat la fel de josnic şi de ridicol.

— A auzit tot ce ai spus despre ea! răspunse râzând Giorgio, care de la o vreme nu mă mai asculta.

Am tresărit:

— Să ştii că aşa e, am spus, ca şi cum ar fi fost posibil.

— Da, nu vezi cum ne priveşte?

Atunci am înţeles că şi surpriza şi credulitatea mea erau ridicole, aşa că simţi**ndu-**mă umilit, fără să ştiu de ce, am tăcut.

Giorgio plecase înaintea mea. Când am fost pe punctul de a ieşi se apropie de mine un îngrijitor al teatrului şi îmi întinse un bilet.

— Pentru mine? am exclamat surprins.

— Da, domnule. Aşa mi **s-**a indicat.

— De la cine?

— De la doamna Eva.

— Ei?!…

— **S-**o aşteptaţi în foaier. Va veni peste o jumătate de oră. Surprinderea mea era atât de mare încât n**-**am putut pronunţa niciuna din întrebările care mi se învălmăşeau în

minte. Am desfăcut biletul şi am citit: „Nu ai venit; de ce? Dacă vrei să mă însoţeşti după spectacol, aşteaptă-mă în foaier”. Eram uluit de surpriză şi am recitit acele câteva rânduri, simţind strecurâ**ndu-**mi-se flăcări necunoscute în vine şi încercând neaşteptate şi inexplicabile tulburări. Spectatorii, artiştii, funcţionarii teatrului plecaseră cu toţii; luminile fuseseră stinse; nu mai rămâneau decât câteva luminiţe de gaz pe coridoare şi lampionul unei trăsuri care se răsfrângea în geamurile foaierului. Poate ai observat cum în anumite momente precise un obiect neînsemnat ne absoarbe atenţia şi ni se fixează în minte. Lumina care sclipea afară exercita asupra ochilor nici un fel de vrajă şi părea că îmi pătrunde în inimă cu raza ei de foc. Nu ştiam din care parte va veni Eva şi la cel mai mic zgomot pe care-l auzeam pe scări şi pe coridoare tot sângele mi se răscolea. De douăzeci de ori am simţit marea tentaţie de a fugi. Îmi era frică, asta-i!

Am auzit în spatele meu un uşor foşnet de mătase. Din umbra unui coridor ieşi o femeie înfăşurată în eşarfe, în blănuri, şi cu obrazul acoperit de voal; traversă cu pas uşor foaierul; îşi trecu mâna sub braţul meu fără să-mi spună un cuvânt; împinse uşa şi în timp ce-şi ridica trena rochiei pentru a se sui în trăsură îmi spuse cu o voce înăbuşită de sub glugă şi voal:

— Vino.

Şi cum m-aşezai alături de ea, coborî geamul, scoase capul afară şi ordonă vizitiului:

— La coline.

Apoi ridică gluga care-i ajungea până la ochi, îşi aruncă voalul pe spate şi se întoarse să mă privească cu ochii ei mari, albaştri, fără să spună un cuvânt, cu o curiozitate insistentă şi aproape copilărească. Se întinsese **într-**un colţ al trăsurii cu capul întors spre mine. Părea foarte obosită şi privirea ei curioasă alerga peste toată fiinţa mea din cap până la picioare. Deodată se îndreptă din talie şi mă întrebă simplu:

— Cum te cheamă?

— Enrico Lanti.
— Câţi ani ai?
— Douăzeci şi cinci.
— Eşti de mult timp la Florenţa?
— Nu. De două luni.
— Mai rămâi câtva timp?
— Trei sau patru ani.
— Eu voi pleca în iunie, îmi spuse cu o nuanţă uşoară de melancolie naivă. Avea o voce melodioasă, cu o sonoritate dulce, ca o muzică.

Şi se lăsă pe perne, îşi sprijini capul pe o parte şi închise ochii; părea că doarme.

Noaptea era caldă, luminată de lună. Simţeam lângă mine respiraţia ei uşoară, ca a unei fetiţe. Din când în când, datorită cotiturilor pe care le făcea strada, o rază de lună trecea prin fereastră şi arunca pâlpâiri capricioase pe faţa ei atât de albă, încât părea diafană în timp ce vântul, care venea de afară, făcea să-i fluture câteva bucle blonde fine şi uşoare ca nişte umbre vaporoase, cenuşii. Mi se părea că visez. Tocmai eu eram alesul. Eu eram în trăsura aceea! Sub catifeaua şi mătasea aceea era tocmai ea!

— Scuză-mă, îmi spuse după câteva minute de tăcere, fără măcar să deschidă ochii, sunt foarte obosită. În fiecare seară obişnuiesc să mă odihnesc puţin în felul acesta. Şi cum voiam să ridic geamul pe care îl lăsase deschis, îmi zise:
— Lasă-l aşa. Este o seară frumoasă.
— Dar o să vă facă rău.
— Nu, dimpotrivă.
Scoase capul pe fereastră şi respiră adânc.
— Doamne, cât e de bine!
Rămase nemişcată privind lung afară.

Deodată se întoarse spre mine şi-mi spuse aproape cu asprime:
— De ce n-ai venit să mă vezi?

Îmi venea greu să răspund şi ea continuă fără să aştepte.

— Eşti poet?

— Nu, sunt pictor.

— E acelaşi lucru, eşti artist, şopti ea, şi mă privi lung cu ochii ei mari, strălucitori. Atât de lung încât încurcătura mea devenea vizibilă.

— Dumneata mă socoteşti urâtă! exclamă cu toată naturaleţea, rupând pe neaşteptate tăcerea care mi se părea veşnică, deşi ţiu dura decât de două secunde. Oh, nu-mi spune nimic, adăugă cu o mişcare graţioasă a capului, aşa este!

Şi tăcu din nou. Privind afară, îşi trecea de mai multe ori mâinile printre buclele rebele şi din când în când mă fixa cu aceeaşi privire insistentă.

— De unde eşti? mă întrebă.

— Sunt sicilian.

— E foarte departe Sicilia?

— Da.

— Mai departe decât Napoli?

— Da.

— Ai văzut teatrul San Carlo din Napoli?

— Nu.

— Mă voi duce poate acolo, în decembrie.

Era o conversaţie ciudată în care cuvintele aveau cu totul alt înţeles decât cel propriu. Şi în tonul vocii erau anumite sunete care atingeau cele mai intime fibre ale inimii.

— Este adevărat că sicilienii sunt geloşi? mă întrebă după câtva timp.

— Nu mai mult sau mai puţin decât alţii.

— Dumneata nu eşti gelos?

— Nu am fost niciodată.

— Nu ai iubit?

— Nu.

— Niciodată?

— Niciodată.

Mă privi câteva clipe şi reluă:

— Eşti îndrăgostit de arta dumitale?

— Da.

— Ca de o femeie?

— Ca de o femeie.

— Cum ştii asta dacă nu ai iubit niciodată o femeie?

Părea singură surprinsă de vorbele ei, şi adăugă pentru a nu-mi da timp să răspund:

— Ce fel de oameni sunteţi voi, artiştii!

Din nou tăcere străbătută de vibraţii tainice şi pline de tulburări misterioase.

— Am cunoscut multă lume, dar nu un artist; zise ea. Se spune că sunt aşa de nebuni! Din cauza asta te-am privit cu curiozitate, ţi-ai dat seama.

— Da.

— Dar nu am văzut nimic! Vă credeţi prea grozavi ca să vă lăsaţi observaţi… Aş dori mult să-ţi citesc în inimă ciudăţeniile. Te privesc aproape ca pe un animal curios.

Şi râdea cu o candoare naivă, descoperi**ndu-**şi dintâi mici, albi şi strălucitori.

— Nu te înspăimânt? întrebai râzând.

— Nu! Nu! răspunse strângâ**ndu-**mă de mână. Ai fost atât de bun cu mine.

Păru că ezită câteva clipe şi pe neaşteptate îmi spuse cu vioiciune:

— Spune-mi drept: nu vă pierdeţi capul când gândiţi atâtea lucruri frumoase despre o femeie?

— Nu.

— Adevărat?

— Da.

— Ah! Ce frumos ai scris despre mine! exclamă bătând din palme cu o veselie copilărească. Mi-a făcut multă plăcere.

Vanitatea ei era atât de sinceră, atât de naivă, aş spune, încât era aproape emoţionantă. Îşi lăsase mâna fără mănuşă în mâinile mele – acea mână mică, subţire, moale, cu pielea fină ca mătasea.

— Ce proastă am fost că m-am arătat şi când nu eram frumoasă, adăugă. Nu mi-am iertat-o. Este vina mea.

Ţi-am citit în inimă ca **într-**o carte deschisă. Probabil că m-ai urât.

Îmi strânse mâna ca şi cum ar fi vrut să-mi interzică să răspund; scoase capul pe geam şi adăugă, vorbind ca pentru sine:

— Regret într-adevăr că ţi-am distrus iluziile… sărmane iluzii… Priveşte! exclamă puţin după aceea cu copilărească vioiciune trăgâ**ndu-**mă de mână; priveşte ce frumos este!

Scosei şi eu capul pe fereastră. Trăsura trecea pe încântătoarele alei ale colinelor; răsuflarea ei îmi mângâia faţa şi o mişcare bruscă a trăsurii îi lipi obrazul de al meu.

— O! exclamă zâmbind şi roşind, retrăgâ**ndu-**se iute: Ce seară frumoasă! Vrei să coborâm?

Sări jos uşoară ca o pasăre şi pentru că noaptea era răcoroasă se ghemui la braţul meu.

— Ce răcoare! exclamă râzând şi tremurând cu atâta graţie, încât îmi comunică fiorul braţelor ei. Să alergăm!

Şi am început să fugim ca doi copii. Abia atingea pământul cu picioarele şi o vedeam cum se bucură de foşnetul rochiei şi cum îşi trage lângă obraz gluga pe care i-o umfla vântul.

— Oh! cât e de frumos, striga ea tremurând de frig. O! ce seară frumoasă, şi dinţişorii îi clănţăneau.

Când am fost din nou în trăsură a închis toate geamurile şi **s-**a ghemuit **într-**un colţ, râzând.

— Apropie-te, îmi spuse, mi-e frig. I-am pus o pernă sub picioare şi peste de haina mea.

— Dar ţi-o fi frig! spuse ea. **S-**o împărţim.

Îşi strânse picioarele şi îmi acoperi umerii cu jumătate din haina ei de catifea.

— Uite şi jumătate din manşon, adăugă. Ai mâinile îngheţate. Ce mâini mici ai, domnule! Şi apoi cu un oftat vesel: Ah! aşa se stă foarte bine.

Îi simţeam trupul delicat, care tremura ghemuit **într-**un colţ şi în obraz respiraţia ei călduţă şi parfumată.

— Ce ai de nu vorbeşti? mă întrebă după o scurtă

tăcere.

— Nimic.

— **Ţi-**a plăcut plimbarea?

— Da.

— Şi mie! exclamă ea, apoi adăugă cu o ciudată mobilitate a gândurilor: Faci şi portrete?

— Da.

— Vrei să mă pictezi şi pe mine?

— Da.

— Ai să mă arăţi frumoasă?

— Aşa cum eşti.

— Îţi plac?

— Foarte mult.

— Şi dumneata îmi placi.

Toate au fost spuse cu atâta sinceritate şi naivitate ca şi cum am fi fost frate şi soră, sau ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai natural din lume.

— Ei, ce faci? mă întrebă văzâ**ndu-**mă că iau loc în faţa ei.

— Simt nevoia să te privesc în faţă!

Îmi zâmbi blând, cu acel surâs de deplină şi curată candoare. Îşi sprijini capul pe pernă, închise ochii şi întredeschise buzele fără să mai spună nimic.

Şi din fiinţa ei mă inundau emanaţii îmbătătoare. Apoi \zbucni **într-**un râs vesel.

— Vai ce nebuni! Ce nebuni! Totuşi asta e o mare fericire să faci din când în când nebunii! Căci restul e atât de plicticos!

— Chiar şi teatrul? întrebai.

— O, mai ales teatrul.

— Atunci de ce nu**-**l părăseşti?

Mă privi uimită, cu ochii mari deschişi, copilăreşte, şi îmi răspunse cu naivitate:

— Dar asta e meseria mea, domnule!

— Ah!

— Şi afară de asta sunt şi clipe frumoase.

— Aplauzele?

— Da… Să fii înconjurată de lumini, de muzică, şi de entuziasm şi să simţi că eşti frumoasă.

— Simţi?

— Fireşte. La început te înspăimântă oarecum. Să fii atât de frumoasă şi atât de puţin îmbrăcată în faţa monoclurilor care sclipesc! E ceva care îţi face plăcere şi te face să suferi. Şi zâmbetele acelea, monoclurile, aclamaţiile, mâinile acelea înmănuşate care se întind din loji, te cuprind ca o febră. În afară de asta, e şi o mare satisfacţie pentru amorul tău propriu.

— Care?

— Aceea de a-i asculta pe atâţia bărbaţi eleganţi, spunând că suntem mai frumoase decât doamnele îngâmfate care ne privesc dispreţuitor, ca pe nişte căţeluşi dresaţi.

— A! vizitele pe scenă.

— Da. Şi acasă.

— Îţi plac?

— Da. Sunt şi unele care îmi fac plăcere.

Spunea toate acestea privi**ndu-**mă liniştit, în faţă, simplu şi cu naturaleţe.

— Ce ai de taci?

— Nimic.

— Îţi pare rău că ţi-am spus toate astea?

— O, nu.

— Printre vizitele care-mi fac plăcere se numără şi a dumitale. Este adevărat că nu mi-ai făcut niciuna, dar o să-mi faci.

— O, nu!

— Cum, nu? De ce?

Aşteptă îndelung răspunsul meu şi reluă cu voce dulce şi linguşitoare ca un copil care se teme că a greşit:

— Dacă le-aş închide acelor domni uşa în nas aş fi fluierată… Şi atunci dumitale, în primul rând, nu o să-ţi mai par aşa de frumoasă…

Era atâta sinceritate, un accent atât de natural în vocea ei încât nu am ştiut ce să răspund la mărturisirea

aceasta al cărei crud adevăr îmi sfâşia inima. Şi ea căzu pe gânduri, ţi**nându-**şi capul sprijinit în mâini.

Trăsura se opri; se uită pe fereastră şi şopti:

— Ce repede am ajuns! Vrei să suni la primul etaj? mă rugă.

La primul etaj ferestrele erau luminate.

— E lume la dumneata!

— Da, îmi răspunse simplu şi mă luă de mână.

Devenise tristă deodată. Era ora două noaptea; trăsura plecase; strada era pustie şi luminată puternic de lună; am rămas singuri în faţa uşii, ca un vânzător şi o croitoreasă care fac dragoste pe ascuns.

— Ai să vii? mă întrebă.

— Poate.

— De ce poate? Nu poţi să-mi promiţi?

— Mi-e teamă că n-o să mă ţin de promisiune.

— Ah! Te temi deja!

Îmi strânse mâna după o scurtă tăcere şi repetă cu o voce aproape rugătoare:

— Vino!

— Am să vin.

— Ah! Aşa te vreau! Vii mâine?

— Vin.

— Mă aştepţi după spectacol?

— Dacă vrei…

— Nu numai că vreau, dar mi-ar face şi plăcere, asta el

— Bine, atunci vin.

— La revedere.

Şi plecă. Făcusem vreo douăzeci de paşi când auzii că mă cheamă. Era pentru prima oară când auzeam numele meu rostit de gura ei şi mi se păru că-mi răscoleşte tot sângele. M-am întors - era încă pe prag inundată de lumina lunii.

— Unde locuieşti? mă întrebă simplu.

— În Santo Spirito, şi i-am spus numărul.

— Ce etaj?

— Al treilea, ultimul.

— Bună seara! Şi de data aceasta a plecat cu adevărat.

Am rămas în extaz, ţintuit în faţa uşii, respirând adânc aerul rece al nopţii.

Simţeam o dragoste de viaţă aproape dureroasă care îmi dilata şi îmi strângea inima. Mi se părea că Eva mă priveşte de după geamuri şi ferestrele acelea luminate, prin faţa cărora se mişcau mereu siluete necunoscute, îmi orbeau ochii. Da, eram gelos pe bărbaţii care o aşteptau în casa ei la două noaptea şi mi-i închipuiam frumoşi, mândri şi surâzători, răpi**ndu-**mi cuvintele ei, posibilitatea de a o vedea şi fericirea. Îmi întrevăzui ca o fulgerare viitorul: sărac, singur, meschin şi ridicol, părăsit pe pragul acela, tremurând de frig şi măcinat de invidie. Cine eram eu să pot lupta pentru o asemenea femeie cu bărbaţii aceia fericiţi? M-a cuprins ciuda, ruşinea, o gelozie turbată; am simţit că vraja acelei seri mă desprindea cu violenţă de tot ceea ce iubisem până acum şi mă arunca în necunoscut. Mi-a fost frică, iar mândria îmi dădu tăria să jur că niciodată n-o **s-**o mai revăd pe femeia aceea, care **s-**ar fi ruşinat să-şi mărturisească dragostea pentru mine. Voi recunoaşte că jurământul meu mă costa, şi chiar mult; dar am avut tăria să mi-l ţin – din invidie, din ciudă, din mândrie, din gelozie… nu ştiu.

În ziua următoare la ora la care îi promisesem că mă voi duce să o caut, în mine **s-**a dat o adevărată bătălie. De douăzeci de ori am fost pe punctul să ies, să alerg să mă arunc la picioarele ei. M-am agăţat cu disperare de cele mai neînsemnate argumente şi nu m-am clintit… iar dacă plângeam, eram totuşi fericit că nimeni nu mă vedea plângând.

Aşa se făcu ora unu. Atunci am răsuflat uşurat ca şi cum aş fi trecut prin**tr-**o grea încercare.

Era frig. Afară un vânt puternic scutura obloanele şi gemea pe străduţele înguste de pe celălalt mai al Arnoului. Priveam cu o plăcere stranie fulgii rari care zburau încet

ici şi colo pe geamuri şi mă gândeam la familia mea aflată departe şi la bucuriile liniştite pe care le părăsisem alergând după năluci. Mă simţeam cuprins de sute de idei măreţe şi visam toate voluptăţile gloriei. Deodată cineva sună la uşă stăruitor. Am sărit de pe scaun ca şi cum şnurul clopoţelului mi-ar fi fost prins de inimă. Am luat o lampă şi m-am dus să deschid tremurând, ca şi cum m-ar fi aşteptat o nenorocire; m-am retras uluit.

*

Era Eva înfofolită, palidă, înfrigurată, privi**ndu-**mă cu nişte ochi în care aş fi jurat că erau lacrimi.

Mă aşteptam la reproşuri, la scene: nimic din toate astea. A intrat, **s-**a aşezat lângă soba stinsă şi mi-a spus liniştită:

— Nu ai venit!

— Dumneata?!

Mi-a zâmbit cu blândeţe. Avea cizmuliţele pline de zăpadă.

— Ai venit pe jos!

— Da.

— De ce?

— Nu ştiu. Simţeam nevoia să te fac să mă ierţi pentru seara trecută. Şi se silea să nu tremure, să nu clănţăne din dinţi ca şi cum **s-**ar fi temut să nu socotesc toate astea drept un reproş pentru frigul de moarte care domnea în cameră. Cu toate că această delicateţe mă mişca, mă simţeam ruşinat din pricina sobei mele fără foc, a mobilelor modeste, a paltonului vechi pe care-l aruncasem pe un scaun.

Am rupt şevaletul şi am aprins focul.

Mi-a zâmbit; avea buzele vinete. Şi-a întins mâinile către flacăra deasupra căreia păreau aproape transparente.

— Oh! ce foc bun! exclamă.

Am îngenuncheat la picioarele ei; i-am şters cizmuliţele cu poalele paltonului şi apoi i l-am aşternut sub picioare în chip de covor. Mă lăsa să fac ce voiam râzând

ca un copil; privea împrejur cu curiozitate şi mi se părea că în această curiozitate atât de puţin ascunsă nu mai era nimic înjositor pentru amorul meu propriu.

— Asta e camera dumitale? mă întrebă.

— Da.

— Ce fericiţi sunteţi voi artiştii! câte vise frumoase ţi-ai făcut probabil între aceşti pereţi!

Ah! visul frumos era făptura ei graţioasă cu surâs dulce, ochii ei umezi şi mâinile albe încrucişate pe genunchi şi haina de culoare închisă care-i învăluia uşor trupul, acolo în colţul sărăcăcios al camerei mele luminate de focul din sobă!

Avea capricii neaşteptate, ciudate, care te făceau să-ţi pierzi uşor capul, ca după surâsul unui copil.

— Arată-mi! spuse, şi începu să scotocească prin toate ungherele, prin desenele mele, prin picturi, răvăşi**ndu-**le şi izbucnind **într-**o mie de exclamaţii naive, pu**nându-**mi mii de întrebări lipsite de sens, dar pline de graţie. Oh! ce frumos! exclamă. Oh! ce frumos! continuând să răvăşească totul şi bătând din palme în faţa pânzelor mele.

— Cum faci să pictezi toate lucrurile astea frumoase? mă întrebă devenind serioasă şi fără să aştepte răspunsul meu: Dăruieşte-mi ceva.

— Alege dumneata.

— Dă-mi peisajul acela. Este o plajă?

— Sunt Ciclopii.

— Ce sunt Ciclopii?

— Aşa se numesc nişte stânci uriaşe pe plaja de la Aci-Trezza.

— În Sicilia?

— Da.

— Oh! ce frumoase sunt!

Luă o pensulă şi pe marginea pânzei scrise: „Eva 22 martie”.

— În felul acesta am contribuit şi eu cu ceva! îmi spuse cu surâsul ei nedefinit.

Şi redevenind apoi serioasă.

— Voi faceţi din orice loc un paradis.

Îşi roti împrejur privirea surâzătoare şi reluă:

— Sunt mulţumită că am venit. Am văzut cuibul dumitale.

Privirea ei căzu asupra patului modest şi, fără un cuvânt, un zâmbet îi flutură pe buze. Pe urmă se aşeză din nou lângă foc cu un gest mângâietor de familiaritate şi adăugă, privi**ndu-**mă atentă:

— Da, sunt mulţumită că am venit; deşi mi-ai pricinuit şi o mare neplăcere!

— Iartă-mă!

— Oh, nu am nimic de iertat. Nici măcar nu te-am întrebat de ce nu ai venit. Când nu te-am văzut la ieşirea de la teatru am ghicit îndată motivul care te făcea să nu-ţi ţii promisiunea… şi am venit eu.

Îmi întinse mâinile, mă privi drept în ochi surâzând şi adăugă:

— Eşti încă gelos?

— Oh… Nu!

— Mă iubeşti mult?

— Simt că înnebunesc.

— Mulţi mi-au spus acelaşi lucru.

— Vai Eva! De ce vorbeşti aşa!

— Dar pe dumneata te cred. Aşa trebuie să mă iubeşti. Oh, Doamne, ce frumos este să fii iubită astfel! desigur ţi-am plăcut mult ca să poţi gândi despre mine astfel… Dacă ai şti ce înseamnă pentru o femeie să afle că a plăcut **într-**atâta! Cât va dura impresia ta? Cine ştie! Dar nu contează. E atât de duios să fi inspirat dragoste cuiva, chiar şi pentru o singură clipă. Şi eu te iubesc.

— Dumneata! dumneata!

— Da, te iubesc pentru că îţi plac atât de mult.

Mă privea cu atâta seninătate încât acele cuvinte simple aveau pentru mine un înţeles încântător.

— Şi de altfel în acest moment şi dumneata îmi placi.

— Ah! numai în acest moment!…

— Da; Doamne, este oare necesar să te mint ca să nu te mâhnesc? Faţă de dumneata credeam că pot să-mi deschid inima cu sinceritate. Ai putea să juri că mă vei iubi întotdeauna ca astăzi?

— Da! Oh, da!

— Copilule! exclamă ea, cu un surâs trist; câţi mi-au spus-o!

— Nu-mi vorbi astfel, Eva!

— Ce-ţi pasă odată ce în clipa asta nu te iubesc decât pe tine! Cel puţin dacă sunt atât de sinceră, o să mă crezi. Da, este poate un capriciu sau o nebunie, te iubesc pentru că ai suflet curat, pentru că nu eşti bogat, pentru că nu eşti elegant, pentru că porţi în inimă toate nebuniile artei, pentru că mă priveşti cu ochii aceia iar eu încep să-ţi semăn, şi nu mă mai recunosc! Iată de ce te iubesc. Poate că mâine mă va atrage mai mult cravata unui tinerel frumos, aşa cum ţie îţi vor place mâinile roşii ale unei croitorese. Vom fi greşit că am petrecut împreună o clipă de fericire? sau vom fi mai demni de stimă dacă ne-am minţi astăzi cu promisiuni pentru a ne minţi şi mâine cu minciuni adevărate? Am iubit mulţi bărbaţi! Şi dumneata, cine ştie câte femei vei fi iubit! Astăzi îmi placi, şi eu îţi plac dumitale şi sunt fericită să ţi-o spun, asta-i tot! Mâine… cine poate să cunoască ziua de mâine? Deci, când îţi vorbesc cu atâta sinceritate, greşeşti dacă eşti gelos.

Era într-adevăr atâta sinceritate, atâta suflet, aş spune, în vorbele acelea dure, încât păreau fermecătoare. Mai repede aş fi putut să-mi zbor creierii decât să părăsesc mâna femeii care îmi spunea că mă iubeşte în felul acesta, lăsâ**ndu-**mă să ghicesc şi ziua în care nu m-ar mai fi iubit.

Stătea jos în faţa mea, lângă sobă şi genunchii noştri aproape că se atingeau; îşi ţinea mâinile **într-**ale mele şi încheieturile ei mici, albe, rotunde, ieşeau din dantelele mânecilor: mă privea zâmbind, încrezătoare, cu dăruire, fericită că putea să-şi deschidă sufletul şi să-mi vorbească de inima ei, săracă şi simplă ca mine.

Şi mai adăugă:

— Te iubesc cu adevărat, dacă ţi-o spun aici, aproape în întuneric, îmbrăcată aşa încât să nu-ţi par frumoasă…

Focul se stinsese. Îngenunche în faţa sobei – ea atât de elegantă, atât de delicată, ea pe care o văzusem înconjurată de toată strălucirea luxului, îngenunche în faţa sobei mele sărăcăcioase, afumată şi plină de cenuşă şi încercă să aţâţe jarul. Eu umblam prin cameră căutând să mai găsesc ceva de sacrificat pentru a alunga frigul care se înstăpânise.

Îşi dădu seama de stânjeneala mea şi îmi spuse:

— Vrei să mergem să bem un ceai?

— Unde?

— La mine.

— Cum asta! Pe jos?

— Da, pe jos, ca doi nebuni. O să-mi dai paltonul tău.

— Să mergem.

Era un frig aspru, de ianuarie; străzile se albiseră de zăpadă; ea tremura. Când am ajuns în piaţa D'Azaglio îmi ridicai privirea spre ferestrele de la primul etaj, încă luminate. Ea care mă ţinea de braţ simţi că tresărisem şi mă strânse uşor ca pentru a se agăţa de mine.

— Nu este vina mea, jur! exclamă cu o voce rugătoare. Speram ca la ora asta să fi plecat!…

Mă luă de mână ca pe un copil şi mă făcu să urc scările lângă ea.

— Încet, îmi şopti la ureche, nu vreau să te vadă; stinge lumina.

Am stins-o. Eram în întuneric şi îi simţeam parfumul batistei, aburul respiraţiei. Eva căută pe pipăite soneria şi sună, timid parcă. Veni să deschidă o cameristă drăguţă: Eva îi spuse la ureche câteva cuvinte, mă trase **într-**un vestibul şi dispăru fără zgomot pe o altă uşă cu geamuri. Camerista mă împinse **într-**un dormitor slab luminat, şi dispăru şi ea.

*

I

Camera era mică şi capitonată cu mătase albă ca o cutiuţă elegantă. **Într-**un ungher era un pat ascuns în dantele **–** cu nişte perdele diafane care păreau aburii unui vis de dragoste, şi lăsau să se zărească nişte cuverturi roz a căror mătase părea că te mângâie şi că ascunde în faldurile ei râsete înfundate, feciorelnice. Era un parfum straniu în odaia aceea, mirosea a viaţă; parfum de femeie, de femeie elegantă. În toate colţurile se aflau obiecte mici care străluceau şi care aveau forme şi culori delicate. În oglinzi se păstrau parcă reflexe de păr auriu, fulgerări de ochi strălucitori şi de surâsuri tinereşti; se reflectau umbre moi, culori delicate; mişcarea ceasului era tăcută: covorul era gros, alb şi mângâia tălpile. Din camera alăturată se auzeau voci de bărbaţi şi râsete vesele. Timp de câteva clipe se auziră şi coardele unui pian şi din când în când vocea Evei proaspătă, nepăsătoare şi voioasă. Apoi zăngănit de ceşti. Pe neaşteptate o lumină puternică invadă camera şi Eva intră. Alergă spre mine; îmi luă capul în mâini fără un cuvânt şi mă sărută.

— Ceaiul tău! îmi spuse.

*

Şi când o sărutam, când o sufocam în îmbrăţişări delirante, ea scotea un strigăt uşor, un strigăt plin de dragoste şi de voluptate.

— Au! mă doare! exclamă.

Se eliberă râzând din braţele mele; mă privi fix, cu ardoare în ochi, întinzând mâinile pentru a mă ţine astfel la o anumită distanţă şi exclamă:

— Ce frumos eşti! cum trebuie să iubeşti tu! Vino, adăugă cu voce scăzută, luâ**ndu-**mă de mână. Încet! vino aici! lângă mine!

Îmi netezea mustaţa, îmi ciufulea părul şi mi**-**l împletea cu al ei; îmi lua capul în mâini pentru a mă privi lung în ochi şi şoptea:

— Copilule! copilul meu frumos!

Dintr-odată deveni serioasă; mă fixă cu nişte ochi miraţi şi îmi spuse:

— Mi se pare că te iubesc cu adevărat - priveşte!

Sări de pe genunchii mei uşoară ca o pasăre, fugi la uşă şi întoarse cheia.

— Noapte bună, domnilor! spuse şi întorcâ**ndu-**se spre mine cu un hohot de râs copilăresc: dacă ne-ar vedea!

Dincolo de uşă izbucniră voci rugătoare şi proteste.

— Mi-e somn! repetă Eva. Noapte bună! Ce imbecili! adăugă, îşi închipuie că au dreptul să mă plictisească şi când sunt fericită.

Se opri să asculte şi reluă după câteva clipe:

— Pleacă, în sfârşit! Vei veni şi mâine, nu-i aşa?

— Da.

— La aceeaşi oră. Mă aştepţi la teatru?

— Da.

— Mai bine altfel; aşteaptă-mă în trăsură, în piaţa Santa Maria Nuova. Am să vin eu la tine. Ia trăsura numărul nouă; îmi place numărul nouă, e data zilei în care m-ai cunoscut. Acum ce o să faci?

— Cum vrei să-ţi spun dacă nu ştiu, dacă mi-am pierdut capul, dacă am febră?

Îşi despletise părul şi îmi biciuia obrazul cu mişcări feline.

— Bine, îmi spuse, dacă ai febră du-te acasă.

— Nu, rămân să te văd dormind.

— Cum?!

— Voi privi ferestrele tale şi te voi vedea dormind.

Ea zâmbi cum nu se poate spune şi îmi aruncă o sărutare ca o muşcătură.

— Nebunule!

Mi-a îndepărtat părul de pe frunte cu mâinile; m-a privit îndelung, cu licăriri tulburătoare în ochi, ţi**nându-**mi fruntea în palme şi apoi ca şi cum şi-ar fi răspuns sie însăşi:

— Pleacă! îmi spuse, pleacă! dar nu-mi da drumul, şi-şi întindea buzele pline de dorinţă spre mine, închizând ochii. Mă chemă din nou, când eram în uşă: Dă-mi ceva de al tău, îmi spuse, dă-mi batista ta. Şi încă o dată: Aşteaptă!

vreau ca şi tu să te gândeşti la mine.

Îşi desprinse de la piept un ac de aur şi îmi înţepă uşor mâna.

— Minunat! exclamă sărutând locul. Acum pleacă. La revedere!

Traversai coridorul pe întuneric bâjbâind şi pipăind încuietorile uşii fără să reuşesc **s-**o deschid.

Dincolo de uşa cealaltă auzeam foşnet de rochii şi de paşi ca şi cum Eva ar fi umblat încoace şi încolo prin cameră. Situaţia se prelungea şi începea să devină chinuitoare. Nu puteam să mă întorc şi nici nu puteam să chem camerista. Dintr-odată auzii un hohot de râs proaspăt, vesel, argintiu **–** un hohot de râs care mă chema pe nume şi cuprindea în el toate nebuniile mele. Mă găsii, nu ştiu cum, în uşa dormitorului; ridicai draperia şi i**-**am văzut obrazul delicat care răsărea dintre voalurile patului, încadrat de părul blond şi de dantelele albe, iar delirul surâsului ei mă săgeta ca şi beţia privirilor şi farmecul tăcerii ei.

*

N**-**aş şti să**-**ţi spun cât a durat acel vis febril, şi ce simţeam.

Aveam în piept toate bucuriile, toate înflăcărările, toate freneziile şi mă sufocam. Mi se părea că inima mi se dilată **într-**atâta de preaplinul simţămintelor, încât pieptul meu nu ajungea să o cuprindă. Simţeam în acelaşi timp necaz şi dezgust faţă de mine însumi! atâta remuşcare! un nu ştiu ce ca o durere ascuţită. Simţeam că eram îngrozitor de fericit. Îmi petreceam ziua visând cu ochii deschişi, la fereastră sau lângă sobă, sau rătăcind pe străzi fără să văd, fără să aud, fără să gândesc, iar noaptea îmi consumam cu aviditate toate voluptăţile. Plecam de la ea în zori, pe ascuns, ca un hoţ care se întoarce după ce a furat paradisul. Încercam spaime de neexplicat; din când în când îmi bătea inima de bucurii neaşteptate, înţepătoare şi dureroase; simţeam tainice şi infinite chemări ale artei, pe care nici nu aş fi încercat să le exprim, şi o neputinţă

dezolantă.

*

Mă iubea cu adevărat. Chiar dacă acea dragoste o fi fost un capriciu, în acel moment era sinceră. Îi pricinuiam teamă şi plăcere. Uneori mă privea timid şi, pe neaşteptate, îmi sărea de gât îmbătată ea însăşi de dragoste. Avea ciudata curiozitate de a afla cum era plăsmuit sufletul meu care o iubea atât de mult. Îmi închidea ochii cu mâinile, îşi lipea gura de a mea să simtă cât de caldă îmi e respiraţia şi îşi punea urechea pe inimă să audă cum bate. Mă sucea şi mă răsucea în fel şi chip, îmi ciufulea părul şi când o priveam lung în ochi Îi închidea cu un strigăt de teamă.

— Dacă aş fi ştiut că o să te iubesc atât, îmi spunea, nu te-aş fi căutat. Mă faci să sufăr!

Altă dată dorea să-i cânt la pian melodiile dansurilor ei şi apărea pe neaşteptate în faţa mea, în costumul graţios, împrăştiind în jurul meu toate atracţiile – pentru mine! numai pentru mine! – surâsul îmbătător, privirile pline de promisiuni, părul despletit, pieptul palpitând – şi întotdeauna sfârşea sări**ndu-**mi pe genunchi şi înecâ**ndu-**mă în voalurile unduitoare.

— Ce mult te iubesc, îmi spunea! Ce mult te iubesc.

*

Într-o zi mi-a spus aproape speriată:

— Cum să fac să nu te mai iubesc?

*

Şi altă dată:

— Ştii că a trecut mai mult de o lună de când te iubesc astfel!

Erau exclamaţii de o candoare emoţionantă dar îmi provocau o durere cumplită.

— N-o să mă iubeşti întotdeauna aşa! i-am spus.

— Oh, întotdeauna! şoptea cu melancolie. Nici tu nu o să mă iubeşti întotdeauna aşa!

*

În delirul ce se prelungea de-a lungul celor 24 de ore

ale zilei vei înţelege uşor că felul meu de viaţă suferise mari schimbări. Nu mai lucram, nu mai primeam pe nimeni, nu mai scriam nici măcar familiei mele decât extrem de rar, numai scrisori foarte scurte în chip de telegrame şi de fiecare dată pentru a cere bani.

Nu poţi să-ţi închipui cum distruge o astfel de viaţă pe unul care se găseşte în situaţia mea nenorocită, şi cum consumă în special banii care, oricum, sunt lucrul cel mai preţios. Eu nu cheltuiam niciun ban cu Eva, nici măcar pentru a-i dărui un bucheţel de violete, dar aveam mii de nevoi: îmi cumpărasem haine noi, simţeam nevoia să fiu elegant, să-mi spăl mâinile cu apă de colonie, să am o locuinţă convenabilă, să mănânc la Doney, să port mănuşi, şi toate aceste fleacuri sunt foarte costisitoare pentru o bursă de stat de 150 lire.

Vai! aş vrea să cred că eram nebun pentru că am fost laş şi josnic. Devenisem exigent până la imposibil faţă de familia mea – ajunsesem să le iau şi pâinea de la gură numai ca să-mi cumpăr cravate. Nu scriam nimic altceva, ceream bani exploatâ**ndu-**le afecţiunea. Oh! sărmana mea mamă. Oh! bietul meu tată!... şi nu roşeam când soseau banii care însemnau atâtea privaţiuni pentru părinţii mei! Nu! Nu roşeam! Şi când cererile mele deveniseră mai frecvente, mai insistente, mi **s-**a părut că văd lacrimile mamei, descurajarea tatii pentru că nu mai puteau să-mi trimită nimic şi nu am simţit altă durere decât teama de a rămâne fără bani. Şi nu am ezitat, nu! să abuzez de nesecata afecţiune paternă prefăcâ**ndu-**mă bolnav şi scriind că am nevoie de bani cu orice preţ; nu m-am gândit la durerea uriaşă, la neliniştile chinuitoare ale părinţilor mei decât pentru a le specula... Vai! cum mă schimbasem Doamne!... Unde îmi era capul? Ce se întâmpla cu sufletul meu?

Nici măcar nu m-am gândit să mor: să mă arunc în Arno! Simţeam nevoia să trăiesc.

Răspunsul nu se lăsă aşteptat. Am primit un mandat de 125 lire şi o scrisoare care mi-ar fi sfâşiat inima dacă nu

ar fi fost împietrită. Mama adăugase câte ceva cu scrisul ei neciteţ pe care îl udase cu lacrimi; tata mă implora să vând tot ce am, dacă banii nu mi-ar fi ajuns pentru drum, şi să mă întorc acasă, dat fiind că nu mai puteau să-mi trimită nimic.

Am încasat mandatul şi am rupt scrisoarea. Eram bolnav, nu-i aşa? aveam o boală îngrozitoare a minţii şi a inimii! eram nebun!

*

Uneori, aşteptâ**nd-**o pe Eva ore întregi în dormitor, în timp ce ea îşi primea numeroşii prieteni, în timp ce o auzeam râzând şi zburdând în salon, simţeam cum mă cuprinde împotriva ei o furie surdă, sălbatică. În aceste momente toate amărăciunile care reprezentau preţul acestei iubiri mă copleşeau. Eram gelos şi mă vedeam ridicol, ascuns în spatele uşii, consumâ**ndu-**mi în tăcere gelozia. Alteori mi se părea că marea mea gelozie nu se reducea la altceva decât la febrila nerăbdare de a o strânge pe Eva în braţe. Apoi apărea ea, surâzătoare, plină de farmec, se făcea lumină şi eram orbit.

Găsea sute de pretexte ca să vină să mă vadă de două sau de trei ori în timpul acelor vizite, şi în cele două minute în care îmi sărea pe genunchi avea pentru mine asemenea mângâieri, asemenea sărutări şi cuvinte încât mă făceau să-mi pierd minţile. Se părea că piedicile îi aţâţau dragostea şi îi dădeau noi atracţii. Ne spuneam lucruri neînsemnate, prosteşti, fără înţeles, în şoaptă, tremurând, în extaz.

Apoi mă lăsa cu un sărut şi fugea.

O dată m-a găsit râzând.

— Ce ai de râzi aşa? m-a întrebat.

— Mă gândesc la figura pe care o fac prietenii tăi acolo în timp ce tu eşti cu mine.

— O, Doamne!… dar râzi **într-**un fel ciudat!…

¥

În altă zi i-am spus:

— Ascultă, Eva, am câteodată tentaţia să intru pe

neaşteptate în salon şi să-i pălmuiesc pe toţi bărbaţii aceia eleganţi.

— Eşti nebun!…

— Ştiu, este o nebunie, dar aş avea, vezi, o satisfacţie!

¥

Într-o seară am fost tentat să ascult la uşă şi să privesc prin gaura cheii. Am făc**ut-**o cu inima bătâ**ndu-**mi puternic, dar nu atât de ruşine cât de teamă.

Când a venit, m-a găsit atât de palid şi de încruntat încât m-a întrebat cu blândeţe ce mi se întâmplase. I-am răspuns cu un surâs amar:

— Ce fel de oameni sunt aceia, Eva?

— Oh, de cea mai bună condiţie.

— De fapt păreau că se consideră cu mult deasupra ta. Îţi aruncau fumul în obraz.

— Ai văzut?

— Da, am exclamat cu un rânjet în care încercasem să pun toată amărăciunea pe care o aveam în inimă.

Ea nu mi-a reproşat indiscreţia.

— Rău ai făcut, îmi spuse simplu, întristâ**ndu-**se.

— Ştiu, am greşit.

— Nu ţi-o spun pentru mine, ci pentru tine.

— Ah! pentru mine!

— Nu râde în felul ăsta, Enrico! ascultă-mă, dacă vrei să fii fericit, mulţumeşte-te să mă iubeşti şi să fii iubit cum te iubesc eu. Tu ai inima fierbinte şi mintea exaltată: curiozitatea ţi-ar face rău.

— Ah! deci ştii asta!

— Da, răspunse liniştită, privi**ndu-**mă cu toată sinceritatea. Dar ce vrei să fac? Tu ştii cine sunt; m-ai iubit tocmai pentru asta; dar ca să fiu ceea ce sunt trebuie să mă resemnez la asemenea vizite, chiar atunci când de mă plictisesc.

— Numai atât?

— Numai atât.

— Oh! n-o să le ajungă!

— Le ajunge… pentru că eu te iubesc pe tine! Greşeşti când te plângi!

Mă privi lung în ochi cu atâta dragoste încât aş fi jurat că e adevărată; îmi luă amândouă mâinile şi îmi spuse cu seriozitate – ea care nu era niciodată atât de gravă:

— Te iubesc încă şi vreau să mă iubeşti şi tu. Îmi făgăduieşti un lucru?

— Spune.

— Jură-mi că n-o să mai asculţi la uşă.

— Ah! şoptii amar, râzând cu inima strânsă.

— O, Doamne! exclamă ea frângâ**ndu-**şi mâinile. Crezi că ar trebui să mă tem că sunt spionată, dacă aş vrea să te înşel?

— Dar atunci de ce nu vrei să ascult?

— Pentru că… ai văzut şi tu… pentru că acele familiarităţi insolente care pentru mine nu sunt decât o înjosire, pentru tine ar fi muşcături veninoase de gelozie… Pentru a te scuti de neplăceri…

— Ce-mi pasă dacă de nu-mi vin de la tine!

Ea îmi citi în ochi toată amărăciunea care nu se putea ghici în cuvinte, coborî privirea şi îmi spuse doar atât:

— Cât eşti de nedrept!

Era atâta adevăr în vocea ei şi avea o sinceritate atât de limpede şi de demnă în cuvinte, în ochi şi în atitudine încât suferam îngrozitor pentru toate nenorocitele contradicţii ale vieţii ei.

— Da, simt că sunt nedrept! exclamai. Dar sufăr îngrozitor, Eva! Sunt gelos! Sunt gelos pe această nefericită meserie a ta! Sunt gelos pe toţi cei care te privesc, pentru că toţi te doresc; sunt gelos pe toţi cei care îţi vorbesc, pentru că îţi vorbesc ca să te seducă…

— Oh! exclamă Eva, râzând simplu şi vesel, dacă ai şti cât ar trebui să te invidieze toţi domnii aceia pe care tu eşti gelos!

— N-are importanţă, ei îţi fac curte!

— Oh, nu toţi! Sunt şi unii care vin numai pentru a-şi lua ceaiul la mine, sau pentru a-şi întâlni prietenii, alţii vin pentru că salonul meu este la modă, alţii numai ca să se afle că mă frecventează.

— Aş dori să nu fii obligată să-i primeşti pe toţi oamenii aceştia, Eva.

— Sunt toţi abonaţii teatrului, tineri mondeni, dintre aceia care hotărăsc succesul unui spectacol, iar eu aparţin teatrului.

— Înţeleg ca femeia care mă iubeşte să-mi aparţină înainte de toate mie!

— În cazul ăsta nu ar fi trebuit să te îndrăgosteşti de o dansatoare.

— Dar eu m-am îndrăgostit de o femeie, pentru Dumnezeu!

Ea zâmbi trist.

— Pe femeie ai văz**ut**-o o clipă în culise... şi ai fugit de ea.

— Dar eu te iubesc aşa cum eşti!

— Ştii tu cum sunt eu? O femeie nu este decât aşa cum vrea să fie. Ştii tu ce aş fi fără costum şi fără pantofii de atlaz? Aş fi o modestă muncitoare cu degetele rănite de acul de cusut şi cu o umbrelă veche sub braţ, o fată care **s**-ar putea socoti frumuşică dacă nu ar avea cizmuliţele rupte şi pălăria strâmbă, care ar alerga la piaţă, ar găti şi dacă ar avea noroc **s**-ar mărita cu un bucătar sau cu un birjar. Iată ce aş fi, dragul meu; în schimb iată ce sunt; las atâţia cavaleri, care te-ar invidia, să aştepte – şi tu care nici măcar nu m-ai fi privit dacă m-ai fi văzut umblând cu pantofii rupţi, tu ai înnebunit de dragul meu. Oh! ştiu că este mult mai bine să nu fii constrâns să-i accepţi pe cei care te plictisesc şi să le suporţi galanteriile arogante. Dar ce vrei să fac? Nu m-am născut ducesă!

Veni să se aşeze pe genunchii mei; mi-a cuprins gâtul cu braţele şi m-a sărutat de mai multe ori.

— Haide! nu plânge, copilul meu; dragostea mea! nu plânge! mă doare! eu te iubesc cu adevărat, o ştii! Nu am

nimic de aşteptat de la tine, ba, dimpotrivă, ai putea să-mi faci rău, vezi cât sunt de sinceră? Mă crezi că te iubesc?

— Dacă tu nu m-ai iubi atâta, aş face un lucru foarte simplu, m-aş omorî.

— Ah! nu! exclamă ea râzând copilăreşte, agăţată de gâtul meu şi legă**nându-**mi-se pe genunchi. Nu vreau să te omori pentru că eşti dragostea mea, dragostea mea frumoasă!

Şi avea în voce intonaţia dulce cu care se leagănă copiii.

*

În anumite seri vizitele se prelungeau târziu în noapte. Era între domnii aceia o întrecere care să rămână stăpânul câmpului de bătaie. O dată Eva intră pe neaşteptate ca şi cum ar fi fost urmărită, era aprinsă în obraz şi avea nările dilatate; închise uşa cu cheia, se aruncă asupra mea cu pasiune, îmi ascunse faţa la pieptul ei, sărutâ**ndu-**mi părul ca şi când ar fi dorit să-mi ascundă ceva sau să mă împiedice să aud.

— Ce ai? o întrebai desprinzâ**ndu-**mă din braţele ei, văzâ**nd-**o tulburată şi cu lacrimi în ochi.

— Nimic! răspunse.

M-am îngălbenit şi n-am îndrăznit **s-**o mai întreb altceva.

*

În ziua următoare mă văzu atât de schimbat încât mă întrebă la rândul ei: „Ce ai?” De astă dată eu am fost acela care am răspuns: „Nimic!”

Căzu pe gânduri şi vorbi despre altceva.

Petrecurăm noaptea aceea ca pe celelalte, înăbuşind cuvintele copilăreşti în perne şi zâmbi**ndu-**ne în umbrele dulci ale draperiilor patului; simţeam însă că între noi plutea ceva care făcea să moară pe buze sărutarea şi în piept surâsul. Mă privea cu ochii ei larg deschişi, sprijinită cu cotul pe pernă, cu bărbia în podul palmei, cu braţul diafan în ceaţa dantelelor şi părul aruncând unde aurii pe cearşafurile albe. Avea accese de duioşie tristă şi

înfricoşată, îşi încolăcea braţele goale pe după gâtul meu şi îmi acoperea pieptul cu căpşorul ei blond.

Apoi mă privea din nou, adânc, fără să scoată un cuvânt, cu capul cufundat în mătase şi cu braţul molatic, în timp ce degetele ei mici se jucau cu dantela cuverturii.

O dată, în timp ce vorbea de cu totul altceva, exclamă:

— Ce nebună sunt că te iubesc atât de mult!

Şi mai târziu, după un hohot de râs, atât de vesel, atât de nebunesc încât îmi provoca o senzaţie de durere:

— Ce o să mă fac când n-o să mă mai iubeşti?

Apoi fără să aştepte răspunsul meu îmi vorbi de croitoreasă, de rochiile ei, de caii ei, de florile ei, de teatru, de muzică, de dans, îmi vorbi de arta mea, de mine, de ţinutul meu – niciodată nu-mi vorbise de familia mea: asta începuse să mă surprindă. Era delicateţe? Era gelozie?

Când eram gata să plec, în zori, m-a chemat înapoi, m-a tras pe perne, agăţâ**ndu-**se cu putere de gâtul meu şi m-a întrebat cu acelaşi ton, ca şi cum între prima întrebare şi a doua nu **s-**ar fi scurs atâtea ore şi nebunii:

— Ce ai?

— Nimic.

— Oh, nu pleca aşa! exclamă ea cu lacrimi în voce.

— De ce mă întrebi? nu mă iubeşti? nu te iubesc? nu suntem fericiţi?

Avea capul pe pernă cu faţa spre mine şi mă privea în tăcere, cu ochii ei albaştri plini de lacrimi.

— Crede-mă, adăugai, curiozitatea nu aduce nimic bun. Eu am înţeles şi nu te-am mai întrebat altceva, când în seara trecută mi-ai răspuns „nimic”.

Îmi luă mâinile şi mi le sărută – le-am simţit ude de lacrimi.

— Nu mă mai iubeşti! spuse.

— Oh! de **s-**ar îndura Dumnezeu! am exclamat ca o explozie a tuturor mâniilor care mă rodeau de două zile.

Ea se ridică deodată strălucind de frumuseţe, sub batistul fin, ca o statuie, şi mi se aruncă de gât,

acoperi**ndu-**mă de lacrimi şi de sărutări.

— Da, mă iubeşti! mă iubeşti! hohoti ea. Şi eu te iubesc ca o nebună! Apoi, înlănţuită strâns de mine ca o iederă, ascunzâ**ndu-**şi capul la pieptul meu şi vorbi**ndu-**mi în şoaptă, ruşinată de ceea ce trebuia să-mi spună: Nu crezi că te iubesc?

— Ba da!

— Te temi că aş putea să te înşel?

— Oh, nu!

Şi plecâ**ndu-**şi capul, cu glasul scăzut şi îmbrăţişâ**ndu-**mă mai strâns:

— Atunci de ce mi-ai pus întrebarea aceea?

— Pentru că te iubesc! pentru că sunt gelos… în alt fel…

— …Cum?

— …Nu ştiu!… n-am să-ţi spun niciodată!

Cu toate acestea păru că a înţeles, fiindcă îşi desfăcu braţele, nu mai scoase nicio vorbă şi căzu pe pernă ascunzâ**ndu-**şi obrazul.

— Ascultă! îmi spuse grăbit, prinzâ**ndu-**mi mâinile în timp ce eu mă pregăteam să plec. Cere-mi orice, când vrei… dar nu înceta să mă iubeşti… îţi jur că o voi face!

*

— Nu vreau să mai vii la teatru, îmi spuse altă dată.

— De ce?

— De ce… de ce… Este o copilărie, ştiu… dar m-ar mâhni să te ştiu acolo… în mijlocul mulţimii.

I-am fost recunoscător pentru această delicateţe şi i-am făgăduit – dar **într-**o seară, seara reprezentaţiei în beneficiul ei, cu acea logică atât de ciudată a inimii omeneşti, i-am cerut să mă dezlege de promisiune. Ea mă privi surprinsă.

— De ce?

— Vreau să te văd.

— Nu mă vezi acum?

— Nu! vreau să te văd acolo… în costum!…

— O să mă îmbrac pentru tine aici.

— Oh, este cu totul altceva!…

Ea zâmbi şi îmi spuse:

— Orgoliosule!

— Orgolios?

— Da! Vrei să te bucuri de triumful tău şi să spui: femeia aceea pe care toţi o doresc îmi aparţine!

— Da!… este adevărat!

— Bine, adăugă cu simplitate, poţi **s-**o spui, fiindcă e adevărat.

Camerista o aştepta **s-**o pieptene: înainte de a pleca îmi spuse, ca şi când şi**-**ar fi amintit ceva:

— Promite**-**mi însă că nu vei fi gelos!

Vai mie! prevedea oare că aş fi avut de ce să fiu gelos?

Nu o mai văzusem de mult pe scenă şi când o revăzui mi se păru cu totul alta.

Am înţeles cum se pot face ceea ce numim nebunii

— Sau frânturi de inimă smulse de plăceri chinuitoare, frânturi de raţiune torturată de delir **–** pentru aceste femei care au drept amant întregul public, femei care ne aruncă în obraz toate farmecele lor, ţintui**ndu-**ne **într-**un fotoliu de orchestră, şi ne ard ochii cu frumuseţile lor mistuitoare, obligâ**ndu-**ne să le privim cu aviditate. Voluptatea aceasta care ne îmbată cu sunete şi ne orbeşte cu lumină, care ne aţâţă cu parfumuri aspre şi flutură văluri în faţa curiozităţii noastre trepidante, cu surâsul neruşinat şi goliciunea inocentă, idealizând pasiunile noastre cele mai senzuale, este monstruoasă, şi la fel de monstruoasă este dorinţa de a te arunca, de a te îneca în ea, cu toată inconştienţa, cu toată precizia

— Iar chinul de a te bălăci în ea cu mâinile, cu picioarele, cu pieptul, cu părul, de a sorbi din ea, de a**-**ţi pierde în ea conştiinţa, inima, sensul vieţii, cuprinde aceleaşi extazieri de nepovestit, aceleaşi străluciri, aceleaşi torturi, aceleaşi josnicii… Dacă **s-**ar putea citi în inima unuia dintre fericiţii muritori asupra cărora **s-**a abătut vârtejul unei pasiuni de acest fel, şi care este

invidiat de mulţime!…

Femeia care primea aplauze înfierbântate de dorinţă, era a mea, îşi sprijinea capul pe perna mea; dar eu nu mi-am amintit de asta decât pentru a fi gelos din pricina umerilor ei goi, a vălurilor transparente, a binoclurilor care păreau că o sărută cu limbi de foc, a mâinilor înmănuşate care mi se părea că îi dezmiardă umerii.

Am plecat ca un nebun, mult înainte de sfârşitul spectacolului, şi m-am dus **s-**o aştept în apartamentul ei, ars de gelozie, de furie, de dorinţă – explică-mi tu contradicţia asta! – şi când i-am auzit pasul uşor pe scări, când am văz**ut-**o apărând în faţa mea gâfâind încă, veselă, surâzătoare, cu obrajii îmbujoraţi şi ochii strălucind de bucurie, o îmbrăţişai strângâ**nd-**o frenetic, ca şi când m-aş fi temut să nu-mi fie smulsă din braţe. Ea crezu că entuziasmul meu se datora triumfului ei!

— Oh! sunt atât de fericită că ai fost acolo! îmi spuse fără să-şi dea seama de răul îngrozitor pe care mi-l produceau cuvintele ei. A fost un adevărat entuziasm, nu-i aşa? Priveşte câte flori!

Şi se mândrea cu naivitate între uriaşele buchete de flori pe care servitorul le adusese în salon. Probabil că arătam năuc; dar ea era atât de prinsă de bucuria triumfului încât nu observă. Se învârtea în cameră cu mişcări grăbite, vii, ca de şarpe. Se privea în oglindă, mă îmbrăţişa, mă săruta, aşa cum săruta şi florile, pentru a-şi arăta mulţumirea.

— Ce fericită sunt, Doamne! exclamă, fără să-şi dea seama de egoismul fericirii ei.

Sună cineva. Eram în salon; mă luă de mână şi mă conduse în camera ei.

— Aşteaptă-mă aici, îmi spuse.

— Este inutil, fiindcă plec.

— Pleci! De ce?

— O să ai probabil multe vizite… este sărbătoarea ta…

— Adevărat, spuse ea veselă.

— Vezi bine că mă resemnez.

Mă privi cu uimire.

— Îmi faci scene pentru mulţumirea mea? Uf, urâciosule!

— Nu.

— Adevărat?

— Da.

— Atunci, pe mâine?

— Pe mâine.

— Bună seara.

Nu i-am răspuns – şi ea observă asta. Era prea nerăbdătoare, prea bucuroasă, îi ajungea asigurarea mea şi nu citea nimic în ochii mei.

*

Am plecat cu atâta supărare în inimă, încât mi se părea că o urăsc. Când am ajuns în stradă, am plâns ca un copil. Şi în ziua următoare, după o noapte de furii, de gelozii, de dragoste, cum **s-**a făcut ora zece am fugit la ea.

Simţeam nevoia **s-**o văd, să-i văd ochii închişi – **s-**o văd dormind şi să cad pradă încă o dată nopţilor dulci de uitare şi de dragoste. Voiam să întredeschid perdelele patului ei şi să privesc surâsul nedefinit al buzelor roşii, încă umede de respiraţia nopţii şi ochii ei întredeschişi care îi căutau pe ai mei. Am intrat în camera ei în vârful picioarelor, dar am găsit-o deja sculată, lângă şemineu.

Văzâ**ndu-**mă intrând pe neaşteptate tresări ca şi când ar fi fost surprinsă, şi făcu o mişcare instinctivă şi imperceptibilă pentru a-mi ascunde scrisoarea pe care o citea. Nu fusese decât o intenţie, dar asta era de ajuns pentru ochiul meu bănuitor.

Se ridică, mi se aruncă în braţe şi îmi spuse cu căldură:

— Ah! grozav! Ce bine că ai venit! Şi aruncă scrisoarea cu cea mai mare naturaleţe pe marmura şemineului.

— De ce? o întrebai.

— M-ai părăsit aseară! ştii, eram atât de emoţionată

încât abia mai târziu mi-am dat seama că erai supărat. Tu eşti mai bun decât mine… m-am gândit la asta toată noaptea. Mai eşti furios?

— Oh, nu!

— Dar de ce erai supărat? ce ţi-am făcut?

Am plecat capul fără să răspund.

— Vezi, a adăugat, am avut dreptate să mă tem! Am mai multă judecată decât tine, sau mai bine zis, te iubesc mai mult. Mă luă de mână şi mă sili să mă aşez lângă foc.

— Ce palid eşti! îmi spuse. N-ai dormit astă-noapte?

— Nu.

— Dragul meu! Dragul meu! exclamă eu o pornire copilărească, sărutâ**ndu-**mă pe frunte. Apoi cu neaşteptată şi inocentă vioiciune: Vezi, pentru asta te iubesc!

pentru că mă iubeşti atât de mult, pentru că eşti nebun, pentru că eşti gelos, pentru că eşti nedrept şi rău. Îmi placi aşa – asta-i!

În acel moment îmi surprinse privirea care fixa involuntar scrisoarea şi crezu că brăţara care se afla pe marginea şemineului lângă scrisoare îmi aţâţa curiozitatea.

— Îţi place brăţara asta? mă întrebă luâ**nd-**o în mână ca şi cum ar fi vrut să prevină bănuielile pe care le presupunea deja născâ**ndu-**se în mine.

— N-am văz**ut-**o.

— Ah! exclamă descumpănită.

Deschise şi închise de două sau de trei ori cutiuţa de catifea, făcând să lucească pietrele, şi adăugă încercând să-şi recapete siguranţa, sau să mă dezarmeze cu sinceritatea ei.

— Este un dar pentru reprezentaţia mea.

— Oh!

— E frumos, nu-i aşa?

Eu care mă gândeam la cu totul altceva am răspuns:

— Foarte frumos.

— Este foarte scump.

— Cred că valorează cel puţin două sute de lire.

— Oh! izbucni ea în râs, uitând, la răspunsul meu naiv, toate grijile. Valorează cel puţin două mii!

Ei bine, recunosc că m-am simţit umilit din pricina ignoranţei mele asupra valorii pietrelor.

— La ce te gândeşti? mă întrebă cu oarecare nelinişte.

— Mă gândesc că sunt foarte norocoşi cei care pot să-ţi ofere daruri de două mii de lire.

— Tu îmi dai dragostea, care valorează mai mult.

Zâmbii amar.

Am vorbit de una şi de alta, când serioşi, când îndrăgostiţi, când aproape veseli. La un moment dat îi aruncai în faţă următoarea întrebare, care din cauza violenţei cu care era pusă, o făcu să tresară:

— Cine ţi-a dăruit bijuteria?

A răspuns cu francheţe:

— Contele Silvani! Nu cumva eşti gelos pe el? mai spuse văzând că devenisem grav.

— Ah! aş fi nedrept!

— Chiar că ai fi nedrept, exclamă ea cu un accent atât de demn încât mă umili.

— Eva, iartă-mă, exclamai aproape scos din minţi, îmi dau seama că sunt nedrept şi rău! îmi fac rău cu mâna mea… dar sunt gelos, îngrozitor de gelos.

Drept orice răspuns ea mă sărută.

— De ce nu ai trimis înapoi brăţara? o întrebai blând.

M-a privit cu ochi atât de miraţi ca şi cum i-ar veni greu să priceapă înţelesul cuvintelor mele.

— Cum **s-**o trimit înapoi? Vrei să spui adică **s-**o refuz!

— Da, **s-**o refuzi.

Acel refuz călca toate principiile ei acceptate în mod sincer şi deschis de atâta timp.

— Dar nu se obişnuieşte aşa ceva în teatru! îmi spuse surâzâ**ndu-**mi ca unui copil care a spus o prostie.

— Ah! am mormăit. Credeam că există demnitate şi în lumea teatrului.

— Dar, dragul meu, aici e vorba de alt fel de

demnitate. Se obişnuieşte să se facă daruri artiştilor cu ocazia reprezentaţiilor în beneficiul lor şi asta nu are nimic umilitor pentru vanitatea lor. De ce râzi?

— Râd pentru că sunt un prost, un provincial, pentru că nu ştiu toate lucrurile acestea şi mai ales pentru că nu aş îndrăzni niciodată să ofer un asemenea dar unei femei cinstite… fără să mă tem că voi roşi, sau că voi fi aruncat pe uşă afară de servitorii ei.

— Dar o artistă nu este o ducesă, dragul meu! ţi-am mai spus-o.

Şi punea atâta candoare în vorbele astea încât mi-ar fi înfrânt orice resentiment.

Umblam cu paşi mari prin odaie şi ea mă urmărea cu ochii, tandră, drăgăstoasă, aproape timidă – ea care era atât de trufaşă! îi simţeam privirea căutâ**nd-**o pe a mea, simţeam că îmi învingea mânia şi asta mă irita. Pe neaşteptate m-am oprit în faţa căminului, copleşit de atracţia chinuitoare pe care scrisoarea o exercita de o oră asupra mea şi am luat-o în mână. A tresărit, dar n-a făcut niciun pas.

— Când am intrat ţi-am întrerupt lectura, i-am spus şi i-am întins scrisoarea.

A luat-o în grabă.

— Oh, nimic important.

— Bine, citeşte-o totuşi.

— O citisem deja, şi cu un gest foarte natural o aruncă în foc.

N-am putut să-mi reprim o mişcare ca pentru a mă arunca după ea.

— Cine ţi-a scris? am întrebat-o…

Aveam obrajii aprinşi.

— Contele Silvani.

— Ah!

— Mi se pare că sinceritatea mea ar trebui să dezarmeze bănuielile tale nebuneşti.

— Cu atât mai mult cu cât acum trebuie să mă mulţumesc cu sinceritatea ta! îi spusei cu amărăciune

arătând cu degetul hârtia care ardea.

— Oh, exclamă ea ascunzâ**ndu-**şi faţa în mâini. Oh!…

Simţeam urcâ**ndu-**mi-se la cap valuri fierbinţi de furie sălbatică.

Ea a rămas o clipă în tăcere, cu faţa roşie de ruşine apoi a exclamat:

— Eşti nebun!

— Ai dreptate! i-am răspuns cu un surâs amar; şi am aşteptat să-mi răspundă ceva ca să mă descarc de toate sarcasmele care îmi fierbeau în piept.

Dar n-a mai spus nimic. Aţâţa doar focul cu cleştele cu un aer sever pe faţă.

— Scrisoarea aceea însoţea desigur bijuteria! reluai după o lungă tăcere, deoarece simţeam nevoia **s-**o mai aud spunând ceva.

— Da, răspunse sec.

Atunci, iritat de atâta calm, o întrebai brutal.

— De ce ai ars-o?

— Pentru că nu te privea.

Mi-am pierdut capul:

— Adevărat, i-am spus, eu nu pot să-ţi fac daruri de două mii de lire.

Sări de pe scaun ca şi cum aş fi lovit-o-n inimă, palidă, cu lacrimi arzătoare în ochi, şi îmi spuse cu un ton pe care n-am să-l uit niciodată:

— Acum eşti mai mult decât nedrept, eşti mai mult decât rău!

Era atâta mânie în inima mea încât nu m-au mişcat cuvintele acestea. Am rămas cum eram, sprijinit de şemineu, dur, palid, întunecat. Dădu ocol camerei de două sau de trei ori, ştergâ**ndu-**şi cu ciudă lacrimile; apoi veni spre mine pe neaşteptate: îmi luă mâinile şi mă privi cu ochii ei înlăcrimaţi.

— Mi-ai făcut mult rău! îmi zise, mi-ai spus lucruri pe care nimeni nu mi le-a spus vreodată; mi-ai reproşat condiţia mea aşa cum simţeam că o merit, dar aşa cum nimeni nu îndrăznea să mi-o spună… Ş-acum ce vrei să

fac?

— Izgoneşte-mă.

— Oh, nu! te iubesc prea mult!

— Vezi şi tu cât te iubesc, cât sunt de gelos; te fac să plângi, iar tu nu încerci să mă scoţi din acest infern!

— Ce vrei, nu am făcut tot ce se putea ca să-ţi dovedesc dragostea mea? Tot ce puteam să-ţi ascund ca să te cruţ de neplăceri nu ţi-am ascuns? Iar tu îmi mulţumeşti cu bănuieli şi insulte! Sinceritatea mea ar trebui să te liniştească, şi totuşi te irită! Eforturile pe care le fac pentru a-ţi ascunde acele lucruri care ţi-ar putea răni dragostea sau orgoliul ar trebui să-ţi arate că te iubesc atât încât să mint pentru tine!…

Am ţintuit-o cu privirea rece şi scânteind de mânie ca o lampă de oţel şi i-am aruncat în faţă aceste cuvinte ca pe-o descărcătură de pistol:

— Nu te cred!

Îşi ascunsese faţa în palme şi se lăsă să cadă pe fotoliu ca şi cum aceste cuvinte i-ar fi zdrobit inima. Apoi ridică spre mine faţa scăldată în lacrimi şi hohotele îi sufocau cuvintele:

— De ce? bâlbâia, de ce?

— Pentru că te-am văzut prefăcâ**ndu-**te în acelaşi fel pe scenă; pentru că faţa ta este o mască; pentru că te voi bănui întotdeauna că minţi, fiindcă arta ta este o minciună! strigai scos din minţi, aruncâ**ndu-**i în faţă toată furia, toată gelozia, toată dragostea mea.

Mă aşteptam la o explozie de mânie. Ea se ridică însă foarte palidă, se ţinu dreaptă în faţa mea, plângând încet şi cu ochi uimiţi de atâta durere. Buzele îi tremurară de câteva ori înainte de a vorbi:

— Nu mă crezi! bâlbâia. Şi ce ar trebui să fac ca să mă crezi? Spune.

— Ar trebui să părăseşti teatrul.

— Oh!

— Ar trebui să te rupi de toată lumea aceea.

— Oh!

— Ar trebui să vii să locuieşti cu mine.

— Oh, nu! n-am **s-**o fac niciodată, pentru că te iubesc! îmi răspunse cu un hohot de plâns.

— Ah! este un motiv ciudat!

— Da! tu vei fi primul care o **s-**o regreţi, tu! Nu! Nu! Nu!

De câteva ori am fost pe punctul să mă arunc asupra ei şi **s-**o strâng de gât; i-am aruncat în faţă un surâs care valora cât o palmă şi am fugit. Noaptea când m-am întors acasă chinuit de atâtea frământări, de nelinişti, de cele mai nebuneşti hotărâri, am găsit-o pe Eva la uşa mea, aşteptâ**ndu-**mă.

— Tu ai vr**ut-**o, îmi spuse simplu, te-am ascultat.

*

Am crezut că sunt fericit. Îmi aparţinea acum cu totul; nu mă mai avea decât pe mine. Mi se părea că legam mai puternic viaţa ei de a mea rupând toate legăturile ei cu lumea exterioară. N-aş mai fi fost gelos pe întreaga Florenţă şi aş fi putut omorî ca pe an câine pe acela care ar fi îndrăznit să întindă mâna spre fericirea mea.

De mii de ori plănuisem visul acela fără să sper că-l voi realiza vreodată şi îl înfrumuseţasem cu amănunte seducătoare. Numai ideea de-a o avea pe Eva lângă mine la orice oră a vieţii mele, sub acoperişul meu, îmi dădea altă dată extazuri de paradis.

Visasem plăcutele nebunii ale unei nesfârşite luni de miere, plimbări la ţară, flacăra căminului, lumina serii, jocurile copilăreşti şi dulcile tăceri. Îmi închipuisem cele mai obişnuite cuvinte pe care ea mi le-ar fi putut spune cu ocaziile cele mai neînsemnate. O zăream ca pe o rază de soare în toate ungherele camerei mele!

Vai! a doua zi, când am văz**ut-**o sub sărăcăcioasele perdele ale patului meu, când i-a fost frig şi nu aveam nimic altceva să-i aştern pe picioare decât paltonul meu, când a aprins focul şi când şi-a murdărit mâinile – acele mâini albe – şi când a tuşit de câteva ori din cauza fumului, când a trebuit să-şi neglijeze părul ca să pregătească

cafeaua, am simţit o durere nouă şi o surpriză înspăimântătoare: mi se părea că zâna dispăruse şi nu mai rămăsese decât o femeiuşcă frumoasă – din acelea care plac – deşi eu aveam nevoie de una pe care **s-**o ador!

Un demon rău se aşeză rânjind la capul patului meu încă din prima noapte pentru a-mi târî iluziile în vulgaritate şi ridicol.

Realizarea visurilor mele devenise izvorul a mii de griji, de surprize şi de dureri. Eram nevoit să fiu plecat de acasă cea mai mare parte a timpului ca să nu-mi lipsesc cu totul de poezie sufletul la vederea ei care, cu abnegaţie fără seamăn, se ocupa de treburile gospodăreşti. Mi se păruse că ar fi trebuit să fie o fericire supraomenească să-i stau mereu alături, dar acea fericire văzută de aproape avea detalii atât de vulgare încât mă făceau să închid ochii şi să-mi sângereze inima.

Nopţi întregi, cu cotul sprijinit pe pernă, văzâ**nd-**o dormind lângă mine, frumoasă, senină, aproape fericită şi în somn – ea care îmi sacrificase totul – mă întrebam dacă nu-şi înăbuşea, faţă de mine, aceleaşi dureroase impresii, sau nici măcar nu le încercase pentru că mă iubea mai mult, sau în alt fel, sau dacă în femeie există, ca un instinct providenţial, sentimentul căminului… sau dacă condiţia ei, educaţia primită, sentimentele ei o ţineau mai jos de întunecata şi delicata mea susceptibilitate… şi sfârşeam prin a-i reproşa – ei! – că nu are delicateţea să-mi ascundă anumite detalii foarte neplăcute pe care mi se părea că le expune cu cea mai vulgară dezinvoltură.

Nu încerc să-ţi explic acel mister monstruos care se numeşte inimă. Nu mi-am făcut niciodată iluzia **s-**o pot justifica. Îţi arăt un fapt.

Această deziluzie, această amărăciune îmi cuprindea mintea şi inima. Arta îmi refuza şi ea mângâierile ei; era poate geloasă, sau poate viaţa mă prinsese prea mult pentru a mă putea ridica până la emoţiile artistice. Însă pentru mine a fost o altă mare durere. Să simţi nevoia de a crea şi să n-ai putere! Ştii ce înseamnă asta? Stăteam ore

întregi în faţa şevaletului, lângă femeia care-mi umpluse sufletul de atâta lumină şi de atâtea culori, care acum cosea nasturii la hainele mele şi-mi lua orice putere de lucru; de câteva ori mi-am smuls părul, alteori am plâns de furie sau am tras linii pe care în ziua următoare le-am şters. Eva mă privea cu uimire, îmi strângea mâinile, îmi spunea cuvinte drăgăstoase. Şi eu îi răspundeam cu grosolănie, plictisit, aproape mânios şi, deseori, găsi**ndu-**mi sufletul atât de gol, nu mai puteam vărsa nicio lacrimă.

Între timp, nevoile materiale se făceau simţite mai mult ca oricând. Acel minim de care puteam dispune fusese cheltuit **într-**o clipă; eram dator până peste cap gazdei, tuturor prietenilor mei, simplilor cunoscuţi, fiindcă din pricina multelor mele lipsuri îmi pierdusem ruşinea. Aveam momente când eram atât de preocupat încât mângâierile Evei mă înfuriau. Nu mai îndrăzneam să scriu părinţilor pentru că aveam mândria greşelii mele şi dragostea mea nefericită nu era destul de puternică pentru a absorbi şi a sufoca remuşcarea de a le fi luat pâinea de la gură, pentru a-mi prelungi dureroasa mea nebunie. Eram prea mândru pentru a o lăsa pe Eva să ghicească chiar şi cea mai mică grijă a mea şi atunci când ea se arăta mai afectuoasă, mai supusă, şi căuta timid să ia parte la neliniştea mea şi să-mi vină în ajutor, aveam faţă de ea o purtare aspră şi cuvinte dure. Pentru a putea trăi pe cât posibil mai bine, acceptasem una din cele mai modeste slujbe; pictam cromolitografie, creierul mi se atrofia, dar puteam trăi.

*

Venise iarna, o iarnă foarte aspră. Mă duceam în fiecare seară la cafenea să-mi beau punciul şi să citesc ziarul, în timp ce Eva mă aştepta acasă. Mă ocupam de problemele internaţionale şi urmăream cursul acţiunilor cu interes! Citeam până ajungem la pagina a patra; apoi stăteam puţin de vorbă cu vecinii şi mă întorceam acasă căscând. **Într-**o seară mi se păruse punciul rece; politica se întorcea împotriva partidului meu – pentru că îmi

alesesem şi un partid politic! – vecinul meu fusese mojic; ningea foarte tare şi întorcâ**ndu-**mă acasă am găsit focul stins.

— Pentru Dumnezeu, i-am spus Evei, cu asprime

— Lucra lângă lampă – nu e nicio plăcere să te întorci acasă!

Ea ridică spre mine ochii ei buni şi senini şi nu răspunse.

— **Într-**o noapte ca asta să găsesc acasă gheţărie! am reluat. Vedeam că avea faţa vânătă, că tremura de frig sub şaluri şi nu m-am gândit că ea a trebuit să stea în această gheţărie tot timpul în care eu puneam la cale Europa după ideile mele, aşezat **într-**un colţ bine încălzit din cafenea.

— Nu este frig, răspunse.

— Dumnezeule, cum nu este frig? îngheţi!

— Nu mai sunt lemne, adăugă timid.

— Nu mai există lemne în Florenţa?

Ea lăsă capul asupra lucrului şi tăcu.

— Nu ai bani? o întrebai.

Era pentru prima oară că acele cuvinte îmi veneau pe buze şi cu toate că mă schimbasem atâta îmi făcură o ciudată impresie, ca şi cum ar fi sunat altfel decât avusesem intenţia.

— Nu, răspunse Eva cu blândeţe.

— Cum! nu ai bani? replicai fără ca de data asta cuvintele să-mi facă silă. Ai făcut cheltuieli nesăbuite?

— Nu.

— Dar nu suntem decât în douăzeci ale lunii.

5 Eva – Soţul Elenei

— E adevărat.

Cu toată abrutizarea mea o rază îmi fulgeră mintea şi mi se păru că îmi săgeta partea cea mai sensibilă a inimii ca un pumnal de oţel.

— Asta înseamnă… exclamai, simţind că vocea îmi tremură, asta înseamnă că banii pe care ţi i-am dat în fiecare lună… nu ajungeau?

— Ce importanţă are? îmi spuse surâzâ**ndu-**mi cu

aceeaşi blândeţe.

— Dar… cum te-ai descurcat?

— Aveam bani.

— Tu!!! şi mi-am ascuns faţa între mâini.

Mândria mea se zvârcolea, însă inima nu se mai emoţiona.

— Da.

— Bine, dar nu aveai nimic când ai venit.

— Aveam câteva bijuterii.

— Le-ai vândut?

— Da.

— Ah!

Ea se apropie de mine cu blândeţe, îmi săltă capul şi mă sărută pe frunte.

— Nu mă mai iubeşti? mă întrebă.

— De ce?

— Pentru că ceea ce am făcut îţi displace.

— Nu.

— Te face să roşeşti.

— Da!

— Nu mă mai iubeşti! mie nu mi-a fost ruşine de tot ce-ai făcut pentru mine.

— Este cu totul altceva; eu sunt bărbat!

— Este acelaşi lucru când iubeşti!

I-am sărutat mâinile şi am privit-o cu ochi care **s-**ar fi vrut îndrăgostiţi. Purta o bonetă foarte modestă; câteva şuviţe de păr blond îi ieşeau de sub panglicile decolorate; pe piept i se încrucişa un şal subţire; avea buzele palide şi mâinile vineţii. Primele cuvinte care îmi veniră pe buze fură:

— Şi acum ce ne facem?

— Trebuie să avem curaj!

— Oh! dacă am putea să ne mulţumim cu vorbe frumoase, îi spusei cu asprime.

— Doamne! răspunse ea timid, ca pentru a mă îmbuna, nu am fost niciodată bogată, ştii bine; casa aceea frumoasă şi mobilele scumpe nu-mi aparţineau şi din

păcate toţi banii îi cheltuiam prosteşte pentru a trăi **într-**un anumit lux: aşa că atunci când mi-am schimbat felul de viaţă aveam foarte puţin. Am făcut ce-am putut şi ţi-am ascuns totul pentru a te scuti de o supărare în plus. Acum nu mai am nimic.

— Nu ţi-am cerut nimic! i-am spus cu amărăciune.

— Oh!

— Şi dacă aş fi ştiut nu ţi-aş fi permis să mă înjoseşti pentru ca acum să mi-o reproşezi.

— Oh! repetă Eva cu o îndoită durere.

N-am avut curajul să-i iau mâinile cu care îşi acoperea faţa şi să-i şterg lacrimile ce i se strecurau printre degete.

— Enrico! îmi spuse cu blândeţe, ca în zilele noastre cele mai frumoase de dragoste, vezi cum te-ai schimbat! vezi că nu m-am înşelat prevăzând ce se va întâmpla? Tu ai regretat primul!

Decăderea morală, aş spune, era atât de pronunţată la mine încât nici măcar nu m-am gândit să protestez pentru a o amăgi; şi nici măcar nu m-am gândit că tăcerea mea lugubră trebuia să-i apese greu inima, ca plumbul topit. Apoi, când mi-am dat seama, după o lungă şi o mortală zăbavă, nu găsii ceva mai bun ca **s-**o consolez decât o imprecaţie: „Artă mizeră şi mincinoasă! exclamai ridicând pumnul spre şevalet, care te lăfăieşti îngâmfată şi nu ne dai pâine să ne potolim foamea”.

Eva mă privi surprinsă, aproape îndurerată, îi repetai refrenul acela care recapitula toate josniciile mele:

— Şi acum ce ne facem?

Nu răspunse.

— Dacă te-ai întoarce la teatru? îi spusei cu toată naturaleţea, complăcâ**ndu-**mă, parcă, în laşitatea mea.

— Este imposibil, îmi răspunse cu acelaşi calm resemnat; nu numai talentul îl formează pe artist, ci şi cariera realizată: scena, publicul, cronicile teatrale, afişele spectacolelor, agenţii, impresarii… Trebuie să trăieşti în lumea aceea pentru a-i aparţine. Am ieşit din ea şi nu mă

mai cunoaşte nimeni. Pentru a reintra în teatru ar trebui **s-**o iau de la început.

Abia atunci îmi fulgeră prin faţa ochilor toată întinderea sacrificiului pe care Eva îl făcuse la cerinţele mele nebuneşti.

— Şi tu ştiai toate astea? o întrebai.

— Da; răspunse liniştit, după cum ştiam că trebuia să sosească şi ziua asta.

— Îţi jur, exclamai, că o să-ţi redau tot ceea ce mi-ai sacrificat, sau mă omor!

Mă privi **într-**un fel ciudat, cu ochii ei melancolici şi blânzi, şi îmi spuse **într-**o şoaptă abia auzită:

Eu nu m-am plâns niciodată şi tu nu-mi făgăduiseşi să te omori.

*

Îmi trecui noaptea frământat de elanuri generoase şi când se făcu ziuă începui să mă agit ca să caut alte ocupaţii mai rentabile. Dar elanurile mele generoase nu reuşiră să-mi procure decât o slujbă modestă pe lângă un fotograf. Îmi mergea din ce în ce mai bine: de la nebuloasele înălţimi ale marii arte ajunsesem să întind culorile în spatele fotominiaturilor care se vindeau cu douăsprezece lire bucata. Şi nici măcar atât nu mi-ajungea, eram îngrijorat, irascibil, mojic. Eva îşi neglija îmbrăcămintea, era tristă şi câteodată iritată; avea anumite tonalităţi aspre în voce, anumite zâmbete care n-o făceau frumoasă. Eram convins că fac adevărate sacrificii pentru ea întorcâ**ndu-**mă seara acasă în loc să merg la cafenea, fumâ**ndu-**mi pipa lângă ea şi citind ziarul, în timp ce ea lucra; amândoi simţind, fără să scoatem un cuvânt, că tăcerea ne apăsa pieptul ca o greutate uriaşă.

După câteva zile am observat la ea o schimbare care m-ar fi mirat dacă inima mi-ar fi fost mai atentă. Cânta prin odaie, părea veselă, îşi cumpărase din economiile ei o rochie de mătase şi cizmuliţe noi – făcea deja economii! – avea mănuşi şi se îmbrăca cu grijă! Era o atmosferă de sărbătoare ce se întinsese asupra întregii case, asupra

mesei – şi eu profitam ca un parazit!

Mi **s-**a întâmplat de câteva ori să n-o găsesc acasă şi nu am întrebat-o unde **s-**a plimbat. **Într-**o seară am găsit cheia în broască. În cameră era întuneric, am strigat-o pe Eva, dar ea n-a răspuns. Am aprins lumina şi am văzut camera goală; pe cămin sprijinită pe oglindă şi pusă cu grijă la vedere era o scrisoare deschisă; pentru mine

— Iată ce am citit.

„Dragul meu Enrico, tu nu mă mai iubeşti, nici eu nu te mai iubesc, aşa că nu avem ce să ne reproşăm. Ţi-am prezis-o! tu m-ai văzut aprinzând focul şi tricotând; eu te-am văzut întinzând liniştit culorile pe fotografiile tale stupide, fără inspiraţie şi fără entuziasm: iată de ce nu ne mai iubim. Brutalităţile, certurile, amărăciunile au fost o urmare firească; mâine poate am fi ajuns şi la bătaie! Te părăsesc şi cred că îţi fac un bine şi ţie. Tu ai nevoie să visezi ca să poţi dobândi glorie şi bani; eu nu am decât tinereţea mea şi trebuie să profit de ea dacă nu vreau să sfârşesc **într-**un spital. Ai suflet bun; ţi-am vorbit cu sinceritate şi de aceea sper să nu te las supărat. Ţin încă la tine şi-ţi voi dovedi acest lucru când voi putea. Iată cinci sute de lire…”

Trebuie să-ţi mărturisesc că prima impresie pe care mi-a provocat-o scrisoarea aceasta a fost de uşurare. Tot ce-i fals şi nesănătos în asemenea legături apare în sentimentul inexplicabil de satisfacţie pe care îl încerci rupâ**ndu-**le, chiar dacă costă câteva lacrimi. Apoi, când furtuna a trecut, rămân câteodată în străfundurile mocirloase şerpii încolăciţi mai strâns de inimă, cu o vitalitate mai tenace – ciuda, amorul propriu rănit, vanitatea pălmuită. Trezi**ndu-**mă singur în camera unde Eva mă aşteptase de atâtea ori, nu m-am gândit decât la felul în care o părăsise, şi când m-am apropiat de pernele care mai păstrau încă forma capului ei nu m-am gândit la celălalt pat, unde dormea, numai pentru că nu era al meu; nu m-am gândit la sărutările pe care nu le mai doream, numai pentru că le avea altul.

În dimineaţa următoare raza de soare care trecea prin fereastră era atât de veselă, spunea atâtea lucruri frumoase despre tinereţe, artă, viitor, despre familia mea la care nu mă gândisem până în ziua aceea fără strângere de inimă, încât mi-am găsit cu uimire sufletul în sărbătoare: nu voia cu niciun chip să se mâhnească de plecarea Evei. Am scris părinţilor mei; mi7 am fumat pipa, mi-am făcut ordine printre instrumentele de pictură ca şi cum n-ar fi trebuit decât să mă reîntorc la artă pentru ca arta să-mi surâdă, şi nu m-am gândit la Eva decât din pricina ciudei de a fi găsit prin cenuşa şemineului un plic pe jumătate ars, pe care adresa ei era scrisă cu aceeaşi literă elegantă a scrisorii care însoţea brăţara contelui Silvani şi din pricina acelei hârtii de cinci sute de lire pe care, foarte indignat am pus-o în portofel, cu intenţia fermă de a i-o arunca în obraz, de îndată ce aş fi revăz**ut-**o.

Vai mie! n-o mai revăzui! Nu i-am aruncat nimic în obraz; golul care crescuse în inima mea, fiindcă numai pentru ea trăisem, mă copleşea şi îmi secase talentul. Ghearele îngrozitoare ale sărăciei de inimă, de minte şi de pungă îmi încleştau existenţa. Deprimarea mă epuiza şi îmi iroseam viaţa în trândăvie, pe scaunele sălii de biliard sau în cafenea.

Datoriile, inerţia şi mizeria mă înecau; toată activitatea spiritului meu nu avea altă ţintă decât să mă prăbuşească cât mai adânc în noroi – şi am cheltuit liniştit hârtia de 500 de lire.

*

Apoi se terminară şi banii aceştia.

Am început atunci altă luptă, mai înjositoare, mai îndârjită, mai dureroasă, lupta expedientelor, a tranzacţiilor de mândrie, a laşităţii, pentru un dejun. După ce am vândut tot ce era de vândut, pânzele, cutiile, culorile, hainele, pantofii, m-am găsit fără hrană, aproape dezbrăcat, găzduit ca ostatic pentru datoriile mele, cu cinci lire în buzunar, pradă halucinaţiilor pe care le încerci probabil în momentul în care îţi pierzi minţile.

*

Îmi veniră în minte jocurile de noroc. Mi-am amintit de poveştile şi romanele pasionante în care se vorbeşte despre câştiguri uriaşe, dobândite din nimic, şi mi se păru că sunt bogat pentru că Mai aveam cinci lire şi o idee salvatoare. Urcai fără să ezit scările unei case în care artişti şi studenţi săraci îşi disputau unul altuia pâinea cea de toate zilele; riscai o liră, alta, şi alta, apoi ultima. Vedeam flăcări orbitoare trecâ**ndu-**mi prin faţa ochilor şi eram cuprins de subite ameţeli. Mi se păru că simt deschizâ**ndu-**mi-se un gol în inimă, cu o senzaţie chinuitoare, ori de câte ori se întorcea cartea care trebuia să decidă soarta ultimei mele lire.

Tu nu ştii ce înseamnă ultima liră: înseamnă pâinea de mâine şi eu aveam stomacul gol! – situaţie când fantasmele nevoilor îţi traversează ca un fulger sufletul! Dar după aceea m-am liniştit: mă simţeam bine, gândurile îmi erau limpezi. Pierdusem. Cel puţin nu mai aveam nimic.

Am coborât scările cu pas hotărât; privirea îmi era clară şi mintea liniştită. M-am plimbat pe străzile mai frecventate; am citit anunţurile spectacolelor; am trecut prin faţa vitrinelor câtorva cafenele încercând o satisfacţie ciudată la vederea oamenilor care se găseau înăuntru; am mers pe malul râului Arno, la baraj, şi am stat o jumătate de oră să privesc bizarele reflexe ale felinarelor cu gaz, pe apele fluviului, fără să mă gândesc o clipă că ar fi fost mai bine să mă arunc în apă. Miezul nopţii mă prinse ca de obicei pe strada mea; îmi era frig şi îmi amintii că nu aveam nimic mai bun de făcut decât să mă duc să mă culc.

*

În ziua următoare m-am gândit că era foarte natural să mă împrumut de la singurul prieten care nu-mi întorsese încă spatele, Giorgio, şi m-am mirat cum de nu-mi venise ideea asta mai înainte. Dar această idee nu-mi aduse decât o lungă alergătură şi eu eram tare vlăguit; Giorgio nu era la Florenţa. M-am interesat când ar fi

trebuit să se reîntoarcă; mi **s-**a răspuns că peste zece – cincisprezece zile. Zece sau cincisprezece zile!

Ştirea m-a zăpăcit; m-am întors cu mâinile în buzunare şi fredonând o arie.

Mi-a venit în minte să fumez. Am căutat în toate buzunarele, dar nu am găsit decât o cutie de chibrituri; era plină. Dacă aş fi putut **s-**o schimb pe o ţigară... mă gândeam, sau pe o bucată de pâine!

Şi cred că am izbucnit în râs!

Aveam o preocupare intensă; aceea de a omorî timpul, ca şi cum aş fi aşteptat să se întâmple nu ştiu ce eveniment şi întârzierea lui mă apăsa. Mă gândii să mă distrez folosi**ndu-**mi imaginaţia dat fiind că nu aveam încredere în inspiraţie şi să merg la Caseine să caut singurătatea. Vai mie! mintea îmi era goală ca şi inima şi stomacul. Mă plimbam pierzâ**ndu-**mi vremea ca un imbecil pe alei, când privind, prin împletitura crengilor goale, fuga norilor ce atârnau întunecaţi pe un cer de plumb, când urmărind cu mare curiozitate vrăbiile care săreau în căutarea hranei pe iarba arsă de ger **–** şi lor le era foame. Deodată auzii un tropot grăbit şi un strigăt: „Atenţie!” şi mă aruncai în şant înspăimântat ca şi cum ar fi meritat osteneala! Şi am văzut trecând ca săgeata doi călăreţi, mai bine zis un cavaler şi o amazoană. Amazoana era ea, Eva; îi recunoşteam râsul; râdea vesel spre celălalt; dar nu am văz**ut-**o la faţă, era întoarsă spre tovarăşul ei, îi vorbea. Nu m-a văzut, cred că nu m-a văzut. Calul ei era plin de spume şi din nările-i înroşite ieşeau aburi; Eva stătea aplecată în şa, îşi lăsase mâna în voia hăţurilor şi întreaga ei fiinţă salturilor vii ale armăsarului, cu o graţie îndrăzneaţă şi sigură; se auzea scârţâind pielea şi chingile şeii calului, vălul şi părul blond îi fluturau în vânt şi rochia lungă unduia în prelungirea corpului. Tânărul care o însoţea cu ţigara în gură avea în vioiciunea sa nepăsătoare şi în surâs, în mişcări precum şi în mâinile sale înmănuşate insolenţa tuturor bogăţiilor, a tinereţii, a sănătăţii, a frumuseţii, a poziţiei în societate şi a banului. Nu ştiu dacă

Eva m-a zărit; ştiu numai că văzâ**nd-**o atât de strălucitoare, lângă acel tânăr frumos, mi se păru o altă femeie; mi se păru că n-aş fi îndrăznit niciodată să-i ating vârful degetelor. Nu o mai doream. Între noi se săpase un fel de abis şi ea era atât de departe, atât de sus încât nu mai aveam nici dorinţe, nici amintiri – sau erau de cu totul alt fel. Dacă mi-ar fi aruncat o hârtie de cinci lire n-aş fi ridicat-o, dar dacă mi-ar fi aruncat o bucată de pâine, cine ştie… după ce ea ar fi trecut de colţul străzii…

*

Aproape de ora şase ajunsei, fără să-mi dau seama cum, în faţa cârciumii unde obişnuiam să iau masa. Mă simţeam obosit şi îmi amintii că nu mâncasem de o zi.

Mă cuprinse dintr-odată, ca o străfulgerare, o spaimă neaşteptată.

— Doamne! şoptii, dacă ar şti mama!

M-am învârtit toată seara pe străzi, ca un spectru, mergând la întâmplare. Nu ştiam ce să fac, privind prosteşte pe cei ce-mi ieşeau în cale, curios numai să ghicesc după faţa lor dacă au mâncat sau nu.

*

Frigul îmi dădea frisoane; aveam ameţeli; camera era îngheţată şi păturile gazdei erau subţiri ca şi haina mea. N-am putut să închid ochii toată noaptea; aveam crampe la stomac, greţuri care mă făceau să sufăr cumplit.

Mi-o amintii pe Eva, îmi amintii că o întâlnisem la Caseine şi această amintire era ca despre o persoană pe care o cunoscusem cu ani în urmă. Un fel de somnambulism dureros făcea ca memoria mea obosită să fugă fără oprire după mii de fantasme imprecise, sau după crâmpeie ale trecutului. Îmi veniră în minte toate amănuntele dragostei mele pentru Eva, o forţă care îmi depăşea voinţa îmi concentra cu stăruinţă gândul asupra lor şi aveam impresia că îmi aminteam un fapt care **s-**a întâmplat altei persoane, sau care mi-a fost povestit cu mult timp în urmă. Nici măcar nu mă miram de faptul că nu eram gelos.

Înainte de toate dragostea constă **într-**un complex de împrejurări, şi în acel moment pentru mine nu erau decât împrejurări nefavorabile.

O iubisem când imaginaţia şi inima mea puteau să-şi permită acest lux. Aş fi iubit-o poate din nou când imaginaţia şi inima mi-ar fi fost bogate; în ceea ce priveşte gelozia, ea cere, dacă nu o dragoste puternică, cel puţin o anumită doză de mândrie care să facă posibilă o comparaţie chiar şi ipotetică între cei doi rivali. Mie însă mi-era foame!

*

Aveam preocupări lugubre. Mă gândeam la ceasurile care îmi mai rămâneau de trăit şi la suferinţele care trebuiau să însoţească moartea – toate astea pentru a mă împăca parcă cu acea idee. Nu îndrăzneam să ies din casă; mi-ar fi lipsit puterile şi mi se părea că ar fi putut să mi se citească pe faţă foamea. Mai aveam încă mândrie! Aerul era înţepător; vedeam de la fereastră oamenii mergând grăbiţi; unii aveau faţa surâzătoare, mulţi arătau o nepăsare liniştită, toţi erau siguri că vor găsi acasă masa pregătită.

Vedeam hornurile care fumegau şi prin geamurile ferestrei din faţa mea femei trebăluind, mâncăruri aburinde. Priveam totul cu o dureroasă luciditate şi gândul mi se oprea asupra fericirilor casnice pe care le vedeam sau le ghiceam cu voluptate; şi mă întrebam descurajat dacă era posibil ca toată lumea aceea fericită să nu-şi închipuie că la douăzeci de paşi un om moare de foame.

În

Seara chinurile mele deveniră insuportabile. Am ieşit ca un nebun. M-am târât prin faţa tuturor cafenelelor şi teatrelor ascunzâ**ndu-**mă printre vagabonzi, căutând întu nericul, ezitând îndelung. Apoi, descoperii deodată că sunt resemnat, netrebnic şi mulţumit de a fi astfel. Văzui ieşind de la Pergola o pereche de tineri eleganţi; femeia era frumoasă, înfăşurată în blănuri şi surâzătoare; bărbatul avea o cravată albă şi o privea cu ochi de îndrăgostit. Ea se

urcă **într-**o trăsură frumoasă, strânse mâna bărbatului şi îi zâmbi; el cu pălăria în mână, şi cu ochi încordaţi o privi îndepărtâ**ndu-**se; la colţul străzii o mănuşă albă apăru la geamul trăsurii şi tânărul salută din nou; apoi se apropie de felinar şi citi un bileţel pe care îl ţinea în mână; ochii îi străluceau, părea fericit, trebuie să fi fost un om bun. M-am apropiat de el cu pălăria în mână şi i-am spus: mi-e foame.

Acest teribil adevăr se citea probabil foarte dar pe faţa mea fiindcă tânărul mă privi surprins, fără să vorbească, şi îmi dădu o hârtie de cinci lire. Trebuie să fi observat lacrimile pe care le aveam în ochii febrili; se opri cercetâ**ndu-**mă şi îmi zise:

— Eşti tânăr, pari sănătos, cum se face că ai rămas flămând?

Dar nu aşteptă răspunsul meu; nu aveam de dat vreunul şi adăugă:

— Dacă vrei să munceşti vino la adresa următoare mâine la ora unsprezece.

Era tânăr, bogat, fericit, generos şi, ceea ce este mai rar, avea un suflet plin de delicateţe. Mă puse să-i fac portretul şi, nu numai că mi-l plăti foarte bine, dar îmi menajă mândria cuprinzând în preţul lucrării şi cele cinci lire pe care mi le anticipase. Mă ajută în toate felurile: cu bani, cu recomandaţii, cu încurajări şi pot să spun că îmi dărui chiar şi prietenia. Graţie lui începui o altă viaţă, o viaţă activă, laborioasă, sigură şi respectabilă. Sărman tânăr! avea inima plină de bunătate şi o risipea! **Într-**o bună zi fericirea lui se sfârşi – crezuse că este inepuizabilă! Iubita lui era o doamnă din înalta societate, purta un nume răsunător şi îşi schimba des toaletele şi prietenele intime. Avu un duel pentru o chestiune de joc cu un căpitan de cavalerie şi fu ucis – soţul iubitei fusese martorul căpitanului. Prietenii lui cei mai buni îl socotiră vinovat; spuseră că era prea romantic, că nu dăduse dovadă de delicateţe şi de *swcoir vivre*, că o răsplătise pe iubita lui pentru toate sacrificiile pe care i le făcuse,

compromiţâ**nd-**o, că era ridicol să fii mai gelos decât soţul. Aşa că plătise cu viaţa.

*

De ce oare ţi-am istorisit şi acest episod străin de povestirea mea? Oricum, cu acest prilej am să-ţi istorisesc cum, fără să vreau, m-am gândit la Eva care nu era o mare doamnă, nu avea un nume răsunător şi care era nevoită să stoarcă punga amanţilor ei, aşa cum doamna din înalta societate storcea inimile alor săi.

*

Trăisem douăzeci de ani în zece luni şi mă simţeam puternic, plin de viaţă, de sentimente, de amintiri şi de imaginaţie. Dacă n-aş fi încercat atâtea bucurii şi atâta suferinţă cred că n-aş fi avut atâta vigoare spirituală şi sufletească şi atâta uşurinţă de a transpune în picturile mele acest belşug de viaţă. Mă bucuram de o reputaţie bună, eram aproape bogat şi îmi trăiam acum viaţa din plin, eu care avusesem la început sufletul plin de aspiraţii romantice şi de iluzii, pe care le mai aveam încă uneori. Contradicţia între patimă şi sentiment apărea în operele mele. Eram fals în artă cum eram străin de realitate în viaţă – şi publicul mă aclama; laudele acelea mă umileau câteodată în propriii mei ochi, dar de cele mai multe ori mă îmbătau de plăcere. Mi se părea că merg pe dibuite în căutarea a nu ştiu ce; mă simţeam izolat şi deseori ridicol; minţeam arta înjosi**nd-**o şi societatea înşelâ**nd-**o. Mă ameţeam cu toate plăcerile, şi din când în când simţeam nevoia să ies din atmosfera aceea ca un om care se îneacă. Nu-mi mai rămâneau decât patimile cele mai sterile şi le îmbogăţeam folosind toate fanteziile minţii mele, fiindcă simţeam nevoia să fiu pătimaş cu orice preţ. Nu mai credeam în dragoste după experienţa aceea nefericită şi după ce o văzusem în braţele unui mătăhălos căpitan de cavalerie pe femeia pentru care binefăcătorul meu îşi dăruise cu zâmbetul pe buze cei douăzeci şi cinci de ani ai lui, femeia aceea atât de elegantă, atât de delicată, atât de poetică, şi îmi potoleam dorinţele prin tot felul de capricii.

Nu mai aveam câtuşi de puţin sentimente religioase; sentimentul civic îl vedeam irosit în luptele dintre partide şi supus disputelor ziarelor rareori convinse că au dreptate; trăiam departe de familie, în mijlocul unei lumi de cămătari şi de egoişti sau de cheflii; atmosfera era înfierbântată de efluvii tinereşti – cum vrei ca în asemenea condiţii să fi putut înţelege arta… călcâ**nd-**o în picioare?

Roşeam pentru iluziile mele de altă dată şi, ca să nu râd de mine, încăpă**ţânându-**mă să visez în mijlocul celor care priveau viaţa cu ochii deschişi, am râs de seriozitatea de mascaradă şi de meschina preocupare generală. Am râs de atitudinea ipocrită care ascundea de fapt putreziciunea frazei elegante şi vaporoase plină de dorinţi vulgare, am râs de pudoarea vălului şi de inocenţa privirii.

Eram plin de tinereţe, de glorie, de încredere în mine; şi nu o singură botină orgolioasă, dintre cele pe care le visasem, coborâse pentru mine caldarâmul străzii şi călcase pe furiş covorul scării mele; nu o singură mănuşă parfumată fusese uitată pe canapeaua mea. Îţi jur că visele mele valorau mai mult decât realitatea! Oh! ducesele din strada Santo Spirito! dacă aş fi ştiut că experienţa vieţii trebuia să mă coste atâtea iluzii dragi, aş fi preferat mizeria, anonimatul şi castelele mele în Spania. Nu îţi voi spune a cui era vina, probabil era a mea, pentru că eram visător, pentru că eram neîncrezător, bănuitor, pentru că devenisem sceptic, pentru că iubeam de departe şi expansiunile inimii mele erau mereu sub controlul judecăţii. Când în pornirile amoroase nu există dăruire din ambele părţi, cu siguranţă că una dintre de este ridicolă. Nu ştiu care.

În cercurile elegante pe care le frecventam auzeam adeseori vorbi**ndu-**se despre Eva aşa cum se vorbea de cel mai bun cal de curse, de spectacolul în vogă şi de cel mai frumos atelaj. Era un accesoriu necesar al acelei vieţi de lux şi de plăceri. Alungasem din mintea mea puţinele amintiri care îmi rămăseseră de la ea – panglicile ei decolorate, cizmuliţele rupte, mănuşile desperecheate –

părăsisem de mult cămăruţa unde ea îşi făurise atâtea vise şi acum simţeam din când în când o arzătoare dorinţă **s-**o revăd pe Eva, **s-**o întâlnesc, să**-**i arunc în obraz luxul bunăstării mele. Nu din dragoste, ci din vanitate. Nu ştiu care dintre cele două sentimente este mai puternic; cu siguranţă că deseori se confundă unul cu celălalt.

Nu o mai văzusem de mult. Se spunea că e frumoasă ca o zeiţă, elegantă ca un buchet de flori şi curtată ca o regină. Multe elanuri tinereşti se înfierbântau vorbind de această femeie pe care o văzusem făcâ**ndu-**mi focul în sobă; şi nu uitasem frumuseţea, eleganţa, surâsul ei

— Amintiri care mă năpădeau cu limbi de foc. Eram înciudat că aşa era şi că părea la fel şi celorlalţi.

*

Într-o seară mă găseam la Pagliano, în una dintre acele loji în care este o favoare deosebită să fii admis, unde zeii Olimpului florentin se îngrămădeau ca la o expoziţie, pentru a schimba un zâmbet sau o strângere de mână cu zeiţa sanctuarului, în faţa unui public invidios. Şedeam alături de ea şi zeiţa îmi dăruia cu generozitate conversaţia ei şi câteva zâmbete. Deodată o văzui încruntâ**ndu-**se ca o adevărată zeiţă, luând lornieta şi îndreptâ**nd-**o spre loja de vizavi **–** era unul dintre acele gesturi expresive pe care înaltele doamne obişnuiesc să**-**l facă dacă nu vor să recurgă la cuvânt **–** dar cum nu mă oboseam să**-**i urmez capriciul, mă mulţumii să**-**i privesc braţul gol, atât de frumos încât părea pudic, ascuns până la jumătate în mănuşă.

Însă atenţia ei era atât de insistentă încât fără să vreau urmării direcţia lornietei şi văzui o altă lornietă care îi răspundea ca un pistol în duel. Zeiţa se plictisi prima şi îşi întinse moale braţul pe catifeaua balustradei; atunci dispăru şi cealaltă lornietă şi o recunoscui pe Eva **–** strălucind de frumuseţe, cu umerii şi braţele goale, cu diamante în păr şi dantele pe piept, cu tinereţea voioşia şi dragostea în ochi, cu voluptatea şi cu surâsul îmbătător **–** un surâs care**-**i făcea dintâi să sclipească asemenea unor

perle.

— Cine este în loja numărul trei, în rândul al doilea? mă întrebă zeiţa de lângă mine cu acel ton inimitabil pe care îl au olimpienele când vorbesc de muritorii de rând.

Un cavaler mai sprinten şi mai norocos răspunse:

— Contele Silvani.

— E câtva timp de când nu se mai arată în lume!

— A fost în Germania.

— **S-**a însurat?

— Nu.

— Ah!

În hol o întâlnii din nou pe Eva, faţă în faţă. Ea îmi aruncă pe neaşteptate o privire ca şi cum mi-ar fi înfipt un pumnal în inimă.

Zeiţa avea alt fel de priviri, ca ale unei lentile care te ţinea la distanţă pentru că ochiul nu te poate vedea, şi o întrebă, în acel limbaj mut, pe neobrăzata care îndrăznea **s-**o privească cu stăruinţă, cum de nu rămânea orbită de atâta strălucire. Eva se mulţumi să zâmbească, ridicând capul pentru a-i spune câteva cuvinte tovarăşului ei, în timp ce se sprijinea de braţul lui cu o cochetărie sporită; contele era înalt şi-i oferea avantajul să ridice capul spre el, pentru a-i vorbi, avantaj foarte mare pentru femeile care ştiu **s-**o facă **într-**un anumit fel! Lăsă chiar să-i alunece mantia pe umeri, când se plecă să-şi ridice poala rochiei şi mi se păru că urmăreşte cu coada ochiului dacă eu dau atenţie acestei manevre. Cele două femei care nici măcar nu se cunoşteau, care nu **s-**ar fi întâlnit niciodată, probabil că se urau atunci din tot sufletul.

N-am să pot uita nicio clipă ochii ei care mă străpunseseră şi care se întorseseră surâzând către conte.

*

Într-o zi, pe neaşteptate, Eva veni la mine, graţioasă, nebunatică, surâzătoare ca întotdeauna, cutreierând prin toate camerele, atingând totul, făcând să-i foşnească vesel rochia pe covor, ca şi cum ne-am fi despărţit cu o zi înainte. Mă întrebă dacă eram supărat pe ea, dacă m-am

gândit la ea, dacă o mai iubeam; îmi spuse că ea nu mă uitase nicio clipă, că era mulţumită să mă vadă în acea situaţie, că era mândră de a mă fi iubit; îmi spuse o mie de lucruri seducătoare, cum numai ea ştia să le spună, încălzi**ndu-**se la foc şi ridicâ**ndu-**şi rochia pentru a**-**şi pune picioruşele pe taburet. Îmi este imposibil să**-**ţi spun tot ce găseam în cuvintele ei, în râsul ei, în ochii ei. Îmi vorbi de trecut: mă întrebă de amorurile mele şi cum iubeam, cum am fost iubit, dacă iubeam mai mult sau în alt fel şi îmi dădu chiar şi o sărutare ca şi cum mi**-**ar fi dat o strângere de mână. Apoi, după ce făcuse să**-**mi ardă sângele cu acea graţie atât de calmă şi în acelaşi timp de nepăsătoare, cu priviri calde de soră, cu parfumul batistei şi cu zgomotul pe care**-**l făcea cu tocurile cizmuliţelor, se ridică liniştit, ca după o vizită oarecare, şi îmi întinse mâna. Pleca! La ora două, trebuia să se ducă la modistă, la croitoreasă, la Marchesini şi să facă o plimbare la Caseine după care, la ora şase, se servea masa **–** mii de motive indiscutabile. Eu însă închisei uşa, îi luai mâinile, ea şi le trase şi începu să fugă prin odăi, râzând, jucâ**ndu-**se ca un copil, apoi mi se abandonă tremurând, cu acelaşi zâmbet de altă dată, cu mişcări copilăroase şi ameţitoare.

*

— Nebun! Nebun! îmi spuse netezi**ndu-**şi părul la oglindă. Şi eu sunt mai nebună decât tine! Dar cum rămâne cu zâna ta?

— Ce zână?

— Cea de la Pagliano, orgolioasa aia. O iubeşti mult?

— De loc.

— Te cred. Sunteţi atât de orgolioşi amândoi! Probabil că vă certaţi tot timpul. O iubeşti desigur din vanitate.

— Sunt prea mândru ca să am asemenea vanităţi.

— Cum te**-**ai schimbat! şi mă privea uimită, cu aerul nevinovat pe care încă îl mai păstra. Spune**-**mi cum iubesc marile doamne **–** şi îşi înnoda panglicile pălăriei.

— Ca şi cele mici.

— Linguşitorule! dar îmi pierd timpul cu tine! Adio!

— O să mai vii?

— Nu.

— Să vin eu?

— Nu.

— Cum nu? Dar nu înţelegi că am nevoie să te văd!

Ea mă privi în faţă şi izbucni în râs.

— Adevărat? îmi spuse.

— Cum am nevoie de aer ca să respir!

— Ai trăit atâta timp fără mine şi n-ai murit!

— Atunci de ce ai venit, vrăjitoareo?! De ce mi-ai înfierbântat sângele cu flăcările de altă dată?

Se privi în oglindă surâzând şi îmi spuse:

— Eram geloasă!

— Deci mă iubeşti!

— Nu. Tu nu înţelegi aceste invidii de femeie. Şi eşti un om deştept. Hai lasă, fără prostii! reluă cu blândeţe după câteva clipe, mângâi**ndu-**mi mâna ca pentru a mă linişti. Mai ţin încă la tine, dar trebuie să fim oameni cu judecată, să nu ne jucăm cu focul!

Continuă să-mi mângâie mâinile şi văzâ**ndu-**mă tot posomorât adăugă:

— Îţi jur că dacă aş fi prevăzut această nouă nebunie nu aş fi venit!

— Ah! nu ştiai!

— Nu! Credeam că o să te găsesc mai rezonabil.

— Dar acum, când vezi că nu sunt şi că sunt mai nebun decât înainte şi că sunt înfometat nu de inima ta, ci de corpul tău, şi dacă o cută din rochia ta mă atinge, mă face să-mi pierd capul, de ce nu vrei, dacă nu să mă iubeşti, cel puţin să te laşi iubită.

Mă privi în faţă **într-**un fel ciudat şi îmi spuse liniştit:

— Pentru că am mai multă minte decât tine.

— Nu mă mai iubeşti?

— Nu.

— Atunci de ce ai venit? De ce ai venit? Spune-mi! Blestemato, a fost tot un capriciu de-al tău?...

— Da!... Şi dacă ar dura, ar fi o nebunie! Şi pentru tine şi pentru mine.

Atunci m-am îndreptat spre uşă fără să scot un cuvânt şi i-am deschis-o.

— Nu are rost să te superi! spuse ea întinzâ**ndu-**mi mâna. Şi coborând, după ce aşteptase inutil, adăugă:

— E totuşi o mare nenorocire că eşti aşa!

Ieşi, adu**nându-**şi rochia să nu mă atingă. Singur, am fugit şi mi-am ascuns obrazul, scăldat în lacrimi, în pernele care purtau încă parfumul părului ei.

*

Acele două ore aruncaseră asupra inimii mele suflul arzător al furtunilor trecutului. O adoram, da, o adoram aşa cum era. O adoram pentru că era aşa! Simţeam dorinţa frenetică a mănuşilor ei pe care, râzând, mă lăsa să i le smulg şi să i le rup, a pantofiorilor ei cu mătasea lor ce foşnea în mâinile mele.

Şi-atunci am făcut mii de nebunii pentru ea; am căutat-o, am implorat-o, am plâns, mi-am petrecut nopţile sub ferestrele ei, am văzut umbra ei alături de umbra unui bărbat, în spatele perdelelor, i-am urmărit în timpul nopţii trăsura la Caseine şi i-am văzut capul pe umărul lui. Mă recunoştea şi trăgea obloanele sau se retrăgea în grabă, ori întorcea capul în altă parte.

Sirena! Vrăjitoarea! Mă ameţise cu dragostea şi acum mă otrăvea cu gelozia! I-am scris; i-am scris umil, delirant, ameninţător. Îmi trimitea scrisorile înapoi cu o singură frază: „O nebunie nu se face de două ori; ar fi o prostie”. **Într-**o seară o revăzui la teatru; nu-mi aruncă nicio privire din loja ei – mie care îi sorbeam din ochi frumuseţea cu toate simţurile şi care eram atât de gelos!

O văzui ieşind strălucitoare, mândră, cu capul sus şi gluga pe frunte, cu braţul gol sprijinit pe al însoţitorului ei. Făcui să-i pârâie mătasea rochiei prinsă sub piciorul meu. Se întoarse brusc şi îmi aruncă o privire înfuriată, poate fără să mă recunoască.

*

Şi aşa o urmăresc de luni de zile pus pe jar de această dorinţă, care-i amintire şi gelozie în acelaşi timp, şi caut **s-**o văd, şi frecventez toate localurile unde sper **s-**o întâlnesc, şi o recunosc după siluetă, după felul cum calcă, după mişcarea capului şi am recunosc**ut-**o şi astă seară, de îndată ce am văz**ut-**o, cu toate că era mascată, iar când am reuşit **s-**o fac să vorbească şi m-am convins că era ea, nu am mai părăsit-o, am urmărit-o, de departe sau de aproape, şi ştiu tot ce a făcut, ce va face, ora la care trăsura ei va veni **s-**o ia, iar acum câtva timp, când se afla în foaier, în clipa în care l-am văzut pe conte depărtâ**ndu-**se să cumpere prăjituri, m-am aşezat lângă ea şi mi-am scos masca.

— Dumneata! exclamă. Iarăşi?

— Da! nu încerca să scapi; te iubesc ca un nebun şi îţi vreau dragostea.

— Ţi-ai pierdut minţile! îmi spuse şi i-am simţit liniştea ca un duş rece.

— Nu ai inimă!

— Eu? Eu care mi-am sacrificat zece luni din tinereţea mea, cele mai frumoase luni! Eu care mi-am sacrificat cariera, iar tu m-ai dat afară aproape în zdrenţe!

— Ah! şi vrei să te răzbuni!

— Nu, îţi jur. Nu sunt supărată pe tine, n-o să fiu decât dacă persişti în această nebunie. Ne-am jucat cu un lucru periculos, ne-am luat prea în serios inima: iată greşeala ta şi a mea, pentru că şi eu am crezut în povestea asta un timp. Dar nu suntem destul de bogaţi ca să ne permitem acest lux.

— Nu crezi în dragoste? o întrebai cu aroganţă. Nu mai crezi?

— Oh, dimpotrivă! este unealta meseriei mele. Dar cred în dragostea celorlalţi. Şi tu trebuie să crezi în ea, dar cu totul altfel, ca să-ţi înfierbânte fantezia şi să-ţi inspire tablouri frumoase, care să-ţi aducă onoruri şi bani.

— Oh, este o josnicie ce spui!

Ea se ridicase ca o ducesă cu care nu ai fost

respectuos şi îmi spuse sec:

— Tu m-ai învăţat asta! Acum pleacă, pentru că vine contele.

— Oh! cu atât mai bine! vreau să cunosc pe acest fericit muritor care îţi plăteşte îmbrăţişările şi minciunile.

— Oh, exclamă ea cu un surâs pe care nu i-l mai văzusem niciodată, pe faţă, aşa mă răsplăteşti? Dar păzeşte-te! Contele nu numai că-mi plăteşte totul, dar dă şi faimoase lovituri de spadă!

— Pentru numele lui Dumnezeu! şoptii ameţit de furie şi gelozie, el nu-ţi va mai plăti nimic şi mâine vei fi pe drumuri, dacă n-ai să vii să-mi ceri ospitalitatea!

— Şi ştii bine că am pariat! sfârşi Enrico privi**ndu-**mă cu ochi scânteietori.

*

Îşi trecu palma peste ochi ca pentru a goni neliniştea care strălucea în ei şi apoi tăcu din nou o vreme. Apoi:

— Sunt nebun! ştiu! dar raţiunea îmi este de nesuportat, nu mai cred în artă, nu mai cred în viaţă ale cărei zile îmi sunt numărate, nu mai cred în dragoste… şi sunt gelos. Ai văzut braţele ei goale, mă întrebă după câteva clipe, cu o voce răguşită, ca şi cum ar fi vorbit în somn.

— Dar familia ta? îl întrebai.

Nu răspunse. Apoi după o lungă tăcere şi ştergâ**ndu-** şi ochii:

— Este singura durere care mi-a mai rămas!

— Ar putea fi şi o mângâiere atât de mare încât să te despăgubească din plin.

Enrico îmi râse în obraz cu o ironie aproape obraznică:

— Dragul meu, sentimentele curate nu sunt decât pentru sufletele curate. Ce aş putea aduce familiei mele, care a sacrificat totul egoismului meu?… Visele mele mârşave… Dorinţele mele murdare? Decepţiile mele vinovate? Slavă Domnului, nu am decăzut **într-**atât încât să nu înţeleg că aş muri de ruşine gândi**ndu-**mă la Eva în

braţele mamei şi că aş profana buzele surorii mele cu sărutările pe care le-am dat acelei femei.

Se ridică brusc ca şi cum **s-**ar fi temut de vreo observaţie.

— Ne vedem peste o jumătate de oră, îmi spuse, la bufet; contele şi-a dat acolo întâlnire cu un prieten care pleacă la Paris cu primul tren. Este ora patru; au comandat trăsura pentru ora cinci: sunt sigur că nu mă înşel.

Abia îmi întinse mâna şi ieşi.

*

Aruncase peste mine toată povestea aceea ca pe-o avalanşă, din**tr-**o răsuflare, ca pe-o ultimă şi disperată uşurare a sufletului său, cu vorbe întrerupte, fraze ciuntite, şi intonaţii pe care numai inima ştie să le exteriorizeze şi cărora numai privirea ştie să le dea un înţeles.

N-aş putea să descriu nici a mia parte din impresia pe care mi-o făcuse acea chinuită agitaţie, năvalnică, tulburată şi febrilă, din partea unui om cu un picior în groapă, care gemea, se zvârcolea şi urla îngrozit de sunetul propriei sale voci, de tremurul buzelor sale, de lacrimile ochilor săi în timp ce mulţimea urla şi ea îmbătată de vin şi de muzică răsunătoare. Toate acestea mi se urcau la cap, mă ameţeau. Rămăsesem împietrit, aproape mut în faţa furtunii din inima lui, ca în faţa dezlănţuirii elementelor naturii. Am ieşit din lojă numaidecât după Enrico şi l-am căutat inutil pe coridoare, în stal, pe scenă, peste tot. Unde se dusese oare? Am văzut perechea elegantă, care atrăsese toate privirile, îndreptâ**ndu-**se către bufet şi o urmai. Aventura aceea ciudată mă împinsese **într-**o stranie îngrijorare. Trubadurul îşi scosese masca; era într-adevăr contele Silvani, tânăr, frumos, bogat, risipitor, curajos. Era ora la care oboseala sau căldura sau vinul sau nebunia fac să cadă toate măştile şi chiar Eva şi-o scosese pe a ei. Avea faţa roşie şi arunca împrejur o privire aproape timidă; apoi **s-**a aşezat în faţa tovarăşului ei. Şampania spumega în

pahare, ochii străluceau şi egalitatea socială domnea **într-**un fel în care nicio democraţie din lume n-o visase posibilă. Încet, încet vedeam adu**nându-**se în sală tinerii care se găsiseră angajaţi fără să vrea în acel imperiu bizar. Priveau împrejur, plini de curiozitate, zâmbeau, îşi vorbeau în şoaptă. Din când în când Eva arunca o privire spre mulţimea care ieşea şi intra pe uşă şi continua să râdă şi să vorbească cu contele; jumătatea de oră trecuse. Nu-mi luam ochii de la ea şi o văzui pălind uşor, aplecâ**ndu-**se către urechea contelui şi spu**nându-**i câteva cuvinte: acesta zâmbi şi dădu din cap negativ; luă paharul şi i-l umplu cu şampanie. Am urmărit direcţia ochilor femeii, deosebit de încordaţi, şi l-am văzut în prag pe Enrico, fără mască şi cu o faţă palidă, prevestitoare de rele, care îi dădea un aspect de cadavru. Nu ştiu de ce, deşi nu-l cunoşteam, aş putea spune, decât de două ore, inima îmi bătea foarte repede.

Într-adevăr trebuie să fi fost ceva deosebit în înfăţişarea lui, fiindcă toţi îl priviră **într-**un anumit fel, cu uimire. Chiar şi contele se întoarse să-l privească, văzând că toţi îl priveau, şi zâmbi.

— Uite! iar originalul acela!

Enrico se apropie de el foarte calm şi îşi scoase scufia cu o seriozitate comică.

— Te amuzi? îi zise râzând contele pentru a spune ceva, deoarece acel salut atrăsese asupra lui atenţia generală.

— Da! pe onoarea mea! da! Când te văd mă amuz.

— Mă cunoşti?

— Drace! cine nu te cunoaşte!

— Bea în sănătatea mea, îi spuse întinzâ**ndu-**i paharul înspumat.

— Pe legea mea, nu pot; fiindcă eşti foarte bolnav!

— Ha, ha! una din obişnuitele glume! râse batjocoritor contele întors către Eva. Acum ne va dezvălui şi secretele?!

O privii pe Eva şi o văzui palidă ca ceara.

— Oh! Oh! răspunse Enrico râzând, aşa cum ar fi râs o stafie, dacă stafiile ar putea să râdă. Secretul cunoscut de toată lumea.

Contele păru încurcat pentru o clipă; dar nu era omul să se declare învins de la început şi replică:

— Îţi cunoşteam răspunsul, învechit ca şi costumul pe care îl porţi.

— Nu! Pe cuvântul meu de arlechin! Şi ca să-ţi dovedesc că nu sunt un şarlatan, am să ţi-l dezvălui pe al ei – şi arătă spre Eva – nu secretele inimii ei, pentru că nu are aşa ceva; dar pot să ţi le spun pe ale vieţii ei.

Eva făcu o mişcare ca pentru a se ridica, părea că şi-a pierdut capul şi îşi mişcă de câteva ori buzele palide fără să poată vorbi.

În jurul grupului se strânsese un cerc de curioşi al cărui centru era ocupat de cei doi bărbaţi, iar aceştia îşi surâdeau. Se făcu o clipă tăcere. Evident contele s-ar fi lipsit de acel duel de ironii, dar putea oare să mai dea înapoi? Enrico îi surâdea mereu cu faţa lui cadaverică şi ochii strălucitori ca ai unei fantome.

— Ah! adevărat? şi cum ai ajuns să le cunoşti? spuse contele cu un efort de îndrăzneală, pentru că era încurcat el însuşi de propria-i tăcere. Enrico îşi sprijini amândouă mâinile pe marmura mesei, se aplecă spre el până reuşi să-i sufle în obraz cuvintele şi răspunse silabisind:

— Ştiu, pentru că am fost iubitul iubitei tale.

Prin ochii contelui trecu un fulger şi buzele i se contractară în efortul de a zâmbi încă. Păru că şovăie o clipă asupra hotărârii pe care trebuia s-o ia şi instinctiv roti o privire furişă şi o fixă asupra Evei. Ea era foarte palidă, avea buzele livide şi ochii pierduţi ca şi cum era gata să leşine.

Toate acele priviri care îl urmăreau pe conte părură că-i dublează sângele rece: mai ezită numai o clipă; apoi ridică paharul până la înălţimea nasului lui Enrico şi exclamă:

— Deci în sănătatea amorurilor tale trecute! şi goli

paharul din**tr-**o sorbitură.

A fost un ropot de aplauze.

— Bravo! spuse chiar şi Enrico. Eşti un om plin de spirit!

— Mulţumesc!

— Ştiam, şi de aceea am făcut un pariu.

— Adevărat?

— Da; am pariat că dau o sărutare iubitei tale şi că tu nu o să mi-o iei în nume de rău.

— Ei! dragul meu! un pariu riscant! spuse contele care devenea palid.

— Vai de mine! eşti un om bine crescut! priveşte!…

Şi fără grabă, cu acel calm care nu-l părăsise nicio clipă, se aplecă asupra Evei care îşi ieşise aproape din minţi şi nu se aştepta desigur la acel exces de nebunie, şi o sărută pe obraz. Contele se ridică ca fulgerul şi îi dădu o palmă sonoră.

— Oh, oh, exclamă Enrico, fără să-şi piardă calmul, păstrând încă surâsul lui lugubru şi trecâ**ndu-**şi mâna peste obrazul roşu. Vezi că aveam dreptate să nu beau în sănătatea ta?

Condiţiile duelului au fost hotărâte aproape imediat între cei doi prieteni ai contelui şi doi dintre tinerii care făcuseră pariul cu Enrico. Silvani plecase. Eu însoţii pe prietenul meu, care părea cu totul altul; era indiferent, năucit ca atunci când rătăcea în îmbulzeala seratei. Îi străluceau ochii ca unui halucinat: singurul indiciu a ceea ce se petrecea înăuntrul său. Trecând prin hora frenetică a dansatorilor şi a măştilor el surâdea straniu şi, la un moment dat, se opri să privească ca un pierde-vară care se distrează în nepăsarea lui. Muzica, veselia deşănţată, bărbatul acela care privea zâmbind îmi strângeau inima. Când ajunserăm în trăsură observai că Enrico tremura ca unul care este cuprins de febră. Am vrut să-i dau paltonul meu. Îl refuză.

— Nu am nevoie, îmi spuse, e cald.

— Ai febră!

— Ştiu. De. Câteva luni o am în fiecare seară. Va trece.

Şi zâmbea.

Era încă întuneric. În timpul nopţii căzuse multă zăpadă îmbrăcând în alb străzile şi acoperişurile, iar trăsura zbura fără zgomot ca şi când am fi făcut o călătorie fantastică. Lăsarăm trăsura în piaţa de la Caseine şi ne continuarăm drumul pe jos de-a lungul unei alei. Aerul era înţepător; primele pâlpâiri ale zorilor luminau blând cerul prin împletitura ramurilor argintate de zăpadă; o nuanţă opalină se desena la capătul bulevardului pe orizont şi aleea însăşi apărea ca o lungă fâşie albă pe care se reliefa, la o anumită distanţă, o umbră nedefinită ce se apropia fără zgomot, făcând să-i tremure două flăcări roşietice pe cele două laturi. Zorile deveniseră mai clare când contele şi martorii lui ne ajunseră. Erau înfăşuraţi în mantii şi aveau ţigări în gură. A fost un schimb general de saluturi făcut în tăcere. Cei doi bărbaţi se priviră fără să clipească, parcă nu se cunoscuseră niciodată.

Păsările începură să ciripească şi o rază aurie trecu ca o săgeată printre crengile mai înalte. Contele îşi aprinse altă ţigară în timp ce se îndeplineau formalităţile preliminare, iar unul dintre martori ridică privirea către cer şi spuse:

— Va fi o zi frumoasă.

Apoi toate ţigările fură stinse şi feţele luară o mască de circumstanţă. Enrico îşi scoase haina şi o împături cu grijă aşezâ**nd-**o pe jos; puse deasupra pălăria, îşi suflecă mânecile de la cămaşă până la cot, luă spada care îi fusese întinsă, făcu să se încovoaie pe vârful piciorului şi biciui aerul cu ea. Urmă o clipă de tăcere solemnă; apoi se auzi o voce:

— Începeţi, domnilor!

Şi cele două lame scânteiară. Am încă în faţa ochilor acel spectacol deplorabil.

Enrico avea garda care ne-a rămas de la spanioli nouă, celor din sud, cam pompoasă, dar sigură ca bronzul;

părea un singur corp de la vârful spadei până la vârful piciorului şi para cu o mişcare simplă a încheieturii. Contele era un bun spadasin, sprinten, îndemânatic, nervos; spada îi scânteia în mâini ca un fulger, înaintând şi retrăgâ**ndu-**se cu viteza unei morişti, braţul i se scurta, se ghemuia în şold şi pe neaşteptate se arunca înainte ca o suliţă, opri**ndu-**se pe cei câţiva centimetri de gardă în spatele căreia Enrico se adăpostea, ca după un scut care i-ar fi acoperit toată fiinţa.

După câteva clipe contele se retrase cu un pas şi se puse în gardă, ca pentru a vedea cu cine are de-a face. Timp de două sau trei minute rămaseră nemişcaţi, cu spadele încrucişate, ochi în ochi, ură hrăni**ndu-**se cu ură.

Enrico îşi retrase spada făcâ**nd-**o să alunece încet, încet pe lama adversarului cu o mişcare felină.

Păru că un fior se comunică de la fierul spadei în tot corpul şi asaltă brusc; se îndoi ca un are, cu repeziciunea unui fulger, şi eu, care stăteam în spatele lui, văzui sclipind vârful spadei adverse de partea cealaltă a pieptului său.

— Halt! strigară martorii punând spada întrei cei doi luptători.

— Nu-i nimic, spuse Enrico, descoperi**ndu-**şi pieptul, o zgârietură.

Fierul însă făcuse ce avea de făcut şi luase cu el ce întâlnise în cale; o fâşie de carne sfâşiată brăzda pieptul lui Enrico şi cămaşa care fusese mai puţin sprintenă decât el era cu totul despicată.

Chirurgul – un bun prieten al nostru, foarte cunoscut la Mentana, drept „doctorul cu pălăria albă” – examină rana; era într-adevăr oribilă la vedere, dar nu gravă şi cavalerii puteau continua să-şi găurească pielea.

— Drace! exclamă Enrico. Nu credeam că există atâta carne pe oasele mele.

Doctorul voia să-i bandajeze rana:

— Nu, răspunse el; domnul are dreptul să aibă ţinta descoperită. Contele se înclină.

Nimic de zis, cei doi tineri curajoşi se măcelăreau ca

doi gentilomi perfecţi. Se puseră din nou în gardă; dar de data aceasta erau amândoi palizi, de o paloare sinistră; gluma începea să se îngroaşe. Enrico simţea fără îndoială că nu avea timp de pierdut pentru că sângele i se prelingea printre degetele mâinii pe care o ţinea pe rană, iar mâna şi cămaşa deveniseră roşii; se vedea o tensiune teribilă în toată fiinţa lui: în ochii încordaţi în mişcările nervoase, în pasul ferm, în corpul aplecat spre spate; părea un resort de oţel pe punctul de-a se destinde brusc. Contele îl asalta cu furia celui care înţelege că are de-a face cu un adversar puternic şi simte că trebuie să ucidă pentru a nu fi ucis. Deodată se văzu o dâră de lumină strălucind şi încolăci**ndu-**se ca un şarpe pe spada contelui şi Enrico fandând cu tot corpul şi sărind imediat înapoi cu spada ridicată.

Contele duse repede mâna stângă la piept, holbă ochii, părăsi garda şi se sprijini pentru o clipă în spada care se îndoi sub greutatea lui; apoi se clătină şi căzu în genunchi.

Toţi se repeziră spre el. Enrico se făcu mai palid şi îl privi cu ochi înnebuniţi.

„Doctorul cu pălăria albă” îngenunche lângă conte, în timp ce unul dintre martorii lui îi ţinea capul şi îi descheia cămaşa.

Rana nu părea să fie gravă; abia era vizibilă între a treia şi a patra coastă şi sângera foarte puţin.

Părea un lucru de nimic. Doctorul nu-i aruncă decât o singură privire şi ridicâ**ndu-**se grăbit cu acel ton pe care îl au numai doctorii în anumite împrejurări:

— Trăsura! ordonă, repede, trăsura!

Trecură câteva luni fără să-l mai văd pe Enrico Lanti. Mă întorsesem în Sicilia, dar nu mai avusesem veşti de la el. **Într-**o dimineaţă, spre sfârşitul lui octombrie, un ţăran mi-a înmânat o scrisoare urgentă la Sant’ **Agaţă-**libattiati unde mă aflam. Scrisul epistolei care mă căuta „de urgenţă” îmi era cu totul necunoscut şi părea aşternut de o mână şovăitoare. Nu-mi trebui mult să ajung la iscălitură,

fiindcă scrisoarea era scurtă: venea din partea lui Enrico Lanti care-mi scria; „Prietene, aş vrea să te văd şi cum nu-mi rămâne decât foarte puţin timp de trăit te rog să te grăbeşti dacă vrei să-mi faci acest ultim serviciu”.

Plecai imediat condus de ţăranul care îmi adusese scrisoarea. Dincolo de Aci Sant’ Antonio, după cinci minute de drum, pe acea frumoasă şosea care desfăşoară sub ochii călătorului încântătoarea panoramă a văii râului Aci presărată cu căsuţe şi sate printre vii şi păduri de portocali, până la mare, însoţitorul meu îmi arătă o căsuţă ridicată pe un povârniş. A trebuit să lăsăm trăsura şi să o luăm pe un drumeag peste câmpuri.

La cotitura potecii mi se înfăţişă casa veselă şi luminoasă, împodobită cu viţă şi trandafiri, cu o pajişte splendidă în faţă şi doi castani minunaţi care îi ţineau umbră.

Sub unul din copaci se găsea un fotoliu cu spătarul sprijinit de trunchi; un munte de perne îi dădea aspectul trist pe care îl au scaunele bolnavilor. Văzui o faţă palidă şi descărnată între deşi lângă fotoliu un alt chip cărunt şi demn de veneraţie – mama alături de fiul care se stingea.

Am alergat spre el, neputâ**ndu-**mi stăpâni emoţia. Îndată ce mă zări, îmi zâmbi cu surâsul obosit al bolnavilor şi făcu un gest ca şi cum ar fi vrut să se ridice.

Părea de pe atunci un cadavru; nasul subţire, buzele slabe şi palide, ochii înfundaţi. Îl îmbrăţişai, el mă sărută de mai multe ori; acel sărut era febril, pielea îi era arsă şi răsuflarea grăbită şi gâfâitoare, ca un şuierat.

Mă aşezai lângă el; nu voia să-mi lase mâinile şi încerca să-mi zâmbească, deşi probabil suferea mult, dacă judecam după contracţiile trăsăturilor pe care nu şi le putea ascunde întotdeauna.

— Mulţumesc! îmi spuse mişcat. Tu cel puţin nu m-ai uitat!

Tăcu deodată copleşit de un acces violent de tuse care, vai! nu avu nici măcar puterea să izbucnească, dar se mulţumi să-i zguduie pieptul, făcâ**ndu-**l să tremure

convulsiv; apoi se lăsă pe perne, cu ochii închişi, epuizat. Ce ochi! Pleoapele vineţii se înfundau în orbitele scobite şi când se ridicau de lăsau să se ghicească ceva care prevestea lumea cealaltă; sub impulsul tusei puţinul său sânge părea să se scurgă, cu o roşeaţă trecătoare, peste paloarea de moarte a obrajilor; apoi paloarea deveni şi mai evidentă. Mama ţinea îmbrăţişate pernele în care se pierdea corpul fiului şi privea trăsăturile iubite asupra cărora moartea îşi mişca deja aripa lividă, cu ochi uscaţi, ca şi cum inima i-ar fi băut toate lacrimile.

Făcui o mişcare să mă ridic; el, care păstrase perceperea subtilă a tot ceea ce se petrecea în preajma lui, capacitate pe care o au toţi muribunzii în această boală, îmi strânse mâinile fără să deschidă ochii şi îmi făcu semn să nu mă mişc.

După câteva secunde întoarse capul şi se uită lung la mama sa.

În ochii ei şi ai fiului nu vedeam lacrimi, ci numai resemnarea care-mi zdrobea inima.

— Mamă! spuse Enrico, şi vocea lui slabă vibra ca o mângâiere pronunţând acel cuvânt dulce. E un prieten al meu. Tu ţii la el, nu-i aşa?

Sărmana femeie mi-a întins mâna şi eu i-am sărutat-o cu respect.

— Unde sunt „ceilalţi*I? întrebă Enrico cu o îngrijorare plină de curiozitate datorită stării lui.

— Tatăl tău îl conduce pe doctor şi Aga tina îţi culege un buchet de iasomie care îţi place atât de mult.

— Doctorul!... şopti muribundul cu un ton care îţi strângea inima.

Niciunul din noi nu avurăm curajul să răspundem.

— Poate te-am deranjat? mă întrebă după un timp.

— Oh, nu!

— Simţeam nevoia să te văd... şi să-ţi vorbesc. Mă fixă cu privirea lui expresivă, lucidă şi adăugă: Noi nu am fost niciodată intimi, dar ne-am întâlnit **într-**o asemenea perioadă a vieţii mele încât mi se pare că nu am alţi

prieteni în afară de tine. Pe urmă – şi zâmbi dureros – am dreptul la indulgenţa ta… ca toţi care se duc de la cei care rămân… /

— Enrico! exclamai strângâ**ndu-**i mâinile cu o dojană blândă şi întorcâ**ndu-**mi privirea involuntar spre mama lui.

Şi el îşi îndreptă ochii spre ea şi, după câteva clipe de contemplare înfrigurată, i se umplură de lacrimi.

— Mamă, îi spuse după o ezitare, nu ai vrea să o rogi pe Agatina să culeagă un bucheţel şi pentru prietenul nostru?

Sărmana mamă se ridică în tăcere şi se depărtă.

Rămaşi singuri ne uitam unul la altul tăcuţi. Niciunul dintre noi nu găsea primul cuvânt şi privirea lui îmi străpungea inima.

— Eu mor! spuse el în sfârşit, pe un ton pe care nu-l voi putea uita niciodată… îţi dai seama!

N-am reuşit să-mi stăpânesc lacrimile şi i-am strâns mâna cu putere.

— Curaj, bietul meu prieten!

— Deci crezi că-mi pare rău că mor?… N-aş avea nevoie de curaj dacă n-ar fi bieţii bătrâni care îmi frâng inima!

Ochii lui, în care părea să se fi strâns ultimul rest de viaţă, străluceau de lacrimi în timp ce şi-i îndrepta spre cerul zâmbitor, către albastrul mării şi verdele grădinilor din jur. Inima lui de artist, care avea posibilitatea rafinată de a-şi idealiza impresiile simţurilor, sângera desigur când vorbea despre moarte **într-**un cadru de viaţă atât de exuberantă. Nu mai avu puterea să-şi ascundă spaima care-l sfâşia la aceste cuvinte şi şopti cu un suspin înfrânat cu greu.

— Ce frumos e totul!… Numai eu pot **s-**o simt!… Păstrarăm câtva timp tăcere. Ai mai văz**ut-**o? mă întrebă pe neaşteptate, ca şi cum ne-am fi despărţit numai de câteva zile sau ca şi cum ar fi continuat o discuţie începută.

— Nu! i-am răspuns dezgustat, deoarece amintirea

acelei femei mi se părea acum o profanare.

El înţelese şi zâmbi ironic.

— Ah! voi puritanii! Ce proşti sunteţi.

Îşi descheie cămaşa la piept căutând un pachet de hârtii - oasele păreau că-i străpung pielea galbenă şi uscată ca pergamentul.

— Iat-o! îmi spuse triumfător, alegând dintre hârtii o miniatură, şi spune-mi dacă puritanismul vostru valorează cât surâsul ei!

Nenorocitul acela, pe trei sferturi cadavru, făcea un ultim efort să delireze pentru femeia care îi surâdea încă în portret şi care nu-şi mai amintea să-l fi iubit vreodată.

— Când vei fi în ceasul în care mă aflu eu, îmi spuse Enrico, sau când vei fi bătrân, ceea ce este şi mai rău! ai să-ţi blestemi înţelepciunea care te-a făcut insensibil la strălucirea, la miresmele şi la bucuriile tinereţii!... Şi era atâta înflăcărare în paradoxul acelui muribund încât părea solemn.

— Oh! sărmanul meu prieten! i-am spus. Întreabă-ţi conştiinţa, întreab-o fără păreri de rău, fără furie şi ai să-ţi schimbi gândul.

— Ce-mi pasă! sări Enrico, ca muşcat de un şarpe. Ce-mi pasă de conştiinţa mea şi de toate fantasmagoriile pe care le-aţi plăsmuit voi cu atâta vorbărie; ce-mi pasă de adevăr şi de falsitate!... Am eu oare timpul să mă mai gândesc la asta?... Nici voi nu mai aveţi... voi, care vă pustiiţi inima în timp ce tinereţea trece ca fulgerul! Tu, vezi, eşti tânăr, sănătos, puternic... tu mă priveşti poate cu mai multă uimire decât cu milă şi te întrebi pe tine însuţi cum este posibil ca viaţa pe care o simţi în tine clocotitoare şi puternică să ajungă **într-**o asemenea stare de istovire şi totuşi, asta-i. Toată forţa, toată puterea... o adiere şi se duc! şi, omul care simte încă înăuntrul său tot acest mister inexplicabil de dorinţe, de speranţe, de bucurii şi de dureri, omul care simte acest mister pe care boala nu l-a slăbit şi nici nu l-a distrus, care-l simte mai puternic şi mai năvalnic pe măsură ce-i slăbesc forţele, se

întreabă pe sine însuşi, ca şi tine, ce este oare viaţa şi necunoscuta care se numeşte „inimă”! Cine poate **s-**o spună! Nimeni! Şi dacă nimeni nu ştie, cine poate să-i dea dreptate sau nu!

Tăcu gâfâind, epuizat, ca un om care a alergat mult şi după o tăcere reluă cu o exaltare bolnavă:

— Am văzut respectate atâtea monstruozităţi, atâtea josnicii sunt onorate, atâtea contradicţii a ceea ce numiţi voi simţ moral, încât nu mai ştiu unde stă adevărul. Tu, care îmi vorbeşti de false fericiri, spune-mi care sunt cele adevărate: cele care costă mai multe lacrimi, sau cele care lasă mai multe remuşcări? Şi de ce remuşcări?

Care-i dragostea adevărată: cea care moare sau cea care omoară? Şi care este femeia mai demnă de iubit, cea mai castă sau cea mai seducătoare? Unde stă josnicia? În femeia care iubeşte pentru a trăi, sau în bărbatul care trăieşte pentru plăceri? în bărbatul care favorizează adulterul prin complicitatea tăcerii, sau acela care i se înclină când îl vede trecând în trăsură? Cine hotărăşte binele şi răul? Lumea! Ce este ea? Care sunt drepturile ei? Şi oare lumea nu minte? Nu se înşală? Nu este ea ipocrită? Sau nu are altă ştiinţă decât aceea de a nega? **-** sau de a blama?

Se oprea din când în când şi îşi răsucea capul pe pernă ca şi cum gândurile care îi frământau creierul nu mai puteau să năvălească în afară. Cuvintele ieşeau întrerupte, fluierate, ca un horcăit; era un spectacol sfâşietor.

— Nebunii sunt mai fericiţi decât voi! repetă de mai multe ori această frază. Dacă trăiţi din minciuni, dacă nu aveţi nimic mai sigur decât iluziile, de ce le blestemaţi când nu sunt frumoase? Voi, înţelepţii, care alergaţi după iluzii pe care n-o să le ajungeţi niciodată… sau pe care o să le renegaţi când le veţi fi împlinit, îl numiţi nebun pe acela care trăieşte fericit în iluziile lui!… nebunul cum ar putea să vă numească pe voi, înţelepţii?

— Şi arta? l-am întrebat.

El clătină din cap:

— Minciună! exclamă. Minciună!… sau iluzie!

După aceste cuvinte tăcu mult timp, cu ochii închişi, ca şi cum viaţa îl părăsise cu totul. Era o tăcere care te înspăimânta.

Apoi, fixâ**ndu-**mă drept în faţă cu o privire relativ calmă şi în care plutea o urmă de uimire:

— Ciudat! şopti el. Mi se părea că aveam nevoie să vorbesc despre „ea”… şi să te aud spunând că ea ţi-a vorbit despre mine… Acum nu o mai doresc… m-am gândit la Eva… şi la tinereţea mea… şi le-am văzut departe, departe… Poate pentru că sunt obosit.

Şi după un alt moment de tăcere:

— Pot să număr orele care mi-au mai rămas de trăit, pot să spun: mâine… peste două zile… când soarele miraculos va polei câmpia de apă care se întinde acolo departe, şi când cerul se va colora cu albastrul ei frumos… când aceiaşi porni vor arunca aceeaşi umbră pe sărmana mea casă şi păsările vor ciripi în frunziş… eu voi fi mort… nu voi mai vedea şi nu voi mai auzi nimic, nici măcar bocetele disperate ale părinţilor mei care mă vor chema pe nume… Ce va rămâne din mine? Din toată imensitatea gândirii pe care o simt **într-**un înveliş atât de fragil?… Nu ştiu! Nimeni nu ştie să mi-o spună!… Asta-i foarte trist!… nu-i aşa?

Îşi întoarse ochii încet, cu oboseală, spre orizontul care îl înconjura şi cu o amărăciune de nedescris:

— Viaţa! şopti închizând ochii din nou ca şi cum priveliştea l-ar fi obosit sau i-ar fi zdrobit sufletul, şi după o îndelungă ezitare: Da! Da!… e ceva adevărat în artă!

Durerea mă copleşea. Nu ştiam ce să fac şi îi strângeam sărmanele lui mâini descărnate.

— Tu nu mori! îmi spuse cu o sublimă şi sfâşietoare naivitate… şi poate o **s-**o vezi! Ia-le; adăugă după câteva clipe de ezitare, încredinţâ**ndu-**mi acel pachet pe care nu-l lăsase nicio clipă. Dacă o **s-**o vezi vreodată… dacă îşi aduce aminte de mine… dă-i-le… dacă nu, fă ce vrei cu

ele… arde-le… Mâine voi fi mort şi mama mea, sora mea… nu trebuie să afle nimic…

Şi ezită îndelung înainte de a-mi da portretul. În acel moment se auziră vocile părinţilor care se apropiau.

— Blestemata! exclamă tresărind şi aruncă portretul pe jos. Blestemata! Minciună murdară care mi-ai răpit fericirea adevărată! Blestemato! Blestemată şi tu, artă înşelătoare, care ne ameţeşti cu nebuniile tale! Blestemată!

Un acces de tuse păru să-l sufoce; corpul îi era prea slăbit, dar durerea îl făcea să se ridice în fotoliu, mişcând braţele înnebunit, şi încerca să-şi smulgă din piept, cu mâinile încleştate, acea apăsare de nesuportat. M-am temut atunci că va muri cu adevărat în braţele mele.

Când sosiră părinţii lui era prăbuşit pe perne, cu sufletul pe buze, cu ochii ficşi şi lacrimile îi brăzdau obrazul.

Niciun spectacol nu poate fi mai dureros decât acela în care fiinţele care se iubesc au îngrozitoarea certitudine că trebuie să se despartă pentru totdeauna, cu inima frântă de durere, şi sunt obligate să-şi ascundă unul altuia sentimentele!

Disperarea mamei era supraomenească, dar resemnată, aproape sfântă; a tatălui era închisă şi profundă; în fetiţa cuminte şi neştiutoare era mai puţin ascunsă, însă mai puţin vie, pentru că la vârsta ei nu poţi crede niciodată cu totul în nenorocire.

— Iată şi iasomia, Enrico! spuse ea, deşertâ**ndu-**şi şorţul pe genunchii fratelui; astea sunt ale dumitale… adăugă îmbujorâ**ndu-**se cu un surâs graţios şi salutâ**ndu-**mă cu politeţe.

Îi mulţumii emoţionat. Nemângâiatul tată veni să-mi strângă mâna. Am văz**ut-**o pe mama care se apleca asupra pernelor fiului şi îi spunea câteva cuvinte la ureche. După surâsul trist cu care îi răspunse am ghicit că îl întrebase cum se simte – întrebare chinuitoare care se repetă cu atât mai des cu cât sunt mai mici speranţele să se obţină un

răspuns liniştitor. Tatăl, care se despărţise de medic cu puţin înainte, nu mai avu curajul să-l întrebe.

Privirea inteligentă a muribundului îi urmărea pe cei dragi cu o expresie de nedescris, ca şi cum ar fi vrut să se hrănească cu fericirea de a-i vedea alături de el, în timp ce simţea spaima că se depărtează cu fiecare clipă care trece.

— De ce mă părăseşti atât de des? îi spuse tatălui, cu un ton care îţi rupea inima, întinzâ**ndu-**i mâna şi lăsâ**nd-**o să cadă fără putere.

— L-am condus pe doctor, fiul meu... răspunse sărmanul bătrân, făcând eforturi imposibile să-şi ascundă lacrimile.

— Oh, doctorul! exclamă bolnavul nepăsător.

Nimeni nu îndrăzni să scoată o vorbă.

Mă ridicai pentru că nu mă mai simţeam în stare să asist în continuare la acel spectacol şi pentru că mi se părea că trebuie să respect discreţia acelor frământări înspăimântătoare.

— Pleci? mă întrebă întinzâ**ndu-**mi mâna.

— Da.

— Vii mâine?

— Da.

Credea încă în ziua de mâine!

— Mâine! exclamă cu tristeţe. Cine ştie? E mai bine, adăugă strângâ**ndu-**mi mâna, să ne îmbrăţişăm... ca doi prieteni care se despart pentru mult timp.

Îmbrăţişarea caldă în care se simţea de pe acum ultima răsuflare a muribundului mi-a ars inima. M-a urmărit cu o privire înduioşătoare până la colţul drumului.

Tatăl său insistă să mă însoţească până la şosea. Mi se păru o crimă să-l lipsesc de ultimele clipe solemne ce le mai putea petrece lângă fiul lui pe care i-l răpea moartea. Plecai îndurerat.

Nu am putut dormi toată noaptea. Mi se părea că aud la capul patului horcăitul muribundului şi că văd în faţa ochilor privirea şi zâmbetul lui înecate în sudoarea agoniei.

În ziua următoare, dimineaţa devreme, m-am întors

la Aci Sant’ Antonio. Pe drumul către Valverde l-am întâlnit pe ţăranul care cu o zi înainte îmi adusese scrisoarea lui Enrico. Am citit întregul adevăr în privirea pe care mi-o aruncase şi l-am întrebat din ochi.

— În zori! mi-a răspuns descoperi**ndu-**se şi făcâ**ndu-**şi cruce.

Am spus vizitiului să întoarcă; m-am trântit în fundul trăsurii şi am plâns.

Articol II.

SOŢUL ELENEI

Camilla bătuse la uşă, tocmai când părinţii ei se pregăteau să se culce, şi spusese:

— Elena a fugit!

Don Liborio rămase năucit, cu gheata lui de elastic în mână. Apoi se ridică să deschidă, clăti**nându-**se, galben ca un mort.

Fiica lui, cu voce calmă de copil clorotic, repetă pe un ton liniştit:

— Am căutat-o peste tot. Nu e nicăieri.

Atunci mama ei se ridică în capul oaselor în pat şi începu să ţipe:

— Mi-au furat fata! Mi-au furat fata!

— Taci! îi spuse soţul. Nu ţipa aşa, că te aud vecinii.

Bietul om era aiurit; încă pe jumătate descălţat, cu cămaşa ce îi stătea umflată ca o cocoaşă la încrucişarea bretelelor, merse să mai aprindă o lumânare; dar nu reuşea, atât îi tremurau mâinile. Apoi începură să caute împreună prin toată casa, ca şi cum Elena **s-**ar fi jucat de-a v-aţi-ascunselea.

Când don Liborio reveni în camera conjugală era mai galben decât cămaşa, iar şuviţele de păr îi plângeau răvăşite pe craniul go-l. Puse sfeşnicul pe măsuţa de noapte şi cu braţele atâr**nându-**i rămase în faţa soţiei sale, care şedea în pat ca o cloşcă.

Donna Anna începu iar să se vaite:

— Ce stai? De ce nu alergi? Mi-au furat-o pe Elena, fata mea.

Don Liborio îşi strângea hainele de prin odaie, alergând ca un apucat încoace şi încolo, lovi**ndu-**se de scaune şi de scrin, scotocind printre rochiile nevestei grămădite pe canapea. Camilla îl ajută să se îmbrace, îi potrivi cămaşa la spate alergând după el cu pălăria şi bastonul în mână.

Donna Anna, tot ghemuită în pat, nu înceta să-şi verse focul:

— Cesare ne-a făc**ut-**o! Trebuie să te duci la comisar şi să-i spui că el ne-a furat fata şi că ajunge la puşcărie, dacă n-o ia de nevastă!

Continuând să geamă şi să se vaite, trăsese pe ea o fustă, îşi aruncase un şal în spate şi începuse să caute şi ea prin camere, târând după sine pe Camilla cu lumânarea aprinsă, în timp ce soţul ei cobora scările, împletici**ndu-**se.

Scotocea prin toate sertarele, azvârlind toate lucrurile afară, pipăind în fund batistele de mătase, una câte una, deschizând larg uşile de la dulapuri, unde se vedeau atârnând rochiile inerte ale Elenei, cismuliţele rânduite jos, care parcă voiau să spună că paşii ei hoinăreau acum cine ştie pe unde.

În sfârşit, mai potolită, se duse să se aşeze la locul ei obişnuit de la măsuţa de joc şi se puse pe plâns.

Camilla, înţepenită pe un scaun în faţa ei, cu braţele încrucişate sub sân şi cu faţa spălăcită, nu scotea o vorbă. După un timp, văzând că mamă-sa se zbuciumă de una singură, îşi căută încetişor coşuleţul de lucru, ghemul şi mica suveică şi începu să facă dantelă, fără zgomot şi fără să ridice ochii. Din tot cartierul Foria nu venea niciun zgomot şi nu se auzea decât tic-tacul orologiului aflat **într-**un colţ întunecat al camerei dincolo de cercul luminos pe care abajurul îl răspândea pe poalele rochiei donnei Anna şi pe mâinile ca ceara ale fiicei sale.

Deodată pisica începu să miaune încetişor în golul negru al antreului, privind lumina neobişnuită cu ochii ei lucitori, şi atunci donna Anna, care aţipise, se trezi cu un oftat.

— Văd că tata întârzie mult, spuse Camilla.

Mamă-sa deschise ochii de-a binelea şi răspunse cu glas răguşit:

— Săracul de el! Bietul om!…

În sfârşit se auziră din stradă paşi târşâiţi. De cum intră, se lăsă să cadă pe canapea, ca şi cum i **s-**ar fi tăiat picioarele, prăpădit, cu pălăria pe cap şi bastonul în mână. Şi când femeile îl întrebară nerăbdătoare, el se înfurie, ca să-şi facă curaj.

— Ce mai vreţi acum? Aţi pierdut măgarul şi alergaţi după căpăstru! Mi-au râs în obraz, când le-am spus că răpitorul e mai tânăr decât fata. Ai înţeles, donna Anna? Azi nu mai e nici poliţie, nici justiţie, nimic… Ai înţeles? Dacă servitoarea îţi fură tacâmurile, trebuie să vii cu martori. Dacă unul îţi fură fata, trebuie să declari câţi ani are.

— N-au luat nimic cu ei, răspunse donna Anna, încă dormitând. M-am uitat bine şi la tacâmuri.

— Au luat cu ei cinstea noastră, donna Anna! tună atunci bărbatul ridicâ**ndu-**se în picioare şi lovind cu bastonul în duşumea. Au pângărit părul nostru alb!

Şi se învârtea încoace şi-ncolo prin cameră ca un leu. În faţa acestei furii nestăpânite, donna Anna se ghemuia în broboadă. În cele din urmă spuse:

— Vai, ce-am mai plâns. Întreab-o pe Camilla.

Don Liborio, opri**ndu-**se în faţa fiicei sale, care îşi ridicase capul din broderie ca să facă mărturia, îi cuprinse capul între braţe şi o strânse la piept spunând că ea era fata lui preferată şi că de acum nu mai avea alta. Apoi se duse să apuce fotografia Elenei, pusă **într-**o ramă de catifea, şi o întoarse cu faţa la perete.

— Aşa! exclamă. Eu nu mai am fată. Fata mea a murit.

La aceste cuvinte, pentru prima oară bietul om izbucni în plâns în faţa portretului care îi întorcea spatele.

Lacrimile acelea îţi făceau milă, pe chipul lui de stampă veche, înconjurat cu gravitate de o barbă rotundă

de tată de familie şi de vice-grefier la pensie; aşa încât Camilla însăşi îşi trase încet batista din buzunar şi îşi suflă nasul; donna Anna goni pisica încolăcită în poala ei şi în cameră se aşternu o tăcere funebră.

În camera aceea mută, toate vorbeau încă despre Elena care o părăsise tot aşa cum îi întorcea spatele din portret; husele croşetate care decorau spetezele venerabile ale fotoliilor obosite, florile de hârtie vioaie şi inalterabile de pe scrinuri şi de pe măsuţele fără stil, fără vârstă şi fără lustru, geamurile de la balcon pictate ca o ferestruică de biserică.

— Mâini de zână are fata asta! obişnuia să spună donna Anna, atunci când înşira înaintea unor noi cunoscuţi calităţile fiicei sale; şi adăuga că amândouă copilele erau deopotrivă de îndemânatice şi în toate celelalte treburi mai intime şi mărunte pe care trebuie să le cunoască o bună mamă de familie.

Pe fiecare mobilă erau bibelouri graţioase pe care Cesare le dăruise Elenei; cărţile pe care obişnuiau să le citească împreună; **într-**un colţ îşi aştepta ultima trăsătură de pensulă o acuarelă reprezentând o cascadă argintoasă între două roci de culoare castanie, sub un cer ultramarin, pe care doi drumeţi, bărbat şi femeie, o priveau de pe vârful stâncii, ţi**nându-**se de mână ca şi cum ar fi vrut să facă săritura *Leucadeii*, iar între cele două uşi se vedea pianul, care-l costase ani de privaţiuni pe bietul părinte.

Don Liborio se silea să-şi încrunte sprâncenele, privind rând pe rând toate aceste obiecte şi îşi sufla nasul cu furie.

— Vina e toată a noastră, donna Anna! reluă în sfârşit, bătâ**ndu-**şi fruntea cu palma. Am cresc**ut-**o ca pe o prinţesă! Parcă ar fi trebuit **s-**o dăm după un rege!… fata unui biet grefier de tribunal!…

Atunci donna Anna, chinuită de frig şi de somn, îşi pierdu răbdarea:

— Dumneata nu ştii cum merg treburile astea. Astăzi, fetele care n-au zestre nu se mai mărită decât dacă sunt

bine educate…

— Aha!… Poftim cum se mărită!… izbucni don Liborio. Uite cum se mărită! Te fac de râs în tot Neapolul 2 Şi-ţi face de ruşine părul tău alb!…

Donna Anna îşi trecu mâna de data asta prin părul negru ca nişte ghete lustruite şi începu să bodogănească printre dinţi.

— Mamă!… interveni timid Camilla.

— La urma urmei, numai **s-**o ia de nevastă! spuse mama. Doar moartea e fără leac. O poznă ca asta nu e nici prima, nici cea din urmă…

Dar don Liborio deveni feroce şi, cu mâinile ridicate. În care ţinea bastonul, îi strigă:

— Niciodată! auzi, donna Anna?… Niciodată T

— Ce vrei să spui cu vorba asta nesocotită? ţipă atunci şi donna Anna, ridicând şi ea mâinile şi glasul: Vrei să nu se mărite fata? Vrei **s-**o laşi în păcat? Eşti creştin sau nu, ce naiba?

Şi se duse furioasă să se bage în pat, trânti**ndu-**i uşa în nas. Iar soţul ei, fără să**-**i dea dreptate, îşi îndesă pălăria pe cap şi se lăsă iar pe un scaun, cu bastonul între picioare, depă**nându-**şi trist degetele şi privind în ju-l Insulă din arhipelagul mării Ioniene (Grecia), unde se află o stâncă prăpăstioasă din vârful căreia erau aruncaţi în mare condamnaţii la moarte.

rul lui în camera aceea unde obişnuia să petreacă seri liniştite, jucând cărţi cu donna Anna, cu fetele în jurul lor, una dezlegând şarade cu Cesare, cealaltă brodind alături de vărul Roberto, care de atâţia şi atâţia ani ar fi trebuit **s-**o ia de soţie şi care îi număra punctele canavalei, cu ochii aţintiţi asupra mâinilor ei, fără să scoată o vorbă.

La aceste amintiri, tatăl înduioşat îşi opri privirile asupra Camillei şi lăsă să**-**i scape:

— Roberto, da, e un om de onoare!

Camilla, surprinsă, ridică ochii şi îşi privi tatăl un moment fără să înţeleagă. Apoi, neştiind ce să zică, îşi plecă iar ochii asupra dantelei.

— Roberto nu mi-ar fi jucat o festă ca asta, continuă don Liborio. Nici Cesare nu **s-**ar fi cuvenit să-mi facă un asemenea afront! Nu era primit ca un fiu în casa noastră? Nu ţineam toţi la el? Ce-i lipsea? Ar fi trebuit să aştepte ca părinţii să-şi dea consimţământul, cum aşteaptă vărul tău, un an, doi ani, zece ani, dacă era nevoie.

— Ce tot îi baţi capul fetei? îl luă la rost soţia lui din camera alăturată. Astă seară parcă nu eşti în toate minţile. Mai bine treci la culcare, căci altfel mâine ai să fii bolnav.

— Nu! răspunse cu tărie don Liborio. Nu! nu-mi pasă dacă o să mor!

Drept în faţa lui, la mijlocul unui perete plin cu fotografii de rude şi prieteni, puse în mici rame de mucava, se afla portretul lui Cesare, mai mare decât al celorlalţi, cu gâtul prins **într-**un guler tare, dar zâmbind totuşi graţios.

Don Liborio se simţea insultat de acel zâmbet, dar nu-şi putea lua ochii de la el şi se răcorea apostrofând portretul, ocărâ**ndu-**l şi pentru rama aurită care-l făcea să troneze ca un rege în mijlocul celorlalte portrete mai modeste.

Aşa fusese primit în casa asta încrezătoare şi ospitalieră, cu braţele deschise, ca un beniamin, ca un copil al lor. Tatăl şi mama se obişnuiseră, când făceau planuri pentru viitorul fetei, să o vadă mereu alături de tânărul avocat. Şi dumnealui îi răsplătise furâ**ndu-**le copila!

Bietul tată, obosit de atâta bombănit şi de câte i se ciocneau în minte, gemea din când în când: Trădare! Trădare!… ca un pacient prins în cleştele dentistului.

— Camilla! se auzi strigând din pat donna Anna, care nu putea să închidă ochii de atâta miorlăit. Tată-tău o să fie bolnav mâine. Nu simţi ce frig e? Trimite-l să se culce!

Camilla se ridică, strânse cu grijă dantela, o puse în coşuleţ, apoi veni lângă tatăl său, cu sfeşnicul în mână, privi**ndu-**l în faţă cu ochii ei cenuşii.

Don Liborio, continuând să mormăie:

— Nu! lăsaţi-mă să crăp! îşi urmă fiica în cameră,

mai lovind odată cu bastonul în duşumea, înainte de a-l pune la locul obişnuit, în dosul uşii.

Camilla, după ce îi pregăti în tăcere cămaşa şi boneta de noapte pe marginea patului şi-i puse papucii înaintea fotoliului, îi sărută mâna, sărută mâna şi mamei sale, ca în toate serile, şi se pregătea să iasă, când tatăl îi aruncă iar braţul în jurul gâtului, ca să se vaite că nu-i mai rămânea decât ea, Camilla lui. Fata îl lăsă să-şi verse focul, îşi potrivi părul, luă lampa şi porni liniştită, trăgând uşa după ea, ca să nu intre pisica.

Patul Elenei era deja făcut pentru noapte, faţă în faţă cu al ei, în aceeaşi odăiţă albă, decorată cu chipuri de sfinţi, pe tapetul de hârtie, ale căror capete şi mâini ieşeau în relief, în pergament. Camilla desfăcu îndoitura cearşafului, aşternu pe patul surorii sale cuvertura de lână cu flori, îşi despleti părul aproape fără să se uite în oglinda pusă între două perdeluţe, pe o măsuţă împodobită cu muselină transparentă, şi începu să se dezbrace încet, privind patul gol de alături, rămânând din când în când pe gânduri şi mângâi**ndu-**şi braţele palide şi cam slăbuţe.

Don Liborio, la rândul lui, nu se hotăra nici el să se culce. Continua să se plimbe prin cameră, în cămaşă, cu boneta de noapte pe cap, înfigând la fiecare cinci minute degetele în tabacheră.

Soţia lui gemea sub plapomă:

— Mie nu mi-e bine de loc. Mâine să aduceţi medicul, vă rog!

Bietul om se opri atunci înaintea consoartei, care-şi arăta ochii jalnici dintre aşternuturi, cuprins şi el de un fel de nod care-i apăsa pântecul pe sub nădragii care-i ajungeau până la subţiori, şi clăti**nându-**şi cu tristeţe ciucurele bonetei de bumbac:

— Criminalul ăsta o să ne omoare pe toţi! spuse în cele din urmă, şi trase iar o priză de tabac pentru a-şi stăvili lacrimile.

— Sigur că o să murim toţi, dacă îţi prăpădeşti aşa sănătatea. N-am făcut oare tot ce puteam face acum? O să

ne gândim mâine la ce mai avem de făcut. Dar dacă dumneata cazi la pat, să vezi ce ispravă! înseamnă că puţin îţi pasă şi de nevastă şi de fata asta care ţi-a rămas…

Don Liborio, învins, începu să se dezbrace cu ah-uri şi oh-uri la fiecare mişcare pe care o făcea, continuând să dea din cap cu amărăciune. Apoi puse tabachera sub pernă, se strecură în aşternut cu grabă şi furie, mârâind mereu oh-uri pe alt ton, până rămase nemişcat, nas în nas cu soţia, cu ochii închişi şi cu faţa suptă şi amară sub boneta de noapte.

Donna Anna, socotind că pentru seara aceea le ajungeau câte se întâmplaseră, suflă în lumânare.

Dar soţul ei, după un răstimp de tăcere, suspină:

— Unde o fi acum nenorocita aceea?

Donna Anna nu scoase o vorbă. Totuşi, după un timp, spuse şi ea:

— Tânărul ăsta îşi are socotelile lui. Şi-a luat diploma de avocat şi o să-şi ţină nevasta în aşa fel că n-o să-i lipsească nimic. Necazul o să treacă, reluă ea după o altă scurtă tăcere. Iar când vom vedea fata aşezată bine, la rosturile ei, o să ne consolăm şi noi.

Don Liborio, cu capul înfundat în pernă, moleşit de căldura patului, nu avu curajul să mai protesteze altfel decât cu un oftat adânc. Iar soţia lui conchise:

— Ascultă! Dacă tot trebuia să avem o supărare, mai că aş fi vrut să fi fugit şi Camilla.

— Roberto e un om cinstit, îi întoarse vorba don

Liborio, deschizând din nou ochii, ameninţător. Roberto nu ţi-ar face o astfel de ticăloşie, de-ar trebui să aştepte chiar zece ani!

— Da! da!… Nu ţi-a făc**ut**-o pentru că n-a primit avansarea, la serviciu. Nici nu se poate gândi să ne-o facă, atunci când n-are cu ce să ţină nevasta şi casa!

Don Liborio voia să protesteze, să replice ceva, ca să nu pară că se predă. Dar soţia lui îi tăie de data asta scurt vorba:

— Acum dormi!… O să mai vorbim şi mâine

dimineaţă.

Şi făcu să scârţâie patul, întorcâ**ndu-**i spatele.

În acest timp Elena, la braţul lui Cesare, mergea să bată din poartă în poartă, la prieteni şi rude, în căutare de adăpost. După ce mătuşa ei, donna Orsola, refuzase **s-**o primească, sub pretextul că nu vrea să se strice cu donna Anna, cei doi îndrăgostiţi îşi pierduseră curajul.

Se găsiră din nou în stradă, cu capul plecat, neştiind ce să facă, speriaţi. Elena sugeră să meargă să ceară ospitalitatea mamei lui Roberto, altă rudă mai de departe a lui don Liborio. Dar Roberto alergase acasă, cu o jumătate de oră mai înainte, ca să dea alarma, astfel că mamă**-**sa avusese răgaz să nu fie luată prin surprindere.

Îi primise pe cei doi fugari în anticameră, cu sfeşnicul în mână şi sprâncenele încruntate, prefăcâ**ndu-**se că**-**şi face cruce de surpriză şi pretextând că nu poate găzdui o fată tânără, după judecata ei, câtă vreme are în casă un bărbat tânăr. Vecinii ar fi început să bârfească. Ea era foarte scrupuloasă, când e vorba de anumite lucruri delicate. Avea duhovnic pe părintele Mansueto, de la capucini, care numai îngăduitor nu era.

Roberto trăgea cu urechea, din dosul uşii. Elena era palidă, bărbia îi tremura uşor de emoţie, plecase capul şi**-**l trăgea de braţ pe Cesare, care încerca să insiste, bâlbâi**ndu-**se, cu pălăria în mână, ca şi cum ar fi cerut de pomană, şi evitând privirile ascuţite ale interlocutoarei.

Aceasta, când îi auzi coborând grăbit şi pe dibuite seara neluminată, scoase un suspin de uşurare şi spuse fiului ei care îşi lungea gâtul prin uşa întredeschisă:

— În sfârşit! **S-**au dus!

— Asta ne**-**ar mai fi lipsit, observă Roberto. Am mirosit eu şi bine am făcut că te**-**am vestit din timp. Cine ştie când se vor cununa? Şi până atunci trebuia să ţinem noi fata!…

Pe când coborau scările, prăpădiţi, Elena îşi aduse aminte că la etajul al doilea locuia o doamnă văduvă, care se ducea în fiecare seară să împletească ciorapi la mama

lui Roberto şi că acolo se împrietenise strâns şi cu donna Anna. Cesare nu ştia ce să zică şi urcară din nou seara. Dar văduva fusese de faţă când Roberto abia suflând, ajunsese cu vestea la mama sa. Ea fugise uitâ**ndu-**şi până şi punga cu gheme, se închisese în casă, poruncind servitoarei să nu deschidă nimănui, dacă venea cineva, şi să răspundă că stăpâna nu e acasă. Parcă presimţise şi, cum auzi clopoţelul, exclamă cu încredinţare:

— Iacătă**-**i! Ei trebuie să fie!

Prin gaura cheii, femeia răspunse că stăpâna era plecată şi fiindcă Cesare, surprins, încerca să stăruie, presupunând o neînţelegere şi întrebând dacă va trece mult până să se întoarcă, ea îi dădu ideea:

— Spune că sunt bolnavă, la pat. Spune**-**le că am friguri.

Cei doi îndrăgostiţi le întoarseră spatele fără să mai adauge ceva şi, ajunşi jos, la intrare, se sfătuiră încotro **s-**o apuce. Undeva, pe aproape, bătu miezul notpţii. O dâră de lumină se strecura prin uşa unei brutării care dă în curtea interioară şi se auzea cum cerneau făină prin sită mecanică. Un câine, închis în magazia de lemne, începu să latre.

Cesare, fără să rostească o vorbă, îmbrăţişă strâns fata. Ea se desprinse cu binişorul. Nu i se vedea decât forma nelămurită, îmbrăcată toată în negru şi cu un voal pe obraz. Apoi el spuse:

— Să ieşim de aici!

— Unde să ne ducem?

— Nu ştiu.

Strada era deşartă şi sonoră în începutul de frig al toamnei, flancată la lungi intervale de felinare cu gaz, care trimiteau dungi luminoase pe uliţele laterale. Pe faţadele întunecate ale caselor se ivea din când în când vreo fereastră luminată, tăcută. De departe încă mai venea zgomotul trăsurilor de pe străzile umblate.

Elena tăcea. Când treceau pe sub un felinar, se vedea vârful ghetuţelor ei înalte, sub poala rochiei pe care o

ţinea strânsă, puţin sumeasă cu mâna dreaptă. Cu o voce şovăitoare Cesare o întrebă:

— Mă mai iubeşti?

Ea îi strânse braţul în tăcere. Doi gardieni de noapte trecură prelinşi pe lângă ziduri, cu mâinile în buzunarele pelerinii.

Tânărul, descurajat şi fără să mai întrevadă vreo soluţie, murmură:

— Să mergem acasă la mine?

— Nu! răspunse fata hotărât.

Cesare o privi în tăcere, timid, ca şi cum ar fi vrut **s-**o întrebe dacă se căia de ceea ce făcuse. Elena, citi**ndu-**i parcă în ochi, reluă:

— Te iubesc mereu. Aş face din nou ce am făcut, ca să fiu a ta!

El vru atunci să**-**i ia capul în mâini pentru un sărut cast, de frate. Elena îl respinse, pu**nându-**i mâinile în piept, fără să deschidă gura. Numai din când în când se strângea de braţul lui păşind tăcută alături. Cesare nu ştia unde **s-**o ducă. Mintea îi era zăpăcită şi inima îi bătea cu putere. Fata mergea cu capul în piept.

Deodată se treziră în preajma Domului. Cesare întrebă în cele din urmă:

— Unde mergem?

— La unchiul tău, don Luigi.

Tânărul se opri în loc. Elena adăugă:

— Ştiu bine că unchiul tău mi**-**e duşman, dar n**-**o să mă lase în plină stradă. O să vezi.

Cesare voia să obiecteze că unchiul său era sever şi neînduplecat şi că nu se mai ducea pe la el, de când primise o straşnică săpuneală din partea lui, în legătură cu vizitele prea dese în casa Elenei.

— Cu atât mai bine! replică ea. Înseamnă că ştie tot. Odată şi odată tot trebuia să ne împăcăm cu acest unchi, care e bogat. Ai să vezi că o să te ierte.

Peste strada largă şi întunecată luceau miriadele de stele de pe cerul adânc şi rece. Elena le arătă iubitului ei,

sprijinindu-şi capul pe umărul lui, cu frumosul său chip întors către cer.

Cesare bătu la uşă cu hotărâre.

Unchiul Luigi nu ţinea servitori, zicând că sunt duşmani plătiţi, şi veni să deschidă chiar el, ciufulit, vânăt de frig şi palid de îngrijorare pentru acea vizită nocturnă, după ce căutase zece minute cu cheia să nimerească gaura broaştei. Rămase uluit, când deschise uşa, văzând grupul care i se înfăţişa înainte.

Elena i se aruncă la picioare plângând şi numi**ndu-**l „unchiule drag”.

Unchiul nu mai avu nevoie să**-**i întrebe ceva. Se frământa unde să pună sfeşnicul, atât era de tulburat. În cele din urmă se porni împotriva lui Cesare, numi**ndu-**l desfrânat, spu**nându-**i că era pacostea familiei, că va fi cauza morţii mamei sale, că se gândea să se însoare fără să ştie încă nici să scrie, nici să citească, fără să fie sigur pe pâinea de toate zilele.

— Treaba dumitale, domnişorule!

Puţinul pe care îl avea abia îi ajungea lui şi soţiei sale!

Elena, cu frumoasa ei faţă plină de lacrimi, îi ţinea mâinile, conjurâ**ndu-**l să nu o lase în mijlocul străzii, în cele din urmă unchiul simţi că i se moaie picioarele pe care i le cuprinsese acum fata aceea frumoasă, îşi încheie peste cămaşa desfăcută paltonul vechi care**-**i servea drept haină de casă şi sfârşi prin a mormăi:

— În ce te priveşte pe dumneata, rămâi aici, dacă vrei, măcar că ai făcut o poznă nemaiauzită. Nu pot să te las în mijlocul străzii. Nevastă-mea îţi va pregăti un pat, cât **s-**o putea mai bine. Dar să ştii că mare prostie ai mai făcut. Ţi-oi fi închipuind că ai câştigat lozul cel mare ori că ai luat pe fiul regelui Victor Emanuel?

Cesare nu îndrăznea să ridice capul.

— Tu du**-**te să dormi în piaţă! îi strigă unchiul. Să te odihneşti după isprava ta glorioasă! Ai făc**ut-**o lată, băiete!

Şi în timp ce îl împingea afară, mai rău ca pe un

câine, Elena, în prag, luă mâna lui Cesare şi-i spuse:

— Acuma sunt a ta, fii liniştit!

Şi pentru prima oară îl sărută pe frunte.

Cesare se îndepărtă încet, încet, strângâ**ndu-**şi umerii, cu mâinile-n buzunare şi pentru prima dată avu o idee clară despre ceea ce făcuse. Simţea un junghi în inimă, un amestec de nelinişte, duioşie şi spaimă.

Cu o seară înainte, prinzând momentul când tatăl şi, mama se certau la jocul de cărţi, iar Roberto sta cu ochii pironiţi pe mâinile Camillei, Elena îi aruncase o privire ciudată, **şoptindu-**i:

— Mi-e frică!

Era galbenă ca ceara în momentul acela. Îşi ţinea plecat capul pe care-l împodobeau cu gingăşie cosiţe dese, dezvăluind în poziţia aceasta un gât de statuie, o ceafă superbă, cu fire de păr dese şi fine care coborau şi se încârlionţau delicat şi uşor.

Urmaşe o tăcere prelungită. În sfârşit, pe când Roberto şi Camilla schimbau întâmplător câteva cuvinte cu o voce discretă, Elena prinsese mâna lui Cesare pe sub cuvertura de pe măsuţă şi-i spusese:

— Mama ştie tot!

Tânărul se pierduse cu desăvârşire. Totuşi ghicise ceva după buzele strânse ale donnei Anna, după un fel de stinghereală ce plana peste tăcerile prelungi din seara aceea, după monosilabele neobişnuite cu care Roberto căuta să reînsufleţească conversaţia, după privirile lungi pe care Camilla le îndrepta spre sora ei, fără să deschidă gura şi lăsâ**ndu-**şi mâinile să cadă moi pe genunchi.

Partida se termina în acel moment, cu gălăgie, ca de obicei. Donna Anna, soţul ei şi Camilla vorbeau toţi deodată. Roberto însuşi se lăsase prins şi el în discuţia animată, dând din cap, când şi când.

Cesare întrebă şoptit:

— Cum o să facem?

— Eu nu ştiu, răspunse Elena. Ajută-mă tu!

Era pentru prima oară când îi zicea *tu*, atât era de

tulburată.

Conversaţia se oprise brusc. Don Liborio însemnă scrupulos, **într-**un caiet anume, rezultatul jocului. După aceea îşi puse pe masă tichia brodată, alături de tabachera din care trase o priză şi se sprijini de speteaza scaunului, cu un oftat din plin, ca să se odihnească. Donna Anna punea în obişnuita cutie de carton cărţile de joc şi bobii care serveau drept miză.

Îndrăgostitul tăcea privi**nd-**o pe Elena, care îşi lăsase bărbia pe sânul pe care strălucea din când în când o cruciuliţă de sticlă neagră printre dantela decolteului.

Purta o rochiţă care**-**i venea ca turnată, puţin deschisă în formă de inimă la piept şi cu mâneci scurte până la cot. Ochii tânărului se plimbau de la fiică la mama care în seara aceea se ţinea cu buzele strânse, cu sprâncenele încruntate şi nu-i adresase o vorbă.

O certase pe Elena că nu se grăbise să**-**i ia din mână cutia de carton ca **s-**o pună la locul ei în dulăpior şi chiar o întrebase unde**-**i era capul în seara aceea.

Don Liborio întorcea ceasul deşteptător cu mare atenţie, opri**ndu-**se la fiecare învârtitură, ca să nu se strice maşinăria. Atunci Cesare spuse şoptit Elenei, lângă pian:

— Vrei să mă îndepărtez un timp?

Ea îi întoarse o privire lungă, lungă şi răspunse:

— Ai putea **s-**o faci?

— Dacă vrei tu… dacă mama ta…

— Nu! răspunse Elena. Nu! repetă puţin după aceea, prefăcâ**ndu-**se a căuta ceva printre caietele de muzică. Nu! n**-**aş putea trăi fără să te văd!

— Atunci, ce facem?

— Ce vrei tu! răspunse fata foarte simplu.

El se simţise pătruns şi răscolit de cuvintele acelea adresate lui cu o părere de voce, ca un suflu uşor, în timp ce ea îi evita ochii şi aproape că sta cu spatele la el. Dar ispita pe care acele cuvinte i**-**o înfigea în creier, îl umplea de spaimă.

Văzând că nu răspundea nimic, Elena repetă:

— Ce vrei tu! Tot ce vrei!

Cesare se făcu roşu. Încercă **s-**o facă să priceapă că părinţii lui n-ar fi consimţit la căsătorie, până n-ar fi avut o situaţie şi că la fel şi părinţii ei ar fi spus nu.

— Atunci?

El tăcea. Elena spuse din nou:

— Atunci?

El nu ştia ce să zică. Simţea fixaţi asupra lui ochii aceia pătrunzători.

— Să fugim? îngână el.

Elena îşi duse mâinile la piept, albă ca o statuie şi nu răspunse. El nu mai răsufla, îngrozit de vorba care-i scăpase. Elena îl privi în faţă un moment şi plecă încet capul.

Vărul Roberto se ridicase ca **s-**o ajute pe Camilla să-şi pună în ordine croşetele şi ghemele în cutiuţa gherghefului. Donna Anna dispăruse. În acest timp Elena, plecată deasupra pianului, scria două cuvinte pe o fâşie de ziar şi după ce terminase rostise tare:

— Ascultă, dacă mâine nu poţi veni, trimite-mi această romanţă.

În stradă, sub lumina unui felinar, află ce romanţă îi cerea Elena:

„Mâine seară, la II, *după plecarea lui Roberto, aşteaptă pe seară”*.

Cum îi promisese, după vreo jumătate de oră de când aştepta, în întuneric, apăsâ**ndu-**şi cu mâinile bătăile inimii, o văzu sosind în vârful picioarelor, cu faţa atât de palidă şi ascuţită de parcă îi tăia voalul. Avea mâinile reci, dar nu tremura. Îi spuse cu o voce surdă.

— Să mergem!

El voia **s-**o îmbrăţişeze, dar tânăra fată îşi feri faţa de sărutările pe care el nu îndrăznea să i le dea, şi adăugă cu acelaşi ton.

— Nu, nu încă.

Primul sărut avea să i-l dea ea cea dintâi, pe pragul uşii unchiului Luigi, spu**nându-**i că de acum era a lui.

Tatăl lui Cesare, la Altavilla, murise din**tr-**o febră pernicioasă căpătată pe când supraveghea strânsul slabei recolte a anului. În aiurările ceasului din urmă, privind pe rând feţele celor care stăteau holbaţi în jurul patului, murmură:

— Săracii mei orfani!... săracii de ei!... Ce se vor face?...

Cesare era încă un copil. Spre norocul lor, un frate al tatălui, canonic, îşi asumase cu mult curaj răspunderea pentru soarta văduvei şi a orfanilor şi se pusese pe treabă serioasă, ca să împace litigii, să reînnoiască poliţe, să supravegheze recoltele. Primul născut, în acordul tuturor, fu destinat carierii de avocat, pentru că biata familie, mereu în luptă cu sărăcia, avusese totdeauna teamă de uşierii tribunalelor, iar celor de la ţară le părea o meserie de aur aceea de a vinde vorbe goale.

În familia Dorello era exemplul unchiului, don Anselmo, care, la seminar, agăţase **într-**un cui în faţa pupitrului o bonetă de preot, ca **s-**o aibă mereu înaintea ochilor ca pe un far şi aşa ajunsese să se facă preot.

Cesare trebuia să continue tradiţia acestui unchi canonic. Văzâ**ndu-**l de copil delicat şi bolnăvicios, părinţii îşi spuneau că e un băiat de talent şi l**-**au pus pe picioare cu gălbenuşuri de cu, cu comprese călduţe şi alte leacuri. El era cărturarul familiei, temeiul tuturor castelelor în aer pe care le plăsmuiau părinţii, când şedeau pe mica lor terasă, la răcoare, după arşiţa soarelui de pe câmp, cu mâinile puse pe genunchi. Atunci tăiau şi împărţeau după plac mari porţiuni de pământ pentru nevoile familiei lor numeroase, din toată acea dăruire a lui Dumnezeu care li se aşternea sub ochi dincolo de ultimele case ale satului. 4

Şi de câte ori cumnata se punea la pat şi o apucau durerile naşterii, unchiul preot mormăia trecând prin odaia alăturată, bombănind că în casa aceea nu era pic de chibzuială şi prevedere. Prinsese simpatie pentru Cesare, din pricina fizicului său firav, care**-**i părea o garanţie contra riscurilor căsătoriei şi care promitea că nepotul o să

iasă un om cumpătat, aşa cum dorea el.

Băiatul primise o educaţie aproape claustrală. În fiecare zi, vara sau iarna, se ducea să-l ia pe unchiul său de la biserică, după slujba de seară şi, dacă ploua, intrau în prăvălia spiţerului. El privea cum se prelingeau picurii de apă pe geamuri, iar unchiul cu sutana strânsă între picioare, schimba două vorbe cu farmacistul sau cu alţii, sprijiniţi fiecare pe măciulia bastonului.

Când era timp frumos, făceau împreună câţiva paşi afară din sat, agale, agale, schimbând salutări cu cunoscuţii pe care-i întâlneau (şi se cunoşteau toţi!), plimbând alene ochii peste marile pete cenuşii ale livezilor de măslini ce se învăluiau în tristeţea apusului, ascultând **într-**o doară trăncăneala femeilor la fântână şi glasurile care se ridicau de pe drumeaguri, discutând despre ogoarele pe care le cunoşteau palmă cu palmă, interesâ**ndu-**se de semănăturile de pe de măsurând din ochi grămezile strânse **într-**o zi, care aşezau pete negre pe miriştea galbenă, observând loturile pregătite pentru bob, punctate în negru de grămezile de gunoaie, cântărind din ochi via desfrunzită de curând, zbârlită şi spongioasă în mijlocul altor şiruri lungi de plantaţii pline de verdeaţă»

Apoi, ajunşi la capătul obişnuit al plimbării lor, care era un zid scund înspre o grădină de zarzavat, unchiul ştergea de praf cu batista două pietre şi se aşezau, acolo, cu coatele pe genunchi, odihni**ndu-**şi privirile peste valea largă şi frumoasă care se întindea la picioarele lor, cu culorile stinse, presărată cu tufişuri de un verde închis „alături de aşezări rare, smălţată de tonuri roşcate, bătând în galben şi verde palid, brăzdată de fâşia îngustă a şoselei care se pierdea în depărtare.

Întovărăşeau maşinal cu gândul carele ce se înşirau ca nişte puncte negre care puneau ceasuri întregi până să se şteargă în zare şi, uneori, în vasta tăcere a câmpiei de sub ei, li se părea că aud fluieratul trenului, de dincolo de dealuri, ca un ecou al unei alte lumi. Atunci preotul revenea la realitate şi zâmbea discret faţă cu această

visare a lor, ce părea o escapadă. Între timp soarele apunea în dosul munţilor înnoraţi şi sus, pe înălţime, deasupra capetelor lor, ferestrele bisericii scânteiau deasupra satului ca o lumináţie fantastică şi ca o chemare la reculegerea gândurilor.

Apoi o luau înapoi spre casă, cu mâinile la spate, şi se întovărăşeau cu ţăranii care se înapoiau în sat, împirK gând înaintea lor asinul sau măgăriţa încărcată, pe când clopotele sunau *avem aria*, în sătucul adunat ca o turmă de oi sub cerul tot mai stins.

Unchiul canonic se întorcea iar la spiţer, unde se adunau neapărat notarul, vicepretorul şi alţii, mereu aceleaşi persoane, ca să stea la taifas, să-şi istorisească treburile şi necazurile, sau să pălăvrăgească despre cele ce observaseră în cursul zilei, în treburile şi pe ţarinele lor şi ale altora.

În aceste plimbări de seară, Cesare avea îngăduinţa să stea şi el şi să asculte până la primul ceas al nopţii. Dar la întâia bătaie a clopotului spunea seară bună celor de faţă şi se ducea acasă, unde surorile lui, de pe balcon şi în întuneric, stăteau de vorbă cu vecinele. Lua sfeşnicul şi se suia în odăiţa lui, ca să se pună pe învăţătură. Mai târziu se auzea zăngănitul spălatului vaselor de bucătărie şi alte ecouri ale treburilor domestice, care intrau în grija femeilor. Şi în fiecare seară, la aceeaşi oră, se vedea obişnuita lumină la fereastra vecinilor de peste drum, semn că se aşezau la cină.

Influenţa unei astfel de adolescenţe asupra acelui temperament delicat dezvoltase în el o sensibilitate neliniştită, o gingăşie de sentimente rafinate, de dispoziţii contemplative, pe care acea disciplină eclesiastică le făcea timide, reculese şi meditative.

Don Anselmo nu se uitase la sacrificii pentru ca nepotul lui să devină avocat. Revoluţia din 1860 I aruncase neîncrederea asupra profesiunii de preot, iar unchiul canonic mai presus de toate nu era decât un ţăran cu bun simţ, care lua lucrurile aşa cum se înfăţişau la vremea lor

şi dinspre partea lor cea bună.

Or, cea mai bună meserie i se părea a fi cea de om al legilor, adică tot un fel de preot, fără sutană, care spovedeşte la domiciliu, pune să i se plătească scump cazurile delicate de conştiinţă şi merge la plimbare cot la cot cu primarul şi cu pretorul, după ce au luat masa împreună, fiind salutat de toţi cu pălăria scoasă, respectuos, şi întâmpinat peste tot cu titlul acela răsunător, care parcă îţi umple gura: *avocat*.

Pentru un astfel de castel în aer mama îşi văzuse băiatul plecând la Universitatea din Napoli, mergând pe jos în urma căruţei care-i transporta patul şi o măsuţă pusă cu picioarele în sus, şi tot pentru asta surorile îşi scoseseră ochii ca să-i pregătească trusoul, ca şi cum **s-**ar fi dus să se însoare.

I E vorba de acţiunea revoluţionară a lui Garibaldi împotriva regelui din Napoli şi împotriva papei de la Roma.

La Napoli Cesare îşi găsise o gazdă cu treizeci şi cinci de lire şi şaptezeci şi cinci de centime, în tovărăşie cu alţi patru colegi, ceea ce făcea ca plata chirifei să revină la şapte lire şi câteva centime de cap, dar fracţiunile acestea erau pricină de certuri nesfârşite de câte ori se făceau socotelile, la ora mesei, fiecare ţi**nându-**şi pâinea la subţioară de teamă ca vreunul din colegi să nu-i muşte din ea, din nebăgare de seamă.

În curtea aceleiaşi case, vizavi de gazda studenţilor, erau ferestrele domnişoarei Elena, şi acele răfuieli zgomotoase făceau să alerge în balcon toată familia grefierului, domnişoarele cu un zâmbet ironic, tatăl cu tichia de catifea pe cap, servitoarea cu cârpa de şters în mână şi câteodată chiar şi mama îşi arăta printre perdelele galbene faţa palidă şi discretă.

Familia de vizavi avea o mare importanţă în ochii studenţilor, bieţi chiriaşi cu şapte lire şi câteva centime de cap şi care-şi furau pâinea. Domnişoarele primiseră o educaţie ca şi cum ar fi fost ursite să se căsătorească cu prinţi. Se auzea vorbi**ndu-**se pe balcon englezeşte şi

franţuzeşte, cântau la pian ca şi când altceva n-ar fi trebuit să facă toată viaţa şi din când în când puneau la fereastră să se usuce picturi, care de departe păreau o minune.

Şi cu toate astea sora cea mai mare avea 32 de ani, şi domnişoara Elena, când nu cânta la pian, citea romane, iar când era pe stradă, sau se afla în balcon, avea nişte priviri ca şi cum ar fi aşteptat ca tocmai atunci să sosească personajul acela romantic sortit să-i ofere mâna, inima şi o trăsură cu patru cai. De fiecare dată când domnişoarele plecau de acasă foarte spilcuite, tinerii studenţi, ascunşi după un geamlâc, mâncau din ochi pantofiorul mândru al domnişoarei Elena, care traversa curtea noroioasă în vârful picioarelor şi cu fusta sumeasă cu mâna.

În timp ce camarazii lui îşi exprimau admiraţia ceva cam vulgar, ca nişte odrasle de ţărani care aspirau să apuce şi ei partea lor la secerişul bogat al vieţii, singur Cesare se ţinea demn şi rezervat, ca unul ce fusese deprins prin**tr-**o educaţie eclesiastică să respecte ierarhiile sociale.

De copil trăise mereu în mijlocul acelei mizerii decente care aşterne un colorit cenuşiu peste toate actele vieţii şi le pune în ordine după un plan implacabil, dând o uriaşă însemnătate bogăţiei, în penibilul şi permanentul contrast între ce eşti în realitate şi ce pari a fi.

El ştia bine ce înseamnă la ţară să ţi se zică „domnule”, să porţi pălărie-cilindru duminica, iar surorile să meargă cu mănuşi la liturghie; ştia şi cât costă să-ţi toceşti pingelele pentru o plimbare frumoasă şi cât valorează ziua de muncă a unui student. Şi el muncea într-adevăr ca un dijmaş conştiincios, care nu vrea să fure ziua lui de muncă.

Domnişoarele de vizavi, când se întorceau acasă târziu, vedeau mereu lumină la fereastra lui, în faţa cărţilor înşirate pe o măsuţă. Fiindcă el îşi dădea seama că trebuie să-şi bată capul, să dea cu sapa adânc ca să scoată din capul lui diploma. În loc de orice altă distracţie, seara, în timp ce colegii hoinăreau pe afară să cucerească vreo servitoare din vecini, el se aşeza la fereastră gândind la

surorile lui, care la ceasul acela stăteau în balcon să pălăvrăgească cu vecinele, şi la mamă-sa, care îi strecurase pe furiş în buzunar cinci lire înainte de plecare.

Curtea deşartă era tăcută şi melancolică, închisă din trei părţi de ziduri înalte şi înnegrite, cu aproape toate ferestrele zidite (ca pe vremea birului pe uşi şi ferestre) şi rămase oarbe tocmai din 1848, din economie de geamuri. Pe pereţii cojiţi, fără alt relief. Decât al pervazurilor măcinate se scurgea dâra murdară a vechilor burlane.

Pe cealaltă latură se ridica un zid înalt de biserică, găurit tot ca un pătul de porumbei, cu o fereastră mare şi arcuită în partea de sus, lăsând să treacă prin cioburi de geamuri prăfuite un reflex palid de lumină şi un vag miros de bucătărie.

În amurg un mic clopot dogit suna pentru *angelus*, de acolo din creştetul înalt al bisericii, între cei patru stâlpi negri ai clopotniţei, înălţaţi drept pe fondul palid al crepusculului. Şi acest clopot parcă arunca în valuri, peste curtea cu umbre cenuşii, o singurătate şi mai dezolantă, o nostalgie şi mai melancolică după satul natal, la ora când luminile se aprindeau una după alta în ulicioara întortocheată. În fiecare seară, la aceeaşi oră, servitoarea lui don Liborio aprindea şi ea lumina şi o lăsa să ardă singură în antreul gol, prin care străbăteau sunetele voioase ale pianului Elenei sau vocile fetelor.

Ziua examenului de diplomă, când a trebuit să se deschidă poarta cea mare, ca să intre în curte trăsura venită să-l ia pe Cesare, în jachetă şi cu cravată albă, fusese un mare eveniment pentru toată vecinătatea. Vestea zbura de la un balcon la altul.

Domnişoarele aflară în modul acesta că tânărul se ducea să-şi ia diploma de avocat, cuvânt magic, care făcea pe tatăl fetelor, cu tichia de catifea pe cap, să zică:

— Azi, e cariera care duce la orice. Cine ştie? Poate că tânărul ăsta are stofă de ministru.

Iar mama lor, donna Anna, îşi dădu cu părerea către Elena:

— Acum, cu cravată albă, nu arată rău. Cum ţi se pare?

Domnişoara Elena, întrucât venise vara, apărea mai des la fereastră, cu romane, versuri sau pânze pictate. Sora ei venea şi ea să lucreze în balcon, la răcoare, tăcută, cu ochii fixaţi pe broderia din mâna ei.

Mama nu apărea niciodată, iar don Liborio, văzând mereu pe tânărul acela liniştit şi studios, începu să-l salute ducând mâna la tichie. Şi, natural, au ajuns să se întâlnească ziua sau seara, în gangul de la intrare, când plecau sau se întorceau acasă, şi schimbau o vorbă, două, sub un pretext oarecare. Şi astfel puţin câte puţin, pas cu pas, odată când fetele o porniseră înainte pe seară, cu ochii plecaţi, cei doi soţi spuseră tânărului că dacă dorea să le că o vizită, întrucât erau vecini, fireşte când ocupaţiile lui de avocat îi lăsau timp liber, ei ar fi bucuroşi să-l primească, aşa, fără pretenţii, ca în familie. Fetele aveau oarecare talent să se comporte în societate, iar lui don Liborio i-ar fi plăcut să stea de vorbă cu o persoană cultivată, ca să schimbe păreri despre legislaţie, politică şi alte chestiuni serioase.

Tânărul se ducea acum în casa domnişoarei Elena ca să discute lucruri serioase, foarte serioase, privi**nd-**o însă pe furiş pe domnişoară şi fâstâci**ndu-**se atunci când şi ea îl privea cu ochii ei căprui şi mari. Sora ei, Camilla, tăcută ca o umbră, nu-şi ridica nasul din lucru. Tatăl comenta evenimentele zilei şi în acelaşi timp făcea o partidă cu soţia, o distracţie pe care o deprinseseră de atâţia ani, în îndelungatul stagiu făcut în provincie, unde serile durează o veşnicie. Era un fel de omagiu adus bunei şi credincioasei tovarăşe de viaţă, ca **s-**o răsplătească pentru lungile peregrinări şi pentru exilul în care o silise să-şi petreacă aproape toată viaţa.

Donna Anna, când nu se ciorovăia cu soţul ei, era mereu în mişcare, ca bună gospodină ce se afla. Dădea asigurări că fetele ei, cu mânuşiţele lor albe şi cu toate calităţile ce le aveau, se pricepeau deopotrivă şi la toate

treburile casei, ba chiar erau mai pricepute decât ea.

Printre mosafirii obişnuiţi ai casei era şi un tânăr mai copt, îmbrăcat totdeauna după ultima modă, care nu lipsea niciodată, nu vorbea de loc, nu fuma, şedea tot timpul lângă Camilla, şi îşi trecea seara alegâ**ndu-**i ghemele şi numărâ**ndu-**i punctele de pe gherghef.

Donna Anna, prezentâ**ndu-**l pe Roberto, adăugase că era slujbaş la Azilul pentru copii găsiţi şi că le era puţin rudă. Mai târziu, când tânărul avocat intrase mai mult în intimitatea casei, aflase că Roberto avea să intre în familie, căsători**ndu-**se cu domnişoara Camilla, de îndată ce va fi obţinut avansarea pe care o aştepta de şapte ani de zile.

Treptat, treptat Cesare ajunsese să fie şi el un fel de rudă a familiei. Mama îi zâmbea, don Liborio îl întâmpina cu un oh! cordial, domnişoara Camilla, fără a deschide gura, îi punea un scaun lângă acela al surorii sale, lângă măsuţă, iar Roberto îi întindea în tăcere mâna permanent înmănuşată.

Dar înainte de a ajunge la această intimitate el trecuse prin**tr-**un fel de ucenicie. Tatăl domnişoarei Elena, fusese vicegrefier pe vremea Burbonilor şi avea în vârful degetelor toate chichiţele legii. Foarte prost pentru guvernul actual că scosese la pensie un om atât de capabil!

— Să nu te mire dacă nu vor ajunge şi la republică! şi vechiul grefier scos la pensie se făcea roşu până la gulerul ros al pardesiului. Ceea ce nu**-**l împiedica totuşi să tragă cu urechea şi la ideile noi ale socialismului.

Mama, cu lunga ei şedere în provincie, atunci când soţul ei era în activitate, îşi dădea seama bine că prin unele ţinuturi de la ţară existau averi modeste dar solide, foarte de invidiat în zilele când cizmarul sau brutarul te asediază acasă, zile când toată familia ieşea gătită la plimbare, ca să nu audă **într-**una clopoţelul de la uşă.

Ea adoptase acum aerul binevoitor al unei gospodine la casa ei, departe de orice frivolitate, şi sta de vorbă cu tânărul despre lucruri serioase, după socotinţa ei; cât produceau proprietăţile de la Altavilla, cât vin dădeau viile,

câţi se înfruptau din această recoltă şi altele. Tânărul, mişcat de această afectuoasă atenţie, povestea de-a fir a păr cum stăteau treburile acasă, făcea socoteala puţinelor venituri ale familiei şi a gurilor care erau la masă şi, jenat de numărul cam mare al acestora, mai suprima din deşi mărturisea că una din surori, prea bisericoasă ca să intre în viaţă, intenţiona să se dedice Domnului.

— Disproporţia bogăţiilor e o injustiţie, declara ritos don Liborio, trăgâ**ndu-**şi tichia pe ochi. Dumneata nu ai decât o independenţă modestă, dar eşti tânăr şi ai o profesiune care te poate duce la orice. Chiar îmi placi mai mult aşa!

Donna Anna îi zâmbea atunci drăgăstos, Camilla îşi cerceta din ochi sora şi apoi întreba tot cu ochii pe Roberto, care aproba dând din cap, tăcut.

Numai Elena se ţinea rezervată în toată această revărsare de prietenie. Dacă tânărul îi surprindea privirile fixate asupra lui, ea pleca imediat ochii.

Seri de-a rândul citea absorbită, stând cu capul aplecat, oferind vederii ceafa ei catifelată de un puf foarte fin. Sau cânta la pian ore întregi, cu ochii vii fixaţi pe partitură, apoi îşi sprijinea pe claviatura pianului braţele frumoase şi goale până la cot, privea distrată în jurul ei şi îşi lăsa îndelung privirile asupra rudei lor.

Roberto, care şedea lângă Camilla, urmări**ndu-**i mâinile dibace.

Ea nu adresase nici douăzeci de cuvinte tânărului avocat măcar că se aflaseră poate de o sută de ori singuri şi fără nicio bănuială, când căutau împreună cine ştie ce caiete de note, când ea se afla întâmplător în anticameră la sosirea lui sau când el îi oferea braţul şi o luau înaintea celorlalţi la plimbare.

Totuşi, când îi sosise o scrisoare din Altavilla, pe vremea culesului, cum că strugurii putrezeau în vie, întrucât nu răzbeau să-i culeagă, iar tânărul se dusese să-şi ia rămas bun de la familia Elenei, fata îl privise adânc cu ochii aceia căprui bătând în negru şi-l întrebase:

— Te întorci curând?

— Pe la jumătatea lui noiembrie, cred…

— Aşa de târziu?

Altceva nu-şi spuseseră.

Donna Anna se bucurase pentru că recolta trebuie să fi fost bogată, de vreme ce aveau nevoie şi de ajutorul lui.

— Trebuie să fim folositori societăţii, observase tatăl. În definitiv, prosperitatea generală rezultă din buna stare a fiecărei familii.

Domnişoara Elena nu mai spunea nimic. Se dusese la fereastră şi privea afară în stradă, ridicând perdelele şi lipi**ndu-**şi fruntea de geam. Când tânărul se ridică să plece, se mişcă şi ea încet, veni să-i dea mâna, ca toţi ceilalţi şi în pălăvrăgeala generală îl întrebase:

— Cel puţin ai să ne scrii, nu-i aşa?

Şi nu-i lăsa mâinile.

Reîntors la Altavilla, în timpul plimbărilor liniştite, când apusul aşternea parcă o ceaţă pe valea de dedesubt, când luminile se aprindeau palide de-a lungul ulicioarelor întortocheate, tânărul se gândea la sunetul clopotelor de seară care cădea trist din înălţimea clopotniţei în curtea interioară a casei Elenei, îşi amintea zidul înalt şi întunecat şi chiar şi lampa singuratică ce se clătina în mijlocul anticamerei deşarte şi tăcute.

Ca să-şi ţină promisiunea, trimise tatălui Elenei o scrisoare lungă, după ce făcuse şi refăcuse o duzină de ciorne, ca şi cum cu ea şi-ar fi susţinut examenul de diplomă. Tatăl Liborio pusese scrisoarea sub tabacheră, deşi cuprindea şi un pasaj foarte afectuos pentru donna Anna şi salutări respectuoase pentru domnişoare.

În locul tatălui, care era foarte ocupat, răspunsese cu distinsa ei caligrafie engleză, domnişoara Elena. Îi ciripi câte puţin despre toate, cu un oarecare abandon confidenţial, informâ**ndu-**l despre câte se întâmplaseră după plecarea lui, îi povesti cum îşi petreceau serile, că îi simţeau lipsa şi că îşi aminteau adesea de el. Aici scrisoarea se lungea un pic şi se încheia aşa:

„Dacă veştile despre noi ţi-au făcut cu adevărat plăcere, fii sigur că şi acelea pe care ni le vei da dumneata vor face tot atâta plăcere tatii, mamei, Camillei precum şi aceleia care face pe secretara”.

El răspunse pe dată, dar se încăpăţână să se adreseze tot lui don Liborio, de astă dată fără ciornă, descrii**ndu-**i ocupaţiile ce le avea, oră cu oră, în tot cursul zilei, stăruind cu înduioşare asupra amintirii serilor atât de frumoase pe care avusese onoarea şi norocul să le petreacă în casa lui.

„Vai! ce plăcut ar fi fost să se găsească împreună acolo, la ţară, în aceste ultime zile de toamnă!

Câte tablouri frumoase ar fi pictat domnişoara Elena! Şi ce mulţumiţi ar fi fost domnişoara Camilla şi Roberto să stea de vorbă în cerdac, sub lumina lunii, ascultând povestirile naive şi cântecele culegătoarelor viei, tolănite grămadă prin curte!”…

Răspunsul veni tot de la fată, în locul tatălui din cale afară de ocupat, şi Elena se lăsase şi ea să lunece pe panta amintirilor.

9 Eva **–** Soţul Elenei

„Îţi aduci aminte de seara aceea frumoasă pe care am petrec**ut-**o împreună la *Villa*?[1], ascunşi aproape după un pâlc de copaci, printre care vedeam cum se plimba mulţimea elegantă, sub lumina lămpilor cu gaz aerian? Şi armoniile voioase ale muzicii care se amestecau cu foşnetul frunzelor? Tot aşa îmi pare că te văd, după descrierea ce-mi faci a casei dumitale de la ţară”.

Şi semna:

„Cu afecţiune, prietena dumitale, Elena”. Apoi: „Prietena dumitale, Elena”. Apoi: „A dumitale, Elena”. Direct.

Şi astfel, după culesul viei, atunci când tânărul se întorsese în oraş pentru a practica avocatura, Elena, cum îl văzuse, se făcuse roşie ca jăratecul în obraji şi îi adresase un „bine ai venit”, cu o voce care îi tremura în aşa fel că el

1 Villa Naţionale : parc în cartierul Chiaia, la ţărmul mirii.

închisese acea voce în adâncul inimii, ca să n-o mai uite niciodată.

Amândoi se simţiseră încurcaţi, iar când se surprinseseră privi**ndu-**se îndelung în ochi, amândoi se înroşiseră. Roşeaţa trecea ca o flacără luminoasă peste paloarea diafană a Elenei. Aproape fără să-şi dea seama, ea îi făcu un semn către mamă-sa, cu o privire rapidă, care fu pentru tânăr o adevărată revelaţie.

Până în momentul acela el nu-i adresase măcar un cuvânt pe care îngerul păzitor, care era Camilla, să nu-l fi putut asculta fără să-şi ridice ochii de pe broderie.

Cele dintâi vorbe pe care le rostise timid, **într-**o seară când don Liborio întârziase în oraş peste ora avem ariei, iar donna Anna ieşise în balcon ca să-l aştepte, fuseseră acestea:

— Mama dumitale e supărată pe mine!

Elena dădu” ftin cap negativ, dar rămase cu capul plecat, cu mâna la-frunte.

— Iartă-mă Elena, adăugase el după o lungă tăcere.

Atunci pentru prima dată tânăra îi luase mâna **într-**ascuns, timid, şi i-o strânsese cu putere, fără să-l privească.

Din clipa aceea pentru el începuse o viaţă nouă, numai visuri, în care cerinţele realităţii parcă-l trezeau brusc ca nişte împunsături în inimă. Începu să facă datorii la colegi, la prieteni, la croitor, la lenjerească, ca să fie bine îmbrăcat şi să poarte mănuşi ca Roberto. De câte ori scria acasă trebuia să mintă, să născocească pretexte ca să-i facă să-i trimită banii pe care îi cheltuise încă înainte de a-i primi.

În searbăda mediocritate în care trăise până atunci nu mai încercase niciodată acele nelinişti şi îngrijorări ascuţite în mijlocul nepăsării exigente a unui oraş mare. De multe ori, în ceasurile negre de deprimare, singur în odăiţa sa, cu coatele pe masă şi cu capul în mâini, se gândea ca la un refugiu la vasta câmpie senină care se întindea dincolo de fereastra lui de la Altavilla, la pacea

aceea inextricabilă a sătucului în care tropotul unui cal şi bocancii ţăranilor sunând în răstimpuri pe pavajul uliţelor aveau ceva de lucru cunoscut şi prieten. Şi ochii i se umpleau de lacrimi când privea fotografiile rudelor sale, prinse la rând pe perete, toţi negricioşi şi înţepeniţi în hainele lor de sărbătoare, în contrast atât de mare cu portretul Elenei!

De atunci încolo, când venea în casa lui don Liborio, totul îi păru schimbat, cum se simţea schimbat şi el, în el însuşi.

Donna Anna părea că o păzeşte din ochi pe Elena şi aruncă asupra ei priviri lungi şi dezolate, ca şi cum toate măruntaiele ei materne **s-**ar fi încrâncenat. Camilla, impasibilă, atunci când toţi tăceau un răstimp, fără să se ştie de ce, şoptea iar un cuvinţel către vărul ei, ca în biserică, cu o voce potolită şi parcă de taină în tăcerea aceea apăsătoare.

Don Liborio însuşi nu mai era acelaşi. Debita maxime radicale asupra chestiunilor politice, avea priviri rele pe chipul lui încadrat de cinstita**-**i barbă albă, îşi trăgea pe ochi nervos, tichia brodată şi, între o partidă şi alta, trăgea pe nas prize de tabac, care plesneau ca nişte focuri de artificii.

Elena, cu căpşorul plecat pe o carte sau asupra lucrului, în atitudine de victimă, arunca spre Cesare priviri domoale şi melancolice ori de câte ori îşi înălţa capul, iar sânul i se umfla şi palpita făcând să se mişte ca ceva viu dantela decolteului.

Pianul, aşezat de**-**a lungul încăperii, tăcea şi el, săptămâni întregi, aşa că, în chip paradoxal, ceea ce părea mai vesel în acel salon, în zgomotul cărţilor bătute la joc şi al păcănitului sec al andrelelor Camillei, era tocmai

Roberto, care şedea lângă ea, privi**ndu-**i, scrobit şi taciturn, mâinile care purtau încoace şi încolo mica suveică.

Acea atmosferă de îmbufnare se întindea contagios. Până şi jocul de cărţi lâncezea şi don Liborio amesteca

cărţile fără niciun chef. Donna Anna curmă o dată partida mai devreme ca de obicei, ca să-l întrebe pe tânărul nostru când avea de gând să-şi deschidă biroul de avocatură, dacă în familia lor se făcuse vreun plan de viitor, dacă surorile înţelegeau să se mărite înaintea lui etc., etc.

Don Liborio, cu coatele pe măsuţă şi cu tichia în mâini, asculta tăcut. În cele din urmă îşi dădu cu părerea că cea dintâi datorie a unui om cinstit era să-şi creeze o familie şi că un avocat, ca să se prezinte avantajos în ochii clienţilor, trebuie, fără discuţie, să fie căsătorit. Roberto, care aştepta de şapte ani avansarea la Azilul de copii găsiţi, ca să poată şi el să se căsătorească, aproba din cap, stând alături de sora cea mare.

— Pentru o mamă de familie, conchidea donna Anna, e o mare grijă aceea de a-şi vedea copiii la casele lor. Eu ştiu ce înseamnă să ai în casă fete de măritat. Şi trebuie să fii mereu cu ochii deschişi. Nu vorbesc de dumneata, Cesare, care eşti un om de onoare. Dar e o primejdie serioasă, Dumnezeu să ne ferească!

Iar don Liborio, plimbâ**ndu-**se în sus şi-n jos prin cameră, cu tabachera în pumn, adăuga:

— Legislaţia noastră are lipsuri, pentru că nu pedepseşte cum trebuie trădările domestice. Cine abuzează de încrederea şi de ospitalitatea unei familii oneste ar trebui condamnat la muncă silnică!

Sau:

— Aş vrea să văd, acum când au venit cu moda asta a juraţilor, ce-or să-mi spună dumnealor dacă mi-aş face dreptate cu mâinile mele, **într-**un asemenea caz?

În momentul în care tatăl îşi reluase jocul şi se ciorovăia cu soţia, Elena îşi pironi în faţa lui Cesare ochii ei pătrunzători şi mari şi îi spuse cu vocea aceea care era numai a ei:

— Mi-e frică!

Unchiul Luigi telegrafie la Altavilla că nepotul făcuse o mare neghiobie. Telegrama ajunsese la familia Dorello tocmai când mica familie se pregătea să se aşeze la masă.

Don Anselmo se îngălbeni citi**nd-**o şi o întinse fără o vorbă cumnatei sale, care scăpă lingura în farfurie. Ceilalţi rămaseră înlemniţi, cu coatele pe faţa de masă, în dreptul ferestrei verde toată din pricina nucului din grădină.

Niciunul nu îndrăznea să sufle o vorbă. Fetele, îngrozite, se priveau una pe alta ca şi cum de ar fi fost prinse cu vreo greşeală. După câteva minute donna Barbara luă tăcută farfuria cumnatului, ca să i**-**o umple, dar acesta îi spuse, cu un gest calm, ridicând mâna cu un smarald pe deget:

— Nu, nu mai mi**-**e foame.

Îşi trecu şervetul peste buze ca pentru a şterge amărăciunea, îl împături, îl puse pe marginea mesei şi se sui în camera lui, ca să răscolească printre hârtiile care se aflau pe birou. Cumnată**-**sa, rămasă cu fratele ei, îşi vârî mâinile în păr, fără să scoată o vorbă. Fetele strânseră masa în tăcere şi se duseră să se cotlonească în odăiţele lor. Unchiul canonic nu ieşi în după**-**amiaza aceea. Spre seară cumnata merse să bată sfios la uşa lui.

— Îi pun în ordine actele, spuse canonicul citind spaima în ochii bietei mame. O să**-**mi ia ceva timp, fiindcă nu mă aşteptam să trebuiască să**-**i prezint conturile astea atât de repede.

Biata femeie se lăsase să cadă pe un scaun lângă uşă, cu braţele puse pe genunchi, urmărind maşinal cu ochii înlăcrimaţi fiecare gest al cumnatului, care părea liniştit.

La urmă, înfricoşată şi mai mult de acest calm, şopti:

— Suntem ruinaţi!

— Voi, ceilalţi, nu. Pe voi, cât voi trăi, vă am eu în grija mea, dacă vreţi să staţi mai departe cu mine, răspunse canonicul.

Dar ea plângea în tăcere, acoperi**ndu-**şi faţa cu mâinile. Apoi murmură:

— Şi el?

— Uite aici, răspunse cumnatul. El are şapte mii de lire partea lui din averea părintească. Dacă se mulţumeşte să ia via de la Rosamarina, măcar că valorează mai mult,

plus ce-i revine din casa părintească, vom împăca lucrurile prieteneşte, economisind astfel cheltuielile şi o să fie mai bine pentru toţi.

— Şapte mii de lire!… Cu ce-o să trăiască?

Atunci preotul dădu din umeri şi doar acesta fusese singurul gest brusc pe care-l scăpase.

— Ceva zestre o să-i aducă şi soţia. Şi apoi are o meserie foarte bună. Trebuie să te gândeşti că ceilalţi copii ai dumitale nu au aşa ceva şi nu te-au costat atâta bănet! El ne-a ruinat pe toţi!

La toate aceste argumente mama răspundea plângând, în cele din urmă, potolită dintr-odată, ca şi cum ar fi luminat-o Sfântul Duh, cu trupul încă zguduit de suspine şi cu faţa scăldată în lacrimi, spuse:

— Am să mă duc chiar eu, la oraş, la băiatul meu. Am să-i vorbesc, am să-i ating inima. A avut totdeauna o inimă simţitoare faţă de mama lui.

Cumnatul o privi în faţă, ca şi cum ar fi fost şi el pătruns de aceeaşi inspiraţie. Apoi reluă să citească telegrama şi clătină capul în semn că era zadarnic.

— Fă cum vrei, conchise întinzâ**ndu-**i depeşa.

Biata mamă porni la drum chiar a doua zi în zori, cu o legăturică pe care Rozalia i-o pregătise cu cele de trebuinţă. Era înfricoşată ca şi cum ar fi plecat în America, înghesuită şi zdruncinată în căruţa care ducea poşta la gară.

Cumnatul o însoţise până în cerdac.

— Dacă se răzgândeşte, dacă vrea să se întoarcă aici, casa e mereu deschisa **– să-**i spui aşa **–** pentru el, dar* numai pentru el!

Tânărul, fiindcă nu mai îndrăznea să dea ochii cu părinţii Elenei, se mutase la un hotel. Colegii, în totalitatea lor, îi împrumutaseră o sută de lire şi făcuseră acest lucru cu figuri atât de serioase de parcă i **s-**ar fi întâmplat o mare nenorocire. Cel mai în vârstă dintre ei, un student în medicină, la prima aluzie glumeaţă privind aventura lui, îşi dădu cu părerea că ar fi fost mai bine pentru el dacă şi-ar

fi rupt un picior.

Din păcate, lui Cesare picioarele îi rămăseseră sănătoase şi hoinărea toată ziua ca un delincvent, până se întorcea ca să se arunce pe pat sfârşit, cu ochii rătăciţi şi cu faţa descompusă. Şi aşa, întorcâ**ndu-**se acasă, găsi **într-**o bună zi în odăiţa lui pe mamă**-**sa, care sta lângă uşă, palidă şi obosită, cu mica ei legătură pusă lângă măsuţă.

Simţise o zvâcnire în sânge şi rămăsese nemişcat în faţa ei, ruşinat, cu braţele atâr**nându-**i, cu ochii împietriţi, cu bărbia căzută.

În timpul drumului, mamă**-**sa îşi pregătise un întreg discurs, îşi închipuise şi răspunsurile lui, până şi modulaţiile vocii şi chiar gesturile cele mai mici **–** toată căinţa fiului scump, care **s-**ar fi aruncat plângând în braţele sale şi **s-**ar fi întors odată cu ea acasă, în sat.

Cu aceste plăsmuiri în minte făcuse ea călătoria, privind plânsă câmpurile de o parte şi de alta, sau copacii care se înşirau rămânând în urmă. Parcă voia să şi**-**i întipărească în minte pentru a gusta bucuria contrastului în momentul când ar fi făcut din nou aceeaşi cale, dar împreună cu fiul ei.

Soarele se ridica glorios din hăurile munţilor ca un semn de bine şi sărmana de ea se adresa soarelui cu mâinile împreunate şi cu glasul fierbinte:

— Sfântă Fecioară! îţi mulţumesc! îţi mulţumesc şi ţie, Dumnezeule mare!

Dar acum, la vederea fiului ei, prăpădit şi umil ca un vinovat, în timp ce ea însăşi sta ghemuită lângă uşă ca o străină, acum nu mai ştia ce să spună, nu**-**şi mai amintea nici măcar o singură vorbă din acelea care trebuiau să**-**i moaie inima.

Descurajată, începu a**-**şi strânge gura a plâns, ca o fetiţă, lăsă buza în jos şi tremura toată de suspinele abia stăpânite. Această mimică puerilă devenea sfâşietoare pe faţa aceea stoarsă, abătută şi sub părul ei alb.

— Oh, mamă! Oh, mamă! hohoti fiul căzâ**ndu-**i în cele din urmă la picioare, cu faţa pe genunchii ei. Oh,

mamă!… şi altceva nu ştia ce să spună.

Biata mamă plângea domol, întruna, aplecată deasupra lui, pipăi**ndu-**i cu mâinile faţa, spinarea; îi mângâia chipul ca pe când era copil şi-l ţinea la fel între genunchii ei, iar el chihotea de neastâmpărată voioşie. Şi îi vorbea aşa:

— Să ştii că recolta a fost slabă anul ăsta. Grâul n-a ieşit bun. În vie a bătut piatra. Iarna asta a fost mare prăpăd pe oi, aşa că Foranii au trebuit să-şi vândă casa. Nădejdea ne-a rămas numai la Dumnezeu!…

Tot păsuri şi biete nevoi de oameni săraci, pe care le pricep bine numai ei, dar cu care credea ea că spu**nându-**i-le se vor îndrepta toate. Nădăjduind astfel că Cesare se şi găteşte de drum, i se părea că soarele radios pe care-l văzuse în dimineaţa aceea umplea acum şi această odăiţă necunoscută, în care, de cum păşise, simţise o strângere de inimă.

Când amândoi se mai liniştiră, mama se aşeză pe genunchii băiatului, ţi**nându-**l îmbrăţişat strâns, cu capul pe umărul ei şi repetând în inima ei:

„Sfântă Fecioară, îţi mulţumesc! Se vede că sufletele din Purgatoriu au înmuiat inima copilului meu. A fost sufletul tatălui lui!…”

Şi se apucă să facă ordine prin odaie, ca şi cum ar fi fost la ea acasă. Se simţea uşurată de o mare greutate şi cu mâinile care-i tremurau încă îşi desfăcu legăturica, căutând unde să-şi pună lucrurile aduse.

— Ai să mă ţii aici la tine, nu e aşa? Şi mâine ne întoarcem în sat, acasă la noi. Unchiul îţi trimite vorbă că te aşteaptă cu braţele deschise. Plecăm mâine. Acum sunt prea obosită, am îmbătrânit. Mă simt bătrână.

Nu, mamă!… bâigui băiatul ei. Nu pot să mă întorc acasă!…

Ca şi cum revenea la realitate, ea rămase cu lucrurile în mână, fiindcă nu ştia unde să le pună. Le puse din nou pe scrin, îşi împreună mâinile descărnate, le strânse amarnic şi spuse:

— Dar ce-ai făcut de nu poţi să te întorci acasă? Ce-ai făcut, băiatul meu?

El nu răspundea, clătina din cap, avea ochii plini de lacrimi, frământa în mâini batista umedă.

— Eu sunt bătrână. Din partea mea, fă ce vrei. Dar gândeşte-te că bietele tale surori vor rămâne pe drumuri, când şi unchiul tău ne va părăsi…

— Ah, mamă! răspundea tânărul, clătinând din cap şi mototoli**ndu-**şi batista. Dacă ai şti! Dacă ai şti!…

— Ba da, da, ştiu băiete, sărmane băiat al meu! ştiu ce trebuie să fie în inima ta! Dar ce poţi face, dacă suntem săraci! Tu nu ştii… nu ştii nimic… De multe ori, când tu aşteptai banii de fiecare lună, unchiul tău nu dormea toată noaptea. La Crăciun, când logofătul Nunzio nu trimisese banii de pe vin, iar cumătrul se întorsese şi el cu mâinile goale de la târg, vai!… ce zi neagră Nu ne păsa de noi, că surorile tale, sărmanele de de **s-**au obişnuit cu toate şi se mulţumesc şi cu câteva boabe de fasole… Grija mare era pentru tine… „Băiatul acela

— Spunea unchiu-tău **-** ce-o să se facă printre străini?” Cât am mai plâns atunci, ascunsă **într-**un ungher, că mă gândeam: „Ce-o să facă el printre oameni străini?…” şi mi se năzărea că umbli flămând pe străzile oraşului pe care nu-l cunoşteam, acolo, departe, dincolo de munţi… la ceasul când de obicei te întorceai acasă şi surorile tale îţi recunoşteau paşii şi ziceau: „Ăsta e el. Vine acasă!…” Vezi, nu-s frumoase ca atâta altele, dar te iubesc cu atât mai mult… şi mereu vorbesc de tine, seara, şi, de când ai plecat… ţi-aduci aminte? că eram toţi în cerdac şi-am stat până nu te-am mai putut vedea… n-au răbdat o zi să nu-ţi facă patul, ca şi cum **s-**ar putea să te întorci în oricare seară… şi camera ta a rămas aşa cum ai lăsat-o şi nu **s-**a mai servit nimeni de ea, nici când culesesem atâtea roşcove, da atât de multe că nu ştiam unde să le mai punem şi-am umplut două coşuri mari pe care le-am vârât chiar sub patul lui unchi-tău. Şi el a zis: „Să băgaţi o mână de roşcove în cuptor, când **s-**o întoarce. Ştiţi ce mult îi

plac...”

— Nu, mamă! repetă băiatul. Eu nu pot să mă întorc acasă.

— Dar ce-ai făcut de nu te poţi întoarce acasă? Spune-i mamei tale! Ce-ai făcut?

— Am făcut... că ea a fugit de acasă, din dragoste pentru mine. Şi-a părăsit părinţii... şi nu mai are pe nimeni, mamă!

La acest răspuns, săraca de ea nu ştiu ce să mai zică. Nu se mai gândea că fiul ei o părăseşte, nici la groaza de a se înfăţişa înaintea cumnatului ei cu o astfel de veste. Parcă vedea înaintea ochilor pe fetele ei care fugeau cu iubiţii lor, cum făcuse şi fata aceea, şi toată vânzoleala din casă în clipa când **s-**ar fi descoperit o astfel de nenorocire.

Şi atunci se apucă să-şi strângă lucruşoarele, prăbuşită, fără nicio speranţă. În momentul acela îi căzu sub ochi portretul Elenei, atârnat la capul patului, **într-**o frumoasă ramă aurită, cu buzele şi sprâncenele atât de vii pe faţa de culoarea caldă a ambrei.

Biata femeie rămase o clipă încremenită, cu micul bagaj în mână, ruşinată de îmbrăcămintea săracă ce purta şi de chipul ei sfios şi slab, de sărmanele ei degete osoase petrecute prin nodul legăturicii.

De acum simţea că totul se sfârşise, că ar fi fost zadarnic să lupte cu farmecul acelei frumuseţi care îi răpise inima fiului ei. Suferea numai o ruptură dureroasă şi o milă nesfârşită şi dezolată pentru acest fiu care trebuia să sufere şi el atât de mult văzâ**nd-**o că pleacă.

La altceva nu se gândea şi îi spuse:

— Ascultă-mă. Eu trebuie să mă duc; trenul e aproape de plecare. E mai bine să mă întorc repede acasă, că surorile tale au rămas singure, iar unchiul tău se va supăra şi mai rău dacă-l fac să aştepte răspunsul. Şi mai economisesc şi din cheltuiala drumului.

Răvăşit, cu privirea fixă şi sticloasă, el se învârtea acum prin cameră, ca şi cum ar fi căutat ceva.

Mamă-sa, din prag, îi spuse:

— Am să mă rog lui Dumnezeu ca cel puţin să înmoaie inima unchiului tău. Or să mă ajute, Cesare, sufletele celor răposaţi!

El îşi puse pălăria pe cap, maşinal, şi voia să-i ia din mână legătura, fără să-şi dea seama ce face.

— Acum sărută-mă, îi spuse mamă-sa, că dacă unchiul tău nu vrea să te ierte, poate nici n-o să te mai văd. Sunt bătrână şi **s-**ar putea să mor.

— Mamă! izbucni el. Aş vrea să mor eu!

Mamă-sa, ţi**nându-**l îmbrăţişat şi tremurând din tot trupul, îi răspunse:

— Ce vrei să fac? Surorile tale n-au alt sprijin decât pe unchiul tău. Ce pot eu să fac?

Şi continua să repete aceleaşi cuvinte, în timp ce cobora încet, încet seara, ţi**nându-**se de balustradă. Brusc, ea şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva, el sui din nou în cameră şi se întoarse cu câţiva bani pe care-i ţinea în mână.

— Ia-i, o să ai nevoie la drum. Mai mult nu am, mamă!

— De, asta el observă mama. Dacă am fi bogaţi, nici tu, nici eu n-am purta acum crucea asta în inimă!

— Aşteaptă! Aşteaptă, că vreau să te însoţesc până la gară.

În momentul când să se suie în vagon, pe când biata femeie de la ţară privea uimită şi speriată acel du-te-vino al mulţimii, ţinând strânsă pe ascuns sub broboadă mâna fiului, care parcă simţea că cineva îi smulge inima cu unghiile, el îi spuse iarăşi:

— Lasă-mă, că vreau să te mai însoţesc un pic.

Nu-l răbda inima să se despartă de ea. Şi ea simţea acest lucru şi-i strângea mereu mâna sub broboadă, stând în vagon alături de el şi privind întinderea cenuşie de mirişti care fugea înapoia lor.

În sfârşit trebui **s-**o părăsească, pentru ca ea să urce în diligenţa hârbuită, ce aştepta pe călătorii din partea locului, cu mârţoagele ei care dormitau sub umbra săracă

a unor salcâmi.

Şi ei i se părea că îi mai spune încă: „Aşteaptă-mă, vreau să te duc până în sat, acasă...” şi că îi strângea mereu mâna, în ascuns, sub broboadă.

În faţa portierii vagonului, stând acolo nemişcat şi apăsâ**ndu-**şi batista pe gură, el urmărea cu ochii acoperişul prăfuit al diligenţei care sălta şi se clătina îndepărtâ**ndu-**se pe şoseaua albă. Când nu se mai zărea nimic, se ghemui **într-**un colţ al vagonului, întunecat ca şi sufletul lui, ca noaptea care învăluia deja toate lucrurile, şi plânse ca un copil. Dar atunci când luminile oraşului începură să strălucească la orizont, se însenină, furat de imaginea Elenei, şi se gândea că acum mamă-sa se va potoli şi ea, cu gândul la cei care o aşteptau acasă. Astfel fluviul vieţii îl prindea şi-l fura pe fiecare îndepărtâ**ndu-**i tot mai mult pe unul de celălalt.

Mama ajunse acasă noaptea, frântă de oboseală. Fetele dormeau, numai cumnatul veghea, aşteptâ**nd-**o, parcă ar fi ghicit că o să se întoarcă repede. Nu scoase o vorbă, în timp ce ea punea jos legăturica, şi îi întinse un scaun. Dar tocmai tăcerea aceea ei parcă îi tăia respiraţia. Atunci, văzâ**nd-**o cuprinsă de un tremur nervos care-i scutura tot trupul, canonicul se duse să-i umple un pahar cu apă.

— Vezi că, dacă te îmbolnăveşti, o să fie şi mai rău pentru fetele tale, îi spuse cu o voce domoală. La urma urmei, n-a murit nimeni!

Biata de ea mai prinse un pic de curaj şi povesti tot ce ştia, privind cu teamă chipul cumnatului, pentru a urmări îngrijorată efectul vorbelor ei. Preotul rămase impasibil, iar la sfârşit spuse:

— Acum trebuie să-i căsătorim.

Şi pe când cumnata lui îl privea uluită:

— Altfel ar ieşi un scandal. Aici, la ţară, pe drept sau pe nedrept, trec drept cap al acestei familii şi episcopul mi-ar ridica dreptul de a sluji liturghia. De altfel nici nu ai cum să-l împiedici de a se căsători. Dacă nu-i dai

consimţământul, ca mamă, i-l dă tribunalul.

— Eu nu zic nu, murmură ea sfios, împărţită între speranţă şi teamă, şi părâ**ndu-**i că preotul înclina oarecum să ierte.

Cumnatul aprobă din cap în tăcere. Atunci biata mamă izbucni în lacrimi de consolare:

— Ştiam eu că sufletele din Purgatoriu n-or să ne lase – suspina ea şi îi venea să alerge, să trezească fetele ca să le dea şi lor de ştire că unchiul canonic îşi ierta nepotul şi îi deschidea braţele.

Dar preotul o opri binişor, pu**nându-**i pe umăr mâna cea cu inelul şi-i spuse:

— Ia-o încet! Cât priveşte iertarea, iert; pentru că mâine mă duc să slujesc liturghia, dar altceva nu vreau şi nici nu trebuie să fac. Puţinul cât pot îl dau bucuros pentru familia fratelui meu. Dar nu am veniturile unui episcop şi nu pot să mă încarc şi cu familia copiilor fratelui meu. Fiecare la casa lui. Dar dacă voi ceilalţi vreţi să vă duceţi să staţi cu fiul vostru, liberi! în casa mea însă, nu! Asta să vă intre bine în minte!

În ziua următoare, după-amiază, în loc să-şi facă obişnuita plimbare până afară din sat, unchiul canonic se duse să se vadă cu prietenul său, notarul, şi compuseră împreună o scrisoare frumoasă către don Liborio.

În familia Elenei, după ce trecuse prima furie a furtunii, toţi se mai potoliseră. Numai don Liborio, în loc să facă obişnuita partidă de cărţi, continua să-şi depene degetele deasupra tabacherei, stând în faţa portretului Elenei, care îi întorcea mereu spatele. Roberto, ca o umbră, sosea la ora ştiută, strângea pe rând mâinile la toţi, şi se ducea la postul lui, lângă Camilla, cu regularitatea lui de funcţionar.

Când primiră scrisoarea unchiului canonic, care făgăduia consimţământul mamei tânărului şi cerea să ştie ce destinaseră ca zestre Elenei, pe donna Anna o apucaseră toate furiile, aminti**ndu-**şi de jignirea de moarte pe care o aduseseră familiei lor şi începu să ţipe că găina

se jumuleşte numai după ce e moartă, dar ea şi cu soţul ei erau încă în viaţă şi nu înţelegeau să se despoaie în folosul unei ingrate care-i jignise în felul acela. Şi apoi aveau o altă fată de măritat şi aceea, cât era de bună şi de iubitoare, merita mai mult decât Elena. Dumnealui, dacă făcuse pe viteazul, însemna că se ştie în stare să-şi întreţină nevasta, fără să aibă nevoie de zestre. Fata ei avea o sută de înzestrări, cu toate darurile pe care le poseda, cu toate calităţile pe care le dobândise de la ea, de la mama ei. Domnul avocat putea să binecuvânteze pe Dumnezeu şi pe toţi sfinţii pentru norocul care dăduse peste el şi să nu umble să mai ceară şi altceva.

Don Liborio, rigid ca Brutus, îndesâ**ndu-**şi pe cap tichia brodată, adăugă:

— Eu nu am zestre de dat! Eu nu mai am fiică!

Cât priveşte consimţământul îl dădură cu amândouă mâinile. Nici nu se putea altfel. La urma urmei aveau inimă de părinţi. Mama ajunsese chiar să se înduioşeze, aducâ**ndu-**şi aminte că la tânărul acela ţinuse şi aproape îl considerase ca pe unul din familie.

Don Liborio, îmbunat, mărturisi că îi fusese simpatic şi lui, de aceea îi deschiseseră şi inima şi uşa casei, favoare pe care nu obişnuiau **s-**o acorde oricui. Roberto era de faţă şi putea să mărturisească. Roberto, acolo de faţă, lângă Camilla, aprobă din cap.

— Un avocat poate ajunge foarte departe, în ziua de azi! încheie don Liborio.

— În băiatul acesta e stofă de ministru!

Iar donna Anna adăugă:

— Unchiul canonic, în definitiv, e un slujitor al lui Dumnezeu; n-ar trebui să se ocupe de nimicuri, când e vorba să scoată două suflete din păcat.

Ea dădu cu generozitate fiicei sale toate rochiile şi toată zestrea pe care o avea de copilă. Tânărul avea partea lui din averea părintească, în valoare de şapte mii de lire, reprezentată prin via de la Rosamarina şi prin partea lui din casă. Cum timpul presa şi n-aveau bani ca să închirieze

un apartament, tinerii soţi hotărâră să petreacă toamna la ţară, în proprietatea lor.

Sosiră acolo **într-**o zi ploioasă de octombrie, precedaţi de o căruţă încărcată cu lăzi, cufere, cutiile şi cutiuţele Elenei. Prima zi la Rosamarina fu melancolică, în odăile acelea goale, în care zăceau unele peste altele atâtea lăzi şi pachete ca **într-**un depozit de gară, cu un amurg de zi gălbejită, cu perspectiva satului pierdut în pâclă, sub cerul întunecat.

Tânărul soţ ar fi vrut să se repeadă îndată la Altavilla, să**-**şi îmbrăţişeze mama. Dar canonicul îi făcuse cunoscut că ea nu prea se simte bine şi că are **s-**o vadă la biserică, atunci când va putea să iasă din casă.

Lumea zicea, în sat:

— Frumos şi vesel începe căsătoria asta din dragoste!

Era în octombrie. Toate familiile din Altavilla se răspândiseră în ţinut, ca să supravegheze culesul viilor. La Rosamarina sosirea celor doi soţi fusese un eveniment.

Elena, cu toaletele ei noi, cu umbreluţele ei elegante, punea culori vesele şi orăşeneşti pe verdele palid al podgoriilor, pe stâncile pitoreşti deja atinse de coloritul melancolic al verii care se ducea. Se simţea cu adevărat fericită, în plină afirmare a temperamentului ei exuberant, lacomă de senzaţii plăcute, încântată de priveliştea nouă a câmpiei şi vieţii de la ţară, răsfăţată de adoraţia pătimaşă şi aproape sfioasă a soţului ei, flatată de respectul semibarbar cu care ţăranii primeau pe noua lor stăpână.

O priveau cu o admiraţie uimită care li se citea în ochi, se lipeau de ziduri ca să o lase să treacă, atunci când o întâlneau plimbâ**ndu-**se pe potecile *ei*, prin via *ei*, pe moşia *ei*, cu umbreluţa pe spate, la braţul soţului *ei*, proprietarul, şi chiar îngenuncheau la picioarele ei şi**-**i sărutau ghetuţele de lac.

În zori alerga pe câmpurile învăluite în ceaţa dimineţii, în mijlocul ciocârliilor care ciripeau săgetând spre cerul de culoarea sidefului, fără să**-**şi fi strâns părul,

fără mănuşi, ţi**ându-**şi cu amândouă mâinile poalele rochiei, respirând până**-**n adâncul plămânilor aerul tare şi îmbălsămat de sulfină şi de rozmarin. Îi plăcea să simtă răcoarea de rouă sub tălpi. Îi plăcea să se întindă pe iarba mereu verde, în mijlocul vreunui desiş, în ceasurile calde ale după-amiezii, culcată pe spate, cu braţele încrucişate sub ceafă, ca să soarbă cu ochii, cu buzele umflate, cu nările zvâcnind, cu toată fiinţa lacomă şi destinsă, azurul intens al cerului, parfumurile pătrunzătoare, ţârâitul şi zumzetul umil al atâtor vietăţi, liniştea aceea imensă în care se simţea pulsaţia unei vieţi universale.

Şi se mai auzeau cântecele culegătorilor răspândiţi departe, prin vii, şi atâtea şi atâtea zgomote şi glasuri care veneau să moară lovi**ndu-**se de înălţimea uscată a masivului Rocca, fără umbră, fără un fir de iarbă, ridicâ**ndu-**se spre cerul albastru, pe fondul de un verde închis şi greu al nenumăraţilor nuci.

Acest peisaj, în cea mai mare parte neproductiv şi totuşi de un pitoresc minunat, se întindea în dreapta şi în stânga cu schimbări bruşte de perspectivă, cu o bogată varietate de tonuri, cu râpe uscate, pustii şi adânci, ca un parc imens, de o măreţie de linii pe care numai Elena putea **s-**o aprecieze.

Dinspre partea lor ţăranii ridicau din umeri la entuziasmul ei pentru stânca aceea de granit, care nu producea nimic şi cu care ea se mândrea ca şi cum ar fi posedat o feudă. În schimb, ei îşi păstrau tot entuziasmul pentru pământurile Baronului, şesuri întinse fără nicio nuanţă de culori bogate, dar adevărate ţarine pentru semănături, oare vara se crăpau ca un vulcan stins.

Elena era probabil singura care se mândrea că e stăpâna acelui peisaj. Sentimentul proprietăţii lua naştere şi se dezvolta în ea cu o nuanţare artistică şi rafinată. Când soarele apunea peste via ei, răspândea *acolo*, nu în altă parte, ultimele lui efeote de lumină caldă şi aurită peste frunzele îngălbenite, peste verdele închis al tufelor ce împădureau valea adâncă, peste muntele cenuşiu de

granit, vopsi**ndu-**l în roz şi în violet pal.

Umbra se ridica *de acolo*, din Rocca, din desimea nucilor, ca un văl de tristeţe, iar soarele, la rândul lui, suia încet pe faţa albă a căsuţei *lor*, incendia geamurile ferestrelor, părea că face să plesnească în chiar acel moment bobocii florilor de câmp pe deasupra mărăcinilor tiviţi de o pulbere aurie.

În fund, în vale, pământurile Baronului se întindeau încă întunecate, înecate în ceaţă, brăzdate de şirul lung al plugurilor care tot anul pregăteau semănăturile. Cesare, cu capul pe genunchii Elenei, spunea:

— Aş vrea să fiu bogat ca Baronul, ca să te fac fericită.

Acest peisaj, aceste senzaţii noi aveau o mare influenţă asupra firii Elenei, impresionabilă şi pasionată. În aceste ore de efuziune, în marea linişte a serii, în izolarea totală a câmpiei parfumate, soţul i se destăinuia în întregime, cu timiditățile, eu expansiunile, cu neliniştile şi remuşcările lui fierbinţi şi virgine. Privind stelele care răsăreau peste Rocca, cu capul în poala Elenei, îi istorisea cât pătimise pentru dragostea lui şi câte remuşcări încercase, când văzuse pe mama lui plecând dezolată.

Acum nici el nu mai avea pe nimeni în lume, aşa că uneori simţea nevoia să**-**şi îngroape faţa în sânul ei, să închidă ochii şi să nu mai gândească la nimic.

Când era împreună cu ea uita preocupările îngrijorate în ce priveşte viitorul şi necazurile plicticoase şi meschine ale prezentului, care**-**l constrângeau să ceară împrumuturi de la notar. Ea nu ştia nimic despre astea. Îl credea fericit, cum era fericită ea, şi ar fi vrut să alerge pe câmp împreună cu el, ca doi copii, să se lase cu totul în voia io capriciilor ei. Seara întârziau pe terasă, ca să simtă răcoarea, faţă în faţă cu stânca aceea care tăia ca o uriaşă pânză neagră cerul strălucitor de stele.

De acolo auzeau vorbele culegătorilor din încăperea unde erau teascurile, iar dinspre cealaltă parte a văii, pe drumeagul care alerga pe brâna Roccei, se auzea sunetul

cornului, care vestea sosirea altor transporturi de struguri.

Elena, cu coatele pe balustradă, alături de soţul ei, asculta distrată acea trebăluială a oamenilor până noaptea târziu, acele sunete de corn din depărtări, îşi plimba ochii pe întinderea nedesluşită a acestei proprietăţi, ale cărei: hotare păreau că se lărgesc la infinit în negurile nopţii, până la o luminiţă depărtată care tremura în fundul văii, acolo unde erau curţile moşiei Baronului. Se simţea bogată şi fericită, se strângea lângă soţul ei, în mijlocul glasurilor domoale şi supuse ale tuturor acelor oameni care trăiau pentru ei, şi îşi sprijinea capul de umărul lui, cu o dăruire deplină şi recunoscătoare a întregii ei fiinţe.

El, în visul fierbinte al lunii de miere, avea treziri: bruşte şi amare, tresăriri îngrijorătoare, frământări nedesluşite. Fiecare colţişor al acelei case de ţară păstra amintiri scumpe şi intime, care se redeşteptau ca o remuşcare. Când era singur pe terasă, către vecernie, şi priveliştea din faţa lui se întuneca treptat, şi răspândea spre cerul palid sunetul trist al clopotelor sale, şi se aprindeau una câte una luminile liniştite, îi trecea pe dinaintea ochilor viziunea atâtor amintiri de familie, care nu-i păruseră niciodată atât de afectuoase şi împlântate atât de adânc în viul fiinţei sale.

Îi reveneau în minte vorbele mamei sale: „cine ştie dacă am să te mai văd vreodată” **–** cu o dulceaţă melancolică şi depărtată. Se însenina numai când se afla lângă Elena „care se sprijinea de umărul lui, şi nu o acuza de indiferenţă, fiindcă era atât de voioasă şi fără de griji.

„E o copilă!... ea nu ştie nimic!...” îşi spunea în sinea lui, cu acea generoasă indulgenţă a firilor care sunt victime ale propriei lor bunătăţi şi care caută în slăbiciunea lor proprie explicarea şi scuza oricăror greşeli sau lipsuri ale altora.

Într-o zi se duse la Altavilla, la ora vecerniei, ca să**-**şi întâlnească mama, în biserică.

Acolo, în penumbra naosului, părând şi mai tristă din pricina candelei mici care clipea înaintea altarului şi a

pânzelor lungi şi violete puse să acopere arcadele, o văzu pe bătrânica lui încovoiată pe scăunelul de închinat rugâ**ndu-**se desigur lui Dumnezeu şi pentru el.

Sărmana râdea şi plângea de bucurie că îşi revedea băiatul şi îi strângea capul la pieptul ei descărnat, sub ochii Madonei **–** mamă şi ea. Părea mai înaltă decât Cesare în momentul acela. Apusul, strălucind în ferestre ca o biruinţă, umplea încă de lumină bolta înaltă şi sonoră a bisericii.

— Acum, spuse mama, îngenunche cu mine! Să ne rugăm amândoi lui Dumnezeu. Doamne, dă**-**i împăcarea sufletească, murmură ea ţi**nându-**l de mână pe Cesare ca pe un copilaş. Doamne, ţine**-**l sănătos! Doamne, dă**-**i chibzuială, dă**-**i linişte şi fericire cu cei dragi şi mai ales cu nevasta lui!

Cine i**-**ar fi spus atunci acelei biete mame câte aveau să se întâmple!…

Ea mai rămase câteva momente să se roage fierbinte, în ea însăşi, cu ochii aţintiţi asupra Crucifixului. Tot atunci se desluşeau în întunericul din dosul altarului psalmodierile întristătoare ale canonicilor, iar tăcerea din biserică începea să fie tulburată de târşâitul picioarelor vreunui credincios.

Deasupra, sus, clopotul chema la binecuvântare. Un novice aprinse patru lumânări pe altarul cel mare, iar un preot scund şi gros, înălţâ**ndu-**se pe vârful picioarelor, deschise tabernacolul, se rugă un moment cu fruntea lipită de altar şi apoi se întoarse cu faţa spre credincioşi, şi în acelaşi timp clopotele începură să sune a sărbătoare şi sfera de deasupra altarului să răspândească raze iar preotul să binecuvânteze întreaga omenire de dincolo de marea fereastră luminoasă peste care se lăsa noaptea.

Bătrânica mişca înfrigurată buzele, **într-**o rugă tăcută, Unind strânsă mâna fiului, ca pentru ani transmite şi lui credinţa ei.

— Acum, hai să văd cum arăţi, îi spuse scoţâ**ndu-**l în lumina incertă a crepusculului, pe pragul bisericii.

Cât despre ea, arăta abătută, galbenă şi zbârcită ca un pergament.

— Eu sunt bătrână, repeta mereu, şi nu-mi pasă de mine. Dar ţi le încredinţez pe surorile tale, pentru când n-o mai fi nici unchiul, şi te mai rog să-ţi iubeşti femeia. Acum tu eşti al ei. Ţi-a dat-o acelaşi Dumnezeu care ne-a binecuvântat adineaori.

Lumea căsca ochii mari văzând pe Cesare alături de mama lui. Dar ea îi spunea:

— Nu lua seama la ei. Unchiul tău n-o să zică nimic, dacă îţi însoţeşti mama până la poarta casei.

În drum îi ceru lămuriri despre o mulţime de lucruri mărunte. Îl întrebă dacă biroul lui de avocat începuse să meargă, dacă la Napoli se instalaseră bine, dacă aveau ce le trebuie şi dacă soţia se dovedea bună gospodină. Îi da sfaturi stângace, de ţărancă.

— Gândeşte-te bine, fiul meu! acum când ai în spinare grija unei case. Numai cu Rosamarina n-ai **s-**o scoţi la capăt. Vezi să nu faci datorii, că datoriile îţi prăpădesc casa. Şapte mii de lire se duc **într-**o clipită. Să nu te îndatorezi!

Şi continuă să-i repete toate zicalele înţelepte care circulă la ţară, căutâ**ndu-**le în mintea ei, temâ**ndu-**se să nu fi uitat vreuna. N-avea de unde să ştie că el începuse deja să facă datorii asupra proprietăţii de la Rosamarina.

— Aş vrea **s-**o văd şi pe nevasta ta, să-i spun şi ei lucrurile astea.

Ajunseră în faţa casei şi, ridicând privirile, ea văzu lumină în camera cumnatului.

— Dacă surorile tale ar fi ştiut că vii, ar fi acum în balcon, ca să te vadă. Dar mai vino şi duminica viitoare. Dacă pot am să le scot puţin la plimbare şi în felul ăsta or să te vadă. Sărmanele de de n-au curajul nici să pomenească de aşa ceva de faţă cu unchiu’. Te-aş face să urci până la de de nu mi-ar fi teamă de el… Şi de el avem nevoie, mare nevoie!… Şi acum, cu bine!…

Şi începu să urce seara, obosită, ţi**nându-**se de

rampă. Fiul se înapoie cu inima strânsă, având mereu înaintea ochilor mâna aceea descărnată, care se sprijinea de balustradă, şi spinarea îngheboşată a bătrânei, care se oprea la fiecare treaptă ca să-şi tragă sufletul.

În iureşul şi risipa nesocotită a prezentului bogat în senzaţii şi desfătări, de câte ori nu i se întunecase veselia când îşi amintea de îngrijoratele sfaturi ale mamei şi de îndemnurile ei la economie!

După terminarea culesului, vecinii, care nu ştiau cum să înşele timpul în aşteptarea recoltei de măsline, veniră să facă o vizită tinerilor căsătoriţi: doamna Goliano, doamna Brancato, domnişoarele Favrini, împachetate în rochii de sărbătoare, ridicând până la genunchi fustele, ca să nu le murdărească în iarba umedă, iar bărbaţii ascunzâ**ndu-**şi în mănuşi noi mâinile lor înnegrite de soare şi bătătorite de muncă.

Se făcea muzică, se dansa, se improvizau gustări pe iarbă, şarade şi jocuri de societate, prinzâ**ndu-**se de mâini şi aşezâ**ndu-**se în cerc, ca să închipuie litera *O*, sau se înfăşurau în cearşafuri şi îşi încolăceau şaluri pe cap în chip de turbane, când se jucau de-a *Seraiul*.

Elena, elegantă, plină de voioşie, pusese în mişcare toată vecinătatea.

Doamnele, încuiate în casă, zoreau toată ziua cu foarfecele şi cu acul, ea să copieze rochiile ei cochete, mănuşile ei lungi, pălăriuţele ei îndrăzneţe, îşi coseau fuste şi jupoane, îşi puneau pe cap toate florile din grădină.

Elena era atât de fericită, încât nu observa momentele de preocupări, îngrijorările amare care se iveau din când în când pe faţa soţului ei, atunci când el se ducea să se închidă în micul lui birou ca să scrie notarului lungi epistole, trimise prin**tr-**un om, care aducea şi răspunsul. Cel mult dacă îl întreba:

— Despre ce îi scrii?

— Despre afaceri, răspundea el.

— Ah!… şi ridica din umeri eu un gest de nevinovat egoism, ca şi cum singura şi marea ei obligaţie nu era alta

decât să se bucure de viaţa aceea uşoară şi veselă, fără să-i pese de necazurile secrete pe care i le provocau lui Cesare toată această mişcare, acea veselie furată lunii lui de miere, acea dorinţă de plăceri pe care o respira. Soţia lui şi pe care el o ghicea cu o pătrundere delicată şi aproape bolnăvicioasă, pe care o simţea adulmecând împrejur, de prin toate râpele şi desişurile, pe unde vei cinii foiau toată ziulica sub pretextul vânătoarei. Dar ar fi murit de ruşine dacă ar fi trebuit să-i mărturisească soţiei ciudata lui gelozie. Dimpotrivă, cum auzea lătrat de câine înspre Rocca sau trosnetul puştilor, o chema; îi arăta fumul uşor care se risipea încet din nişte tufişuri căţărate pe vreo râpă de munte, la o înălţime ameţitoare, şi-i spunea:

— Acolo! Vezi? Acolo trebuie să fie cutare sau cutare.

— Ah! exclamă Elena, pu**nându-**şi o mână deasupra ochilor… acolo, nu?… în prăpastia aceea?

Şi rămâne atentă, cu pumnii strânşi. Uneori întreba i

— Tu de ce nu te duci la vânătoare?

Astfel de instincte avea dulcea copiliţă. El nu găsea alt răspuns decât un zâmbet blajin şi trist.

Alte ori ea exclamă:

— Dacă aş fi bărbat, m-aş duce şi eu la vânătoarei

Trebuie să fie tare frumos!… Ceva care te face să simţi că trăieşti.

Vecinii proiectaseră o cavalcadă pe asini, ceea ce pentru Elena era un eveniment. Se nimerise o seară răcol roasă şi parfumată. Fiecare mărăcine, fiecare desiş de capere, fiecare tufă de mure era în sărbătoare, cu florile» cu boabele, cu moţurile lor unduioase, cu zumzetul mi sectelor, ţârâitul greierilor, ciripitul prigoriilor care se aduj n-au la cuiburi, cu orăcăitul broaştelor care veneau dinspre câmpia întinsă ca o mare, acolo jos, până unde în cepeau munţii de culoarea cerului. Tot lucruri care daţi impulsuri misterioase în minte şi în suflet. I

Din când în când briza aducea sunetul clopotelor satului în sărbătoare, aureolat de soare, scânteind prin toate ferestrele. Elena îl striga pe soţul ei, care călărea

cevi mai înainte, sub pretextul că-i cere să-i scurteze scaii şeii, dar în realitate ca să vadă aplecat pe genunchii! ei singurul cap în care putea presupune în acel momer aceleaşi gânduri ce se agitau **într-**al ei, în mijlocul atâto oameni care călăreau ca şi cum **s-**ar fi dus la bâlci, şi al femeilor care sporovăiau toate odată ca nişte coţofenţ.

— Tu eşti al meu! îi şopti la ureche. Stai lângă mine. Nu mă lăsa singură!

Drumeagul făcea un cot şi se înfunda de-a lungul văii **într-**un hăţiş, cu ramuri care se împleteau deasupra potecii veşnic verde din pricina muşchiului de pe bolovanii mereu umezi. În vale apa curgea cu un murmur sfios, ca şi cum ar fi fost la o sută de metri adâncime, pe sub mărăcinii care acopereau prăpastia, unde în miezul zilei veneau greierii cu aripioarele deschise, cu cântecul lor viu ca şi murmurul apei, şi unde rândunelele zburau neliniştite.

De fiecare dată când rămurişul se rărea, se vedea mereu, în dreapta, Rocca, suind până la cer, stâncă goală, despicată de largi crăpături împădurite, pătată ici şi colo ca mâncată de lepră.

Chiar - când ramurile o ascundeau, simţeai mereu apropierea Roccei, după umbra deasă şi umezeala continuă, după un nu ştiu ce aer posomorât şi sălbatic care se lăsa peste toarte, până unde ajungea umbra ei.

Rămăseseră singuri, se risipise până şi zgomotul cavalcadei care o luase înainte. Elena sălta atunci uşor şi izbucnea în râs. Apoi, trăgâ**ndu-**l spre ea, îi şoptea la ureche:

— Dacă m-ar ataca nişte bandiţi, m-ai apăra?

Izbucnea şi el în râs, dar Elena stăruia, voind să ştie dacă el era în stare **s-**o apere. Aproape că se supăra că bărbatul ei nu era un Hercule şi că nu era gata să se lase ucis pentru ea. Iar la sfârşit îi spunea:

— Ce mult te iubesc! Cât mă simt de fericită! Şi întorcâ**ndu-**şi faţa spre el îi trimitea o sărutare.

Când ajunseră jos, în câmpie, cineva din grup

propuse o vizită la curtea Baronului.

La dreapta şi la stânga se întindeau şesuri nesfârşite, brăzdate de lanuri, împărţite în pătrate mari, cultivate cu bob, şi din loc în loc pete galbene de mirişti, cât vedeai cu ochii. La poalele colinelor se căţărau viile, în şiruri drepte, nesfârşite, deja rărite de toamnă, până la livezile de măslini, dese, vaste ca o mare de ceaţă, cenuşii în ceasul acela melancolic. Mai sus, pe vârfurile golaşe, se vedeau rătăcind numeroase turme, ca nişte imense umbre de nori călători **într-**o zi de furtună, şi se vedeau bine şi boii care coborau spre vale, agale, sunând tăj lăngile lor monotone în marea tăcere a amurgului.

Mergând înainte întâlneau din lbe în loc o aşezare, un mic grup de construcţii ţărăneşti, care erau un fel de mici centre de cultură a pământului, cu tot felul de unelte răspândite împrejur, în bătătură, şi cu mari girezi I de paie, mai înalte decât acoperişul şi purtând sus de tot o cruce făcută din stuf. În fund, în mijlocul unui patrulater de verdeaţă, împrejmuit cu un zid alb, se vedea o clădire mare cu acoperişul roşu, cu geamurile ferestrelor strălucind şi având deasupra o turlă nu prea înaltă. I

— Acestea sunt casele Baronului, ziceau între ei. Şi I biserica.

Acele proprietăţi, de aici, de colo, de peste tot, erau ale Baronului, până unde zăreai albeaţa turmelor care păşteau pe pământurile lui, până unde se auzeau clopotele de la biserica lui. Şi mai povesteau între ei cât venit îi aduceau podgoriile, cât valorau livezile de pruni, câte capete de vite păşteau pe păşunile lui, cât măsurau ţarinile roditoare din şes, care se ridicau până la două sute deducaţi iugărul. Parcă se sileau să-i vâre în cap acestei orăşence ce enormă importanţă are bogăţia.

— Uneori, când anul e bun, toate acareturile acestea, nu ajung ca să bage în de recolta.

— În zilele când Baronul culege via, nu mai găseşti, vreun băiat sau vreo culegătoare nici la cincisprezece;

mile împrejur.

— Vechilii lui hotărăsc preţul vitelor la târg. Îi curg: banii din toate părţile, ca grindina.

— Şi e singurul copil!... în familiile bogate copiii vin, totdeauna cu economie. J

Mama lui, doamna Baroană, ca să nu-l lase să se înece în atâta bănet, mai cumpără în fiecare an o moşie

ori o livadă de măslini. J

— E o femeie în pantaloni. Dacă mai trăieşte, o să lase atâta pământ băiatului, că nici n-o să-i mai ştie hotarele. Şi el nu se poate căsători, pentru că e greu să găsească o nevastă tot aşa de bogată ca el.

Drumeagul, de cum intraseră pe moşia Baronului, se prefăcea **într-**o frumoasă şosea carosabilă, flancată de un dublu şir de arbori tineri, împrejmuiţi încă de un mic zid netencuit, pentru a-i apăra de vite.

— Când vor creşte or să dea şi umbră şi fructe, aşa că n-or să ocupe locul degeaba.

— Baroana e femeie în pantaloni! Când a făcut şoseaua asta n-a vrut să piardă nicidecum din teren şi a făcut şosea numai pentru că au cai şi trăsuri. Ar putea să ridice aici şi un oraş, atât sunt de bogaţi!

Pe şosea treceau continuu care şi animale de povară şi căruţaşi care salutau pe vecini cu respect, ca buni şi cinstiţi gospodari ce erau. Dincolo de Gardurile vii, pe câmpuri, hălăduiau cârduri întregi de curcani şi de alte orătănii. În fund se vedea o adunare de clădiri, mare cât un sat, peste care zbura un stol de porumbei. De jur-împrejurul curţii vaste, care se întindea înaintea porţii larg deschise, erau oare cu oiştea în sus, pluguri, un dublu şir de uriaşe coşuri de nuiele, care îşi aşteptau boii, ghiftuiţi de fân, priponiţi de pământ cu ţăruşe de lemn şi cu funii atâr**nându-**le ide grumaz.

La dreapta şi la stânga se întindeau nişte stoguri imense, munţi de fân mai înalţi decât casele. În poartă se găseau o duzină de ţărani, femei stând pe vine, pândari zdraveni, cu banduliera peste tunicele descheiate şi cu pinteni la cizme, bucurâ**ndu-**se toţi că era duminică şti n-

aveau nicio treabă, aşa că stăteau cu braţele încrucişate, în timp ce o haită de câini le da târcoale şi lătra în preajma lor.

Vătaful se ridică pentru a primi pe oaspeţi şi căută să potolească haita de dulăi cu strigăte şi pietre. Mica expediţie intră **într-**o curte vastă cât o piaţă şi acoperită de un gazon acum uscat, ca o pajişte. Câteva cărări bătute o însemnau cu dâre lungi, albicioase, de la un capăt, la altul, făcâ**nd-**o să pară şi mai vastă.

În jurul ei erau magazii care nu se mai terminau, cu ferestruici de**-**a lungul zidurilor coşcovite, cu imense pivniţe a căror umezeală subterană transpira din zidurile coclite, din hangarele amenajate ca grajduri, din locuinţele ţăranilor negre şi înfundate ca nişte peşteri. Pe cele două laturi se aflau adăpătoare largi cât nişte lacuri, care înecau acea parte a curţii, unde se bălăceau raţele şi se zbenguiau nişte prichindei cu pantalonii sumeşi peste genunchi. Noaptea se auzeau acolo şi broaşte.

Într-o parte era seara ruinată, tremurând cu fiecare bucată de granit a parapetului ei, largă cât seara unei catedrale, şi urcând în curbe până la uşa intrării principale, care avea deasupra o mare stemă ştirbită, încoronată cu un coif din care mai rămăsese doar o pană de piatră fixată în zid eu un belciug de fier.

Sub arcada scării se ghemuia, ca sub pronaosul unei basilici medievale, uşa bisericii, sărită din ţâţâni, albită de vechime, blocată de oale şi unelte de tot felul, aruncate acolo pentru ca să rămână curtea liberă. Deasupra acestei intrări, pe scutul cu panaş, care abia se mai ţinea în piroane ruginite, îşi înălţa capul pe jumătate ruinat clopotniţa, cu clopotul spart şi cu o cruce sfrijită de fier, pe imensitatea albastră a cerului.

Elena călca uşor pe iarba uscată, în curtea aceea pustie şi tăcută, umblând sfioasă în urma slujitorului încălţat cu bocanci ţărăneşti, care se ducea să**-**i anunţe pe vizitatori, ţi**nându-**şi bereta în mână şi precedâ**ndu-**i în vârful picioarelor prin vasta anticameră sonoră şi

întunecoasă ca o biserică, pardosită cu cărămidă şi având pereţii spoiţi cu var. De jur-împrejur, pe aceşti pereţi, deasupra unei îngrămădiri de şei vechi, de harnaşamente puse pe suporturi, de coşuri gigantice pline cu legume, seminţe şi nuci, erau atârnate portrete de familie, pictate grosolan, prăfuite, unele fără ramă, dar toate decorate cu un mare blazon pus deasupra capetelor, lângă de sau sub picioare, blazoane înţesate de cruci, tunuri, scuturi, stele şi fiare sălbatice.

Portretele înfăţişau cavaleri înveşmântaţi în armură de fier, gentilomi ai Majestăţii-Sale Catolice, cu capetele puse deasupra unui larg guler spaniol ca pe o farfurie, servi credincioşi ai Regelui, ultimii, mai recenţi, fiind îmbrăcaţi în mare ţinută cu spadă sau în costum de senator, demnitatea cea mai înaltă acolo în provincie, înfăşuraţi în togă, pe care niciunul din ei n-o purtase vreodată, şi pe care artistul o desena după tipicul unui model bine cunoscut; mai erau înfăţişate şi doamne cu bustul ţeapăn, care parcă trăiseră tot timpul stând în poză ca să nu trebuiască să se aplece.

Toţi, sub negrul de fum sau galbenul de ocru, îşi păstrau o încruntare solemnă, cu ţinuta maiestuoasă a unor oameni care n-aveau decât să întindă mâna ca să apuce pălăria de baron, brodată cu perle. Până şi acele rotofee chipuri moderne de proprietari cumsecade de la ţară erau cu uşurinţă aşezate de către artist pe pătratul alb al gulerului togii, ca să dovedească dar că erau tocmai capetele potrivite pentru respectivele coroane.

— Aceştia sunt strămoşii Baronului, sporovăiau în spatele Elenei.

— Au venit din Spania, odată cu Regele. Unii de acum şase sute de ani! Au avut totdeauna cuvânt în dieta regală. Au mai avut norocul să nu aibă prea mulţi copii. Averea **s-**a adunat, nu **s-**a împărţit.

Elena asculta atentă, cu sprâncenele încruntate, trecând în revistă portretele, fără să scoată o vorbă, pe când ceilalţi pălăvrăgeau familiar cu slujitorul despre

recolte şi vite, despre noile terenuri pe care le achiziţionase baroana, interesâ**ndu-**se ca şi cum ar fi fost şi ei din familie. De altfel şi slujitorul zicea: turmele noastre, viile noastre, proprietatea pe care *am* cumpărat-o de curând…

Baroana obişnuia să stea **într-**o cameră mică, toată găurită de uşi şi ferestre, în care iarna îngheţai, încăpere încărcată cu mobile aurite, cu oglinzi, cu dulapuri pline de dosare prăfuite, cu cele trebuitoare pentru creşterea viermilor de mătase, ori săculeţe cu probe de mărfuri coloniale. La mijloc era un birou vechi, iar femeile din casă stăteau în jurul stăpânei, trăncănind între de nepieptănate, prost îmbrăcate, unele îndrăznind să vină chiar desculţe în orele târzii. Femeile acestea torceau, coseau, împleteau ciorapi, se certau şi se împungeau, în timp ce stăpâna îşi controla socotelile, da porunci vătafilor, consulta pe avocatul care venea anume din Altavilla, împărţea sarcini şi da de lucru fiecăruia.

Ea primi pe noii sosiţi cu cordialitatea care se citea şi pe feţele strămoşilor gâtuiţi în gulerul togii, pe femei le sărută, porunci să se aducă răcoritoare, câte ar fi ajuns pentru o companie întreagă, îi purtă prin toată casa ei vastă cât o mănăstire, prin sufrageria în care nu mai lua masa nimeni, de mai bine de un secol, prin salonul care nu fusese terminat niciodată, prin încăperi mari, abandonate şi ticsite de mobile vechi şi care mai toate serveau acum ca depozite.

— N-ai unde să mai pui un ac, spunea baroana. Casa e prea mică!

Bărbaţii îşi făceau cu ochiul şi vârau mâinile în coşurile vârfuite cu toate bunătăţile de pe lume.

— Astea sunt camerele băiatului meu, spuse după aceea baroana conducâ**ndu-**i **într-**un alt apartament ceva mai bine mobilat decât restul casei, dar al cărui singur lux consta doar în arme şi echipamente scumpe de vânătoare, aruncate peste tot, prin colţuri, pe divane, pe mobile, pe biroul plin de praf şi cu călimara virgină.

— Asta e patima lui, spunea baroana. Câini şi puşti de vânătoare, la altceva nu se gândeşte. Vreau să-l însor, ca să-i mai intre în cap şi alte lucruri!

Doamnele priveau totul cu demnitate, cu buzele strânse şi cu batista brodată în mâinile înmănuşate.

Baroana prinsese o mare simpatie pentru. Elena, o ducea de mână, îi zicea „copila mea” şi-i spunea:

— Vreau să-i găsesc o femeie frumoasă, ca dumneata, lui Peppino al meu. Dar nu una de la oraş, pentru că nu **s-**ar simţi bine printre noi, aici, la ţară, iar eu nu vreau să mă despart de fiul meu, decât când voi fi moartă. Ce vrei, e singurul meu copil!

Apoi, arătâ**ndu-**i în camera ei, la căpătâiul patului, portretul unui tânăr oacheş şi zdravăn, cam la fel cu domnii aceia pictaţi în costume de sărbătoare, adăugase:

— Acesta e Peppino!

Elena îl privi puţin, din complezenţă, şi răspunse ceva fără importanţă. Peppino era la fel cu atâţia alţii, doar că avea părul încârlionţat şi pieptănat anume ca pentru a merge la fotograf, strâns **într-**un costum care voia să fie de oraş, cu un anumit fason de guler şi de cravată, cum Elena văzuse numai la Altavilla. Apoi se apucă să privească în tăcere pe Baroana care discuta cu bărbaţii despre recolte, despre curăţarea măslinilor, despre preţul alimentelor, sau le cerceta pe femei despre treburile lor gospodăreşti, cu bunăvoinţa unei rude.

Era o femeiuşcă scundă şi slabă, cu ochelari pe nas, îmbrăcată în negru, de când îi murise bărbatul, cu un şorţ cu bretele, de mătase verde, şi cu un şal negru, petrecut cruciş pe piept. Avea câteva fire de păr pe bărbie şi un mers legănat ca şi cum ar fi fost mereu călare, ceea ce justifica ce se zicea despre ea că poartă pantaloni: „N-am încotro! răspundea ea celor care o sfătuiau să se mai cruţe la vârsta ei, băiatul ăsta n-are pe nimeni care să vadă de treburile lui; dacă n-aş fi eu l-ar mânca de viu. Unde te întorci, numai hoţi! O ştiţi şi dumneavoastră, dragii mei, mai bine decât mine!”

În momentul despărţirii îi întovărăşi până la balconul circular şi ţinu neapărat să fie escortaţi de doi pândari cu felinare aprinse, fiindcă se întunecase.

— Doamnei de la oraş o să-i fie frică la ceasul ăsta, pe meleagurile noastre: mie uneia nu mi-e frică. Toţi mă cunosc, slavă Domnului! îmi pare rău că nu e acasă Peppino. Dar mai veniţi şi altă dată, când ieşiţi să vă plimbaţi prin părţile astea. Poftiţi de sfântul Martin, ştiţi, să gustăm vinul nou.

Se lăsase noaptea adâncă de jur-împrejurul casei uriaşe, peste câmpia tăcută, iar stelele scânteiau peste Rocca, profilată în depărtare ca un mare nor ameninţător.

Asinii pe care călăreau călcau încet, încet, amuşinând drumul în urma felinarelor călăuzelor, care înlăturau pietrele de pe cărare.

Ici şi colo câte o luminiţă clipea din ochi în negurile adânci şi la orice oprire se auzea apa din vale, care curgea domoală pe sub tufişuri, şi orăcăitul depărtat al broaştelor din şesuri. La intervale străbătea şi chelălăitul unui câine, pierdut în spaţii şi în nemărginita tăcere, care o făcea pe Elena să se înfioare uşor, ca din pricina răcoarei unei toamne înaintate.

Deodată se auzi tropotul unui cal.

— Trebuie să fie baronul, spuse unul din pândari. Un câine începu să latre bănuitor şi fe. Roce în fundul drumeagului. Puţin după aceea apăru într-adevăr şi don Peppino, în umbră, pe un cal puliez înalt şi ca o fantomă neagră, urmat de doi pândari cărora le luceau cataramele de alamă şi carabinele în bandulieră.

Cineva scoase un strigăt şi baronul opri calul, ca să salute doamnele.

— Am fost la curtea dumneavoastră, spuse careva. Doamna de faţă e o doamnă străină.

Atunci don Peppino descălecă, **s-**o salute pe doamnă, ţi**nându-**şi pălăria în mână şi părând colosal în bătaia felinarelor care îl luminau de la piept în sus; dar încolo, timid ca un băiat.

Elena abia înclinase din cap. Baronul dădu frâul unuia din pândari. Continua să vorbească, cu un picior pe un bolovan de piatră, în timp ce un bătrân slujitor îngenuncheat, cu capul alb la nivelul cizmelor stăpânului, îi desfăcea pintenii.

— Puteţi să vă duceţi acasă, le spuse stăpânul. Eu am să vin după aceea. Vedeţi să nu lăsaţi calul să stea pe loc în aerul ăsta rece.

Ţinuse să întovărăşească mica societate până unde începea şoseaua. Apoi le salută pe doamne, se înclină mai adânc în faţa Elenei şi dispăru în întuneric.

— Când te gândeşti că dacă i-ar ieşi în cale un bandit, ar putea să scoată de la el şi douăzeci de mii de ducaţi pentru răscumpărare, observă unul din cei prezenţi.

— Don Peppino e viteaz ea un dulău ciobănesc. Nu s-ar lăsa prins.

Atunci, fără să ştie de ce, în restul drumului Elena rămase cu gândul la tânărul acela căruia nu-i era frică să meargă singur, la ceas de noapte, prin singurătăţi neumblate.

Grădinarul, zăpăcit de tot, veni să anunţe vizita domnului Baron.

Elena se afla sub pergola unde obişnuia să-şi petreacă orele calde ale zilei, cu o broderie sau cu o carte în mână. Fără să-şi piardă cumpătul, făcu un semn cu capul către ţăranul uluit şi primi pe baron între cele patru tufe de dalie, ca o regină.

Don Peppino, obişnuit cu primiri pline de atenţie şi de jenă, fu descumpănit de această dezinvoltură seniorială. Venise cu intenţii de cucerire rapidă, ca un adevărat baron, îmbrăcat de gală şi lovind cizmele cu cravaşa. Ajuns în faţa Elenei, pentru a nu face figura pe care o observase la alţii care îşi învârteau pălăria în mâini, începu să admire peisajul, banca de lemn rustic de sub pergolă, paneraşul de lucru împodobit cu panglicuţe.

Elena îi oferi un lichior, dintr-o casetă de lichioruri, la fel cu aceea pe care baroana o ţinea sub cheie pentru

ocaziile mari. Lui don Peppino i se părea că se afla la teatru, ca atunci când diletanţii din Altavilla înjghebau din cartoane o scenă ţărănească, pe care graţioase păstoriţe, cu mănuşi şi cu ghete bine lustruite, recitau versuri.

La plecare, când îşi luă rămas bun, se oferi să vină să ia pe doamna cu trăsura, pentru o plimbare până în ţinutul vecin. Elena, după un uşor semn de mulţumire, care nu voia să însemne nici da, nici nu, şi după un zâmbet încă şi mai fără semnificaţie, îşi continuă lucrul, lăsând soţului ei grija să răspundă.

Acesta rosti:

— Foarte bucuroşi, dacă îi face plăcere Elenei.

Dar abia plecase baronul, că Elena îi şi aruncase braţele în jurul gâtului.

— Bine ai făcut că ai zis da. Muream de pofta unei plimbări.

În seara aceea la Rosamarina se mai vorbea încă despre baron şi Elena spuse:

— Păcat de el că e atât de bogat!

— Eu sunt mai bogat decât el! răspunse soţul ei sărutâ**ndu-**i mâinile. Fiindcă baronul nu are mânuţele astea.

— Oh, nu, sigur că nu! spuse Elena cu o dulce mişcare din umeri, şi n**-**o să le aibă niciodată. Mi**-**ar plăcea să fiu bogată, dar nu cu un bărbat cu mutra lui!

— O, ai şti tu să**-**l transformi după placul tău! răspunse necugetat Cesare, zâmbind.

Cine ar putea vreodată să pătrundă consecinţele îndepărtate ale cuvintelor celor mai simple?!…

Elena începu să râdă la fel, murmurând:

— Ah, da!… dar rămase un moment îngândurată.

Baronul veni în ziua următoare până la începutul drumului carosabil, cu faetonul lui tras de patru cai murgi. Elena era foarte drăguţă în rochia ei gri cu negru, sub umbreluţa de mătase grej. Baronul mai luase cu el şi alte două doamne din împrejurimi, aşa că trăsura era plină de rochii în culori deschise, umbreluţe roşii, râsete şi voie

bună.

Rareori locuitorii satului văzuseră un astfel de spectacol pe şoseaua largă şi goală şi se porni o larmă, o animaţie generală, de-a lungul zidului grădinilor şi de pe la ferestrele joase ale caselor, de cum se auzise de la un capăt la celălalt al satului tropotul sonor al celor patru cai. Copiii ştrengari alergau strigând în urma echipajului, cumetrele îşi arătau cu degetele pe Elena, stând în poartă, cu furca în brâu, cu gura căscată, iar în uşa cafenelei se iviră toţi bărbaţii care jucau cărţi.

Baronul opri faetonul înaintea cafenelei, cu o smucire viguroasă a pumnilor care pironi pe loc caii fumegând, şi comandă îngheţate. Doamnele, roşii ca umbreluţele lor şi ruşinate de a se vedea punct de atracţie al întregului sat îngrămădit în jurul trăsurii, îndesâ**ndu-**se cu ochii holbaţi ca să le privească cum bagă linguriţa în îngheţată, glumeau între de cu glas tare, râdeau sili**ndu-**se să ţină gura strânsă şi ridicau degetul mic în sus, ca şi cum ar fi fost în faţa oglinzii.

În schimb Elena vorbea liniştit cu Baronul, care ţinând biciul ridicat ca un vizitiu, se ocupa numai de ea, îşi lua îngheţata privind pe curioşii dimprejur, şedea firesc pe bancheta trăsurii ca pe un tron, cu umbreluţa pe spate, răspundea cu o uşoară înclinare a capului atunci când Peppino îi prezenta pe notabilii satului, care ieşiseră toţi din cafenea şi, cu capetele descoperite, îşi făceau de lucru în jurul atelajului. Numai nările ei delicate se dilatau din când în când, iar soţului care o întreba dacă se distrează îi răspundea că da, da... aplecâ**ndu-**se spre el cu ochii scânteietori iar surâsul ei niciodată nu fusese atât de graţios.

Când se întorseseră, seara, ea nu mai scosese o vorbă, înfăşurată în şalul ei, privea câmpia întinsă care adormea, colinele pierdute **într-**un nimb de vapori azurii, pe care se stingeau ultimele raze ale soarelui aurind nourii albi şi aspira cu lăcomie parfumurile tari ale toamnei. În mijlocul palavrelor gălăgioase ale tovarăşelor sale, ea era

absorbită de zumzetul continuu şi misterios pe care-l fac insectele când se lasă seara, de ţârâitul greierilor depărtaţi care dădeau câmpiei un aer de nemărginire.

Primul cuvânt pe care i-l adresase soţul o trezise brusc ca din**tr-**un vis.

Baronul reveni în mai multe rânduri la Rosamarina, ca **s-**o viziteze pe doamna Elena, să bea un lichior sub pergolă, să vâneze becaţe prin văgăunile Roccei. Încetul cu încetul devenea mai degajat şi, la rândul ei, Elena, pe măsură ce se obişnuia cu manierele şi moda din provincie, se familiariza cu el.

Descoperea că, în fond, era un tânăr de treabă, simplu şi brav la nevoie, generos şi serviabil. Printre boiernaşii şi cucoanele din împrejurimi, care se perindau în vizită pe la Rosamarina, el era cocoşul regiunii. Bărbaţii îi făceau curte ca unei doamne, iar femeile îl mâncau din ochi. Numai cu Elena era încă timid, se supunea la cele mai mici capricii ale ei, îi măgulea în toate chipurile vanitatea, îşi exprima adoraţia în felul pe care numai un seducător rafinat l-ar fi socotit potrivit cu ea, căutând să o vadă cât mai mult, stând lângă ea tăcut, cu ochii pe poala rochiei sau urmâ**nd-**o ca un câine credincios.

Ea spunea: „E un băiat bun!” şi începea să râdă, dând din umeri.

Totuşi nu-l mai evita cu aceeaşi indiferenţă; uneori îi primea braţul, când mergeau pe poteci; îl lăsa **s-**o întovărăşească pe cărările grădinii, îl primea sub bolta pergolei, sporovăind despre toate, culegând împreună cele mai frumoase flori pentru vasul de pe masă, pu**nându-**l **s-**o ajute la alesul lânii pentru un covoraş destinat soţului ei. Adesea, când organizau cu vecinii vreo escapadă în împrejurimi, avea capriciul să mâne caii alături de don Peppino, dreaptă pe capra trăsurii, cu picioruşele puse îndrăzneţ pe tăblia din faţă, cu o ţigară între buze, radioasă şi întorcâ**ndu-**se din când în când spre bărbatul ei, ca să exclame: „E bine?... E bine?...” şi fără să-şi dea seama, vocea ei vibra de voluptate şi de o bucurie

copilărească.

Baronul era cu ochii aţintiţi la capetele cailor, îi strunea cu vorba, din timp în timp, punea mâna lui pe a ei pentru ca să smucească zăbala, sau era nevoit să apese cu genunchiul genunchii Elenei strânşi în rochia mulată pe trup. **Într-**o seară, când vasta câmpie se învăluia în umbre, iar orăcăitul broaştelor răspândea o largă melancolie, el ridică o floare de câmp, care căzuse de la pieptul ei şi o duse la buze.

Elena încruntase sprâncenele şi toată seara fusese de o oribilă proastă dispoziţie. Soţul ei nu-i mai văzuse niciodată astfel de ochi sub sprâncenele încruntate; nu bănuise vreodată câtă violenţă putea să capete proasta dispoziţie în sufletul ei.

Dar soţia, pe când urca spre casă, pe sub ramurile ce se împleteau ca o boltă, îi spuse, strângâ**ndu-**i braţul la piept:

— Te iubesc atât de mult, ştii tu asta?

După aceea nici plimbări cu careta, nici escapade în împrejurimi, nici partide de plăcere. Elena lăsă neonorată până şi invitaţia pe care le-o făcuse baroana de a petrece ziua sfântului Martin în casa ei. Părea supărată pe don Peppino, care întrerupsese brusc şi stângaci distracţiile ei copilăreşti.

Continua totuşi să-l primească, fiindcă nu putea face altfel, ca să nu bată la ochi, dar toţi îşi dădeau seama de schimbarea ei; iar baronul sta înaintea ei ca un şcolar, cu capul plecat, încât până la urmă îşi rări vizitele. Totuşi se învârtea mereu prin împrejurimi, îmbrăcat cu haină vânătorească de catifea şi cu puşca pe umăr.

Elena îl vedea de departe, prin hăţişurile de pe Rocca sau pe râpele apropiate, şi continua să stea de vorbă liniştită cu soţul ei sau să lucreze sub pergolă, fără să ridice capul. Totuşi i se citea în zâmbetul uitat în colţul gurii sau în dunga ce-i apărea repede între sprâncene, o vagă preocupare, o nuanţă de nelinişte. Şi, lucru ciudat, privea pe Cesare, care se afla mereu lângă ea delicat şi

afectuos, cu un fel de blândeţe mângâioasă şi feminină în manifestările ei. Parcă voia să-i spună fără să chibzuiască:

— Ţie ce-ţi pasă de asta? Spune-mi, îţi pasă de ceva? Şi vocea ei se însufleţea de o vibraţie surdă, **într-**o seară, când avuseseră mai multă lume, soţul ei trebuise **s-**o caute pe terasă, unde sta sprijinită de balustradă, înfăşurată în şal şi absorbită în contemplarea Roccei, care se înălţa ca o umbră gigantică şi ameninţătoare, acolo, drept în faţă. Ea tresărise uşor, simţi**ndu-**l că se apropie şi îl privise cu nişte ochi stranii:

— Ah! în sfârşit! spuse. E o oră de când te aştept!

Simţea faţă de această inimă iubitoare şi delicată o duioşie capricioasă şi despotică. Întoarsă spre el, cu buzele strânse, albă ca o fantasmă în lumina aceea incertă, îl privea cu nişte ochi care se învăpăiau din când în când, ca prin impulsul unei descărcări electrice şi ca şi cum ea însăşi nu-şi dădea seama de sentimentul pe care i-l inspira soţul ei.

Apoi, brusc, îi apucă fruntea cu mâinile şi i-o sărută.

Cesare, chiar în cele mai mari efuziuni ale simţirii lui, încerca o inexplicabilă stânjenire în preajma ei, ca şi cum o parte din această femeie, intrată atât de adânc în existenţa şi în toată fiinţa lui, i-ar fi rămas străină şi necunoscută. Atunci când o ţinea în braţe, strâns, ca şi cum n-ar mai fi vrut **s-**o lase, simţea un fel de spaimă, ca prima dată când Elena se lăsase în voia lui, pe strada întunecată.

— Ce ai? repeta Elena. Spune-mi!

Atunci, **întrebându-**se singur ce are, găsea mereu acea nelinişte care-i umbrea toată fericirea. Şi vorbea de mama lui bolnavă, de casa lui din care fusese gonit. Elena, cu sprâncenele strânse, nu răspundea nimic. Se plimba pe întuneric pe aleile grădinii, printre licuricii care zvârleau scântei în tenebre şi din când în când se strângea de braţul lui, tresărind ca sub o comoţie inexplicabilă.

— Pentru mine! Pentru mine!... şi spunând asta se contracta ca sub fulgerarea unei iritaţii surde.

Mergea absorbită de gânduri, privind întunericul,

ascultând distrată vântul de toamnă care gemea în hăurile văii şi făcea să murmure grădina întocmai ca o mare. Cesare nu observa cuta subţire şi fugară ce i se ivea între sprâncene şi nici felul lacom cum sorbea aerul rece al nopţii cu nările palpitânde, cu buzele umflate şi întredeschise, cu o respiraţie puternică a pieptului, care aducea mult cu un suspin. Şi dacă o întreba:

— Nimic! răspundea ea cu acea încruntare a sprâncenelor. Tu nu mă iubeşti. Nu ştiu. Mi se pare că totul ar trebui să fie altfel.

Alteori însă, înduioşată de mâhnirea pe care o observa pe chipul soţului ei, îi zicea:

— Nu mă iubeşti? Nu mă iubeşti şi pe mine ca pe mama ta? Nu-ţi ajung eu?

Îşi lăsa capul pe umărul lui, cu o hotărâre bruscă, mângâi**ndu-**l cu suflarea şi cu sunetul vocii sale, cedând ispitei instinctive de a încerca asupra lui farmecul ei irezistibil, cu ochiul aţintit şi atent la ceea ce pricepea şi vedea numai ea.

Între timp vecinii se înapoiaseră la Altavilla şi baronul veni şi el să-şi ia rămas bun. Elena îl văzu atât de schimbat la faţă şi atât de încurcat, încât din când în când îi arunca câte o privire pătrunzătoare, unită cu un zâmbet sardonic, care îi contracta colţul gurii.

Don Peppino vorbea cu soţul ei despre vânătoare, despre lucrările de pe câmp, despre mărunţişuri administrative. Ea se încălzea la soarele de noiembrie, legă**nându-**şi un picior, luând foarte puţin parte la conversaţie şi acel puţin consacrâ**ndu-**l soţului său.

Când don Peppino întrebase dacă vor mai rămâne câtva timp acolo, la ţară, ea răspunse:

— Cât timp va vrea soţul meu să rămânem eu n-am să mă plictisesc, sunt sigură.

Cesare ieşise să aducă o scrisoare pe care o pregătise pentru mama lui şi pe care don Peppino se oferise să o ducă.

Rămasă singură cu baronul, Elena reluă cu vioiciune

conversaţia, ca şi cum **s-**ar fi temut **s-**o lase să lâneezească, dar interlocutorul nu o mai asculta, deşi ţinea ochii aţintiţi asupra ei şi devenea din ce în ce mai palid. Deodată, cu glas şovăitor, o întrebă:

— M**-**aţi iertat?

— Ce**-**aţi spus? răspunse Elena liniştită. El nu insistă. Vru să se ridice, dar se lăsă iar pe scaun. În cele din urmă îi luă mâna, sincer mişcat.

— Rămânem prieteni! Da?

— De ce n**-**am rămâne prieteni? exclamă Elena retrăgâ**ndu-**şi mâna încet, încet.

— Îmi veţi permite atunci să vin să vă mai văd?

Elena se făcu serioasă la chip şi sta să zică nu. Dar cuvântul îi păru prea dur. Simţi cu instinctul ei de femeie că ar fi fost chiar compromiţător.

— Mai rămânem doar câteva zile înainte de a ne reîntoarce în oraş. Toată casa va fi dată peste cap. Nici nu ştiu dacă o să primim vizite.

Don Peppino se ridică demn, puţin trist. În momentul când soţul revenise, luă scrisoarea, salută pe doamna, care**-**i întinse mâna şi plecă.

Baronul mai ducea şi o scrisoare a lui Cesare către notar. În ziua următoare, acesta, fiindcă tot mergea la o proprietate a lui, trecu şi pe la Rosamarina şi Elena văzu că sta de vorbă cu soţul ei, în uşa camerei cu teascuri, în timp ce catârca păştea firele de iarbă dintre pietrele pavajului.

Notarul da din umeri, măsura cu ochii casa lor, de sus până jos, mergea să măsoare zidurile cu bastonul lui, da din cap, pe când celălalt, soţul, păşea în urma lui, posomorât, vorbi**ndu-**i încet, parcă rugător.

În cele din urmă notarul se suise iar pe catârca lui, scosese un „dii! dii!” şi, de pe şaua care**-**i venea cu oblâncul până la piept, spusese:

— Nu valorează atât. Ascultă**-**mă pe mine, care mă pricep. Poţi aduce şi o sută de specialişti, dacă vrei. Cheltuială de pomană! Asta e o proprietate din care

trebuie să tragi cu dintâi, ca să scoţi ceva. Tatăl dumitale, om de treabă, ţinea la ea fiindcă era prima palmă de pământ a familiei. Dar dumneata faci bine că o vinzi, mai ales că ai datorii… Altfel, să ştii că ţi-o mănâncă datoriile!

Apucase frâul şi se îndrepta încetişor spre coborâşul drumeagului, legă**nându-**se în şa, fără să mai dea ascultare celuilalt care se ţinea în urma lui şi continua să**-**i vorbească cu glasul scăzut.

— Da, da, spunea notarul, sunt numai vorbe goale. Unchiul dumitale nu vrea să audă nimic. Ţi**-**a dat pământul şi partea ce ţi se cuvenea din casă, trei odăi. A făcut pe cheltuiala lui o seară până sus, unde fusese o fereastră. Aşa că, dacă vreţi să vindeţi imediat Rosamarina, aveţi unde să staţi până vă întoarceţi în oraş.

Elena auzise totul din balcon şi, când soţul ei apăru, îi spuse:

— Vinzi Rosamarina?

Cesare murmură un răspuns în doi peri, dar ea, mai hotărâtă decât el, adăugase:

— Faci foarte bine, fiindcă ai datorii şi Rosamarina nu aduce nimic. **S-**a terminat şi sezonul de viligeatură şi trebuie să avem şi cu ce să ne instalăm la oraş.

— Nu îndrăzneam să**-**ţi spun. Credeam că ai prins drag de ea.

Elena răspunse cu obişnuita ei ridicare din umeri:

— Ce importă! Dacă trebuie **s-**o vindem, cel puţin să procedăm repede.

Din momentul acela deveni din**tr-**odată complet străină şi indiferentă faţă de natura aceea frumoasă, care o împinsese până la extazul admiraţiei, când şedea sprijinită de balcon sau tolănită în iarbă. Acum arunca cu nepăsare ultimii trandafiri ofiliţi pe care soţul ei se ducea să**-**i culeagă la umbra portocalilor.

Se plimba căscând prin odăi, în dosul ferestrelor închise ermetic. Câmpia, de un verde mai închis în părţile împădurite, se decolora tot mai mult spre şesul pe deasupra căruia treceau lungi şiruri de păsări negre sub

un cer cenuşiu, pătat de casele întunecate ale satului. Trebuia să-şi adune tot curajul ca să poată suporta această schimbare mohorâtă şi repeta către Cesare:

— Când plecăm?

Bărbatul voia **s-**o facă să înţeleagă că era în interesul lor să aştepte rezultatul demersurilor întreprinse de notar. Dar Elena răspundea:

— Aici n-a mai rămas nimeni. Nu mai pot să rabd. Nu mă mai văd aici, acum când trebuie să vindem pământul.

— N-o să avem unde să locuim. Ai auzit? Nu sunt decât trei odăi.

— Ce importă, pentru cât timp avem de stat acolo?

Lui i se strângea inima la gândul să locuiască lângă ai săi, cu uşa dintre ei zidită; să urce şi să coboare seara aceea exterioară agăţată de balcon, fără să poată vedea pe niciunul dintre ai lui. I se părea că acuma e întocmai ca Fiul Risipitor, simţea mâna rece şi neînduplecată a acelui unchi care îl adorase, veghind de după geamurile inexorabil închise.

Elena, de cum ajunsese în sat, la Altavilla, se dusese în vizită la familiile Goliano, Brancato, la toate prietenele de vilegiatură, care o primiseră stând ţepene pe divanuri pompeiene, tari ca nişte bănci de piatră, în saloanele lor bătrâneşti, mobilate numai cu steme uriaşe, şi unde răzbăteau mirosurile grajdului de dedesubt. Îi înşirau **într-**una pomelnicul rubedeniilor lor aristocratice şi al proprietăţilor pe care le aveau, aruncând pe furiş priviri veninoase pe toaletele elegante ale tinerei căsătorite şi observâ**ndu-**i fiecare gest de orăşeancă.

Dar după ce îşi plimbase pe toate uliţele din Altavilla frumoasele ei toalete noi, pe dinaintea curioşilor care ieşeau în poartă **s-**o privească, Elena începu să se plictisească în salonaşul pe care îl aranjase cât putuse mai bine, cu două, trei bibelouri şi câteva petice de stofă şi unde aştepta întoarcerea vizitelor care însă nu se arătau, în acest timp soţul ei alerga de la notar la inginerul hotarnic, iar ea frunzărea vreo carte în dosul ferestrelor,

cu perspectiva pieţii deşarte şi plină de noroi, pe unde fruntaşii satului, sub umbrelă şi cu pantalonii sumeşi, alergau să se înfunde în bârlogul lor de acasă. Îl vedea mereu pe don Peppino în uşa cafenelei, privind şi el burniţa fină şi înceată care cădea fără să se oprească, cu un aer de mare tristeţe în toată fiinţa lui.

Soţul ei se întorcea acasă târziu de la Rosamarina, îi cerea iertare că trebuise **s-**o lase singură tot timpul, o întreba dacă se plictisise mai mult ca de obicei. O îmbrăţişa totdeauna cu aceeaşi tandreţe ca şi prima oară, îi mărturisea că e fericit cu ea, că nu se mai gândea la nimic altceva, îi mângâia părul bogat şi**-**i săruta umărul gol.

Ea se lăsa îmbrăţişată distrat, cu privirea vagabondă, răspundea că şi ea era fericită, dar că începea să se lase frigul acolo. Se enerva la orice dificultate nouă, care se ivea în calea vânzării şi care îi întârzia plecarea. Se simţea de acum izgonită de la ţară şi chiar jignită de aceia care veniseră să se distreze în societatea ei şi să**-**i bea vinul.

Atunci, încruntând sprâncenele, spunea:

— Să fi luat de soţie chiar o servitoare şi familia ta nu **s-**ar fi putut purta mai rău decât se poartă cu mine!

Aproape cu lacrimi în ochi, de bucurie, **într-**o zi soţul ei o rugă să apară la fereastra care da spre curtea interioară, pentru că mama lui voia **s-**o cunoască, măcar de la fereastra din faţă.

Elena consimţise fără să şovăie, dar el descifrase o atare ironie subtilă în bunăvoinţa ei, încât socotise că trebuie să adauge:

— Înţelegi, biata femeie e între ciocan şi nicovală. Unchiul e încăpăţânat, dar el susţine familia!

Şi îi ţinea mâinile **într-**ale lui, fixâ**nd-**o cu ochii aprinşi şi palpitând. Ei nu-i plăceau astfel de slăbiciuni sentimentale. Îşi retrase mâinile şi se duse la fereastră.

Soacra o aştepta ascunsă în pervazul ferestruicii, cu faţa palidă, iar în spatele ei se zăreau, timide şi curioase, chipurile fiicelor ei, care voiau şi de să**-**şi cunoască

cumnata.

Elena făcu o reverenţă graţioasă, ca şi cum ar fi fost prezentată soacrei în salonul primăriei, la cununie, iar mama ridică mâna ca **s-**o binecuvânteze şi pe ea şi pe fiul ei, care simţea că-i tremură genunchii şi i se strânge inima, în timp ce soţia lui saluta cu drăgălăşenie.

Cuprinzând apoi capul Elenei, după ce o sărutase pe frunte, el murmură:

— Biata Mama! Cum te-ar iubi şi dânsa!

— Eu n-am nicio vină, răspunse rece Elena.

Alteori observa, deşi zâmbind, că era intrusă în familia şi în viaţa lor de la ţară, dar zâmbetul ei era amar şi îi stăruia în colţul gurii frumoase. În sfârşit îşi întrebă soţul:

— De ce nu vin să-mi întoarcă vizita nici Goliano şi nici Brancato?

— Dă-i încolo! mormăise Cesare. Nu-s decât nişte bădărani înfumuraţi şi încrezuţi!

— Poate şi eu sunt încrezută… şi mândră, spuse Elena tăios. Şi nu înceta să repete: Grăbeşte să termini afacerea asta cu vânzarea. O mie de lire mai mult sau mai puţin n-are importanţă. Important e să ne întoarcem cât mai repede în oraş şi tu să-ţi reiei profesiunea.

El îi spunea că e în tratative cu Brancato, vecinul lor, care, dacă ar fi mirosit că se grăbesc cu vânzarea, l-ar fi tot dus cu vorba, până l-ar fi sugrumat.

— Ah! exclamă Elena. Aşa e vorba? Halal oameni!

În aşteptare înşela timpul cu pregătirile de plecare, făcea şi desfăcea bagajele, apoi se întorcea să se plimbe căscând în dosul geamlâcului de la balcon şi să privească ploaia subţire de toamnă, care cădea fără încetare. De fiecare dată vedea pe Baron înţepenit în uşa cafenelei, se simţea împinsă pe nesimţite spre el de monotonia acestei vieţi care-i apropia prin**tr-**o aceeaşi plictiseală şi, în subconştientul ei, îi era întrucâtva recunoscătoare pentru tovărăşia pe care i-o ţinea, fie şi de departe, în lungile ceasuri melancolice, când aştepta singurică în casă

rezultatul acelui du-te-vino al soţului ei şi pentru că **într-**un anumit fel îi ocupa atenţia.

Din ce în ce mai mult se interesa de gesturile lui, de modul cum se îmbrăca, de cum arăta la faţă şi îşi închipuia cât urât trebuie să-i toarne în suflet vremea aceea păcătoasă şi ce gânduri o fi rumegând ca să-şi ocupe mintea; iar în adâncul acelor gânduri se vedea pe ea însăşi, vedea simpatia pe care i-o arătase acest bărbat în faţa căruia îşi ridicau respectuos pălăria toţi cei care pe ea o tratau ca egală doar când se găseau afară, la câmp, unde îţi poţi permite familiarităţi chiar cu subalternii.

Această idee o făcea să roşească de mânie de câte ori îi vedea trecând pe domnul Goliano sau pe domnul Brancato, sub umbrelă, cu pantalonii suflecaţi şi care nu ştiau cum să-şi scoată mai repede pălăria înaintea Baronului, care răspundea doar cu un semn prietenesc din cap. Atunci îi furnicau în creier unele ispite ciudate.

— Dar grăbeşte-te, spunea soţului ei. N-ai să mai termini odată?

— Avem acum o altă ofertă a lui Goliano, dar nu vrea să mai urce până la şapte mii.

— Şi tu te laşi dus de nas de indivizi de teapa unui Goliano sau unui Brancato? Parcă n-ai fi om de legi!

Baronul prinsese gust să facă pe santinela şi treptat, treptat i se înfierbântase capul. La Rosamarina fusese ceva oarecum copilăresc, o molipsire a voioşiei uşuratice şi graţiei seducătoare a ei. Acum însă, vederea Elenei, în dosul geamurilor balconului şi sub tristeţea zilelor ploioase, căpăta un ceva melancolic, interesant şi atrăgător, încât nu-i mai ieşea din minte. Îşi petrecea zilele în uşa cafenelei, chiar când vremea se făcuse iarăşi frumoasă şi se plimba seara pe dinaintea casei ei, când Cesare nu era acolo.

Elena începea să fie preocupată de acest bărbat, care se gândea necontenit la ea, care era mereu în preajma ei, ca să-i spioneze orice mişcare, ascuns după colţul unei uliţe, în pervazul vreunei uşi, ca un îndrăgostit la

cincisprezece ani, şi intuia momentele crude prin care el trebuia să treacă de fiecare dată când soţul, întorcâ**ndu-**se acasă, îi săruta părul şi mâinile, în întunericul balconului, unde ea obişnuia să-l aştepte.

În serile cu lună, văzând acea umbră în piaţa pustie şi inundată de o lumină palidă, îi reveneau în minte cântece şi aspiraţii nelămurite de pe când avea şaisprezece ani, când primăvara simţea că-i bate inima spre ceva ce n-a atins niciodată şi de atunci îi rămăsese în suflet o melancolie şi un regret ca după o făgăduinţă neîmplinită.

Într-o astfel de seară, când Cesare întârzia mai mult ca de obicei, ridicând întâmplător ochii spre ferestrele din coasta casei, locuite de unchiul canonic, care îi purta mereu duşmănie, zărise un bărbat pe care nu-l cunoştea, negru, în cadrul luminos al balconului, care o spiona tăcut şi impasibil.

Atunci toată mândria ei se revolta fulgerător. Se înălţa în vârful picioarelor, roşie ca şi cum ar fi fost pălmuită şi, fără să se mai gândească la soţul care trebuia să sosească din**tr-**un moment **într-**altul, făcu semn celui care se plimba prin piaţă, să urce la ea.

Don Peppino intră galben ca un mort, încercând să găsească un prim cuvânt. Ea era îmbujorată la faţă, i se citea în privire o hotărâre stranie, dar deşi mâinile îi tremurau, glasul ei era hotărât.

— Domnule! îi spuse. Aici, în casa de alături, e un e în care ne spionează. Dumneavoastră l-aţi văzut?

Don Peppino voia să rostească ceva, dar Elena îl întrerupse:

— Spuneţi-mi dacă e unchiul soţului meu.

— Da, el e, răspunse baronul.

— Cu atât mai rău pentru el! exclamă atunci Elena cu bruscheţe. V-am chemat pentru că simţeam nevoia să vă vorbesc.

Don Peppino, exultând de surpriză şi de bucurie, era gata să-şi recite rolul.

Îi spunea, cu mâinile împreunate şi cu un accent

sincer şi mişcat, că o iubeşte ca un nebun, că o iubise încă de când o cunoscuse la Rosamarina şi că iubea până şi locurile unde o văzuse. Că nu mai putea trăi fără a se şti iubit de ea şi că acum, după ce primise din partea ei un semn bun, ar fi urmat-o la Napoli ori până la capătul lumii.

Pe măsură ce se liniştea, Elena devenea din ce în ce mai palidă. Îşi plecase capul, ca pentru apărare, şi fixa asupra lui ochii ei. Adânci, bănuitori, aproape furioşi.

— Nu! îi spuse cu o voce surdă. Rămâneţi unde sunteţi, nu provocaţi alte scandaluri. V-am chemat să vă spun că nu vă iubesc, că vreau să iubesc numai pe soţul meu!

Baronul se retrase clăti**nându-**se şi pe seară se întâlni cu soţul. Acesta, văzând pe Elena atât de tulburată, o întrebă:

— Ce ai?

Elena nu-i răspunse, dar, după o pauză, îl încunoştinţă:

— Baronul a venit în vizită, ştii?

Don Peppino auzind că Rosamarina era de vânzare, se duse la notar şi oferi zece mii de lire, iar mamei sale, care voia să împiedice o astfel de risipă, îi răspunsese:

— E un capriciu, ştiu, dar lasă-mă să mi-l satisfac. La Rosamarina e vânatul cel mai bogat din tot ţinutul. Şi apoi, mi-am dat cuvântul.

Goliano şi Brancato, cum aflară că afacerea, pe care o clociseră cu atâtea amânări şi tărăgăneli, le scapă din mână, făcură mare gălăgie, spunând că Baronul cheltuia zece mii de lire, ca să cumpere bunăvoinţa vânzătorului.

Notarul dădu sfatul următor:

— Lasă-i să zică. O fac de necaz. Când contractul va fi semnat o să-şi muşte mâinile.

Cesare venise acasă cu un aer aşa de fericit, că Elena îl întrebă îndată:

— Ce **s-**a întâmplat?

— Baronul a oferit zece mii de lire pentru Rosamarina, răspunse soţul.

Elena rămase nemişcată, rigidă şi albă ca o statuie de marmură, cătând adânc în ochii soţului. După o clipă de tăcere îl întrebă cu o voce calmă:

— Şi tu? Tu ce zici de asta?

— Nimic, răspunse el scurt.

Apoi îi apucă mâinile **într-**un elan, o cuprinse cu braţele **într-**o revărsare de tandreţe aproape ameninţătoare.

— Du**-**te şi semnează actul cu Brancato, pentru şapte mii de lire. E cel mai bun răspuns.

Don Liborio şi toată familia sa merseră la gară, să întâmpine pe cei doi soţi, în costume de gală, cu un mare landou de piaţă. Donna Anna muiase o batistă cu lacrimi „la plecare. Dar acum erau lacrimi de bucurie şi ar fi vrut să plângă la fel şi pentru cealaltă fată, liniştită şi cu mâinile împreunate sub sân.

Don Liborio, mai stăpân pe sine, cu capul ţeapăn în gulerul scrobit, îşi ştergea fruntea cu batista, privind şirul lung al călătorilor care ieşeau dinspre grilajul peronului. De cum se ivise Cesare, purtând o sacoşă pe umăr şi dând braţul Elenei, foarte elegantă, îi întinse el cel dintâi mâna, cu un gest generos, care ştergea tot ce se întâmplase.

Donna Anna, la rândul ei, îşi îmbrăţişa strâns fiica, ce zâmbea şi îşi potrivea pălăriuţa deranjată de expansiunile materne. Don Liborio nu îngădui ca soţii să meargă la hotel, până vor găsi unde să**-**şi facă cuibul, şi îi aduse pe toţi acasă la el.

Seara, de cum se ivi şi Roberto, reîncepură strângerile de mână, apoi fiecare îşi reluă locul său, ca de obicei. Elena, purtând mănuşi, ca şi cum ar fi fost în vizită, lăuda totul, asigura că se simte foarte bine şi ruga pe Roberto **s-**o ajute să găsească un apartament, nu prea mare, un cuibuleţ, numai să fie **într-**o casă arătoasă şi cu seară de marmură.

Rosamarina şi cele trei camere de la Altavilla raportaseră nouă mii de lire netto. Elena, după ce găsise cuibul pe care**-**l căutase, mobilă un salon, un dormitor, un

vestiar şi un mic birou pentru soţul ei. Pe uşă bătură o frumoasă placă de alamă – Avocatul Dorello – şi soţul, în birouaşul. Cel nou, îşi aşteptă clienţii.

În acest timp Elena era foarte ocupată să trimită invitaţii colegelor sale de şcoală, de familie mai bună, cunoştinţelor mai alese, pe care le încropise ici şi colo, şi să primească vizite în salonaşul ei de culoarea aurului, în mijlocul flecuşteţelor strălucitoare şi vazelor pline cu flori. În mai puţin de o lună îşi avea ziua ei de primire, carneţelul pentru notarea vizitelor ce avea să facă, una sau două prietene care veneau să o ia cu trăsura, admiratorii zeloşi care aşteptau zilele stabilite, când mergea la San Carlo J, ca să poată fi văzuţi în loja ei. Făcuse o bună impresie în societatea în care pătrunsese, urmată de soţul ei în mănuşi gri.

— Ai să faci cunoştinţe care-ţi pot fi utile, îi spunea. Magistraţi, colegi vestiţi; o să capeţi clienţi bogaţi, care îţi vor face reclamă.

Şi îl planta în golul unei uşi, în colţul unui divan, lângă vreo măsuţă de joc de cărţi, ca să-şi ascundă căscatul în dosul pălăriei, să se intereseze cum merge jocul pe

I Opera din Napoli.

care nu-l pricepea, să răspundă vorbăriei goale a cunoscuţilor care, trecând pe lângă el, îi adresau din politeţe câteva cuvinte, atunci când un contradans improvizat sau un pic de muzică alungau în golul ferestrelor sau sub draperiile uşilor pe bărbaţii serioşi, deputaţi provinciali, consilieri la Curtea de Apel, avocaţi burtoşi, care îşi făceau vânt. Cu pălăriile clac, admirau mulţimea, se plângeau că e cald, improvizau complimente pentru graţia şi eleganţa doamnei sale, observau că, în definitiv, e necesară şi puţină destindere pentru cine a muncit serios toată ziua, se mirau de ce nu-l văd mai des pe la Tribunal.

Iar el, înroşi**ndu-**se, trebuia să mărturisească cum că n-are procese. Interlocutorul, din politeţe, răspundea

amabil că aşa se întâmplă când vrei să-ţi păstrezi un oarecare prestigiu profesional, la începutul carierei…

Altfel înseamnă să te arunci în braţele hangiilor, arendaşilor, samsarilor, care aţin calea vreunui biet client aiurit venit din provincie.

Şi sfârşeau aruncând o ocheadă discretă asupra femeii avocatului fără procese, atât de elegantă şi surâzătoare, cu o ţinută de doamnă din societatea înaltă şi curtată ca o regină.

Atunci când Elena, cum sfârşeau masa, alerga să aprindă toate lumânările vestiarului său şi se gătea ca să petreacă seara la teatru, la Filarmonică sau în societate, soţul rămânea acasă oarecum trist, gândind la vremea în care ea era numai a lui, la serile intime de la Rosamarina. Îi părea că străinii care abia îl salutau, muzica pe care n-o înţelegea, plăcerile pe care nu le împărtăşea, îi furau ceva din femeia iubită, un gând, o atenţie, momente de bucurie şi poate chiar de îmbătare.

Şi încerca o voluptate amară să analizeze cu delicata percepţie a firii lui quasi-feminine, acele nuanţe ale sentimentelor Elenei, care se desprindeau de el. Apoi, când o vedea reapărând elegantă, radioasă, fiindcă se ştia atât de frumoasă, îi zâmbea fascinat de acel surâs triumfător al vanităţii. Nici nu îndrăznea să-i mai spună ei, strălucitoare de eleganţă, că ar fi preferat să iasă la plimbare numai ei doi, pe întuneric, strânşi tare unul **într-**altul, misterios ca în seara aceea când pentru prima oară colindaseră pe străzile tăcute, tremurând şi strângâ**ndu-**şi braţul.

Când exprimase o dată timid această dorinţă, Elena îl privise un moment în faţă, cu un uşor aer de surprindere. Apoi îi răspunsese binevoitoare:

— Bine, cum vrei tu.

Şi el nu voise.

În familiile unde o însoţea pe Elena, rămânea să discute cu persoanele serioase şi nu-şi mai vedea toată seara soţia, decât în dosul unei bariere de haine negre, în

grupul cel mai viu de rochii frapante şi de evantaie care fâlfâiau ca nişte fluturi, sub lumini scânteietoare, în cercul care se lărgea ca să facă loc dansatorilor improvizaţi, lângă pian, când se făcea muzică în surdină, ori în cercul restrâns al privilegiaţilor care se îngrămădeau în jurul canapelei stăpânei casei.

Din când în când, ca o explozie proaspătă şi spirituală, auzea vreun cuvânt al ei, urmat de un hohot de râs înăbuşit în batistele parfumate. Observa pe furiş, cu o privire discretă care voia să pară distrată, căpşorul ei fin, brun şi plin de viaţă, un reflex al mătăsii rochiei sale, o mişcare a evantaiului sau a umerilor pe jumătate goi, ţinuta ei graţioasă cu care se sprijinea de braţul celui cu care dansa, ori atitudinea de neîncredere ironică şi totuşi amabilă cu care asculta discursul misterios şi însufleţit pe care îl debita în şoaptă şi aplecat asupra ei vreun individ elegant, prinzâ**ndu-**i rochia cu fotoliul lui, apropii**ndu-**şi de ea piepţii scrobiţi ai cămăşii şi capul pomădat, cu părul despărţit precis în două prin**tr-**o cărare ireproşabilă.

Numai el, bărbatul ei, mai străin decât toţi, nu-i putea lua braţul decât în anticameră, după ce curtezanul cel mai zelos al seratei o ajutase să**-**şi îmbrace pelerina de mătase, atingâ**ndu-**i cu mănuşile spatele gol.

Uneori, ori cât se silea el să se prefacă, Elena îşi dădea seama de tristeţea lui, când se întorceau spre casă. Şi arcui**ndu-**şi sprâncenele, îl întreba sincer nedumerită:

— Ce ai?

El roşea sub privirea ei pătrunzătoare. Ar fi preferat să moară decât să**-**şi mărturisească lui însuşi gelozia vagă, dureroasă, umilitoare pe care încerca **s-**o înăbuşe. Dădea vina pe plictiseala de a petrece o seară întreagă cu lume pe care n**-**o cunoştea, pe firea lui timidă şi reţinută, pe preocupările pricinuite de starea de nesiguranţă a afacerilor sale. Ea nu se lăsa amăgită, îi citea în inimă mai bine decât era în stare el însuşi şi îi spunea:

— Ce vrei… Trebuie să facem ce fac şi alţii. Dar sunt numai a ta, ştii asta.

Totuşi ea avea nevoie de viaţa aceea, de acel lux, de acele seducţii. Se îmbăta cu de fără să gândească, fără. Să bănuiască ceva rău. După ce gustase triumful eleganţei, al frumuseţii şi spiritului ei, când ghicise vag admiraţia lacomă fulgerând în ochii aprinşi care îi stăruiau pe umeri, emoţia din care izbucneau complimentele frivole, care îi erau adresate, se arunca de gâtul soţului şi-i spunea r

— Ce mult te iubesc!... fără să bage de seamă că el îngălbenea la aceste efuziuni.

În salonul tapetat cu flori albastre devenea iarăşi a lui, îi vorbea privi**ndu-**l în oglinda marelui garderob de mahon, care ocupa un întreg perete, în timp ce se dezbrăca încet, sub lumina lumânărilor care îi aurea albeaţa mată a spatelui şi puful fin al braţelor foarte frumoase. Se lăsa mângâiată distrat, îi oferea buzele şi fruntea şi-i zicea:

— Acum să stăm un pic şi noi doi de vorbă!

Îi povestea anecdotele seratei, frazele galante ce îi fuseseră adresate, zâmbind indiferentă, cu o gingaşă ridicare a umerilor goi. Apoi îi întindea mâinile, pe deasupra capului, fără să se întoarcă, aşa ca pentru a-i spune: „De ce te temi? prostuţule!”

Îl întreba dacă se distrase şi el, dacă fusese mulţumit de serata aceea, cu cine vorbise şi dacă găsise ceva. Să găsească! Ea repeta acest cuvânt cu o uşurinţă încântătoare, ca pe lucrul cel mai simplu din lume, fără a observa umbra pe care întrebarea ei o aşternea pe ochii soţului său, dacă o observa, devenea deodată şi ea gânditoare, privi**ndu-**se în oglindă pe jumătate goală, cu ochii pierduţi, care păreau negri cum e cărbunele.

În cele din urmă se scutura cu o mişcare nerăbdătoare a spatelui, se întorcea brusc spre el, ca să-i spună:

— Nu te teme. O să izbutim.

Ea vorbea despre acest viitor ca despre o situaţie cu alte satisfacţii şi alte posibilităţi mai largi. Nici nu-şi dădea seama că banii de pe vie şi casă se evaporau rapid. Credea

că nu cheltuieşte decât cele câteva lire pentru mănuşi sau pentru trăsura care o aducea acasă. Soţul ei ar fi vrut **s-**o cruţe cu orice preţ de surdele îngrijorări care-l chinuiau pe el, în timp ce ea râdea şi se zbenguia în salonul aurit. Erau numai pentru el îngândurările şi necazurile, suitul şi coborâtul pe scările altora, palpitaţiile aşteptărilor, descurajările amare.

„Cel puţin ea să nu ştie nimic… cât **s-**o putea!…”

Şi nu-l surprindea cruda ei nepăsare la interesele lor. Elena începea totuşi să observe că acel viitor se lăsa aşteptat şi că soţia Procurorului General sau a vreunui avocat ilustru primeau atenţii de care ea era lipsită, oricât era de căutată, curtată şi cu mănuşi de douăzeci de lire pe mână. Bărbatul ei, mă rog, nici nu se gândea la astea. Şi surâsul Elenei se topea în oglindă **într-**o contemplare abstractă a ei însăşi.

Într-o dimineaţă el primi două rânduri prin poştă: „Soţule model, fii cu ochii pe Cataldi!”

Cataldi era un tinerel care risipea nebuneşte banii pe care-i avea, blond şi delicat ca o fată, mare jucător de cărţi, plin de datorii, îndrăzneţ cu bărbaţii şi de o politicoasă impertinenţă cu doamnele. Elena glumea bucuros cu acest nebun, care – cum afirmau unii – găsea că cel mai bun mijloc de a scăpa de datorii era să se lase ucis în dual. Elena, cu batista brodată la gură, murmură zâmbind:

— Ce nebun!…

Cataldi o lăsa să-i spună asta în faţă, ori de câte ori o prindea în vreun colţişor, în golul unei ferestre, în dosul unei canapele, înapoia pianului cu coadă, unde putea.

Punea stăpânire pe evantaiul ei, pe brelocul de la brăţară, pe un capăt de dantelă, fără să se lase impresionat de supărările ei de fetiţă sau de mânia-i drăgălaşă, **făcând-**o să-şi plece capul şi să-i roşească ceafa sub protestele lui fierbinţi, rostite cu o flegmă imperturbabilă, cu o siguranţă plină de cinism.

— Haide! Haide! când o să vă hotărâţi să mă iubiţi?

Lăsaţi-mă să vă fac curte. De ce vă temeţi? Să nu ne amăgim, să privim realitatea. Dumneavoastră nu veţi mai iubi niciodată pe unul ca mine. Aveţi toate defectele mele. Sunteţi nepăsătoare, egoistă şi uşuratică. V-aţi da şi trupul şi sufletul numai să cunoaşteţi iubirea, măcar cum arată. Eu sunt omul făcut anume pentru dumneavoastră.

Elena îi dădea cu evantaiul peste mâini, îşi astupa urechile, pleca graţios capul ca să scape de el, râzând împreună cu alţii, care se prefăceau că o apără şi arătau din ochi pe soţul ei. Cataldi dădea din umeri:

— Nici pe el, nici pe nimeni, spunea el. Nu va iubi niciodată pe alţii, numai pe ea se va iubi.

Soţul, uneori, în mijlocul flecărelilor grave ale oamenilor serioşi, în cadrul unei uşi, cu dreapta în deschizătura vestei, cu ochiul tulbure şi aţintit asupra grupului din jurul Elenei, îngălbenea uşor şi nu mai nimerea răspunsurile.

Fără să cugete un moment, după ce citise scrisoarea anonimă, se duse **s-**o caute pe Elena, care cânta la pian şi i-o dădu în mână.

— Asta e de la Silvia, spuse îndată Elena. E ceva rău şi urât ca şi ea.

Şi cum soţul rămânea tăcut, îi spuse:

— Ei bine, ce vrei să faci?

— Nu ştiu. Poate ştii tu mai bine decât mine.

— Nu trebuie să-i dai atenţie. E calomnia unei geloase… Tu crezi aşa ceva? Urât!

Dar cum nu-şi văzuse niciodată soţul atât de palid „se înroşi brusc ca focul.

— Poţi oare să crezi aşa ceva?

El exclamă cu o voce pe care Elena niciodată n-o mai auzise, privind ciudat când **într-**o parte, când **într-**alta:

— Ah, nu! Elena… Nu cred.

— Atunci, spune ce vrei să fac?

— Nu ştiu. Nu ştiu!… şi se ferea **s-**o privească, iar glasul îi tremura.

Elena, în fond, nu era rea. Se apropie de el pocăită

şi-i spuse:

— Iartă-mă... Ce vrei să fac? Vrei să nu mai ies serile? Am să fac tot ce vrei tu.

— Nu... nu... murmură el, clătinând trist din cap... Tu nu mă înţelegi...

Şi cu o sforţare, apucâ**ndu-**i mâinile şi privind în jos:

— Vreau... vreau să mă iubeşti mereu!

— Vai! răule!... cât eşti de rău azi!

De atunci încolo ieşi mai rar în societate, ca să evite întâlnirea cu Cataldi. Acesta, de câte ori putea **s-**o vadă, îi zicea:

— Cum? Fugiţi de mine? Se vede că aţi şi început să mă iubiţi.

Elena nu era femeia care să se simtă încurcată pentru atât de puţin lucru şi îi răspundea:

— Da, încep să te iubesc, de departe. Cu cât vei sta mai departe, cu atât mai bine pentru dumneata...

Iar Cataldi netulburat:

— Mai curând sau mai târziu tot o să cedaţi ispitei. Ştiţi ce înseamnă atracţia între cei ce se aseamănă? Eu o simt deja!

Şi ca **s-**o dovedească, o urmărea peste tot unde putea. Făcea ca lumea să se mire de statornicia acestei înclinaţii.

— Micuţa asta, se zicea, l-a vrăjit pe fluturaşul de Cataldi. Niciodată n-a fost atât de orbit.

Elena însăşi devenea puţin câte puţin mai rezervată şi închisă. Nu putea să ascundă o fulgerare a ochilor, o învăpăiere fugară a obrajilor, sau o uşoară fremătare a nărilor de cum îl vedea că apare acolo unde se găsea ea. În inima ei, văzâ**ndu-**l atât de supus, gândea: „Cât e de drăguţ!” Şi se irita că nu li se îngăduie acest nevinovat amuzament. Uneori făcea chiar pe supărată. Cataldi îi repeta:

— Nu cred în privirea dumneavoastră. Nu cred în roşeaţa obrajilor. Nu cred că vă feriţi de mine şi totuşi iată-mă mereu lângă dumneavoastră, ca să mă fac total ridicol

pentru dumneavoastră.

Într-o zi se întâlniră întâmplător la o serată muzicală, la care Elena hotărâse să nu meargă, fiindcă soţul ei făcea pe supăratul. Dar în ultimul moment... Cataldi o prinsese pe terasa largă care înainta deasupra mării, ca să-i declare:

— Când îmi veţi spune că mă iubiţi – şi o să mi-o spuneţi, fiţi sigură de asta – va fi poate prima dată în care voi iubi şi eu cu adevărat, pentru că n-o să vă cred de loc.

— Cu atât mai bine. Eşti avizat, deci nu-ţi mai pierde vremea.

— Eu n-am nimic de făcut. Dar îmi place să mă măsor cu dumneavoastră care aveţi atâta putere.

În acel moment o umbră tăie spaţiul luminat al balconului şi apăru soţul. Chipul lui părea şi mai alb în întuneric. Îi spuse cu voce calmă Elenei că o aşteptau ca să cânte ceva la patru mâini, în salon, şi făcu un semn imperceptibil, ca să-i ceară lui Cataldi să rămână o clipă.

De data asta Elena îşi pierdu cumpătul. Dar era una din acele femeiuşti fragile, care au totuşi o mare putere de prefăcătorie.

Îşi juca nervos la încheietura mâinii numeroasele brăţări, în timp ce se descifra muzica de pe suportul de note al pianului, dar ochii îi fugeau spre balcon. Aproape imediat soţul ei revenise, liniştit în aparenţă, cum îl văzuse şi cu câteva minute mai înainte, iar Cataldi rămăsese să asculte de după perdele, imperturbabil şi el.

În timp ce se prelungeau aplauzele, cu toate că nu cântase prea bine, Elena fu aceea care căută să schimbe două cuvinte, între patru ochi, cu Cataldi. Îl opri **într-**un colţ, puţin palidă, făcâ**ndu-**şi vânt cu evantaiul şi îl întrebă cu o voce scurtă şi tăioasă:

— Ce-a fost?

— Un lucru foarte ciudat. M-a rugat să vă las în pace. Aşa cum vă vorbesc eu acum, liniştit şi chiar cu aceste cuvinte. Ceva foarte simplu, cum nu i-ar fi trecut nimănui prin minte **s-**o spună şi care te face să nu ştii ce să

răspunzi.

Soţul însă nu-i spuse nimic, nici la întoarcere, pe drum, nici în timpul cât ea îşi făcea toaleta de noapte cu o studiată încetineală, până în momentul când el se retrăgea ca de obicei să lucreze vreo două ore. Atunci îl opri în uşă, prinzâ**ndu-**i mâinile şi privi**ndu-**l fix.

— Eu sunt mereu Elena ta, ştii asta?

El şovăi, roşi**ndu-**se şi îngălbeni**ndu-**se pe rând, cu privirile în jos. Deodată aruncă braţele în jurul gâtului ei şi începu să plângă ca un copil.

Plângea de dragoste, de ruşine, de mânie şi de gelozie. Plângea că trebuie **s-**o conducă el însuşi la petreceri, în mijlocul mulţimii, cu braţele goale, cu spatele gol, el care ar fi pălmuit pe oricine ar fi spus văzâ**nd-**o trecând: „Cât e de frumoasă!” el care ar fi ucis pe cel care ar fi îndrăznit să ridice cu două degete voalul care**-**i descoperea spatele.

Plângea pentru acea contradicţie ruşinoasă, pentru acea tiranie a corupţiei moderne care îl constrângea pe el, soţul, să**-**şi lase soţia adorată fără apărare, în mijlocul curselor voalate şi poftelor neînfrânate ale seducătorilor, singură, pentru ca ceilalţi să fie mai la largul lor, să**-**i mărturisească cu vorbe umflate şi prefăcute dorinţele obscene pe care casta ei frumuseţe le aprindea în fantezia lor vicioasă, cu complimente neruşinate, cu priviri impudice care o pipăiau sub rochia transparentă.

Iar el să stea deoparte, ca să nu pară că ascultă ce**-**i spuneau, şi **s-**o privească pe furiş, şi, dacă ea roşea, să se prefacă a nu băga de seamă, iar, dacă zâmbea amabil faţă de vreun altul, să trebuiască să**-**l trateze pe acesta ca prieten!

Iată ce era silit să facă el, soţul, susţinătorul, amantul, el care şi**-**ar fi dat tot sângele din vine ca ea să nu ştie că există rău pe lume: să o ajute cu mâinile lui să se despoaie de pudoare şi de inocenţă, să fie spectatorul tuturor amăgirilor pe care i le ofereau în dauna lui, să audă cum se discută şi se ia în râs fidelitatea soţiilor, să

ştie că bărbatul care îi vorbea la ureche şoptit îi declara că o iubeşte mai mult decât soţul ei, mincinosul f; el care o lăsa după două ore şi pleca cu ţigara în gură, iar a doua zi avea afaceri şi gânduri care numai pentru ea nu erau! Şi ea îl asculta! Şi ea îi zâmbea, măcar că nu credea nicio vorbă, ci doar ca să se arate degajată, de teamă să nu fie acuzată că n-are spirit, din obişnuinţa femeii deprinsă a fi curtată, aşa încât era prost dispusă: toată acea seară în care îi lipseau astfel de mici satisfacţii de amor propriu, şi el trebuia să descopere victoriile ei faţă de alţii după buna dispoziţie pe care i-o arăta, atunci când rămâneau singuri…

Ah! – şi acest lucru îl îngrozea şi-l irita – el care o iubea atât de mult, şi o simţea atât de adânc în el şi palpitând în carnea, în inima, în toată făptura lui, că n-ar mai putea trăi fără ea! el va trebui de acumânainte **s-**o iubească, oricât l-ar costa, aşa cum ar fi vrut ea să fie iubită…

Nu, el nu era gelos pe Cataldi, nici pe el, nici pe oricare altul! Era gelos pe toate, pe toţi cei care-i spuneau cât e de frumoasă; pe nevoia ei de a auzi spu**nându-**i-se acest lucru şi pe faptul că vedea prosternate la picioarele ei toate aceste măguliri.

Ghicea că el nu-i mai ajunge, că ceva din ea îşi lua zborul în fiecare zi, azi cu o invitaţie la bal, mâine cu o serată de gală la San Carlo, atunci când era aşteptată la vizite, în momentul când se făcea frumoasă pentru alţii, cu părul pe care şi-l împodobea, cu braţele pe care le lăsa goale, şi cu rochia pe care el nu trebuia să i-o şifoneze.

Şi o iubea mereu, ca înainte, mai mult ca înainte, **într-**un mod diferit. Şi se resemna, şi se mulţumea cu ce putea ea să-i mai lase în inima ei, în mintea ei, atunci când gândea: „O să-i plac acestuia sau mai mult altuia?” şi când inima ei bătea mai tare la auzul altor cuvinte pe care el nu i le spusese!

Nu era ceva abject? Nu era oribil? Dar o iubea şi aşa! Acum bietul de el îşi zicea: „Ea îi lasă pe toţi să-i spună că

o iubesc, dar nu mă iubeşte decât pe mine…” Mâine şi-ar fi zis: „Ea zâmbeşte, roşeşte de plăcere, îşi pleacă uşor capul… dar, pe urmă, când va fi iarăşi a mea!…”

Iar mai târziu… Cine ştie?… cine ştie?

Elena plecase capul, cu sprâncenele încruntate, ghicind ceva. Apoi îşi aţintise ochii pe faţa lui, privindu-l îndelung, în tăcere. El îşi cuprinsese în mâini faţa palidă.

Atunci, încetişor, Elena îi luă capul în mâini şi îl sărută prelung, fără să scoată o vorbă.

— Şi soţul tău?

— E bine. Niţel cam botos, ca de obicei, dar ca sănătate e sănătos.

Elena, cu o mică tocă pe cap şi cu cărticica de rugăciuni în mână, se ducea în fiecare duminică să facă o vizită mamei sale, se aşeza pe canapea fără să-şi ridice voalul, elegantă, chiar dacă punea pe ea o rochie de stambă, cum spunea donna Anna; dar rochia Elenei era de mătase neagră, toată numai broderie şi zorzoane de mărgele care cădeau bine pe trupşorul ei delicat şi i-l modelau artistic. Donna Anna, cu ochelarii pe nas, pipăia ţesătura plină, broderia bogată, dând din cap satisfăcută şi adăuga:

— Şi treburile voastre? Merg foarte bine, cum văd. Soţul tău are procese?

— Aşa şi aşa. Nu prea multe… ştii… La început…

— Nu face nimic. Tată-tău spune că în băiatul ăsta e stofă bună… Oricum, nu te lasă să-ţi lipsească ceva. Aş vrea s-o văd şi pe sora ta la casa ei, ca pe tine. Afurisitul acela de Azil tot anunţă şi tot amână. Şi pe copiii găsiţi îi tratează ca pe nişte câini. Roberto spune într-una că în ianuarie funcţionarii vor primi o avansare, nu se ştie de cât, dar de şase ani spune asta.

Camilla, şi ea cu cărticica de rugăciuni în mâini, adăugă:

— Două mii şi cinci sute de lire, pe an.

— Două mii cinci sute! repetă donna Anna. Soţul tău, pariez, că-i câştigă într-o lună. Tu trăieşti ca o regină.

Teatre, vizite, recepţii. Nu-ţi lipseşte nimic, fiica mea, Dumnezeu să te binecuvânteze!

— Nu prea mai ies, mamă. Ies destul de rar. Soţul meu preferă să stăm acasă.

— Poftim! Ce idei îi trec prin minte omului ăstuia! Ce-o să faceţi acasă? să muceziţi împreună? La ce o să-ţi servească în casă educaţia pe care ţi-am dat-o? Şi care ne-a costat ochii din cap! Spune-mi adevărul. Bărbatul tău începe să fie gelos?

— Nu, mamă. N-am spus asta.

— Nu da importanţă. Toţi bărbaţii sunt la fel. Sunt turci, nu altceva. Până şi tată-tău, dacă m-aş fi potrivit… Ei se distrează ba ici, ba colo, iar biata nevastă – încuiată în casă. Uite, chiar şi Roberto, care nu poate sta o clipă departe de sora ta, când o să-i fie bărbat…

Chiar atunci se auzi soneria şi sosi şi Roberto în persoană, cu un bucheţel de câţiva gologani, pe care îl desprinse de la butoniera hainei pentru a-i mări astfel valoarea. Dar văzând prezente pe amândouă surorile nu ştia cum să-l împartă.

— I se cuvine ei, spuse Elena cu o uşoară grimasă. Eu sunt măritată.

— Tocmai despre asta vorbeam, adăugă donna Anna. Că voi, bărbaţii, sunteţi grozav de atenţi înainte de căsătorie şi după aceea alergaţi încoace şi-ncolo, Dumnezeu ştie unde. Chiar şi don Liborio, care nu are nimic de făcut, îl vedeţi, nu prea stă pe acasă.

— Vine în fiecare zi să-l vadă pe Cesare, răspunse Elena.

Don Liborio se ducea la ginerele său în fiecare dimineaţă, ţanţoş, făcând să răsune bastonul pe treptele de marmoră. Se instala în biroul acestuia, cu fruntea în mâini, răsfoind hârţoage, scoţând notiţe, spunând că scrie un tratat care, fără îndoială, îi va deschide porţile gloriei. Şi după aceea vor curge şi clienţii, adăuga.

— Clienţii sunt ca oile.

Şi se răsturna pe spate în fotoliu pentru a-şi dezvolta

ideile, stimulâ**ndu-**le cu mari prize de tabac. Spunea la toată lumea:

— Ginerele meu, avocatul, lucrează la un tratat grozav, care o să facă senzaţie.

Donna Anna, dimpotrivă, spunea mereu că trebuie să dai din mâini ca să pui mâna pe clienţi, că stând închis în birou nu ştie nimeni că exişti şi te lasă să mucezeşti acolo.

Unde zburaseră visurile de fată ale Elenei? **–** castele de vis făurite sub lumina lunii, pe terasă, cu ochii îndreptaţi spre mica fereastră a studentului, în tăcerile prelungi, pline de ecourile unei lumi necunoscute, atunci când iubitul se afla lângă ea în salonaşul din calea Foria? Acum îl vedea pe soţul ei întorcâ**ndu-**se acasă obosit şi descurajat. El îi răspundea cu un zâmbet trist. Avea bietul orgoliu masculin de a**-**i ascunde îngrijorările şi de**-**a o feri de necazurile la care ea nu putea să**-**l ajute cu nimic.

Iar Elenei preocuparea lui concentrată i se părea egoistă, ba uneori o şi irita; totul îi părea o resemnare fără vlagă. Şi pe când stăteau nemişcaţi unul lângă altul, îi arunca pe furiş căutături ciudate şi îi spunea:

— Trebuie să existe atâtea căi deschise pentru un bărbat…

Sau:

— Dacă aş fi eu în locul tău, cred că aş găsi…

Şi zilele care treceau uniforme! În fiecare dimineaţă Cesare, când deschidea uşa spre balcon şi privea marea albastră şi scânteind sub soare, simţea că**-**i renaşte în inimă o vagă speranţă, ceva care**-**l făcea să sărute ca un bun augur părul Elenei despletit pe pernă, sau mâneca rochiei de casă în care ea începea să se învârtă prin camere, voioasă, proaspătă şi trandafirie.

Încerca unele ciudate superstiţii. Socotea zile cu noroc şi semne care prevesteau numai bine, dacă pe istradă trecea un copilaş, dacă auzea şuierul locomotivei, dacă vântul împingea spre larg fumul vapoarelor aflate la chei. Recita în minte, cu mâinile împreunate, o scurtă rugăciune înaintea portretului mamei sale, pe care**-**l

bătuse în perete în faţa biroului şi pe furiş, în pragul uşii, înainte de a ieşi din casă, îşi făcea o cruce, cum făcea şi unchiul canonic, în timp ce Elena se ducea în balcon ca şi cum ar fi vrut să-l urmărească cu ochii cât putea mai mult.

„Pentru ea! murmură Cesare fierbinte. Pentru ca Elenei să nu-i lipsească nimic! Să nu sufere de sărăcie!” Se oprea la uşă, ca să asculte sunetul pianului ei. Din stradă, o saluta cu mâna, pe când ea îi zâmbea din balcon, în *negligé*, lenevoasă şi sprijinită de balustradă, în răcoroasa briză matinală.

Iar când îl întâlnea pe Cataldi, care dădea târcoale în jur, struni**ndu-**şi calul, îmbarcâ**ndu-**se **într-**o şalupă uşoară şi elegantă, plimbâ**ndu-**se fără grabă cu o ţigară de foi în gură şi cu bastonul de promenadă la subţioară, Cesare gândea trist în sinea lui: „Ah! de ce nu sunt şi eu ca el!” Grefierii la care se ducea, ca să-i roage, îl făceau să aştepte **într-**o anticameră plină de lume. Abia dacă-l ascultau, în picioare, distraţi, făcând semn altora care veneau după el, căutând prin dosarele de pe birou, îi promiteau că la prima ocazie vor avea grijă de el, şi-l expediau cu o călduroasă strângere de mână.

Fostul său maestru, un avocat la modă, copleşit de procese încât trebuia să refuze clienţi, îi răspunsese deschis că avea deja doi tineri secretari fără nicio avere, pe care trebuia să-i ajute şi să-i împingă înainte cu orice chip. El îşi primise fostul elev ca un părinte, îi vorbea prieteneşte şi lăsa să aştepte o groază de lume ca să stea de vorbă cu el, dar socotea că Cesare nu e chiar aşa de strâmtorat ca cei doi tineri pe care-i proteja. Îl vedea bine îmbrăcat, ştia că are o soţie elegantă.

Cesare nu avu curajul de a-i spulbera această părere şi se întoarse şi cu picioarele şi cu inima frânte de oboseală în biroul unde socrul său se înverşuna să-l ajute la opera aceea imaginară, cufundat în dosul unui munte de cărţi şi opuscule, atât de exaltat de ideea sa, încât nu-şi dădea seama de descurajarea şi oboseala din ochii pierduţi ai ginerelui, de pe faţa lui suptă, din braţele care-i

atârnau.

Elena, fiindcă îl auzea repetând mereu: „Nimic! nimic!” şi fiindcă vedea mereu acea fizionomie descurajată, simţea că îşi pierde curajul şi ea. Insuccesul continuu o mânia împotriva acestui bărbat care nu ştia să fie puternic, care nu ştia să lupte, care nu ştia să ia cu asalt o situaţie, care căuta numai să-şi ascundă oboseala feţei şi preocuparea care i se citea mereu în ochi. Sta rezemată de uşă, ascultând distrată vorbăria goală a tatălui ei, fără să deschidă gura. Sau cel mult murmura:

— Nu înţeleg. Cred că dacă aş fi bărbat, eu aş şti să găsesc ceva.

Don Liborio afirma:

— Soţul tău are minte cât să vândă şi altora. Păcat că-i lipseşte energia!

Elena clătina din cap.

În sfârşit un procurator legal, din cei mai mărunţi, un adevărat samsar de procese, veni să-i propună un proces important, cum zicea el, un proces de prescripţie în care erau în joc 200.000 de lire. Sărmanul de el nu dădu atenţie faptului că chiţibuşarul soios şi hărtănit îi vorbea cu pălăria pe cap şi, după ce-l conduse până la uşă, alergă **s**-o îmbrăţişeze pe Elena şi să-i comunice vestea, cu ochii podidiţi de lacrimi şi cu vocea tremurând de bucurie.

Elena nu împărtăşea acea bucurie disproporţionată, dar ghicea în mod confuz motivul şi simţea că i se urcă sângele în obraz.

— Du-te, du-te, îi repeta, pradă unei tulburări inexplicabile. Lasă-mă singură un moment. Aşa sunt eu. Sunt rea!... Sunt rea! Dar te iubesc atâta... Bietul meu Cesare!

Însă această afacere grasă, propusă de samsarul de clienţi, nu-i aduse nimic lui Cesare, afară de osteneala în care se băgase. Clientul fu condamnat să libereze fondul pe care şi-l însuşise, iar samsarul furibund, fiindcă nu-i ieşise niciun ban, se apucă să spună peste tot că Dorello furase diploma de avocat. Colegii din barou se

scandalizară că el îşi asumase apărarea în acel proces ruşinos şi neproductiv.

Un camarad de Universitate, care se dusese în provincie ca să exercite acolo profesiunea de notar, îi trimise o clientă care avea soţul acuzat de escrocherie, dar care se jura că nu putea plăti mai mult de 25 de lire. Preşedintele tribunalului îi încredinţă câteva apărări oficioase în Corecţional, ceea ce făcea să fie privit câineşte de către imputat, care se şi credea condamnat, pentru că era apărat gratuit.

Zadarnic se agita prin subteranele şi anticamerele Justiţiei, în mijlocul unor indivizi zdrenţăroşi şi cu barbă lungă, umblând în sus şi-n jos pe scări pline de hârtii murdare, în forfota apărătorilor şi împricinaţilor îngrijoraţi.

— Acolo e câmpul tău de bătaie! se rostea socrul său. Acolo vei şi triumfa!

Donna Anna voia să ştie de ce ginerele ei nu renunţa la pretenţia de a fi avocat şi nu căuta în schimb un serviciu, un post ca Roberto, care îşi avea o leafă fixă şi care, dacă-i măreau salariul, ar fi putut să se însoare, fără să-şi bată capul. Don Liborio sărea ca ars, când auzea vorbindu-se de un post de funcţionar, spunând că e o înjosire pentru un avocat, care avea în el stofă de ministru, să ajungă un zgârie hârtie, un servitor la cheremul publicului.

Mai degrabă ar fi vrut să facă din ginerele lui un deputat, un consilier provincial. Elena nu deschidea gura în acele discuţii de familie, dar se revolta în sufletul ei la ideea că s-ar fi putut prezenta într-un salon întovărăşită de un scrib de tribunal, sau de un funcţionăraş de la vreo percepţie fiscală; se lăsa şi ea pe divan, cu braţele încrucişate pe genunchi şi cu ochii ficşi în care strălucea o lumină neagră.

Acum nu-l mai întreba nimic. Îl aştepta pe mica terasă, îl vedea venind cu capul în jos, cu pălăria pe ceafă, cu haina descheiată, cu ghetele prăfuite, târându-şi paşii;

se ducea să-i deschidă uşa şi mergeau să şadă în balcon, fără să-şi spună un cuvânt, cu braţele inerte, până seara târziu.

Acum iubea şi ea singurătatea din calea Piliero, murmurul mării, tăcerea nopţii înstelate, toate acele lucruri care cel puţin o lăsau să viseze cum voia. Atunci aţinea urechea la sunetul unui pas cunoscut, sub ferestrele sale, care persevera, care părea că îi aduce omagiul unui curtezan fidel în nenorocul lui şi-i amintea luxul în care trăise, petrecerile strălucite, omagiul unanim adus frumuseţii sale.

Frumuseţea ei!... Ce preţ avea? La ce-i servea acuma? La ce?... Să se împiedice mereu de un soţ care nici nu mai îndrăznea **s-**o iubească, atât era de prăpădit. Să stea seara alături de el, în întunericul terasei, când ar fi vrut să fie singură, să audă pasul acela, să privească umbra aceea care se plimba pe dinaintea parapetului cheiului.

Şi prezenţa soţului îi impunea imperios un examen atent al ei însăşi, atunci când gândurile îi hoinăreau în închipuiri pe care nici ea singură nu şi le-ar fi mărturisit!

Singur Dumnezeu putea să ştie ce idei treceau prin mintea acelui soţ şi acelei soţii, care stăteau pe acelaşi balcon, atât de aproape unul de altul.

Casa le era continuu asediată de creditori, de lume care venea să lichideze un cont de douăzeci de lire şi pentru asta pierdea o jumătate de zi aşteptând pe seară. Servitoarea, neplătită de câteva luni, făcea cauză comună cu ei, rămânea câte un sfert de oră să trăncănească în şoaptă cu fiecare, lungi**ndu-**şi bărbia ascuţită, miloasă faţă de văicărelile lor, le ducea scaune în anticameră, ca să aştepte comod, mergea **s-**o cheme pe stăpână cu glas tare, scărpi**nându-**şi coatele goale cu un aer nevinovat, pentru a o împiedica să-i poruncească să spună că nu e acasă. Atunci Elena, palidă de mânie, trebuia să răspundă zâmbind, trebuia să găsească cuvinte linguşitoare pentru toţi aceşti indivizi care-i vorbeau pe un ton ridicat şi cu

pălăria pe cap.

Soţul ei ar fi răbdat şi chinurile iadului ca să-şi cruţe soţia de astfel de scene. Aproape nu mai ieşea din casă, nu mai avea cap ca să lucreze, era silit să stea să aştepte pe după geamlâc, dacă se ivea vreun creditor.

Câteodată, în orele în care via Piliero era mai frecventată, îl vedea trecând pe Cataldi şi, la vederea acestuia, simţea şi mai dureroasă şi mai profundă decăderea sa. Se înroşea, dacă soţia îl surprindea, ca şi cum ar fi vrut **s-**o spioneze, şi îi părea că o vede încruntând sprâncenele şi îngălbeni**ndu-**se. Alerga el cel dintâi la orice sonerie ameninţătoare, ca să parlamenteze, să promită, să conjure. Era o luptă de fiecare zi, hărţuieli disimulate cu o voce joasă, cu un aer calm, cu capul plecat, roşu de ruşine, cu creditorul obraznic în pragul uşii, aţinti**ndu-**şi urechea cu teamă să nu se audă şi în celelalte camere, îngălbenind când respectivul ridica tonul, căutând atunci să-l calmeze cu un gest rugător, mai mult decât cu tonul şi cu vorbele.

Întrebuinţa expediente meschine, subterfugii vulgare cu care înşela curiozitatea îndărătnică a servitoarei sau vaga nelinişte a Elenei. Dar cel puţin se amăgea că ea nu ştia nimic, că nu avea habar de umilinţele pe care era nevoit să le înfrunte. Pleca de acasă ca să-şi procure cincizeci de lire cu vreo lucrare pe care i-o dădeau **s-**o facă, ca a doua mână. Şi se întorcea în fugă, cu banii în buzunar, înhăţaţi după două ore de alergătură, de solicitări, de peripeţii, neliniştit, spionând ferestrele casei de la distanţă, tremurând să nu se întâlnească cu cineva pe seară.

Trebuia să înlăture cu umilinţă şi rugăminţi ameninţările măcelarului şi brutarului, care-l aşteptau pe seara de marmoră, intrau după el în anticameră, îl urmau, în cămaşă şi cu pipa în mână, până în birou. Trebuia să-i tragă unul după altul în dreptul ferestrei, coborând şi ochii şi glasul, ca să nu-i audă nimeni şi mai ales Elena, punând mâna pe mânecile cămăşilor lor murdare, ca să-i

îmblânzească, întovărăşi**ndu-**i el însuşi până la ieşire, fiindcă nu îndrăznea să cheme servitoarea, care, în bucătăria rece, ridica din umeri, sub şalul soios. Şi trebuia să se prefacă liniştit, când intra în frumoasele odăiţe mobilate cu mobile noi, cu stofe proaspete, unde se trântea pe divanul comod, pu**nându-**şi picioarele trudite pe covorul moale. Soţia lui se prefăcea că nu-i observă paloarea şi agitaţia. Nu-i spunea nimic despre cele întâmplate în lipsa lui. Îşi făcea mereu de lucru prin celelalte camere, ca să nu fie silită să rămână între patru ochi cu el.

Numai o singură dată scăpă această observaţie:

— Când nu eşti acasă, e ceva să înnebuneşti cu clopoţelul care sună mereu la uşă!

Într-o dimineaţă veniră nişte hamali să ridice pianul. Soţul, care nu ştia nimic, ieşi din birou la gălăgia produsă, ca să afle ce se întâmpla.

— Am vândut pianul, răspunse Elena tăios. El se înroşi şi nu mai deschise gura, până ce hamalii luară cu ei instrumentul preferat al Elenei.

Pe urmă, după ce uşa fusese închisă, luâ**ndu-**şi inima în dinţi murmură:

— De ce ai vândut pianul?

— Fiindcă trebuia.

— O ştiu, dar de ce n-ai vândut altceva?

— Pianul era al meu... îmi dau seama că nu mai servea la nimic. Eu nu mai cânt...

Lacrimi amare îi năpădiră ochii şi el nici nu mai îndrăznea să ridice capul.

Elena continuă să împingă câteva fotolii în locul rămas liber al pianului. Apoi izbucnirea acelei dureri timide şi neputincioase îi răscoli inima. Se apropie de el înduioşată şi îl îmbrăţişă fără a scoate un cuvânt.

Privi**nd-**o în ochi, părea că vrea să-i spună ceva hotărâtor. Dar era atât de agitat că nu-şi găsea cuvintele. Doar din timp în timp îi strângea mâinile fără să deschidă gura.

— Ce nefericită te-am făcut, murmură în cele din urmă.

— Tu? răspunse Elena dând din umeri. Ce idee! Ai făcut tot ce ai putut.

Dar el se aştepta la alte cuvinte. Ar fi vrut ca Elena să ghicească câtă durere şi umilinţă era pentru el **s-**o vadă că îşi ascunde suferinţele. I se părea că Elena îl respingea şi că în anumite momente se căsca între ei un mare gol.

— Ascultă, Elena! îi spuse timid, dacă aş putea să; mor, ca să te scot din situaţia asta, aş face-o.

Elena nu avu nici măcar o fulgerare de milă în ochi.), acea fulgerare pe care soţul ei o aştepta, poate, cu timiditate. Suferea şi ea prea mult de câtva timp.

— Nu! Tu n-ai nicio vină, nu! îi zicea ea. Eu n-am noroc şi n-am avut niciodată! Când eram copil, când eram fată… atâtea promisiuni frumoase, atâtea cuvinte mari… şi iată rezultatul! Dacă aş fi ştiut…

— Elena!… şopti soţul.

Ea îl privi o clipă:

— Ce idee! Eşti nebun? Nu, n-am vrut să spun asta…

— Dacă aş muri, murmură Cesare trist, tu ai fi liberă.

— Frumoase lucruri îmi spui. Şi mult curaj îmi dai! mai ales acum… Dacă aş fi ştiut, n-aş fi vrut să aduc şi alte făpturi nefericite pe lume, iată ce-am vrut să spun… Dar tu nu ştiai asta…

Soţul îngălbeni, când auzi că i se anunţă în acest mod acel eveniment care e o sărbătoare pentru mame. Şi pentru un moment rămase pe gânduri.

— Ce urâtă primire i se face acestei biete fiinţe noi! murmură în sfârşit.

Elena nu răspunse nimic.

Totuşi şi ea se lăsa învinsă puţin câte puţin, fără curajul de a renunţa la visurile tinereţii ei, fără puterea de a căuta un reazim şi o preocupare în maternitate, înjosită de această prăbuşire, cu izbucniri de revoltă împotriva destinului, cu ranchiune surde împotriva a tot ce contribuise la soarta ei, cu accese de furie şi nevoie de a se

răzbuna, cedând pas cu pas unor aspiraţii necugetate de a obţine prin propria-i putere ceea ce soarta îi refuza, de a fugi din această realitate în orice fel cu putinţă.

Atunci ispita care sta la pândă, care îi da târcoale şi-i stăruia în creier, în sânge şi înaintea ochilor, puse stăpânire, dacă nu pe inimă, pe mintea ei răvăşită şi rătăcită, pe spiritul ei agitat şi lacom. Acolo, în colţul căii Piliero, pe când se ducea la mama ei, ca să scape de mizeriile de acasă, îl văzu pe Cataldi şi se opri în loc, îngălbeni**ndu-**se deodată, ca şi cum ar fi fost deja vinovată. Şi linguşirile lui, şi cuvintele ticăloase şi accentul cald, şi privirile care-i înflăcărau sângele…

— Nu! nu! nu!… Repeta în răstimpuri, dar cu o voce tot mai slabă şi cu fruntea tot mai plecată… În sfârşit…

Acum ieşea în fiecare zi. Se îmbrăca în grabă, modest, în negru, se strecura uşor pe scări şi alerga la mama ei, la plimbare, numai să nu stea acasă. Servitoarea se înfăţişa stăpânului calmă, cu coşul de piaţă sub braţ, ca să-i dea bani pentru târguieli. Erau momente în care sărmanul părea că-şi pierde de tot mintea, încercând să potrivească cheltuiala cu cele câteva lire pe care le avea. Trebuia să recurgă la expediente, să facă socoteli în minte, să inventeze pretexte, pentru ca servitoarea, care îl privea drept în ochi, cu un zâmbet ironic pe buzele-i subţiri, cu braţele căzute în semn că se plictisea să aştepte, să nu-i ghicească încurcătura şi roşeaţa de pe faţă.

Uneori servitoarea punea coşul jos, îşi vâra mâinile sub şorţul murdar, ca să-l facă să înţeleagă că se săturase până peste cap de povestea asta din fiecare zi şi mormăia că ar fi trebuit să fie treaba doamnei, fiindcă bărbaţii nu se pricep, că în celelalte case unde servise n-a mai pomenit aşa ceva. O făcea să plece cu binele, fără **s-**o certe, şi după ce ea ieşea bombănind şi târşâind papucii pe treptele de marmoră, el se apleca de zeci de ori peste balustradă, ca şi cum ar fi fost atras de golul care se adâncea dedesubt pe trei etaje.

De acum înainte nu mai avea nicio ieşire. Cei doi sau

trei mijlocitori care îi procurau lucru de a doua mână puneau să i se spună că nu sunt acasă. Sau dacă-l întâlneau pe seară şi nu-l puteau evita îi spuneau deschis: „Dragul meu, dumneata nu te mai saturi. Îţi înţelegem nevoile, dar nu putem renunţa la o lucrare utilă pentru noi ca să ţi-o dăm dumitale”.

Mai degrabă ar fi murit de zece ori de foame decât să se ducă să ceară bani cu împrumut, dacă n-ar fi fost vorba de Elena. Singurul căruia socotea că poate să i se adreseze era vărul Roberto.

Dar îl supăra ideea că Elena ar fi putut să afle. Împins de nevoi, se hotărî să se adreseze unchiului Luigi, care după căsătorie îi închisese uşa în nas, prevăzând cu instinctul lui de avar ceea ce avea să urmeze. Dar lipsurile îl strângeau de gât pe bietul tânăr, îi puneau atâta disperare în suflet şi în ochi, încât unchiul Luigi însuşi nu se putea apăra împotriva acestui asalt impus de lipsuri.

Îşi vărsă veninul pe care i-l provoca cererea nepotului, ţi**nându-**i o lungă predică, mustrâ**ndu-**l pentru nebunia făcută, lăudâ**ndu-**se că i-o prezisese. Şi bietul Cesare, stând în faţa biroului, sfârşit, cu spinarea lipită de spătarul scaunului, îl lăsa să spună totul, mărturisea totul, accepta că merită totul. Avea nevoie de două sute de lire, asta era principalul. Avea nevoie de aceşti bani ca de pâinea de băgat în gură. Venise cu gândul să-i ceară împrumut cinci sute, dar curajul îi slăbise când văzuse mutra unchiului.

— Două sute de lire! exclamă unchiul Luigi sărind de pe scaun ca şi cum i-ar fi înfipt un cuţit. Nu! nu pot. Să zicem jumătate. O sută pierzi tu şi o sută eu.

Nenorocitul se întoarse acasă cu o sută de lire în buzunar, ca şi când ar fi adus o adevărată comoară. Şi cât timp banii aceştia ţinură, se închise în micul lui birou, fără să mai dea ascultare socrului său care îi sugera teme tot mai importante în materie de legislaţie. Faţă de Elena, care se întorcea îngrijorată la ora mesei, se arăta mai calm şi uneori părea îndemnat să-i facă şi confidenţe, o privea

cu o revărsare de tandreţe şi-i spunea:

— Dacă îmi reuşeşte ce am în gând să fac, **s-**a terminat cu mizeria noastră.

Dar când se terminară aceste câteva lire bietul om nu mai fu în stare nici să lucreze, nici să facă altceva. Reîncepură frământările de tot felul. În sfârşit, cu disperarea în suflet, se duse iar la unchiul său, bâlbâind să-i mai împrumute o sută de lire… cincizeci chiar… sau cât voia el. Nu mai aveau un ban în casă, n-avea cu ce să cumpere pâine… dar **într-**o săptămână… orice ar fi… îi va înapoia cele o sută de lire… Sau… sau chiar…

— Foarte bine, îi răspunse de astă dată împăciuitor unchiul. Închipuieşte-ţi! Le-am pus aici anume. Am să-ţi dau chiar acele o sută de lire pe care trebuia să mi le restitui luna trecută. Dacă mi le-ai restituit, aici trebuie să fie.

Şi deschidea sertarul biroului.

— Nu e nimic. Ce vrei să fac? înseamnă că nu mi le-ai restituit. Când ai să mi le aduci, am să le pun aici. Aşa că dacă vei avea nevoie altă dată ai să ştii de unde să le iei.

Sărmanul Cesare ajunsese încetul cu încetul să admită ruşinea de a cere un împrumut de la vărul Elenei. Se duse să-l caute la ora când ştia că trebuie să fie acasă, după ce terminase serviciul. Într-adevăr îl găsi în papuci, în cămaşă, perii**ndu-**şi hainele întinse pe sfoară, împături**ndu-**le cu grijă şi umplând apoi cu ziare vechi mânecile de la haină, ca să nu facă cute.

— Cine nu are grija asta pare îmbrăcat ca un cârpaci, îi spuse Roberto, ca să se scuze că este găsit **într-**o astfel de ţinută, rugâ**ndu-**l să ia loc pe canapeaua tare ca o bancă de lemn şi **întrebându-**l cărui motiv îi datora cinstea…

Când Cesare, roşi**ndu-**se, îi explică motivul, Roberto nici nu clipi din ochi. Era doar vorba de un lucru de nimic. Ce naiba! erau prieteni, ba chiar puteau spune rude! Dar tocmai în dimineaţa aceea croitorul îl uşurase de o mare sumă de bani. Absolut tot ce se nimerise să aibă asupra lui.

— Scumpul meu Dorello, nu-ţi poţi închipui cât trebuie să cheltuieşti, dacă nu vrei să umbli îmbrăcat ca un cârpaci. De altfel, dumneata o ştii. Cum se numeşte croitorul dumitale? Văd că te îmbraci bine. A cam trecut moda asta cu gulerul de catifea, dar croiala e bună. Toată îmbrăcămintea stă în guler. Îţi vine să înnebuneşti când te gândeşti cât de repede se schimbă moda. Anumite culori foarte plăcute, cum le porţi un sezon, în anul următor parcă ţipă pe tine. Şi asta costă, cere mereu cheltuială. În ziua de azi, să-ţi iei o nevastă devine ceva imposibil. Acum se poartă pantaloni foarte largi. Cei de anul trecut nu mai sunt buni de nimic…

Cesare, cu creierul arzând, trebuise să suporte o discuţie cu argumente despre ultimele cerinţe ale modei şi să declare dacă preferă cămăşile cu guler drept sau răsfrânt. Roberto îşi împinsese ospitalitatea până a-l face să treacă în revistă toate costumele sale, cămăşile brodate, ghetele înşirate sub scrin.

Ajuns la disperare. Cesare recurse la mama sa, nenorocitul. Îi scrise o scrisoare în care se simţeau lacrimi adevărate.

Două zile după aceea primi un mandat telegrafic cu două sute douăzeci de lire. Galben de bucurie şi emoţie alergă să-i spună Elenei:

— Mama mi-a trimis bani!

El nici nu bănuia măcar cât le costase şi cât trebuia să le mai coste pe bietele femei acel mandat, expediat **într-**ascuns, cu banii luaţi din**tr-**o vânzare de scumpie, înghesuită în saci, noaptea în magazie. La târgul din sat acea vânzare clandestină provocă tulburare, dădu peste cap preţurile mărfii. **S-**a aflat că vânzarea se făcuse în afară de târg, şi impiegatul de la telegrame se apucase să povestească la cafenea şi la băcănie despre mandatul gras pe care îl expediase.

Unchiul canonic, fără să scoată o vorbă, se întoarse pe dată acasă, galben ca lumânarea, şi ceruse să i se predea cheile de către Suzana, căreia îi fuseseră

încredinţate de totdeauna. Fata îngrozită alergă să-i spună mamei:

— Unchiul a descoperit totul!

Mama se puse la pat chiar din seara aceea, cu febră, şi în delirul ei aiura că cumnatul o să le gonească pe toate din casă şi că cele două orfane vor ajunge să vândă seminţe pe stradă.

Cesare, care nu ştia toate acestea, repetă Elenei pentru a-şi face curaj:

— Dacă îmi reuşeşte ce am eu în minte, se va sfârşi cu necazurile noastre.

Elena părea că de acum se resemnase cu această stare de lucruri sau că ajunsese indiferentă. La început îşi ascundea cu greu neplăcerea de a-şi vedea bărbatul mereu acasă. Repeta observaţiile mamei sale că în felul acesta o să mucezească de-a binelea. Avea momente de exasperare în care mintea îi umbla aiurea, cu ochii ficşi şi pierduţi, cu faţa puţin îngălbenită şi cu buzele strânse. Ieşea des, în grabă, cu capul în jos, şi când soţul ei o întreba unde fusese, o flacără abia reţinută trecea peste paloarea ei transparentă.

În schimb el renunţase la avocatură, la ministeriat, la splendidele aspiraţii ale socrului său. Se resemnase să coboare treaptă cu treaptă în ierarhia baroului şi se înscrisese ca procurator legal. În sfârşit se ivi şi o afacere mai grasă, care se rezolvase favorabil şi apucă şi el ceva împreună cu alţii.

Respiră. Alergă să se odihnească de munca lui grea, lângă Elena, luâ**ndu-**i mâinile cu un avânt timid de băiat tânăr. Ea, palidă ca un spectru, se lăsă îmbrăţişată.

Don Liborio, când află situaţia, începu să ţipe că ginerele lui făcuse o tâmpenie, îşi tăiase craca de sub picioare, întorsese spatele unui drum larg şi nobil, ca să ţopăie toată viaţa pe o potecuţă îngustă şi fără ieşire şi nici nu voia să asculte argumentele ginerelui speriat de această răbufnire.

— Tată, răspunse liniştit Elena, toate astea sunt

lucruri frumoase când eşti bogat, sau cel puţin când îţi dă mâna să aştepţi un portofoliu de ministru.

— Şi ce vă împiedică să aşteptaţi? exclamase don Liborio înfierbântat. De ce atâta grabă? Nu sunteţi amândoi destul de tineri?

— Nu, tată! Nu avem în fiecare zi piane de vânzare.

— Aţi vândut pianul? întrebă tatăl surprins că nu mai vede instrumentul, oare, de altfel, lipsea de o lună din acel salon în care el venea zilnic.

Şi plecase de la ei bodogănind, pentru că nu ştia ce să mai zică şi nici cum să-şi explice supărarea

Cesare se întorsese acasă la o oră neobişnuită şi fusese surprins să nu-şi găsească soţia.

— Cum să ştiu eu unde e? răspunse servitoarea. Eu nu mă bag în treburile stăpânilor. Ştiu doar că a ieşit.

Luă cartea pe care venise **s-**o caute şi tocmai era să plece când intră Elena, lividă, cu buzele albe şi cu ochii aprinşi de febră, în dosul voalului.

Întâlni**ndu-**şi bărbatul în anticameră, se dădu brusc un pas înapoi, în primul moment. Apoi căută să treacă mai departe, fără să-l privească şi fără să-i vorbească.

— Elena! bâigui Cesare năucit.

— Ce e? spuse ea cu o voce iritată, aprinzâ**ndu-**se deodată. Ce vrei?

— Spune-mi ce ai? Ce **s-**a întâmplat? Nu te simţi bine?

— Nu. Nu e nimic. Fii liniştit.

— Spune-mi ce ai?

— Nu-ţi spun nimic. Lasă-mă să trec, lasă-mă. Mi-e foarte – bine.

Cesare nu ştia ce să facă.

Servitoarea, care asculta cu gura căscată din uşa bucătăriei, îl împinse afară mojiceşte, repetâ**ndu-**i.

— Lăsaţi-o în pace. Lăsaţi-o în pace. Ştiu eu ce are. Dumneavoastră nu vă pricepeţi. Stând aici îi faceţi mai mult rău decât bine. Astea sunt treburi de femei.

Numai ea putea **s-**o potolească, pipăi**nd-**o cu mâinile

ei mari, unsuroase, putea să-i murmure din când în când la ureche niscai cuvinte spuse în şoaptă, în timp ce soţul, din dosul uşii, îşi auzea soţia plângând încetişor şi întruna. Mai târziu sosise şi donna Anna şi toată familia, aşa că servitoarea închise uşa, căci alţii nu mai aveau loc.

Camilla putu să se strecoare lângă sora ei, petrecâ**ndu-**i un braţ după gât, vorbi**ndu-**i la ureche, fără **s-**o privească, iar Elena o aproba, cu capul în jos, ştergâ**ndu-**şi ochii. Roberto se aşezase discret lângă Cesare, don Liborio umbla încoace şi-ncolo prin salon, cu pălăria pe cap, iar donna Anna repeta ginerelui:

— E o criză de – nervi; eu ştiu – ce e asta. Când eram însărcinată cu Camilla tot aşa mi **s-**a întâmplat şi mie. **Într-**o noapte l-am sculat pe don Liborio, fiindcă aveam poftă să mănânc cărămidă pisată. Prostii…

Deodată uşa camerei – se deschise şi apăru Elena, urmată de sora ei, abătută cu totul, cu ochii umflaţi, târâ**ndu-**se cu greu.

— Nu vrea să mă asculte, şopti Camilla. Zice că simte nevoia să respire pe balcon.

Elena se sprijini de balustrada micii terase, privind marea, cu bărbia în podul palmei. Seara cobora calmă şi senină şi se auzea până acolo sus sirena vapoarelor care plecau. Adia o briză răcoroasă şi Elena răspundea cu încăpăţânare surorii sale, care îi vorbea rugător la ureche. Scutura din cap hotărâtă şi repeta cu o voce surdă:

— Nu! nu! Lăsaţi-mă! Lăsaţi-mă în pace!

În cele din urmă se întoarse cu faţa înăsprită, cu ochii scânteind de furie, cu vocea răguşită:

— Lăsaţi-mă, vă spun. Lăsaţi-mă singură. De ce vă temeţi? De ce nu mă lăsaţi singură?

Dar, observâ**ndu-**l pe soţul ei, nu mai spuse nimic şi se rezemă încă o dată de balustradă cu bărbia în palme.

Două coloane de fum negricios se întindeau printre copacii deşi ai portului tăind cu linii negre şi subţiri opalul apusului. Apoi începură să alunece încetişor de-a lungul parapetului cheiului, ocoliră punctul extrem al farului,

răbufnind în coloane de fum mai gros, întovărăşite de un şuierat prelungit şi tot mai depărtat.

Două vapoare mari ieşiseră împreună din rada portului şi înaintau pe marea care se întuneca în zare, ca şi cum ar fi fost o singură şi uriaşă masă neagră, perforată de puncte luminoase de-a lungul bordului. Înaintau cu un duduit surd de aripi puternice care băteau valurile. Apoi treptat se despărţiră, unul părea că se micşorează schimbând direcţia, pierzâ**ndu-**se spre capul Campanella, iar celălalt continua să înainteze spre dreapta, împrăştiind încă reflexul nesigur al felinarului său roşu.

Elena, fiindcă se întuneca de-a binelea, îl întrebă pe Roberto, care era lângă ea, în dosul Camillei:

— Care din de pleacă spre Genova?

Vocea ei era atât de schimbată, încât Roberto nu pricepu întrebarea. Cesare răspunse în locul lui:

— Acela care a luat-o la dreapta.

Elena tresări auzind glasul soţului şi o târî pe Camilla în casă. Avea privirea pierdută şi o strângea de braţ atât de tare că sora ei strângea din ochi de durere. Se refugie în camera ei, stând în întuneric, şi nu voi să mai vadă pe nimeni.

— Nu e nimic! repeta donna Anna închizând uşile la balcon. Nu vă speriaţi. Când eram în situaţia în care e ea acum făceam şi mai rău.

În zilele următoare Elena se potoli puţin câte puţin. Medicul confirmase părerea donnei Anna, recomandase repaus, o viaţă calmă, distracţii cât de multe şi mişcare.

Elena avu o sarcină chinuită. Căldura excesivă a anotimpului contribuise să-i slăbească puterile. În mai puţin de o lună devenise de nerecunoscut, cu obrajii supţi, cu ochii obosiţi şi scobiţi adânc, de parcă **s-**ar fi prăbuşit ceva în fiinţa ei. Se scula târziu, petrecea zile întregi întinsă pe canapea, fără să deschidă gura. Nu se mai ocupa de nimic, n-o mai interesa nimic. Se plictisea de orice, se mânia la cele mai mici contrarietăţi. Spunea că de acum a îmbătrânit. Nu se mai privea în oglindă, se lăsa

pieptănată oricum, punea pe ea seara un fel de halat, îşi arunca în spate un şal şi pleca să facă o plimbare cu paşi domoli, **sprijinindu-**se în silă de braţul soţului, adesea fără să scoată douăzeci de cuvinte în tot timpul serii, fără să dea vreo atenţie mângâierilor iubitoare ale lui Cesare, care îşi simţea inima sfâşiată de acea vagă indiferenţă ce-i despărţea puţin câte puţin, furişâ**ndu-**se între ei doi atunci când stăteau în întuneric pe vreo bancă din parc, fără să aibă ce să-şi spună, interesâ**ndu-**se mai degrabă de lumea în trecere şi alergând fiecare cu gândul departe unul de celălalt, uniţi numai de preocupările comune şi de micile necazuri.

Când se ducea la părinţi, Elena se aşeza în balcon pentru toată seara, privind în stradă, făcâ**ndu-**şi vânt cu evantaiul, în timp ce Camilla împletea la ceva iar Roberto sta **s-**o privească. Apoi, când don Liborio mergea să întoarcă maşinăria pendulei, o porneau spre casă, încet, încet, la braţ, în tăcere, pe aceleaşi străzi pe care le parcurseseră cu inimile fremătătoare atunci când se găsiseră singuri împreună pentru prima dată. Şi cunoscuţii care îi întâlneau nu mai recunoşteau în această matroană greoaie şi înceată pe Elena de altă dată, modelată gingaş în rochia ei, încă puţin ţeapănă, dar elegantă, cu ochi iscoditori sub pălăriuţa modestă.

Nu era rea, nu! Se socotea sincer dizgraţioasă, făcea tot posibilul ca să reînvie trecutul, zâmbea dulce atunci când soţul îi lua mâinile ca odinioară, fără să îndrăznească a-i vorbi. El o privea mereu în ochii aceia obosiţi, cu o mare tandreţe şi o săruta îndelung, prelungit, ca şi cum ar fi vrut să-i spună cu acel sărut lucruri pe care nici el nu le putea explica. Aşa că uneori Elena, desprinzâ**ndu-**se de el, îl fixa în ochi cu o privire ciudată, ca surprinsă plăcut de această dragoste care dura mereu şi-l întreba:

— Adevărat? Mă mai iubeşti încă? Tot aşa ca înainte?

Oh! dacă ea l-ar fi încurajat!... Dacă nu i-ar fi îngheţat cuvintele în inimă cu acea rece neîncredere!... Fapt e că el nu mai îndrăznea nimic, când vedea privirea ei

stranie, şi venea în contact cu acel aer de indiferenţă pe care Elena nici nu-l mai ascundea. O iubea ca înainte, mai mult decât înainte, pentru că ea era partea cea mai bună din el însuşi, bucuria lui, gândul lui de fiecare zi, scopul trudei lui, dulceaţa casei, fiinţa intimă şi scumpă în care i se întrupau toate speranţele, bucuriile, visurile, pentru că suferise şi în surâsul căreia era toată fericirea lui.

Atunci se lăsa în voia sentimentelor, o mângâia cu vorbe şi cu mâini tremurătoare, o strângea puternic în braţe, ca şi cum **s-**ar fi temut să n-o scape, şi o acoperea cu sărutări delirante pe mâini, pe buze, pe gât, pe ochi, pe păr.

La început se însufleţea şi ea la această izbucnire de dragoste, uita de toate, zbătâ**ndu-**se sub mângâieri, plecând capul cu mici strigăte sălbatice; închidea ochii surâzând, avea părul despletit, se dăruia.

Dar după aceea se închidea în ea însăşi, se întuneca, încrunta sprâncenele, îi punea mâinile în piept, se înrăia şi-i spunea:

— Nu! nu! lasă-mă. Nu mai suntem tineri… Ce nebunie!… Acum sunt alta… sunt alta…

Se gândea oare la florile tinereţii ei atât de jalnic prăpădite? la frumuseţea ei pierdută? la visurile care se risipiseră? la maternitatea care o aştepta ca un sacrificiu? Şi din toate aceste gânduri lua naştere şi creştea uriaşă o ranchiună nelămurită, o dispoziţie întunecată, posomorâtă, care făcea ca orice lucru să-şi piardă în ochii ei culoarea.

Soţul, cu divinaţia pătrunzătoare a celui care iubeşte cu adevărat, se simţea cuprins şi el în această ranchiună, în această dispoziţie posomorâtă, i se părea că e îndepărtat şi respins, ca şi cum i **s-**ar fi aruncat lui în spinare responsabilitatea pentru acele visuri de fată, care îşi luaseră zborul.

Toate aduceau un mare gol în încăperile strâmte, un frig care îi îngheţa inima şi-l făcea să caute mereu de lucru ca o recreare, ca ceva în care era desigur cu gândul tot la Elena, dar fără să-i vadă paloarea, surâsul glacial, ochiul

distrat. Bietul de el făcea pe dracul în patru ca să-i procure oarecare satisfacţii din munca lui.

Sta nopţi întregi să lucreze, să scrie, pentru a-i aduce câte un mic cadou modest, o pălărioară nouă, un evantai, o brăţară, aşteptând nerăbdător un zâmbet al ei, un gest, un semn din cap, un cuvânt. Cu trupul frânt de oboseală, de urcat şi coborât scările procurorilor şi avocaţilor, îi propunea **s-**o însoţească la plimbare, la teatru, chiar şi în societate, acum când situaţia lui se mai aranjase şi putea să respire mai în voie.

Ea nu vrea, făcea pe victima inocentă, îşi crea singură tristeţi singuratice ca în romane, încerca o voluptate amară să facă pe Ariadna, pe învinsa şi dezamăgita, târâ**ndu-**şi plictiseala din**tr-**o cameră **într-**alta, cosând în silă petecuţe de rufărie ca şi cum le-ar fi făcut pentru o păpuşă şi părâ**ndu-**i-se că astfel supraveghează amănunţit totul, întocmai cum făcea donna Anna.

Aceasta venea şi ea din când în când să dea o mână de ajutor, să o sfătuiască ce are de făcut, să ţipe la servitoare, care se bosumfla la toate aceste inovaţii şi-şi târa papucii prin casă, bombănind, privind cu nişte ochi piezişi orice petecuţ ce i se dădea la călcat, izbind cu mătura în uşi, atunci când făcea curăţenie, lovind mobilele cu pămătuful de praf. Se potolea numai după ce strica ceva, stând să privească şi să se învârtească în jurul ispravei, şi la observaţiile Elenei răspundea că n-a făc**ut-**o înadins, că nu se pricepea mai mult, că dacă nu erau mulţumiţi n-aveau decât să-i dea drumul... arunca pămătuful la întâmplare pe mobila cea mai scumpă şi bombănea scărpi**nându-**şi coatele ascuţite:

— Pentru câte parale capăt!...

Numai donna Anna era în stare să reteze obrăznicia acelei afurisite care, cum o vedea sosind, se ducea pe tăcute să se ascundă în bucătărie, cu mătura la subţioară.

Mama îşi dojenea fiica:

— Cum poţi să rabzi necuviinţele ei? Nu vezi că te

fură la târguieli?

Se apuca să revadă socotelile în prezenţa servitoarei, care răspundea la orice observaţie:

— Eu nu ştiu altceva, decât că atâta am cheltuit. Astea sunt preţurile. Poate să spună şi doamna. Întrebaţi-o! şi-o privea pe Elena, care nu făcea decât să plece capul.

Donna Anna pretindea ca ginerele să se gândească el la cumpărături, în fiecare dimineaţă, înainte de a pleca la slujbă, aşa cum făcea don Liborio. Iar Cesare, ca să fie linişte în familie, promitea că aşa o să facă. Servitoarea se întorcea în bucătărie rânjind dispreţuitor şi bombănind în spatele lui vorbe urâte.

— Aş vrea să te văd cu o toantă ca asta când o veni copilul? Tu n-ai să poţi face faţă, aşa slăbită cum eşti. Te-ai privit în oglindă? Gândiţi-vă din timp să găsiţi o doică bună, una de la ţară, că sunt sănătoase şi muncesc cât patru. Roberto, care e la copiii găsiţi, o să-ţi caute una.

Elena nu se putea hotărî să dea afară servitoarea; dar pe de altă parte o înspăimânta gândul că ar fi constrânsă să alăpteze copilul. Călcâ**ndu-**şi pe inimă se apucă să vorbească cu ea despre toate astea, ca şi cum i-ar fi cerut părerea şi ar fi făc**ut-**o părtaşă la frământările sale.

— Nu e nimic! Asta înseamnă că o să împlinesc cele 15 zile şi plec. Tot sunt socotită hoaţă în casa asta. Acum, că se duce domnul la cumpărături şi dacă mai vine şi o doică n-o să mai aveţi nevoie de mine. Asta mi-ar mai trebui, să ajung sluga doicii, dacă domnul nu poate să ţină şi altă femeie de serviciu. Slugă la doică n-o să ajung. Asta **s-**o ştiţi dup-acum.

Zadarnic căuta Elena să fie binevoitoare cu ea, tratâ**nd-**o cât putea mai bine, dărui**ndu-**i rochii purtate şi un şal aproape nou. Servitoarea aştepta să se împlinească cele cincisprezece zile ca şi cum nu **s-**ar fi întâmplat nimic, era mereu cu mătura şi cu ştergătorul de praf în mână, se făcea că se duce să ia dispoziţii de la stăpânul ei chiar pentru lucrurile cele mai mărunte, de vreme ce stăpânul ajunsese să se ducă şi la piaţă.

Când venea băiatul de prăvălie cu târguielile, scotocea în coş, cântărea în mână peştii sau legătura de spaghetti, se informa cât le plătise, îşi vâra nasul în urechile de la peşte sau în partea mai grasă a cărnii, se prefăcea că îi vine greaţă şi bombănea:

— Asta e marfă de acum opt zile. Pricep acum de ce costă mai puţin. Merita osteneala să se ducă un domn cu cilindru şi baston de trestie ca să economisească cinci gologani pe nişte lucruri pe care nu le mai cumpăra nimeni!

Dacă bucatele erau arse sau nefierte, răspundea:

— Cumpărăturile nu le fac eu. Am gătit ce a cumpărat domnul.

Ba uneori refuza porţia care i se da, punând farfuria sub masă, ca să se vadă bine; se prefăcea că se îngreţoşează şi se punea să vorbească cu pisica:

— Să nu crezi că şi eu sunt însărcinată... dacă aş fi făcut ca altele aş rămâne acum doică în casă!

Iar când Elena nu era de faţă adăuga:

— Ori fete, ori măritate, ştiu eu ce fac dumnealor. Şi stăpânele şi mai şi! Dacă m-aş apuca să spun câte am văzut eu la zilele mele. Multe din cucoanele alea care poartă rochii de mătase n-ar merita nici să-mi lingă papucii! Şi îşi scotea papucii şi-i săruta sub nasul stăpânului, ca să-l facă să priceapă că papucii ei erau mai vrednici de cinste decât...

Avea ea ce avea mai ales cu stăpânul ei, bun numai să se ducă după târguieli, dar care nu era în stare să angajeze o doică fără a da afară pe cameristă. Când cineva e sărăntoc ca el nu se căsătoreşte sau trebuie să lase să-i întreţină alţii nevasta, nu să facă pe trufaşul. Se ducea să-l întrebe dacă era nevoie să lase focul aprins pentru apa caldă sau dacă trebuia să cureţe salata pentru a doua zi, tocmai atunci când îl vedea mai ocupat.

Se apuca să măture în coridor, se înverşuna împotriva uşii de la birou, nu mai isprăvea de şters praful de prin toate colţurile cu şorţul ei murdar, căuta orice

prilej să-l necăjească pe bietul om, îi răvăşea hârtiile şi cărţile sub pretextul că le şterge de praf, îi răsturna călimara de pe birou şi toate le făcea cu aerul calm că îşi îndeplineşte datoria, bucurâ**ndu-**se în sinea ei că îl face să-şi piardă răbdarea, că-l vede agitâ**ndu-**se nervos pe scaun. Şi îl împungea şi-l provoca cu bâzâitul ei de ţânţar: nu era vina ei dacă alegea tocmai momentul acela. Nu putea să se împartă în două, ca să aibă grijă şi de casă şi de bucătărie. Trebuia să fie şi bucătar şi grăjdar. Pe stăpâna o apucau toţi dracii pentru un fir de praf, parcă ar fi avut patru slugi la dispoziţie. Acum, când nu mai ieşea din casă şi nu mai avea treburi pe afară, se ţinea să descopere firişoarele de praf...

Degeaba o ruga stăpânul să-l lase în pace, să se ducă la doamna **s-**o întrebe dacă trebuia să cureţe salata de lăptuci sau să lase focul aprins. A doua zi ea o lua de la început, spunea că nu putea să alerge mereu de la Ana la Caiafa, se încăpăţâna să-i ceară să numere feliile de carne înainte de a le pune la fript, să constate grăsimea ce mai rămânea în tigaie, pătrunjelul pe care se dusese să-l cumpere, ca să n-o socotească hoaţă, că ea ţinea la cinstea ei mai mult ca la orice. Răsturna sacoşa şi număra rar mărunţişul pe biroul stăpânului:

— Săracă, dar cinstită!

— Vai de mine! În casa asta nu se mai termină să urci şi să cobori scările! Luna asta a fost cât o sută de ani. Du-te pân-la piaţă pentru roşii şi pentru lăptuci de doi gologani, tocmai la mama dracului! Şi pe deasupra trebuie să mai faci un drum acasă şi pentru scrisorile care n-au mărcile care trebuie. Poftim, mă rog! Noroc că m-am gândit eu înainte de a o băga în cutia de scrisori. Altă dată, când scrieţi scrisori aşa de groase, cântăriţi-le bine înainte de a pune timbrele, ori mai bine puneţi două timbre. Dacă scrisoarea se întorcea şi cu o amendă aţi fi jurat că am băgat banii la buzunar. Asta, nu! Săracă, dar cinstită! Iată scrisoarea!

Cesare îngălbeni. Scrisoarea pusă în plasă alături de

roşii şi lăptuci, era a Elenei, adresată lui Cataldi, în America.

— Bine, bine, zise el. Las-o aici. Am **s-**o pun eu la poştă.

Femeia zăbovea târâ**ndu-**şi papucii prin cameră alene, cu botul îmbufnat şi cu o anumită satisfacţie răutăcioasă în felul cum aşeza la locul lor scaunele şi lucruşoarele de pe mobile. Cesare, cu glasul tremurând de furie, îi spuse din nou:

— Pleacă, ţi-am spus! Du-te!

Nu încăpea îndoială. Era scrisul Elenei. Scrisoarea era adresată lui Cataldi, la Montevideo. Cesare se gândi să alerge la soţia lui, apoi se opri mai înainte de a deschide uşa biroului, aminti**ndu-**şi de servitoare, care îşi făcea de lucru prin coridor. Se întoarse la biroul lui, îşi luă capul în mâini, nefiind în stare să găsească un pretext cât de simplu pentru a expedia servitoarea de acasă şi, ca să se calmeze, se silea să se gândească la altele.

Dar acolo, în faţa mesei de lucru, i se părea că înnebuneşte. Ideea primă, singura şi implacabilă, era că servitoarea zăbovea înadins. Se învârti de două, trei ori prin cameră în vârful degetelor, pentru ca ea să nu audă, strângâ**ndu-**şi puternic pieptul cu braţele. Apoi se duse să tragă perdelele, îşi şterse cu mâinile sudoarea de pe frunte, mai stătu puţin să asculte, în timp ceinima-i bătea puternic, apoi o chemă.

Femeia apăru îndată, fixâ**ndu-**l în faţă cu ochii ei rotunzi, cu pămătuful de praf la subţioară şi se arătă mirată, când stăpânul îi porunci să facă un mic comision afară din casă. Imediat? Nu era mai bine să aştepte până va termina cu ştersul prafului? Mai avea şi oala la foc, pentru supa doamnei. Nu putea să le facă pe toate în acelaşi timp.

— Bine, bine, dar grăbeşte-te! răspunse el.

Se duse să închidă uşa pe care femeia o lăsase deschisă şi aşteptă fierbând ca ea să termine. Punând urechea la broasca uşii, o auzea cum se mişcă agale, lovind

plictisită cu pămătuful de praf. Din când în când auzea, scârţâind uşa de la bucătărie.

Gândul lui alerga de la Elena la servitoare, cu o iuţeală dureroasă, ca balansul unui pendul ce-i lovea creierul şi-l făcea să zvâcnească de nerăbdare. Deodată acest gând se opri asupra Elenei, închipui**ndu-**şi clipa în care ar fi apărut înaintea ei cu scrisoarea în mână. Dar tot atunci se resemnă să aştepte; voia să aibă timpul să se calmeze şi să cugete la ceea ce urma să-i spună.

Şi ce trebuia să-i spună? Ce anume?

Că ea iubea pe un altul, pe Cataldi? Că i-o declara în chiar scrisoarea aceea de sub ochii lui?

Dar dacă îi impunea **s-**o lase liniştită şi onorată, să nu-i tulbure pacea? Dar cum, dacă el era departe? El îi scrisese deci. Şi cum ajungeau scrisorile? Servitoarea trebuia să ştie. Ea care se bucura perfid de zbuciumul lui, care abia-şi ascundea dispreţul faţă de el… Şi când? Unde erau scrisorile dintre ei?

Se gândi la Elena, încercând să ghicească motivul schimbării, trecând în revistă zi cu zi toate faptele şi toate cuvintele ei, pe care şi le putea reaminti. Deodată îi răsări înaintea ochilor amintirea unei zile în care o întâlnise în uşă, palidă, cu ochii în care mai stăruia păcatul. Şi rămase ca trăsnit.

Într-o seară ea se simţise rău, pe balcon, când se întuneca şi un vapor pleca spre America. Vedea de asemenea lanterna roşie pe care o privea fix spre mare şi o vedea şi pe ea, care scrâşnea din dinţi de durere.

Şi ea suferise deci, în ceasul acela, ca şi el acum. Cine ştie? poate şi mai mult. Îl vedea plecând pentru totdeauna pe omul pe care îl iubea mai presus de orice şi trebuia să-şi înăbuşe disperarea sub ochii soţului.

Un moment prinse să se gândească la acel soţ, prezent acolo la această scenă, ca şi cum ar fi fost vorba de un altul.

Apoi treptat, treptat, Elena se calmase, ajunsese să-i vorbească drăgăstos, să se lase sărutată de el. Dar el, el

însuşi, când **s**-ar fi potolit această zvârcolire atroce, avea să cedeze şi el? O să**-**i mai adreseze cuvinte afectuoase? O să mai caute mângâierile ei?… Şi acele dezmierdări i se înfigeau ca nişte cuie în minte! Nu fuseseră pentru el, ci pentru un altul care da târcoale casei lui „în timp ce el alerga disperat să facă rost de bani.

Şi Elena care îi evita privirile, care devenea tot mai indiferentă, care se întorcea acasă palidă, cu buzele uscate, cu ochii plini de viziuni!… Unde fusese ea? Da, unde se ducea ori de câte ori pleca de acasă grăbită, cu voalul pe obraz? Unde? desigur ea nu ar fi mărturisit niciodată! Dar scrisoarea aceea poate ar fi mărturisit, ar fi spus totul.

De ce nu o deschidea? De ce nu căuta să afle? Dar dacă totuşi Elena era nevinovată? Şi dacă scrisoarea aceea n**-**ar fi fost acolo? Dacă el n**-**ar fi ştiut de ea?… Dacă şi**-**ar fi putut imagina că Elena nu scrisese acea scrisoare? Când ar fi fost sigur de contrariu, ce i**-**ar fi spus? Ce ar fi făcut? Ce **s-**ar fi întâmplat în această odăiţă în care se gândise atât de mult la ea? Şi creatura aceea care avea să se nască în curând? Creatura aceea… când se va naşte?

„De cât timp Elena nu mai era a lui? Până la ce punct se dăruise altora? Dăruise numai inima? Numai capul *T* –

Ea avusese totdeauna un căpşor uşuratic, însă Tmmă bună. Dar dacă nu era vinovată decât de o oarecare uşurinţă? Vai! ce teribilă era scrisoarea aruncată pe birou, cu numele acela scris de mâna elegantă şi liniştită a Elenei! Dacă ar putea să spună că Elena nu e vinovată de altceva decât de uşurinţă!…

Atunci izbucni în plâns, cu pumnii la ochi, ca un copilaş, înăbuşi**ndu-**şi suspinele cu batista, pentru că servitoarea era tot acolo; o auzea ştergând praful şi târâ**ndu-**şi papucii prin **–** casă. Zăbovea **într-**adins, rămânea să**-**l spioneze. La această idee simţi un impuls de furie, se ridică să găsească un baston ca **s-**o bată şi se învârtea prin cameră mut şi furibund.

Dar se aşeză din nou, cu capul în mâini, cu ochii

aprinşi şi ficşi, cu dintâi strânşi.

— Să fiu calm! murmură. Trebuie să fiu calm!

Îşi şterse ochii şi faţa. Stătu câtva timp nemişcat „apoi scoase iar capul pe coridor, ca **s-**o întrebe dacă acum poate să plece.

— Trebuie să iau spuma la supa pentru doamna, răspundea femeia din bucătărie. Nu pot **s-**o las aşa.

„Ah! mugea nenorocitul muşcâ**ndu-**şi pumnii ca o fiară turbată. Simt că înnebunesc! Simt că înnebunesc! Ce i-am făcut oare acestei infame? De ce mă chinuieşte aşa? De ce se bucură de chinurile mele? Ea ştie tot, ea ar putea să-mi spună tot ce-aş vrea să ştiu cu preţul vieţii… O să spună totul zarzavagioaicei şi cizmarului de jos, de îndată ce va pleca din casa asta, numai mie nu… nimic. O să râdă împreună cu ei de suferinţele mele. Iar eu trebuie să mă prefac, fără **s-**o pot amăgi. Va trebui să apar „pentru vecini, la braţ cu Elena, uniţi ca mai înainte… Ca înainte! …”

Ochii îi căzură din nou pe scrisoarea implacabilă. Oh, dacă scrisoarea aceea ar putea să dezmintă măcar în parte bănuielile lui. O scrisoare! ce e, în definitiv? Vorbe: – te iubesc. Ce puteau să însemne vorbele astea reci în comparaţie cu ce simţise Elena pentru el, chiar în casa aceasta, uniţi pentru toată viaţa, fără un gând care să nu fi fost comun? Ce era amorul ei pentru omul acela, dacă putea astfel să-l ascundă? Ce era această pasiune de o lună sau două, ascunsă, ruşinoasă, faţă de aceea pe care i-o acordase lui, pentru totdeauna, deplină şi la lumina soarelui. Ea care îşi părăsise casa şi părinţii ca să i se dea lui, să i se dea fecioară, să-i încredinţeze nu numai inima, dar însăşi viaţa ei întreagă? Şi se gândea acum la durerea pe care trebuie **s-**o fi îndurat părinţii ei când el le-o răpise.

Dar şi ei se potoliseră cu timpul, îi iertaseră, se împăcaseră cu el. Acum nici nu se mai gândeau la ce a fost. Poate că **într-**o zi va fi uitat şi el durerea ascuţită care îi sfâşia inima în momentul de faţă. Poate că o **s-**o însoţească iarăşi pe Elena, pe calea Foria, dâ**ndu-**i braţul

şi simţi**nd-**o cum se sprijină de el…

Şi astfel îi lipsea forţa să se ducă să înfrunte bărbăteşte teribila enigmă.

Chiar atunci ea se găsea acolo aproape, în camera ei, o vedea tolănită în fotoliu, cu acel aer obosit şi plictisit, care se preschimba **într-**o nelinişte vagă când apărea el, **într-**o paloare parcă ameninţătoare.

Dar dacă o bănuia pe nedrept? Dacă o fi inocentă „Dacă scrisoarea ar fi dovedit tocmai acest lucru? Atunci ea nu i-ar fi iertat-o niciodată! Niciodată! Şi totul **s-**ar fi sfârşit între ei, de la o clipă la alta, pentru totdeauna.

Dacă era cu adevărat vinovată, n-ar fi negat totuşi cu tărie? N-ar fi dezavuat scrisoarea? Şi când el i-ar fi pus-o sub ochi, ca **s-**o nimicească cu evidenţa, n-ar fi însemnat că totul se va fi sfârşit între ei?

Şi dacă ar fi iertat-o, Elenei nu i-ar fi rămas ei mereu în suflet acel ghimpe că a trebuit să ceară iertare pentru greşeala ei?

S-ar fi resemnat oare să-şi recâştige, puţin câte puţin, afecţiunea bărbatului care o iubea mereu?

Da, da, o iubea nenorocitul! Ar fi vrut să nu ştie nimic, cum nu ştiuse cu două ore înainte! Să trăiască aşa ca înainte, chiar cu preţul de a fi înşelat, minţit. Să bănuiască chiar, dar să nu aibă certitudinea că toată fericirea **s-**a năruit…

Întârzia cu frământarea lui de gânduri momentul acelei încercări teribile, întocmai ca bolnavul care, chiar cu riscul vieţii, îl roagă pe chirurg să mai amâne cu o zi operaţia la care trebuie să se supună.

Se convinse că era mai bine să aştepte până când va fi ieşit servitoarea. Aproape că se temea acum ca ea să nu apară în uşă, cu coşuleţul sub braţ şi să-i spună: „Mă duc!”

Începu să se teamă la ideea că va rămâne singur cu soţia. Şi atunci plecă tiptil de acasă, cu ciocanul acela în creier, cu împunsătura aceea ascuţită în inimă, mergând lipit de ziduri, ca să nu-l vadă nici cizmarul, nici vânzătoarea de zarzavaturi. Se aşeză pe o bancă

singuratică din parc, ca să plângă din nou, îndelung, în batistă. Trebuia să-şi ascundă lacrimile, fiindcă oricine ar fi râs de durerea lui.

Cine l-ar fi compătimit? Şi cine ar fi crezut? Cine ar fi crezut că acum îşi iubea soţia mai mult ca oricând, că plângea nu de furie, ci de îngrijorare?

Colindă din nou pe străzile pe unde obişnuia să treacă împreună cu Elena, merse să privească de departe căsuţa lor încă liniştită, albă sub lumina soarelui, în oare nimic nu părea schimbat. Ferestrele erau deschise ca de obicei şi soarele râdea în de.

În sfârşit se hotărî să se întoarcă acasă. Elena trebuia să-l aştepte. Ce avea să-i răspundă, dacă îl va întreba de ce a întârziat? Ce avea să facă, dacă ea l-ar fi privit în ochi?

Din bucătărie venea un miros îmbietor. Masa era pusă. Elena îl aştepta într-adevăr, citind. Îi spuse doar că supa se răcise. Soţul începu să mănânce lacom, cu ochii în farfurie, prefăcâ**ndu-**se că e foarte înfometat, căutâna să prelungească prânzul pentru a întârzia momentul când servitoarea avea să vină să strângă masa, după care ei ar fi rămas singuri, faţă în faţă, cu coatele pe masă.

Elena era liniştită ca de obicei. Din când în când soţul tresărea auzi**ndu-**i vocea calmă, sau întâlni**ndu-**i privirile senine. Simţea prin instinct că disimularea pe care şi-o impusese până atunci îi lua mare parte din puteri, îi micşora şansa de a-şi impune drepturile, îl înlănţuia tot mai mult în resemnare. Dacă Elena ştia că încă de dimineaţă scrisoarea se afla în mâinile lui, cum să-i spună că aşteptase atâta timp cu rana aceea în inimă? Cum să vorbească de furia şi gelozia lui, când fusese în stare să le facă să tacă tocmai când trebuiau să fie mai aprinse?

Servitoarea strângea masa, îi trăgea farfuriile de sub mâini şi şervetul de pe genunchi, când el curăţa încă pieliţa de pe piersici. Elena se dusese pe balcon. Revenise după o clipă anunţând că veneau donna Anna şi cu Camilla. Cesare respiră uşurat.

Seara trecu tristă, cu toată flecăreala imperturbabilă a donnei Anna, cu calmul senin al Camillei, cu scârţâitul ghetelor vărului Roberto şi divagaţiile absurde ale lui don Liborio, care venise târziu să-şi ia familia acasă.

Se simţea nelămurit o preocupare comună, o îngrijorare greu de definit, care-i făcea să se simtă jenaţi unii faţă de alţii, dar îi constrângea să stea împreună. Cesare gândea: „Când vom rămâne singuri...1 Însă dorea să îndepărteze momentul acela. Simţea că-i îngheaţă inima de câte ori conversaţia da semne de lâncezeală. În sfârşit familia se ridică şi se pierdu mai bine de un sfert de oră cu punerea pălăriilor şi cu salutările de rigoare, în anticameră.

Servitoarea se duse să aprindă lumina pe scări. Cesare îşi spuse: „Să aştept până se duce servitoarea la culcare”.

Aceasta reveni cu lumânarea în mână, închise uşa de la intrare, se mişcă prin odăi somnoroasă, pregătind tot ce trebuia pentru noapte. Când în sfârşit se retrase în odăiţa ei, Elena era deja în pat. Cesare mai aşteptă un timp în dosul uşii, până să se potolească orice zgomot din casă.

I se părea în acel moment că trebuie să caute cuvintele cu care să înceapă, şi cu de să explice motivul pentru care tăcuse până atunci. Toate chinurile îndurate începând de dimineaţă, toate bucuriile lui care se preschimbaseră în durere, toate îi reveneau vii în memorie, una câte una, stând acolo în faţa aceleiaşi uşi şi aceleiaşi camere, unde Elena îşi punea căpşorul brun pe umărul lui. Plânse iar îndelung şi amar, cu fruntea pe uşorul uşii, cu un tremur al întregii fiinţe, înăbuşi**ndu-**şi suspinele, ca Elena să nu le audă. Ea nu trebuia să audă, iar el nu mai putea să plângă înaintea ei, să-şi reverse şi să-şi aline pe genunchii ei imensa lui durere. Era bărbatul care nu mai e iubit şi ale cărui lacrimi sunt ridicole.

După ce îşi potoli plânsul şi îşi şterse bine ochii şi obrajii, deschise binişor uşa.

Elena dormea cu capul pe braţul ei candid, cu

respiraţia uşoară, cu părul bogat şi negru care arunca o umbră mare pe perne. Bietul de el suspină încă o dată din adâncul pieptului, cu un fel de izbucnire de uşurare.

Mâine! Trebuie să aştepte până mâine. Mâine va fi şi el mai calm şi mai limpede la minte. Dacă aşteptase până atunci, mai putea să aştepte până a doua zi, şi **s**-o facă astfel să înţeleagă că acţiona fără precipitare şi după o matură chibzuinţă. O noapte trece repede. Dar ce noapte! în biroul acela! cu capul în mâini! Câte gânduri, câte amintiri, câte viziuni, câte visuri!...

Dacă Elena ar fi venit să-l caute, îngrijorată că nu-l auzise ducâ**ndu-**se la culcare în camera vecină? Dacă ar fi deschis uşa biroului! Dacă ar fi ghicit totul şi i-ar fi spus: „Priveşte-mă, sunt nevinovată?” Sau „Te iubesc mereu, te-am iubit totdeauna. Iartă-mă! Iartă-mă!...”

Zorii zilei începuseră să albească trist şi decolorat geamurile de la balcon. O altă zi începea! O altă zi ca şi ziua trecută.

Cu aceeaşi durere, cu aceeaşi nehotărâre, fără uşurarea teribilă de a putea spune: „S-a sfârşit! Totul **s**-a sfârşit! Pentru totdeauna... totdeauna!”

Dar chiar dacă ar fi avut curajul să înfrunte acea scenă teribilă cu Elena, nici atunci nu **s**-ar fi sfârşit totul. Chiar dacă ea ar fi fugit, sau dacă el ar fi gonit-o din casă, nu **s**-ar fi sfârşit totul; chiar dacă i-ar fi spus: „Da, e adevărat, nu te mai iubesc!”

Dar ea trăia încă, ea care făcea să-i tresare adâncul fiinţei numai cu sunetul vocii sale, care îi pătrundea în adâncul sufletului numai cu privirile; ea care avea părul bogat şi negru, braţele albe, sprâncenele dese, o gropiţă în obraji când zâmbea, şi chipul acela, şi mâna aceea pe care tremurând o luase sub braţul lui, în seara când îl privise cu ochii ei luminoşi, când îi apucase fruntea în mâini să i-o sărute, ea, care se plimbase cu el sub portocalii din Rosamarina, care până mai deunăzi îşi sprijinea fruntea palidă de balcon şi-l privea, care purta în pântec o parte din el!...

— Ah! dacă ar fi murit, dacă în seara din ajun ar fi văz**ut-**o pentru ultima dată, cu acea pată mare a părului negru revărsat pe pernă, cu ochii închişi!

Să**-**i fi încrucişat mâinile pe piept pentru totdeauna, el singur. Să fi putut **s-**o sărute pe frunte cu certitudinea că niciodată pe fruntea aceea nu fusese loc pentru alte sărutări, că nu trecuse umbra nici unui gând care să nu fi fost pentru el!

Soarele intra acum prin balcon, voios şi senin, în odăiţa albă şi aerisită. Îi reveniră în minte frumoasele zile de mizerie pe care le petrecuseră acolo, zorii zilei care**-**l găseau făcând copii pentru avocaţi, în timp ce Elena dormea acolo aproape, fără să ştie nimic. Deschise balconul care dădea spre marea ce scânteia. Câte un călător venea dinspre Immacolatella1 încărcat cu bagaje.

I Monument arhitectonic, în marmură albă, închinat Fecioarei Maria, la Napoli.

vreun vizitiu îşi încerca şi îşi strunea caii; câteva bărci cârmeau încet, încet pe după farul cheiului, acolo departe, unde marea se încreţea şi fierbea în spumă de aur şi argint. De peste tot se ridica un aer de calm şi seninătate care lui îi strângea inima şi puţin câte puţin îl atrăgea, îl adormea, îl prostea…

Era aproape ora şase. Elena dormea încă. De altfel nu obişnuia să se scoale înainte de nouă. Mai erau deci trei ore. Cesare simţi nevoia să iasă, ca să ia o gură de aer şi să facă câţiva paşi. Când se întoarse Elena pusese deja să i se servească gustarea de dimineaţă în camera ei, pentru că nu se simţea bine. Era palidă, arăta obosită, se târa încet cu părul încă desfăcut, **într-**o rochie lungă de casă, descinsă. Fără ca el **s-**o întrebe, îi spuse:

— Nu mă simt bine, dar nu e nimic. Un pic de oboseală. Am dormit puţin în ultimele zile… Trebuia să mă aştept la toate astea…

La prânz aproape nu mâncă, părea că stă la masă numai ca să ţină tovărăşie soţului. După ce se strânsese masa, se lungise în fotoliu, istovită, şi el nu îndrăzni **s-**o

lase singură în timp ce femeia îşi făcea de lucru prin cameră. Amândoi căutau vreun subiect ca să schimbe câteva vorbe scurte şi reci.

Aşa trecură câteva zile. Cu timpul, prima izbucnire de durere disperată, care părea furie, se preschimbă treptat **într-**o tristeţe dezolantă şi taciturnă.

Într-o zi, spre seară, sosi donna Anna, foarte agitată, cu şalul încins la mijloc, întovărăşită de data aceasta de Roberto. În cursul nopţii Elena dădu naştere unei fetiţe. Soţul, care aşteptase în camera alăturată, tresărind din adâncul măruntaielor la orice plânset înăbuşit care se auzea, atunci când deschideau uşa, simţise că i se ridică un nod în gât. Se apropie de patul Elenei, înspăimântat, cu o năvală de gânduri şi de sentimente care-i umpleau inima. Elena, abătută, cu chipul alb, părea că nu mai are un strop de sânge în vine. Când i se adresau cu vorbe mângâietoare, ea întorcea capul în cealaltă parte, cu acea expresie de dezgust, de supărare copilărească pe care o au anumiţi bolnavi, fără să deschidă ochii. Singurele cuvinte pe care le spuse au fost:

— Lăsaţi-mă! Lăsaţi-mă în pace!

Pe fetiţă o puseseră deoparte, ca pe un mototol de cârpe. Mama întrebase pe moaşă, în tăcere, cu o privire îngrijorată şi febrilă, dar când i se răspunsese cu slaba cojisolare: „o frumuseţe de fetiţă”, închise iar ochii, cu acelaşi aer de plictis, oboseală şi silă.

Don Liborio dăduse fuga **s-**o aducă pe Camilla. Donna Anna, aferată, pusese stăpânire pe fetiţă, o purta în triumf, venea **s-**o pună pe pernă, lângă Elena, ca **s-**o facă **s-**o privească. În sfârşit ea deschise ochii cu greutate şi aruncă pruncului o privire obosită.

— O să fie o minune de frumuseţe! exclamă bunica.

Elena răspunse cu o ridicare din umeri şi murmură „închizând iar ochii:

— La ce-i foloseşte?

Bietul soţ fu mortificat, ca şi cum acele cuvinte i-ar fi fost adresate lui. Nu îndrăznea nici să sufle şi se simţea

străin în mijlocul atâtor persoane care-i umpleau casa: donna Anna, socrul, Camilla, Roberto. Se lăsa împins afară din cameră de soacră, de moaşă, de servitoare, care se învârteau mereu în jurul patului Elenei.

Se duse să aştepte în salon, împreună cu socrul său* care pălăvrăgea cu Roberto, aşezaţi amândoi pe canapea. Din când în când Camilla venea să spună o vorbă la urechea vărului ei şi amândoi dispăreau pe terasă; iar bătrânul aştepta căscând, cu mâinile pe baston. Zorile zilei începeau să se reverse în piaţă. În sfârşit donna Anna, cu pălăria pe cap, veni să anunţe că Elena se odihnea, Roberto dădu braţul Camillei şi plecară cu toţii.

Cesare rămase singur cu soţia, care avea mâinile şi faţa albe ca cearşaful pe care se odihneau, aţipită **într-**un somn agitat, răsuci**ndu-**se din când în când cu un geamăt înăbuşit, fără a deschide ochii.

Medicul nu se arătase de loc liniştit şi revenise de două ori în cursul zilei. Cesare urmărea singur şi îngrijorat expresia feţei şi cuvintele lui.

Donna Anna, Camilla, toată familia veneau şi plecau fără să bănuiască nimic, umpleau toată casa de zgomot şi de un du-te-vino. Fizionomia Elenei se schimba dureros pentru a exprima răul pe care i-l producea şi cel mai mic zgomot; îşi întorcea în altă parte capul palid, îşi contracta sprâncenele deasupra pleoapelor închise, îşi strângea buzele.

Numai atunci când soţul ei se apleca deasupra patului pentru a-i cere în şoaptă să bea o ceaşcă de supă sau să ia o doctorie, deschidea ochii, îl privea cu un fel de uimire, îl urmărea cu privirea cum se ducea şi venea prin cameră în vârful picioarelor, cu o atenţie rară, delicată, feminină. Când se trezea brusc din scurta ei aţipire, îl vedea mereu acolo, pe un scăunel la picioarele patului, cum se ridica încet, încet şi se apropia ca **s-**o întrebe la ureche cum se simţea.

De multe ori, în acele ore triste de veghe, sub lumina veiozei care lăsa patul în umbră, în faţa acelei forme

indistincte de la care nu se auzea niciun suflu, dar din care se desluşeau totuşi părul negru şi trăsăturile vagi ale feţei, Cesare fusese asaltat de un presentiment înfricoşător, de o spaimă superstiţioasă, care îi îngheţa sângele în vine, gândind că **într-**un moment de disperată durere el invocase moartea, moartea pentru el sau pentru ea, nu mai ştia pentru cine.

Atunci tot zbuciumul, toată frământarea lui se preschimbau **într-**o altă frământare, surdă şi duioasă, **într-**o tandreţe oarbă şi disperată care-l împingea să cuprindă plângând acele mâini lungi şi albe care odihneau pe cearşaf, dacă nu i-ar fi fost teamă că o trezeşte.

Când se simţea puţin mai bine, ea îl privea cu ochii plini de febră, prea istovită ca să poată vorbi, sau ca şi cum n-ar fi îndrăznit **s-**o facă, de parcă i-ar fi cerut iertare de răul pe care i-l făcuse, cu un fel de seninătate mângâioasă de fiară malefică, inconştientă şi iresponsabilă, cu un surâs melancolic, întinzâ**ndu-**i mâinile palide. În acele momente el îi citea până în fundul sufletului, prin ochii ei limpezi, şi se gândea că femeia aceasta îi sfâşiase sufletul fără a bănui că pe el îl doare, întocmai ca un copil care chinuieşte o păsărică. Dacă ar fi avut inspiraţia să-i vorbească în acest sens, Elena poate ar fi plâns împreună cu el. Acum trebuia să distrugă şi chiar să uite acea scrisoare fatală şi să reînceapă o altă viaţă de intimitate şi de afecţiune pentru a-i recâştiga inima, cu preţul abnegaţiei şi sacrificiilor, dovedi**ndu-**i că i se preda în întregime, şi cu încredere uitând tot ce fusese.

Într-o dimineaţă, când medicul declarase în sfârşit că nu mai era nevoie de el şi Elena, sprijinită pe un munte de perne, zâmbea cu zâmbetul ei palid, în mijlocul tuturor din familie, el o întrebă:

— Vrei **s-**o vezi pe Barbara?

— Care Barbara?

— Fetiţa noastră.

— Vrei **s-**o cheme Barbara? Ah, ai dreptate. E numele mamei tale. Dar nu e frumos. De altfel, fă cum vrei tu.

Mama Elenei, care avea prejudecăţile ei în această privinţă, şi care ştia că, dacă sunt doi cu acelaşi nume **într-**o familie, cel mai în vârstă trebuie să dispară, ca să cedeze locul, trase concluzia:

— Să găsim alt nume, mai frumos, pentru copilaş, un nume de bun augur. De pildă Fortunata.

— Mai bine Aurelia, sugeră Camilla.

— Rămâne Barbara! hotărî cu autoritate don Liborio. Primul născut trebuie să poarte numele unuia din părinţii soţului, iar al doilea numele părinţilor soţiei, şi aşa mai departe pentru câţi **s-**or mai naşte.

— Mulţumesc foarte mult! exclamă Elena ridicând vocea pentru prima oară. În ce mă priveşte, eu rămân la Barbara.

În salonaşul de culoarea aurului, la lumina potolită a lămpii, Elena, îngenuncheată pe covor, se amuza cu fetiţa ca şi cum ea însăşi ar fi redevenit o fetiţă. O despuia, ca **s-**o îmbrace iar după gustul ei, se distra văzâ**nd-**o cum îşi agită picioruşele, îi săruta tălpile trandafirii şi era cuprinsă de adevărate accese de frenezie, când o auzea cum gângureşte, ca şi cum Barberina ar fi luat parte la joacă, cu mânuţele întinse şi căutând să apuce cu de cu ochişorii încă nelămuriţi şi fără privire; se arunca asupra ei parcă ar fi vrut **s-**o înăbuşe cu mângâierile, şi o săruta cu un fel de furie amoroasă. Din când în când se oprea gâfâind, stând pe vine, netezi**ndu-**şi părul pe frunte, ca să**-**şi tragă sufletul şi gângurea şi ea către soţul ei:

— Uite! Uite! ce dulceaţă!

Apoi o lua în braţe, o lipea de sânul gol, ca să simtă în braţe toată făptura sa, mergea să se aşeze în faţa oglinzii, desfăcâ**ndu-**şi şi potrivi**ndu-**şi bluza cu rafinament şi aranjâ**ndu-**şi pe cap o basma roşie în felul acelor Madone pe care le văzuse pictate, cuprinsă de o admiraţie atât de nemaiîncercată a frumuseţii ei senzuale, încât spunea că alăptează ea copila şi că nu voia **s-**o atingă mâinile altora.

Maternitatea era un alt mod de a**-**şi revărsa

senzualitatea subtilă, ambiţia, uşurinţa, bizareria care erau în temperamentul ei. Soţul, acolo în faţa ei, cu hârţoagele lui sub braţ, cu chipul galben de oboseală, cu zâmbetul lui distrat, nu avea nimic artistic în ochii unei astfel de femei, nimic teatral în afecţiunea lui. Aproape că-i venea să-l certe:

— Tu n-o iubeşti pe Barberina!

În el totul era modest: truda, tandreţea, generozitatea lui delicată. Când făceau planuri pentru viitorul fetiţei, castele de vis, cele ale Elenei erau mai frumoase şi mai pitoreşti. Spunea că o să-i caute o bonă englezoaică, o învăţătoare din Toscana, maeştri de muzică, de desen, de dicţiune şi câte şi mai câte. Odată pornită în acest sens, refăcea pentru fetiţă toate proiectele fantastice ale tinereţii ei, care nu se realizaseră.

Cesare nu îndrăznea să întrerupă măcar cu un cuvânt aceste divagaţii nestăpânite ale imaginaţiei şi zâmbea dulce, ca pentru a o readuce la realitate. Dar în inima lui simţea nelămurite îngrijorări ca un ecou al durerilor pe care i le provocaseră astfel de iluzii.

Totuşi neliniştile lui se calmau la lumina blândă a lămpii, între pereţii cunoscuţi ai camerei, la ciripitul copilăros al celor două voci adorate. Îşi repeta în sine:

— Şi ea e tot o fetiţă! – şi chiar i-o spunea cu zâmbetul lui puţin cam trist, mângâi**ndu-**i cu mâna căpşorul brun în acelaşi fel cum mângâia căpşorul blond al fetiţei „Fetiţo! Fetiţa mea! Şi tu eşti încă tot o fetiţă!”

Şi simţea o dulceaţă melancolică, un fel de reconfortare la gândul că Elena lui era atât de tânără şi nepricepută încât aproape că nu-şi da seama de răul pe care era în stare să-l facă; la gândul că el era ocrotitorul şi călăuza ei şi că, dacă totuşi ea se rătăcise un moment, ca să alerge după nişte închipuiri romantice, vina era a lui, care nu fusese destul de prevăzător şi nici destul de tare.

Sentimentul propriei slăbiciuni era ceea ce îl chinuia mai mult. Îi părea că n-are încredere în soţie, pentru că n-avea încredere în el însuşi. Se ataşa cu atât mai mult de

ea, cu cât se simţea mai puţin la nivelul acelui caracter energic şi hotărât. El era femeia, amanta, neavând altă putere decât devotamentul, abnegaţia, sacrificiul.

Dar nu-i sacrificase atâtea lucruri şi Elena? Atâtea gânduri îi reveneau în minte, când îi mângâia capul… şi mai ales unul, care nu se înfăţişa niciodată precis şi lămurit, dar care îl tulbura, îi învenina orice bucurie, în momentele când Elena îşi fixa ochii asupra lui, când îi râdea, când în glasul ei observa o intonaţie mai dulce, când îşi pleca şi îşi ascundea capul sub mângâieri, ca o. Porumbiţă îndrăgostită!… Nu! Nu! era cu neputinţă ca, această porumbiţă să fi privit tot aşa pe un altul, săi; fi vorbit tot aşa şi lui!

Era o fetiţă! Era o fetiţă!

Atunci îşi punea capul pe umărul Elenei, o înconjura' cu braţele, ca pentru a o proteja şi-i vorbea de copilaşul lor, pentru a-l pune pe acesta între prezent şi trecut.

— Important e **s-**o învăţăm să fie fericită, mititica de ea. Să se mulţumească cu situaţia ei. Nu e aşa, Elena? Când eşti mulţumit cu starea ta, atunci eşti şi fericit. Noi nu suntem bogaţi. Am trecut prin atâtea necazuri! Ţi-aminteşti, biata mea Elena? Dar acum **s-**au sfârşit. Nu e aşa că **s-**au sfârşit?… Spune-mi eşti fericită şi tu?

Elena spune că da cu capiii, cu ochii, cu alintări, cu.

sărutări… Apoi începea din nou să-şi sărute fetiţa şi să o legene în braţe. Jura că de acum încolo aparţinea numai fetiţei, numai şi numai ei.

Singura mândrie a Elenei era să-şi arate copilaşul mamei, surorii, prietenelor care veneau **s-**o viziteze, să le arate feţişoara aceea roză, în scufiţă de dantelă, trupşorul acela înfofolit **într-**o rochiţă lungă şi brodată, atunci când o scotea la plimbare, în braţele doicii îmbrăcată de sărbătoare. Ar fi vrut **s-**o gătească în fiecare zi eu lucruri noi, ca pe o păpuşică, să aibă şi ea pentru fetiţa ei o doică în costum rustic pitoresc, cu nişte bretele de aur, toată numai broderii şi garnituri de panglicuţe.

Şi în timp ce în faţa oglinzii combina vreun tablou de

gen cu fetiţa la sân, drapâ**ndu-**şi şalul pe umeri, cu o basma în culori vii, care-i gătea artistic capul, se apuca să-şi probeze din nou pălăriuţele cu pene şi rochiile puţin cam demodate. Revăzu zâmbetele acre ale prietenelor şi ocheadele insistente ale admiratorilor.

Puţin câte puţin fetiţa, care ţipa întruna, care-i şifona rochia şi care-i lua tot timpul, fu lăsată în grija doicii. Elena se întoarse la vizitele ei, la concertele Filarmonicii, la liturghia de la două, duminica, înainte de a trece prin faţa lui *Caffe d'Europa* şi înainte de a-şi face plimbarea în parc, de la patru la cinci. Soţul ei se convinse că biroul lui încurca apartamentul şi îl mută la etajul de deasupra. Acolo, în două odăi, un tapiţer instală pe credit toate vechiturile lui, **într-**o dezordine simulată dar plină de pretenţii, cum sugerase Elena. Pentru vineri, ziua de primire, angajară un alt servitor, cărunt, respectabil, mereu bărbierit cu grijă, care avea aerul că jucase cândva pe genunchi pe stăpâna casei.

Seratele muzicale ale doamnei Elena erau pline de baronese şi de marchize mai mult sau mai puţin decăzute, de doamne fără titluri de nobleţe, dar care dădeau tonul în modă, de bărbaţi din cea mai bună societate, care puteau vorbi serios despre relaţiile lor aristocratice şi care veneau într-adevăr de la palatul B. Sau de la docesa C., cu violete la butonieră şi cu pălăria moale sub braţ, ca să facă un pic de curte doamnei Elena. Se adunau în cerc în jurul fotoliului ei, cu aerul de amabili confidenţi, cu acea politeţe degajată care are în fiece cuvânt, în fiece gest sau inflexiune a vocii nuanţe foarte fine de morgă prezumţioasă cu care seduc pe femei, dar fac să roşească de indignare pe bărbaţii care se simt astfel atinşi, fără să fie vizaţi direct şi care umileşte pe cei timizi şi delicaţi.

Ei se făceau că nu observă, dacă lipsea ceva în modul cum erau serviţi, dacă servitorul, care trebuia să apară foarte stilat, comitea vreo stângăcie, ori că stăpânul casei era mai timid decât musafirii săi. Dar Elena se roşea la faţă, se simţea cuprinsă şi ea de o anumită jenă, pierdea

din aerul ei degajat datorită preocupării continue de a nu se face de râs din vina altuia.

Soţul, care nu avusese curajul de a se opune acestui mod de viaţă, se eclipsa de la sine prin sfiiciunea lui obişnuită, dar şi prin un anume amor propriu, fin şi neîncrezător, care îl făcea să evite contrastele umilitoare pe care le ghicea din instinct. El voia numai ca Elena să fie fericită. După toate necazurile prin care trecuseră împreună şi la care ştia bine că au contribuit în mare parte lipsurile pe care le înduraseră, el socotea că îi datora Elenei această compensaţie. Credea că şi-o ataşează mai strâns cu aceste satisfacţii şi distracţii pe care i le procura prin munca lui.

Ea şi-ar fi spus: „Există aici, **într-**un colţişor, ascuns, neglijat, un om căruia eu îi datorez acest lux şi aceste petreceri şi omagii”.

Conta pe recunoştinţă, ca să-i întărească dragostea pe care o vedea clăti**nându-**se în privirile ei distrate. Prietenii care beau ceaiul lui şi care uzau covoarele lui, aproape că nici nu-l cunoşteau. Tonul elegant al soţiei, fără să vrea, îl îndepărta de ea. Manierele distinse, pe care Elena le maimuţărea pentru a se menţine la nivelul societăţii elegante, dar pe care nu le putea schimba de la un moment la altul, aşa cum servitorii angajaţi cu ziua îşi lepădau livreaua şi stingeau luminile, lărgeau tot mai mult ruptura dintre soţ şi soţie.

El se întorcea acasă obosit, descompus la faţă, atunci când Elena ieşea din camera ei vaporoasă şi elegantă ca o ilustraţie din**tr-**un jurnal de mode. Îl întreba grăbită dacă are nevoie de ceva, suna ca să cheme servitoarea. Se jelea:

— Doamne! La ora asta? Când am atâta lume invitată!

Uneori găsea un minut liber, ca să dispară câte puţin şi deschizând uşa biroului, băga căpşorul împodobit cu trandafiri roşii sau cu camelii, spu**nându-**i:

— Nu vii şi tu un moment? Măcar o clipă. Să te vadă lumea, să nu pară nu ştiu eu ce.

Apoi dimineaţa, obosită, nedormită, întorcâ**ndu-**se de la teatru, de la bal sau de la o serată muzicală, se lăsa mângâiată distrat, enervâ**ndu-**se dacă Cesare îi încurca vreun nod sau îi smulgea vreun ac de cap.

— Doamne! Doamne! Nu ştii cât sunt de obosită! Tu te scoli acum! Şi fetiţa? A plâns? De ce n-ai trecut pe la casa Galii, un moment, să te vadă lumea? Vai, ce somn îmi el Lasă-mă să dorm!

Dar el, cu devotamentul lui tăcut, cu generozitatea lui ignorată, gata să facă servicii fără **s-**o arate, cu aspectul lui atât de modest, nu putea să satisfacă nevoia neastâmpărată de emoţii nepermise, sentimentalismul isteric, ispitele nesănătoase pe care complicitatea unei vieţi uşoare trebuia să le dezvolte şi să le aţâţe în Elena. Ea îşi crea suferinţe ideale, lua poză de neînţeleasă, de victimă, în timp ce se bucura însă de beneficiile acelor sacrificii ignorate.

Mai alerga încă după visul tinereţii dezamăgite, dar rămânea inexpugnabilă în mijlocul unei perindări continue de intrigi galante şi de scandaluri de culoare trandafirie.

Mai întâi fusese un poet pe care-l inspira. O glorie promiţătoare, care scria versuri: *Ei*! *Numai ţie*! *Pentru tine care ştii*! – pe care le recita cu sprâncenele încruntate şi cu dreapta vârâtă în deschizătura vestei, stând în picioare, drept ca un cocoş, în mijlocul doamnelor care căscau ochii mari, ca pentru a face să se priceapă că fiecare din de era: *ea*, *numai ea*, *aceea care ştia*. Elena voise să-l aibă şi ea în salonul ei pe acest clapon cu pene de fazan. Citeau împreună din Musset şi Heine, imitând rânjetul satanic. El ajunsese chiar să-l tolereze pe Stecchetti[2], ca să-i vorbească ei de *carnaţia albă*, de *sărutări sub voaletă*.

Ea rămânea absorbită, cufundată în marele fotoliu de catifea neagră, cu cartea pe genunchi, cu buzele decolorate, cu ochii vagi şi rătăcitori în căutarea fantasmelor pe care şi le plăsmuia singură.

---

2 Lorenzo Stecchetti, pseudonimul lui Olindo Guerrini, neînsemnat poet italian (1845 1916).

Doica, aducâ**ndu-**i copilul o dată pe zi, îi irita totdeauna nervii cu ţipetele Barberinii, ţipete pe care mama nu le mai putea suferi.

— Doamne! Dumnezeule! Astea sunt bucuriile maternităţii?

Şi îşi cuprindea capul în palme, disperată, cu un arsenal de sticluţe şi săruri la îndemână.

Din când în când donna Anna, gâfâind de grăsime, suia sacara de marmoră şi venea la fiica ei să se răcorească, cadorisi**nd-**o şi ea cu nădufurile ei **-** don Liborio care se ţinea după fuste, Roberto, care nu mai obţinea avansarea, Camilla, care nu se mai mărita.

— Mare nenorocire! răspundea ironic Elena. Cu cât are Roberto, frumoasă perspectivă pentru căsătoria asta! lasă**-**i în pace, mamă! Când nu ai cel puţin o sută de mii de lire venit, mai bine stai acasă.

— Dar ţie ce**-**ţi lipseşte? Spune**-**mi ce**-**ţi lipseşte?

— Nimic! răspundea Elena.

Cesare, copleşit de muncă, era fericit când putea să fure o clipă din ocupaţiile lui şi atunci venea să se aşeze lângă ea, mândru cu discreţie de bunul trai pe care i**-**l procura şi afectuos cu timiditate. Îi vorbea despre proiectele lui, de fetiţa lor, despre toate acele lucruri care îi păreau că sunt tot atâtea legături între ei. Fiindcă o vedea distrată şi indiferentă o întreba şi el:

— Ce ai? Ce doreşti?

— Nimic! răspundea Elena.

El simţea cum i se strânge inima la acest cuvânt, la expresia feţei ei, la tonul vocii. Reveneau să**-**l asalteze, fără voia lui, bănuieli îngrijorătoare, amintiri foarte triste, o amară nelinişte care**-**l încerca şi**-**l împingea să caute să citească în ochii ei şi pe fruntea ei.

Nu! Nu! îşi imputa aceste gânduri şi, în sinea lui, îi cerea iertare Elenei. Nu voia să exploreze acele abisuri ale inimii, unde se încolăcesc neînduraţi şi cruzi toţi şerpii geloziei. Nu voia să se îndoiască de ea, nu voia să mai sufere cum suferise. Nu voia să mai petreacă acele nopţi

fără somn la căpătâiul ei şi acele zile de soare implacabil. Ea se lăsase furată de năluci, poate fusese chiar uşuratică, dar vinovată nu! O demonstra imprudenţa însăşi a acelei scrisori, faptul că nu ştia să se prefacă, sinceritatea ciudăţeniilor sale. Nebunii ale minţii, nimic altceva. Trăia prea mult în atmosfera artificială a lecturilor ei romanţioase.

Scrisoarea către Cataldi nu fusese decât episodul unui mic roman de fată de pension. Acum însă intrase în viaţa adevărată, era mamă, era prea orgolioasă ca să nu se gândească la fetiţa ei. Şi apoi era prea înconjurată, prea linguşită.

Exuberanţa bolnăvicioasă a sensibilităţii ei îşi va fi găsit o descărcare în existenţa aceea cu toate orele prinse, pline de distracţii felurite, de ispite care se anulau, pe rând, una pe alta. Da, fusese crescută ca o prinţesă, cum spunea don Liborio. Avea nevoie să trăiască în felul acela, fapt care o ridica în propria ei stimă şi ar fi făc**ut-**o mai mândră, mai invulnerabilă, şi care îl înălţa şi pe el, pe soţul care îi furniza mijloacele.

În afară de o sensibilitate primejdioasă ea mai avea în inimă şi atenţii delicate.

Se gândea desigur la Cesare, care o iubea aşa cum vrea ea să fie iubită, care trăia numai pentru ea, pentru luxul în care o făcea să strălucească, pentru satisfacţiile pe care i le procura, care îşi lega toată bucuria, toate splendorile vieţii lui, toate sărbătorile inimii de zâmbetul de pe buzele ei, atunci când intra în micul birou, acompaniată de fâşâitul superb al rochiei de mătase, ca să-i spună: „Tot nu dormi? Mereu la lucru? Bietul meu Cesare!”

De la ferestrele luminate, umbrele negre ale bărbaţilor şi profilurile elegante ale doamnelor se proiectau peste tăcuta obscuritate a cheiului, în tovărăşia murmurului domol al refluxului, a furnicarului de luminiţe ale bărcilor ancorate, şi sub cerul înalt şi înstelat. Oamenii se îngrămădeau pe balcoanele şi terasele larg deschise, în

dosul perdelelor transparente şi sub candelabre scânteiau bijuteriile. O voce puternică şi caldă cânta la pian romanţa la modă.

Stăpâna casei, mai frumoasă decât toate femeile, cu paloarea ei de culoarea chihlimbarului, părea că vrea să se eclipseze în fundul fotoliului, cu fruntea în palmă, cu frumosul ei braţ gol aurit de reflexele luminii puternice. Părea că stă sub fascinaţia a doi ochi aprinşi, care o fixau din cadrul unei uşi, îndărătnici, provocatori în insistenţa lor, pe o faţă palidă şi încadrată de plete mari, care atrăgea atenţia prin contrast cu toată acea uniformitate a costumelor impuse de etichetă.

— Fii miloasă şi aruncă-i măcar o privire bietului Fiandura!

Elena îşi strânse umerii şi încercă să zâmbească, pentru că ducele Aragno nu era din cei cărora să le poţi spune că e insolent. Mai târziu, când mulţimea începuse să se rărească, în cercul intimilor, doamnele cam trecute, dar care se zbăteau în toate chipurile ca să se cramponeze de o lume care le abandonase, începură să şoptească:

— Fiandura! Fiandura! O poezie de Fiandura! – cu glas scăzut, cu nuanţări de zâmbete fericite, bătând din palmele înmănuşate cu o discretă anticipaţie.

Poetul era încruntat, inflexibil, înăbuşindu-şi furtunile din inimă cu mănuşa lui gri, scuturându-şi coama olimpiană cu un gest de superbă sfidare. Atunci toate acele muze şi graţii răscoapte se adresară în cor către stăpâna casei, cu gesturi rugătoare, arătând un interes ridicol de exagerat. Elena, roşind fără voia ei, spuse cu o voce calmă:

— Haide, Fiandura!... te roagă doamnele...

El îi răspunse cu o privire adâncă, arcuindu-şi mustăcioara într-un zâmbet uşor:

— Pentru dumneata! Numai pentru dumneata!

Apoi îşi înălţă spre tavan fruntea lui inspirată.

Succesul fusese enorm. Doamnele păreau posedate de demonul entuziasmului. Aragno bătea din palme ca un apucat. Şi rumoarea fusese atât de grozavă încât în uşa

salonului apăruse şi chipul surâzător al lui Cesare, cam abătut şi obosit, purtând încă urmele muncii lui ingrate şi lipsite de poezie.

— Îţi dai seama pentru cine sunt toate astea?... Vezi pentru cine?... murmură poetul aprins încă de inspiraţie la urechea Elenei, care se retrăsese mai la o parte, pierdută în mulţimea care îi năpădise casă, cu ochii arzând şi pierduţi, cu faţa acoperită de paloare.

— Eşti a omului ăstuia care scrie citaţii!... şi eu care te port în inimă ca pe o rază de soare, ca un parfum, ca o tortură, trebuie să te las în patul acestui individ... Ah! dacă ai şti, Elena!... câte visuri, câte nebunii! Câte ispite mă năpădesc!...

— Taci! spuse ea.

— Nu! Nu pot. Simt că înnebunesc, Elena! Aş vrea să-ţi întipăresc pe faţă, şi în văzul lumii întregi, stigmatele amorului meu. Aş vrea să mor la picioarele dumitale.

— Taci!

— Ah! inimă de piatră! Nu ştii ce am suferit! şi de câtă vreme! Cum te-am chemat! Cum am întins braţele spre dumneata. Şi de câte ori!... Cu mâini împreunate ca pentru rugăciune, conjurâ**ndu-**te să-mi dai o oră de paradis! De câte ori mi **s-**a părut că te văd, umbra, fantoma dumitale, aureola, parfumul dumitale în odăiţa mea solitară! Sunetul pasului iubit pe seară! fâşâitul rochiei, primul dumitale cuvânt, prima privire, primele sărutări sub voal!...

— Mâine!... şopti Elena cu o voce surdă.

„Oh, primele sărutări sub voaletă 1. Parcă le avea înaintea ochilor ei aprinşi, în timp ce urca tremurând şi precaută scările din cartierul Vasto, cu pasul uşor, strânsă în mantilă şi palidă la chip.

Cârpaciul murdar, care făcea pe portarul, o puse să repete de două ori numele chiriaşului, privi**nd-**o obraznic, fredonând în spatele ei un cântec ordinar şi obscen, pe care-l acompania lovind cu ciocanul în talpa unei ghete, în timp ce ea suia repede seara murdară şi neagră,

apăsâ**ndu-**şi mantila pe sânul care palpita, până ajunse la un etaj, al cincilea, foarte ruinat. El o aştepta în dosul uşii, mai palid decât ea, şi în antreul întunecos, o întrebă înainte de toate dacă era sigură că nu fusese urmărită. Apoi îi luă mâinile, ca **s-**o conducă prin întortocherile coridorului. Elena nu răspundea şi se lăsă condusă **într-**o încăpere largă şi sărăcăcioasă, plină numai de soare şi de lumină. De acolo se vedea panorama mării, insula Capri şi o imensă întindere de azur.

Poetul, triumfător, deschisese larg balconul pentru a pregăti punerea în scenă, sărbătoarea din cer care se armoniza cu sărbătoarea din inimile lor, natura care surâdea la surâsul lor, toată bogăţia de senzaţii a sufletelor privilegiate, pe care bogaţii pământului nu le pot cumpăra nici plăti**ndu-**le cu aur. Elena îşi întoarse spatele de la acea lumină neruşinată care stingherea, supăra, irita.

— Nu**-**ţi fie frică, nimeni nu poate să te vadă, spuse el, casele din faţă nu ajung nici până la etajul al doilea. Altfel, aş fi închis balconul.

— Mai bine închide!

Fiandura înţelese vag neghiobia pe care o făcuse şi închise obloanele cu un aer misterios. Apoi se aruncă la picioarele ei, cu un avânt de tandreţe mişcătoare, binecuvântâ**nd-**o pentru fericirea pe care o aducea sub sărmanul lui acoperiş, sărutâ**ndu-**i poala rochiei, murmurând cu o voce melodramatică:

— Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc!

— Am făcut rău! spuse ea.

— Rău? Ah, cuvânt mare şi grozav, cuvântul tuturor celor care n**-**au suferit niciodată, care n**-**au iubit, care nu ştiu cât preţuieşte un moment ca acesta pentru unele suflete şi cum amintirea unei astfel de clipe ajunge să umple o întreagă existenţă!

Care era răul, pentru el, înzestrat cu scânteia divină, care cu raza ei înseninează orice sentiment şi**-**l pune în adevărata lui lumină cerească? Ce însemnau pentru el soţul, legea, lumea, pentru el, care purta în suflet iubirea

întregului univers, în esenţa lui cea mai sublimă? Ce însemna fiica Elenei, faţă de operele pe care le-ar fi putut crea el, inspirat de această iubire, în care ea aducea scânteia, inspiraţia, suflul, harul. De zece ani aşteptase această clipă! Trăise cu acest vis, avusese mereu înaintea ochilor această imagine pe care o presimţise, aşteptase cu acea vedere sporită a spiritelor superioare pe inspiratoarea, pe muza lui, către care întinsese braţe rugătoare în zilele negre, în zilele de descurajare, muza pe care o invocase, pe care în sfârşit o cucerise, care îi aparţinea, era a lui, prin dreptul pe care i4 conferea lungul lui martiriu, amorul lui, inspiraţia pe care ea i-o va da, gloria care-l aştepta, geniul pe care îl depunea la picioarele ei.

Elena, neatentă, cu o sută de gânduri confuze în ochi, privea speriată pereţii goi din jur, fereastra fără perdele, pătuţul scund şi plat, cărţile hărtănite şi caietele prăfuite şi îngrămădite pe scaune **într-**o dezordine artistică, acea glorie de hârtie murdară. Îşi retrase grăbit mâna pe care el voia să pună stăpânire.

Atunci poetul, puţin cam descumpănit, începu să-i vorbească de versurile lui, de subiectele pe care le avea în minte, de tot ce voia să realizeze pentru a fi demn de ea, pentru ca, atunci când mulţimea va rosti emoţionată numele lui, ea să poată spune cu mândrie: „E al meu!”

Se ridică încet, încet, pentru că îl dureau genunchii şi începea să înţeleagă că era ridicol să rămână în acea postură, dacă ea nu binevoia să-l tragă în sus, în braţele ei. Se apucă să scotocească după poeziile pe care le scrisese pentru ea, inspirat de iubire, în odăiţa care vibra de gândul la ea.

Şi ea îl asculta, cu ochii concentraţi, dornică să se pună în acord cu sentimentul, cu ritmul melodios al acelei voci agitate, care răsuna ca o predică în tăcerea camerei largi, izolată sub acoperiş. Căuta şi ea ceva, un cuvânt potrivit, un subiect care să nu prelungească acea divagaţie, dincolo de situaţia în care se găseau. Nu găsi

altceva decât:

— Le-ai scris aici… lucrurile astea?

— Da, răspunse el, gândi**ndu-**mă la dumneata. Aici sus nu ajung alte gânduri, nu străbat glasuri omeneşti. Când deschid obloanele văd înaintea mea numai imensitatea mării, şi îmi ajunge. E cuibul meu de pasăre solitară, cum ţi-am mai spus.

— E cam prea sus, observă Elena.

— Are avantajul că nu am vecini curioşi şi inoportuni, îmi place să am libertatea mea. Şi pot primi pe cine vreau, fără să se observe.

— Ah! zise ea.

— Elena!… Nu!… Nu e ceea ce gândeşti. Aici n-a pus piciorul nicio femeie.

— Ah!…

— Mă crezi? Te rog să crezi că având inima şi mintea pline de imaginea dumitale e cu neputinţă să o profanezi… Crede-mă că de când te cunosc, de când ai pus stăpânire pe fiinţa mea, nici măcar un gând… niciun gest… Elena!…

— Nu! exclamă Elena, trăgâ**ndu-**se brusc înapoi. Nu, Fiandura… Nu mă face să-mi pară rău că am venit…

— Iartă-mă, Elena! Sunt nebun! Te iubesc ca un nebun!

Elena îşi lăsă mâna **într-**a lui. Atunci poetul, încurajat, continuă:

— De-ai şti cum te iubesc! De-aş putea să-ţi arăt inima mea nebună după dumneata! De-aş putea să-ţi repet cuvintele cu care te-am invocat! De-aş putea să-ţi povestesc nopţile nedormite, zilele dezolate, febra şi tot ce simt la orice vorbă a dumitale, ce înseamnă pentru mine o singură privire, ce se întâmplă cu mine la un zâmbet, la cel mai mic gest, la foşnetul rochiei, la parfumul mănuşilor dumitale! Iar când te văd în casa dumitale înconjurată, curtată, răsfăţată, ce greu îmi stăpânesc zbuciumul din piept!… şi cât sunt de gelos de toţi, de orele când nu te văd, de casele unde nu pot să te urmez, gelos pe cuvintele care ţi se spun, pe bărbaţii care stau de vorbă cu

dumneata, pe aerul pe care-l respiri, pe trecutul dumitale...

Elena înălţă capul cu o mişcare atât de neaşteptată, că îi tăie brusc discursul.

— Oh! murmură ea cu amărăciune şi cu obrajii aprinşi.

— Ce e?

— Nimic!

Poetul deconcertat reluă cu foc:

— Da, sunt gelos şi pe acel imbecil care se crede în drept să-ţi facă curte pentru că are o mâzgălitură de coroană pe cartea lui de vizită.

Elena scutură din umeri în aşa fel că îl dezorientă cu totul. De acum îşi golise sacul cu lirism melodramatic şi căută să intre şi el în logica situaţiei.

Cât era de fericit la gândul că ea era acolo, că venise la el, pentru el. Ce bine-i venea rochia aceea neagră! De ce nu-l lăsa să-i scoată o mănuşă? Numai atât!

Elena refuza, încurcată, fiindcă se simţea şi ea ridicolă. Era târziu, trebuia să plece.

— Încă o clipă! Simţea nevoia să-şi mai sature ochii şi inima cu această viziune cerească! Oh! biata lui cameră! sărmanele lui bucurii! viaţa lui deşartă de atâţia ani! Avea atâtea lucruri să-i spună şi nu găsea cuvintele. Era năucit de atâta fericire!

Din când în când Elena îi arunca câte o privire, avidă şi ea şi totuşi feri**ndu-**se, cu un zâmbet care-i îngheţa pe buze.

— Nu! nu! Elena! nu încă! Dacă ai şti ce înseamnă momentul acesta pentru mine! Pentru o inimă de poet! Ai fi mândră atunci şi tu! Vreau să-ţi fac un altar de glorie, vreau să te eternizez **într-**un cânt...

Şi o ţinea mereu aşa cu o insistenţă încăpăţânată, prostească, neobosită. Timpul se scurgea repede, deşi în cameră nu era nici umbră de acel instrument vulgar care măsoară timpul pentru minţile mărunte şi care reglementează prozaic ocupaţiile burghezilor. Elena îşi

privi ceasul ei de mână şi se ridică **într-**o clipă, mai serioasă decât venise, potrivi**ndu-**şi în zor panglicele pălăriei şi marginea voalului, căutând instinctiv cu ochii o oglindă.

— Nu! – nu! e târziu, trebuie să plec…

— Atunci de ce ai venit? exclamă poetul lăsâ**ndu-**se biruit de necaz.

Elena se trase îndărăt brusc, complet transformată de la un moment la altul, cu faţa plecată şi învăpăiată, cu trăsăturile contractate, cu sprâncenele încruntate. Apoi îi săgetă în ochi o privire care pentru poet fu o revelaţie, o fulgerare, inspiraţia de a se arunca iarăşi la picioarele ei conjurâ**nd-**o să-l ierte.

Era nebun, era nebun de dragoste. Îşi pierduse capul. Dacă nu-i întindea o mână, el se va arunca din balcon, acolo, înaintea acelei imensităţi albastre, îşi va sfărâma craniul în mijlocul acestei beţii de lumină.

Elena, cu nervii iritaţi, cu dintâi strânşi şi ochii pierduţi sub voaletă, aranjâ**ndu-**şi febril mantila pe spate, murmură:

— Lasă-mă să plec! Lasă-mă să plec!

— Spune-mi că m-ai iertat! Elena! Nu mă lăsa aşa! Spune-mi că am să te revăd…

— Da! da! repeta ea maşinal.

— Mulţumesc! Oh, mulţumesc! Când? când ne revedem?…

— Nu ştiu… nu pot să-ţi spun acum… E târziu. Nu mai pot sta un minut… Îţi voi scrie… O să ne vedem…

El o urma pas cu pas prin coridor, abătut, cu capul în jos, poticni**ndu-**se de cărămizile desprinse ale pardoselii, înapoia pasului ei atât de grăbit, încât semăna cu o fugă. Elena plecă mult capul la trecerea pe sub uşa pe care el i-o deschisese, aruncâ**ndu-**i o strângere de mână moale şi un cuvânt care i se stinse sub voaletă. El rămase sus, pe platforma scării, cu inima bătâ**ndu-**i ca un ciocan, urmărind răscolit acea rochie neagră care dispărea repede de-a lungul rampelor scării, ca un vis superb şi fierbinte

care se topea atât de searbăd. Când era pe punctul să dispară, cu inima strânsă de chinuri, îi strigase:

— Să nu uiţi!

Elena plecă iarăşi capul, ca şi cum i-ar fi căzut o cărămidă în creştet, şi se strânse mai tare în mantila ei. Portarul, bătând furios cu ciocanul în talpa ghetei, mai cântă o dată în urma ei refrenul obscen.

Ah! murmură Elena fugind, cu buzele strânse de dezgust. Ah!…

Pe stradă îşi întâlni bărbatul care alerga ca un cal de căruţă încoace şi-n colo prin Napoli, copleşit de treburi şi preocupări, în mijlocul acelui du-te-vino zgomotos al mulţimii şi opri trăsurica în care se afla, fericit că o întâlneşte, că-i poate spune un cuvânt drăguţ, că poate măcar un moment să pună imaginea ei dulce în cadrul operaţiilor plicticoase ale meseriei lui.

— Cum te simţi, bine? Te-ai plimbat mult? Eşti roşie la faţă. Vrei să te duc cu trăsura?

— Nu, mă duc aici aproape. Îţi mulţumesc.

— Ştii, pentru procesul acela al lui Demanio alerg de la ceasurile opt. Dar merge strună!

— La revedere.

El încă mai scotea capul din trăsurica ce alerga săltând pe pavaj, ca să urmărească cu priviri drăgăstoase mersul modest şi elegant al Elenei, care se depărta grăbită, mergând pe lângă ziduri, cu capul plecat, apăsată de căinţa unei vinovăţii inutile. În acelaşi timp Cesare alerga pe la avocaţi, la procuratori, în sus şi-n jos pe scările tribunalelor, mereu stăpânit şi mânat de gândul la ea, cum să-i procure acea viaţă de răsfăţ, mobile vechi, servitori cu părul alb, care dădeau impresia că o ţinuseră în braţele lor, de copilă.

Casa lor se ridicase la un astfel de nivel că amicele intime trebuiau să fie cel puţin baronese, şi Cesare, care plătea totul, se prezenta timid în salonul soţiei, printre draperii de brocart antic, unde ducele Aragno da fiecărui lucru tonul, gustul, culoarea, manierele pline de grandoare

care măguleau vanitatea burgheză a Elenei, ţineau locul castelelor de vis din copilărie, şi o înălţau din nou din umilinţa pe care o încercase în escapada ei până în mansarda poetului, acum uitat cu desăvârşire.

Ducele triumfa, impu**nându-**se cu grajdurile sale, cu croitorul său, cu numele lui răsunător anunţat cu glas tare în anticameră, cu o mândrie flecară ca a unei femei care făcea ca tot Neapolul să vorbească de el. Aventura cu ducele era parfumată, elegantă, **într-**o ambianţă care dădea rafinament păcatului, care mângâia şi adormea vinovăţia. Cu toate moliciunile, în catifea, printre flori, cu plăceri ingenioase, cu priviri nuanţate, cu o etichetă inflexibilă, cu toate bunele maniere inventate de corupţia rafinată pentru a face să cadă delicat şi uşor cinstea unei femei.

Poetaşul, gelos din pricina vanităţii rănite, scrisese o satiră furibundă împotriva *Ei*: *„Ţi-aduci aminte*? Elegia erotică era acuzatoare: „Îţi aduci aminte în salonul de culoarea aurului?... îţi aduci aminte când ai venit să mă cauţi în săraca mea odăiţă?”

Sărăcia aducea bine cu intonaţia plângătoare. Aluziile erau transparente ca cristalul, amănuntele precise prin amprenta de intimitate cerută de subiect. Îţi aduci aminte de primul sărut, pe fotoliul de velur negru, brodat cu monograma ta? şi de batista pe care ai uitat-o în camera mea? de parfumul pe care l-ai lăsat cu ea? şi numele tău dulce la fel cu acela al surorii tale din vechea Eladă! Ah! unde ai dus acum acel parfum, trădătoareo? **Într-**un alcov princiar! în camere încă de mult parfumate de alte amoruri înjositoare. Ai schimbat formula ta mândră *„Tant que vivray autre n auray”* pe o coroană cu cinci flori cizelate, pentru că ţi-a părut mai nobilă decât o frunză de laur, mai frumoasă decât vârsta de douăzeci de ani şi mai splendidă decât şuviţele unui cap blond...

Şi romanţa asta continua pe trei pagini ale uneia din acele fiţuici mari cât o foaie de hârtie, pe care n-o cumpără nimeni, dar pe care o citesc toţi, de fiecare dată când se

terfeleşte un om, o carte sau orice alt lucru în viaţă. Soţul *doamnei grecoaice* află în chipul acesta, dar abia după o lună, felul ruşinos în care îi fusese terfelită onoarea.

Dar atunci când încercă să spele această pată **într-**un mod oarecare, prin spadă sau cu pistolul, nu găsi să-l asiste ca martor pe niciunul din acei amici care îi strângeau mâna, al căror nume era anunţat, de la uşă, când veneau să-i viziteze soţia, care ar fi ascuns-o cu corpul lor, dacă el ar fi surprins-o în braţele amantului dar care, în schimb, i-ar fi servit ca martori dacă ar fi trebuit să se dueleze pentru o baletistă sau pentru vreo curtezană.

Poetul, acolo sus în *„săracele odăiţe”*, se drapa cu trufie, ca în paltonul lui jumulit, în demnitatea artei, în sacerdoţiul condeiului. Se retranşa în dosul iresponsabilităţii ficţiunii poetice. Prietenii nu îndrăzneau să insiste ca soţul să aprofundeze *chestiunea*. Se grăbea fiecare să-şi tragă piciorul din mocirlă, înşirau înaintea bărbatului reputaţia delicată a soţiei, viitorul fetiţei, primejdia unui scandal, care i-ar fi fost dăunător oricare i-ar fi fost rezultatul. Citau pe *Cezar şi femeia Cezarului*. În fine… în fine…

Şi lumea aceasta, care dă din umeri atunci când tu simţi că ţi se rupe inima din pricina trădării aceleia în care ţi-ai pus toată simţirea, toată încrederea şi toată fericirea, lumea aceasta, dacă nu ştii să-i rezişti ei, aceleia care-ţi sângerează inima, pe care o mai iubeşti încă şi care îţi spune cu lacrimi adevărate, cu hohote disperate care-i vin din fundul sufletului, agăţâ**ndu-**se de gâtul tău cu părul despletit şi cu braţe tremurând: Iartă-mă!

Iartă-mă! iartă ca Dumnezeu!… Ei bine, lume asta, dacă tu ierţi ca Dumnezeu, tot aşa va da din umeri, dar cu dispreţ.

Cesare se întoarse acasă galben ca o arătare. Şi acolo, cu fetiţa în braţe, plânse îndelung, disperat, lacrimi din acelea care cad una după alta pe inimă şi sapă acolo o brazdă adâncă.

Deodată intră Elena, cu ochiul împietrit, cu buzele

căzute, tremurâ**ndu-**i…

Când îl vedea trecând pe soţul puţin cam trist, dar calm, ca un om în doliu, alături de bruna, mândra şi frumoasa lui soţie, lumea îi arunca dispreţul ei, îi urmărea pe amândoi cu priviri neruşinat de curioase, pline de dorinţe şi oarecum de admiraţie pentru femeie, cu cinicul egoism al mulţimii, cu sarcasmul feroce care aruncă noroiul cu amândouă mâinile, fără să se întrebe cine merită cu adevărat batjocura, femeia care înşală sau bărbatul care e înşelat.

Minciunile, prefăcătoriile, prostituirile femeii, pe de**-**o parte, după ce uşile au fost închise şi servitorii cu părul alb **s-**au retras, zâmbetele false, vorbele false, mângâierile false, ochii plini de o altă imagine, minţind cu aceiaşi ochi când întâlnesc ochii soţului, cu ecoul unui cuvânt înfocat al altuia stărui**ndu-**i în urechi, chinui**ndu-**şi mintea, ca să găsească un cuvânt de iubire şi pentru soţ, pe care nu**-**l mai iubea, şi care pentru ea reprezenta remuşcarea, piedica vie, judecătorul, frica… şi toate astea **într-**un crescendo proporţional cu vinovăţia care se vede cum se urcă în obraji ca o maree…

De cealaltă parte, bărbatul înşelat dar sincer, care poate privi în faţă pe oricine, fără ascunzişuri, care poate să strângă mâna când vrea şi cui vrea, care poate plânge deschis atunci când inima îi plesneşte de durere sau când îi tresaltă de bucurie, şi care totuşi e constrâns să mărturisească şoptit, ca numai pentru urechea lui: „Cine sunt eu?”

Când soţul ofensat nu striveşte femeia sub călcâiul lui, în primul moment, nu are altceva mai bun de făcut decât să**-**şi ia pălăria şi să plece. Dacă femeia are răgazul să rostească două cuvinte, să verse o lacrimă, să facă un gest, soţul iartă şi, în nouă cazuri din zece, se resemnează.

Dacă Elena ar fi căzut la picioarele lui, **într-**un elan, cu amândoi genunchii la pământ, cu braţele deschise, cu faţa răvăşită, spu**nându-**i: „Ucide**-**mă!”; sau dacă **s-**ar fi oprit în pragul uşii”, dreaptă, nemişcată, palidă, mândră,

cu capul sus, repetând, cu ochii limpezi şi strălucitori: „Nu! Nu! Nu!”; sau, în sfârşit, retrasă **într-**un colţ, picior peste picior, cu sprâncenele încruntate, cu buza dispreţuitoare, i-ar fi spus: „Da! Şi ce vrei? Nu te mai iubesc!...” el, el ar fi rămas pentru totdeauna acelaşi bărbat, înmărmurit de descoperirea făcută. Ar fi tresărit, încă înrobit de farmecul ei. Şi ochii lui holbaţi şi înspăimântaţi ca ai unui muribund care caută lumina, au poate chiar şi în acel moment dureroasa viziune a bucuriei pierdute pentru totdeauna, a tuturor imaginilor repezi şi vii care leagă limba şi fac să cadă braţele neputincioase.

Şi după asta deprimarea care pare uitare, resemnările tacite şi descurajate, câte o vorbă vagă şi fără sens... şi iată apoi două fiinţe care, după ce **s-**au iubit atât, îşi întorc spatele în tăcere, se arată împreună numai de ochii lumii, schimbă câte un cuvânt doar la masă, în faţa servitorilor, evită să se privească şi uită puţin câte puţin, când stau cu coatele pe faţa de masă, când fumează o ţigară, când privesc de sus, de la balcon...

Şi obişnuinţele care se refac, tirania treburilor comune, cu moliciunile călduţe ale vieţii domestice, atracţiile intimităţii, surâsul copilaşului lor, un cuvânt, o mână întâlnită întâmplător, un gest drăguţ, o alintare, o întoarcere spre trecutul şovăitor, persistent, învăluitor, care are toate seducţiile unei prime dăruiri.

Şi după aceea vin şi toate slăbiciunile amorului, pe care n-ai izbutit să le înăbuşi cu totul, toate chemările dorinţelor, toate încântările amintirilor plăcute, toate ispitele egoismului, care se insinuează: „O să înceapă iar să mă iubească. O să-şi aducă aminte şi ea. Ea a făcut pentru mine ce n-ar fi făcut pentru nimeni altul”. O sărutare, în definitiv, ce mare lucru? Acelaşi raţionament privitor şi la scrisoare, raţionamente molfăite în şoaptă, cu obrazul dogorind. „*Te iubesc*! ce înseamnă? o vorbă! un moment de slăbiciune, de vanitate, pilda altora, viaţa fără ocupaţii 1.

Putea oare să şi-o smulgă din inimă tot aşa de uşor

cum ar fi putut să se despartă de ea? Ce ar fi câştigat din asta? Şi dacă ea, repudiată şi liberă, **s-**ar fi lăsat furată fără nicio reţinere de alte iubiri? Fiindcă ea căuta iubirea. Vina era a lui, care nu ştiuse să i-o dea. Ce importanţă avea părerea lumii, când era vorba să o aibă iar pe Elena?

Dacă ar fi gonit-o, dacă ar fi rămas singură cu fetiţa pătată încă din leagăn, dezolat, fără niciun sprijin, fără speranţă, nici măcar cu compensaţia de a o vedea rămânând cu el, ce ar fi câştigat atunci? Dar el ar fi recucerit-o cu generozitatea lui, cu abnegaţia, cu iubirea lui, făcâ**ndu-**i viaţa veselă şi uşoară.

Da, da! tot o mai iubea, nenorocitul! Era gelos în felul celor slabi, fără puterea de a-şi rupe lanţul, cu vaga speranţă pe care nu îndrăznea să şi-o mărturisească nici lui însuşi, că îi va recuceri iubirea prin**tr-**un iureş de generozitate, de devotament, ba chiar şi de resemnare. Da, era o laşitate! Dar nu e cea mai rea dintre nenorociri să fii laş!

Dacă cercetaţi bine, în fiecare soţ înşelat, care se răzbună, atunci când nu răzbună numai sentimentul social, există un reziduu, o rămăşiţă a iubirii, o nevoie de a se înălţa în ochii chiar ai trădătoarei, o nostalgie a zilelor fericite datorate ei, a seducţiilor ei, care i-au fost furate de altul.

„*Mama ta e bolnavă şi doreşte să te vadă. Vino.*

Don Anselmo Dorello”.

Cesare simţi că i se moaie genunchii. Apoi, prăbuşit **într-**un fotoliu, începu să plângă cu hohote. Elena era acolo de faţă, dreaptă, părând mişcată şi ea. Pentru prima oară, după atâta timp, îi luă capul în mâini şi îl strânse la sânul ei, în tăcere. Şi bietul de el în ceasul acela negru ce se abătuse asupra lui, simţi cum gestul ei de milă îi coboară în inimă cu o amară dulceaţă. O privi cu ochii înlăcrimaţi, murmurând:

— Mama, Elena! Mama mea, Elena!

— Merg cu tine, spuse ea. Vreau să merg şi eu.

Ajunseră în sat către zorii zilei. Ferestrele casei

părinteşti erau încă luminate. Străbătură odăile în dezordine, cu uşile date de perete, prin care treceau plânsetele familiei, mirosul vag al tămâiei, al lumânărilor de ceară şi al morţii.

Don Anselmo, încă împodobit cu etola neagră, le ieşi înainte, umplând cu persoana lui deschiderea uşii şi în acea clipă solemnă îşi îmbrăţişă nepotul fără să spună un cuvânt, şi-l duse aproape pe sus spre canapeaua veche, în mijlocul surorilor lui care plângeau.

— Voinţa lui Dumnezeu! spuse preotul, palid şi el. În orice lucru e voia Domnului!

Elena, în dezolarea generală, rămânea uitată **într-**un colţ, socotită drept singura în afara acelei dureri. Se ocupă de ea tot unchiul canonic, acela care cândva îi declarase război neîmpăcat, ca şi cum moartea ar fi risipit orice supărare şi ca pentru a-i da o lecţie severă de milă şi iertare.

— Sunteţi toţi copiii mei, spuse el. Aşa i-am făgăduit bietei răposate.

Acolo, la ţară, fusese o surpriză generală. Era subiectul tuturor conversaţiilor şi uimirea tuturor, care îl socoteau pe canonic un *om de caracter* şi n-ar fi crezut niciodată că el o să se lase amăgit de nazurile *Napolitanei*, venetica aceea care risipise ce strânsese don Anselmo şi spulberase nădejdile de viitor ale cumnatelor, numai ca să umbrească pe toate doamnele din ţinut, cu luxul ei.

Un gospodar mai vârstnic, care de la fereastră făcea curte uneia din surorile lui Dorello, se făcu nevăzut. Unchiul Luigi, pe care suflete binevoitoare alergaseră să-l pună în gardă, sosi pe neaşteptate, tulburat rău şi tare îngrijorat ca nu cumva şi fratele său, canonicul, pe care-l iubea, să fie răpit pe negândite de aceeaşi boală, ca şi cumnata. Când moartea bate la poarta unei case nu se mulţumeşte doar cu atât.

Vocea sângelui îi vorbea în vine, acelaşi sânge ca şi al lui don Anselmo, care îşi agonisise avere frumoasă şi care trebuia să-şi aducă aminte de sângele lui, înainte de a lăsa

ceva în favoarea nepoţilor şi pe deasupra şi-n favoarea persoanelor străine, care atât aşteptau, să moară, ca să petreacă cu banii lui. Şi tot satul şi vecinii spuneau acelaşi lucru.

La băcănie şi la cafenea nu se vorbea de altceva decât de luxul Elenei, de recepţiile ei princiare, de duzinele ei de pălării – anecdote, flecăreli, bârfeală. Doamna Brancato, doamna Galano şi toate celelalte veniră în vizită, îmbrăcate de gală, urmate de un fel de valeţi strânşi în livrele în culori ţipătoare, stingheriţi de mănuşile albe de bumbac.

Elenei îi părea că **s**-au întors iar zilele frumoase de la Rosamarina.

Moartea care căzuse ca un trăsnet, doliul care se abătuse asupra familiei, o alăturaseră intim şi sincer de soţul ei. Îşi dădea seama că ea este singurul lui sprijin, ca o scumpă şi dureroasă amintire vie a amărăciunilor pe care le încercase. Cesare nu-i spusese nimic, dar ea îi ghicea gândurile după tăcerile lui triste, după ochii care i se umpleau de lacrimi atunci când îi strângea îndurerat mâna, dând din cap şi părând că ar vrea să-i spună: „Să uităm i să nu ne mai aducem aminte!...”

Una din surori, sub năvala disperată a lacrimilor, spusese că mama nu-şi mai revenise din spaima ce-o cuprinsese când canonicul descoperise vânzarea în ascuns a scumpiei şi afacerea cu mandatul trimis în secret lui Cesare. Părea că unchi şi nepot aveau tot timpul înaintea ochilor şi în suflet acele vorbe şi nu se mai puteau privi fără să şi le amintească.

Puţin câte puţin se aşternea în mica familie liniştirea durerii, se reluau cu tristeţe obişnuinţele vieţii, intimitatea era mai puţin tăcută, dar şi mai puţin strânsă. Preotul revenea la biserică şi la ţarinile lui. Cesare trebuise să facă vreo două drumuri la oraş, deşi erau sărbătorile.

Fetele se întorseseră la treburile casnice. Viaţa îi recupera, îi abătea, îi separa, fiecare pe drumul lui. După ce luau masa, Barberina, care la început numai cu

amintirea ce o stârnea numele ei făcea să li se umple ochii de lacrimi, aducea câteva clipe de veselie curată, de adevărată bucurie familială, cu ştrengăriile ei de copil răsfăţat. Alintâ**nd-**o, frunţile se descreţeau şi râsete voioase începeau din nou să răsune în camera largă, plină de atâtea triste amintiri.

Elena se bucura şi ea de aceste plăceri intime, de voioşia liniştită, de această existenţă reculeasă. Cu firea ei extrem de schimbătoare, i se părea că trecuseră secole de la petrecerile ei mondene. Încerca o satisfacţie rafinată, un contrast picant, când evoca visurile ei romanţioase ca pe nişte lucruri îndepărtate, acum când era atât de încântată de contemplarea naturii, a albăstrimii cerului, a violetului munţilor din zare, a păcii din orele tăcute, şi chiar când asculta vorbăria vulgară a doamnelor cu mâinile roşii care veneau **s-**o viziteze.

Baronul se lăsase căsătorit cu una din cele mai bogate domnişoare din Avellino şi veni şi el să**-**i facă o vizită

— Surprinşi amândoi că se văd atât de schimbaţi. Elena ştia din experienţă că, până şi în saloanele arogante ale marelui Napoli, faima unei averi colosale are totdeauna o mare importanţă.

El călătorise şi lăsase ici şi colo un pic de grăsime şi mult din bănet. În schimb se întorsese cu costume tăiate de un croitor la modă, cu maniere distinse, cu frazeologia convenţională a saloanelor, cu dezinvoltura şi impertinenţa bogăţiei sale.

Elena fu plăcut impresionată de toate acestea, ca şi cum ar fi fost meritul ei, datorită fermentului pe care amintirea ei îl lăsase în acea lume ţărănească. Şi ori cât era de stăpână pe ea, oricât voia sincer să se convingă că nu mai avea niciun alt gând decât pentru soţul ei, era prea femeie ca să nu-i permită Baronului să ghicească acest gând.

Don Peppino, la rândul lui, se *civilizase* în de**-**ajuns ca să înţeleagă ce gândea ea şi începu să clădească iar

castele în Spania, ajutat de zvonurile şi palavrele ascultate la cafenea, la tejgheaua farmacistului sau în biroul notarului. Prinsese şi el, ca şi alţii din sat, bârfelile care circulau asupra reputaţiei Elenei. La admiraţia lui primitivă şi naivă faţă de doamna de la oraş, sporită de lipsa de ocupaţie de la ţară, se adăuga acum un gust mai rafinat, imaginea cefei albe, a ochilor căprui şi a vocii ei alintate, amintirea cochetăriilor ei nevinovate, dorinţa ce-i înflorea pe buzele roşii. Puţinul cât îi acordase ea odinioară, căpătă proporţii acum şi se aprindea la trezirea tuturor acelor amintiri, încât îi părea că ea fusese ceva pentru el, că îi lăsase o oarecare promisiune. Dar începând să-i facă iar vizite, de fiecare dată se pomenea încurcat şi timid, deşi simţea că îi creşte dorinţa pe măsura acelui obstacol care era în el însuşi; şi continua să-şi exprime admiraţia lacomă cu o rezervă şovăitoare, care avea atracţia pudorii.

Femeia începea şi ea să simtă o plăcere oarecum masculină în desluşirea tuturor acestor impresii, în solicitarea acestor semne de simpatie, în felul cum îl provoca să-şi mărturisească simţirea, aşa cum un seducător rafinat se bucură să guste tulburarea pe care o aruncă în sufletul unei fete tinere, pentru farmecul noutăţii, pentru prospeţimea senzaţiei, pentru plăcerea savuroasă de a aprinde focul fără să se lase cuprins, de a atinge răul fără a cădea în el. Nu! de data asta ea nu voia să cadă! El îi aducea flori, petrecea ore întregi adorâ**nd-**o în tăcere. Ajunsese să rupă căsătoria. Toată Altavilla putea crede că era amantul Elenei. Dar ea nu-i acordase nici vârful unui deget. Nu, nimic, nici cât un vârf de deget!

— De ce ai stricat căsătoria? Să ştii că nu-mi place *t* Nu! Noi suntem prieteni, ne-am înţeles, dar nimic mai mult. Nimic!

Don Peppino ajungea să plângă de dorinţă, de gelozie „de disperare, sărutâ**ndu-**i mâinile reci.

— Nu! Nu! Niciodată. Sunt măritată.

Apoi cruzimile cochetăriei:

— Ce făceai aseară în casa Brancato? Nu vreau să te compromiţi cu prost-crescuta aceea de Galano…

— Niciunul dintre prietenii mei nu merge la familia Azzari. Şi acum noapte bună, că e târziu.

Şi toată lumea de ăcolo, frământată, geloasă, spiona pe rând ferestrele, sta până târziu în pieţe sau pe la vecini, neglija treburile proprii ca să vadă limpede totul în legătură cu această afacere, trimitea pe femei în vizită, însoţea curtenitor pe don Peppino, în speranţa că o să cadă în vreuna din cursele pe care i le întindeau cu vorbe insidioase, ce ocoleau pe departe punctul în discuţie, cercetau cu atenţie şi grijă chipul impenetrabil al unchiului canonic şi lumina ferestrei lui, care veghea asupra aceleia a Elenei, în întuneric.

Cel puţin acesta, unchiul, era un bărbat, avea gură care putea să tacă, dar avea şi ochi ca să vadă. Nu semăna cu tontul de soţ, care plecase să-şi vadă de treburi la Napoli, fără să-şi dea seama de bucuria care-i cădea pe cap la Altavilla. Cei mai indulgenţi spuneau că soţul şi soţia trăiau despărţiţi de fapt, de o bucată de vreme, dar salvau aparenţele din considerente sociale. Elena i-ar fi procurat lui Dorello o clientelă bogată şi numeroasă. Pentru asta el o luase în căsătorie şi acum făcea afaceri de aur la Napoli, fără să-i pese de altceva. Se citau nume peste nume, date precise şi întâmplări sigure. În băcănie şi la Cazino nu se mai vorbea de altceva. Curioşii apăreau în uşă atunci când surorile lui Cesare se duceau la biserică, iar doamnele prelungeau plimbarea şi treceau prin piaţă, ca să vadă dacă Elena e cumva la fereastră şi pot să o salute şi să schimbe două vorbe cu ea. Impiegatul de la poştă examina cu atenţie orice scrisoare care pleca pentru Napoli pe adresa lui Cesare Dorello, suci**nd-**o şi întorcâ**nd-**o de zece ori pe fiecare parte, înainte de a se hotărî, oftând nemulţumit, **s-**o arunce în sacul de expediţie.

Dacă întâlneau în drum pe don Luigi cu fratele său, canonicul, mergeau în spatele lor, tăcuţi, atenţi, căutând să prindă vreo vorbuliţă din convorbirea lor, să audă dacă era

vorba de nepotul lor şi de soţia lui.

Instinctul lor sigur nu-i înşela cu totul. Don Luigi se ducea mereu la fratele său canonicul ca să-i spună:

— E o porcărie. Nu pot să ies din casă de ruşine. Tot satul nu vorbeşte de altceva... Agonisita Doreliilor o să ajungă în mâna cui ne necăjeşte pe toţi!

— Nu! răspundea fratele său cu un calm nezdruncinat. Lasă pe mine. O să văd eu.

Şi schimba vorba, evitând să continue, ori de câte ori fratele său, don Luigi, căuta să-l aducă uşurel tot acolo, opri**ndu-**se să vorbească cu lumea pe care o întâlnea, ca şi cum nu avea altceva în minte şi purtâ**ndu-**se mai delicat şi respectuos faţă de Baron, decât se purtase vreodată.

Dar fetele, care îl cunoşteau mai bine, simţeau, cu toată jalnica lor reculegere, că ceva cu totul neaşteptat apasă deasupra casei, acum vastă şi deşartă, ceva ca o primejdie, o ameninţare, care creştea şi se apropia încet. Intrau timide în camerele cumnatei, în camerele unde mai erau atâtea lucruri ce aminteau de scumpa lor mamă, fără a îndrăzni să le privească sau să se oprească la de in prezenţa străinei şi în toată acea schimbare pe care o ghiceau fără **s-**o priceapă.

Într-o seară, don Anselmo, trecând pe dinaintea uşii Elenei, bătu discret.

Don Peppino stătea lângă fereastră şi se ridică la apariţia canonicului ca şi cum ar fi fost cel puţin un episcop, cu totul respectuos şi încurcat. Mai stătu un pic, flecărind despre lucruri mărunte cu preotul, impenetrabil, şi cu Elena perfect calmă. Apoi îşi luă rămas bun, parcă ar fi stat pe ghimpi, şi plecă cu un ceas mai devreme decât. De obicei.

Elenei, care ţinuse să sublinieze în mod deschis acest lucru, de cum don Peppino ieşise, canonicul îi spuse zâmbind:

— E ora zece. Dumneata crezi mereu că eşti la Napoli. Zece, la noi, e o oră cu totul neobişnuită.

Un moment păstră tăcerea, apoi îi luă mâna şi

adăugă cu glasul lui insinuant de duhovnic:

— Şi chiar te rog să mă asculţi, nepoata mea. Anumite vizite, la anumite ore, aici la noi bat la ochi. Ne aflăm **într-**un biet sat, plin de prejudecăţi, de bârfeli, înţelegi…

Îţi vorbesc ca o rudă, ca un părinte, ca un duhovnic. Să n-o iei în nume de rău.

— Nu! răspunse Elena.

— O ştiu… meschinării, pure calomnii. Dar ce poţi să faci? N-ai cum închide gura clevetitorilor. Don Peppino e tânăr, bogat, liber… se zice chiar că a vrut să rămână neînsurat… Mai bine să tăiem scurt bârfelile, fără scandal, în mod delicat…

— Foarte bine, îl întrerupse Elena. Am înţeles.

Cesare se întoarse de la Napoli pe neaşteptate, chemat, de o telegramă urgentă a lui don Anselmo „pentru chestiuni care reclamau prezenţa sa”. De câtva timp canonicul se slujea de telegrame ca un bancher.

Elena, la apariţia soţului ei, se făcu roşie. La întrebările bâlbâite de el cu faţa întoarsă în altă parte, R răspundea distrată şi ea:

— Da, Barberina e bine, toţi sunt sănătoşi. Cine nu se simte bine aici sunt numai eu…

Cesare se feri să-i vorbească. Atunci Elena îl întrebă, cu faţa ei aspră, care o transforma complet de la un Moment la altul.

— Ţi-a scris unchiul tău?

Cesare înălţă capul şi ochii lor se întâlniră. Voia să spună ceva şi nu putea. Se decolora la faţă, îngălbenea treptat, treptat în mod înspăimântător. În cele din urmă murmură:

— E adevărat că baroana… a pus să te gonească din casa ei?…

Elena se înroşi toată. Apoi se făcu galbenă şi ea. Dar nu răspunse şi-l privi fix în ochi.

— Băiatul ei a stricat căsătoria… pentru tine?… E adevărat?

Ea nu răspunse nici acum.

— Farmacistul l-a văzut pe don Peppino ieşind din casă… noaptea!

Cesare aştepta respirând greu, tremurând din toate mădularele, cu ochii arşi de lacrimi.

— Dar răspunde! răspunde odată, nenorocito! Spune ceva!…

— Vreau să plec la Napoli, la părinţii mei, răspunse Blena.

El nu mai spuse nimic, deschise doar gura fără să sufle un cuvânt. Apoi se prăbuşi pe un scaun.

Ah! iată răspunsul pe care i-l da! Niciun cuvânt de dezvinovăţire, de încurajare, de afecţiune, de milă măcar, pentru durerea sfâşietoare pe care totuşi trebuia **s-**o citească în trăsăturile soţului ei! Niciun gând pentru el! Niciun gând pentru fata ei?…

Atunci toate amintirile urâte, toate geloziile, toate durerile trecutului îi muşcară şi-i sfâşiară iar inima, răscolite şi implacabile. O imensă ruşine, o imensă descurajare, o furie amară îl cuprinseră. Nu găsea cuvinte, dar toate acestea îi ardeau în ochii aprinşi, plini de lacrimi şi-i scuturau convulsiv tot corpul. Îi apucă mâinile cu o izbucnire a suferinţei lui supraomeneşti. Ei îi fu frică, numai frică, şi se desprinse îngrozită.

— Nu! exclamă Cesare cu un râs amar. Nu te teme!

Don Liborio sosi cu familia, inclusiv Camilla încruntată, posacă. Se instalară în camerele cele mai bune ale casei. Nu deschideau gura la masă. Iar după prânz tatăl ieşea să se plimbe cu canonicul, pentru a pune la punct cele ce priveau pe fiica lui, înainte de-a o lua acasă.

Venise înarmat cu codul civil, cu jurisprudenţa, cu toate cărţile de drept, foarte fericit că poate să-şi desfăşoare elocvenţa şi chiţibuşurile, donna Anna cotrobăia prin dulapurile şi cutiile fetei sale, mai trăgea câte o raită prin vecini ca să-şi vorbească de rău ginerele, târând după ea, ca mărturie, pe Camilla resemnată şi supusă ca o victimă.

Lumea din sat se bucura de scandal, îl sporea cu comentariile ei, îl făcea iremediabil. Elena, închisă în cameră, nu se mai arăta de loc, iar don Peppino o ştersese la Napoli, pentru a fugi de scandal – ca **s-**o aştepte acolo – ziceau gurile rele.

— Ah! să terminăm, să terminăm repede, fie-vă milă! spunea Cesare unchiului său, ca unul care era aproape să-şi piardă minţile.

Canonicul, ca să evite creşterea scandalului, făcuse toate concesiile.

În sfârşit, după ce puseră lucrurile la punct aşa cum voia don Liborio, fixară ziua plecării. Barberina trebuia să rămână la mama ei până la vârsta când va intra în liceu. În seara din ajunul plecării, dădaca o duse la tatăl ei ca **s-**o îmbrăţişeze.

Şi astfel rupeau cu trecutul, uitau totul şi îi întorceau spatele! În cele cinci zile cât se lungiseră discuţiile, Elena nu încercase măcar unul din acele demersuri cu care ştia să-i zăpăcească mintea, să-i cadă în braţe, să facă să se uite toate supărările şi durerile cu o îmbrăţişare pătimaşă! Nu se mai arătase de loc. Nu mai putuse **s-**o vadă. Pleca fără să-i spună un cuvânt. Ce fel de inimă avea această femeie? Ce sentimente avusese pentru el?...

Şi atunci, în acea noapte fără de sfârşit, între cei patru pereţi sărăcăcioşi ai odăiţei lui, se deşteptă din nou, ca să-l tortureze, amintirea altor ceasuri tot de durere, al altor nopţi fără somn. Cataldi! poetul! ducele!... Deci era adevărat? Se vedea înjosit şi nu-i venea să creadă. Coborâse atât de jos? Fusese gelos pe atâţia... Câtă realitate era în bănuielile lui? Cât temei avea gelozia lui?... Vai!... Şi acum când îl părăsea... şi când va fi liberă de tot... Elena!... Elena lui! soţia lui, mama fetiţei lui *l* Femeia lui adorată!...

Putea oare să plece aşa? Putea să-l lase şi să nu mai simtă chiar nimic pentru el? După atâta iubire, atâtea alintări, atâta intimitate, atâtea bucurii şi atâtea sacrificii! ...

Şi totuşi ea îl iubise. Da, da, şi ea!... Ce frumoasă era! cât de frumoasă şi... cum o iubea! Şi se puteau despărţi aşa, fără măcar să se vadă?... **S-**o mai vadă doar pentru ultima oară... acolo în pat, cu părul despletit... să o vadă dormind!... o ultimă oară!... Dar ea, acum, o fi puţind să doarmă?...

Flacăra luminii solitare juca pe pereţii întunecaţi. Dincolo de ferestre, piaţa deşartă, pustie. Niciun pas, nicio voce, nicio bătaie de orologiu. În casă nu se simţea niciun zgomot al familiei, acum adormite. Trecutul se ştergea cu totul, cu gelozia, furia, durerea lui, cu tot... Nu rămânea decât Elena, Elena lui, dincolo, aproape, peste două sau trei camere, şi ea pleca a doua zi pentru totdeauna!... Cel puţin **s-**o mai vadă odată, ultima dată! Ultima!... Dacă **s-**ar fi sculat? Dacă şi-ar fi aruncat braţele în jurul gâtului lui? Dacă i-ar fi spus: Iartă-mă!... Da, chiar şi aşa... de-ar fi chiar sigur... ce-i mai păsa dacă Elena l-ar mai fi putut iubi din nou? Ar fi fugit împreună, departe!... Dar să o lase? **S-**o lase poate altuia?... Mai degrabă **s-**ar fi omorât sub ochii ei, cu pumnalul, acolo de pe masă, dacă-l părăsea aşa!... Nu! Nu!... fără ea nu putea trăi... fără Elena lui... Mai bine moartea... mai bine!...

Odăile erau în întuneric. În fund se strecura prin uşă lumina de la lampa Elenei. O sforţare uşoară şi uşa cedă. Elena nu era fricoasă. Dormea senin, aproape surâzând cu pletele negre pe pernă, cu obrazul alb pus pe braţul gol. Câte amintiri, câtă dulceaţă, câtă iubire erau acolo! Ce durere, ce zbucium teribil, ce frenezie, ce gelozie!... Să fie ale altora? Ale altora?... Braţul acela gol, umărul acela dezvelit? sânul? gura aceea parfumată? pletele acelea negre?... Vai! vai! ale altora! ale altora... cum fuseseră ale lui?... Ea toată... cum fusese a lui?

Şi când va fi departe, când va fi liberă... Atunci?... atunci?... Dar chiar şi atunci, dacă i-ar fi spus: „Vino!...”

el **s-**ar fi dus la ea. Şi orice ar fi pretins de la el, ar fi făcut. Şi cât va fi să mai trăiască şi de l-ar mai trăda de o sută de ori de o sută de ori el **s-**ar fi întors să-i lingă

picioarele! Laş! laş! laş!… Era bolnav, era nebun! asta era boala lui, asta era nebunia lui!… cât timp va mai trăi ea!… cât va mai trăi!… A altora!…

CUPRINS

Ei bine… da! Şi ce importă? Trecutul… Ce importanţă are trecutul?… Să fi vrut numai Elena să revină, să-l iubească. Să se întoarcă, să fie iar a lui!… Ar fugi. Şi-ar schimba numele… Ar uita toate!… De-ar putea ea să-l iubească din nou!… Dacă l-ar vedea acolo, în faţa ei, în acel moment suprem, gata să moară, cu pumnalul acela gata să se ucidă!… îi descoperi sânul, o chemă cu o voce surdă:

— Elena!

Ea se trezi îngrozită, cu ochii căscaţi. O cuprinse frica şi sări din pat, cu glasul sugrumat de spaimă.

El continua să o cheme, cu un straniu accent de dorinţă şi de iubire:

— Elena! Elena!…

Ea începu să ţipe, înnebunită de spaimă, cerând ajutor.

— Ah!… mormăi Cesare înfiorat până la rădăcinile părului: Ah! nu mă mai iubeşti! Nu ţi-a mai rămas decât frica!…

Atunci, apucâ**nd-**o de braţ, cu o mână hotărâtă, lovi cu deznădejde, odată, de două, de trei ori…